

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM MEDENİYETİ ve SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

İLAHİ DİNLERİN KUTSAL KİTAPLARINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN ÖĞRETİM ÜYESİ:
Prof. Dr. Günay TÜMER

HAZIRLAYAN:
Bekir BOZDAĞ

BURSA - 1991

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
A. İLÂHÎ DİNLERİN KUTSAL KİTAPLARINDA PEYGAMBERLERİ İFADE İÇİN KULLANILAN DEYİM ve TERİMLER	12
1. Eski Ahit'te Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler	13
a. Nebî (Navi).....	13
b. Hozeh ve Roeh	14
c. Allah Adamı (Man of God)	15
d. Âdemoğlu (Son of Man)	16
e. Kullarım Peygamberler (My Servants The Prophets) ..	16
f. Ulak (Messenger)	17
2. Yeni Ahit'te Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler	18
a. Nebî (Prophet)	18
b. Nur (light)	18
c. Allah'ın Kuzusu (Lamb of God)	19
d. Allah'ın Oğlu (Son of God)	20
e. Muallim (Teacher)	20
f. Mesih (Christ)	21
g. Tesellici (Counselor)	21
3. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler	22
a. Nebî	23
b. Resûl (Elçi)	24
c. Beşîr (Müjdeci)	26
d. Nezîr (Uyaran-Uyarıcı)	27
e. Mübelliğ (Tebliğci)	27

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ KUTSAL KİTAPINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. YAHUDİ KUTSAL KİTAPINDA PEYGAMBERLİK	31
1. Peygamberliğin Verilmesi	32

2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy)	32
a. Rab Yahve'yi Görme.....	33
b. Melek Vasıtası İle Vahiy	34
c. Rüya Yolu İle Vahiy	34
d. Rabbin İzzetinin Tecellisi	35
e. İlâhî Kelâm	36
f. İlâhî Ruh Vasıtası İle Vahiy	36
3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize)	37
4. Peygamberlerin Vazifesi (Tebliğ)	40
5. Peygamberlerin Özellikleri	41
a. Gerçek ve Yalancı Peygamberler	43
aa. Gerçek Peygamberlerin Özellikleri	43
ab. Yalancı Peygamberlerin Özellikleri	45
b. Peygamberler ve Günah	47
c. Peygamberlerarası Üstünlük	49
B. YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER	50
1. Hz.Mûsâ'dan Önceki Dönem Peygamberleri	51
2. Hz.Mûsâ ve Dönemi	57
3. Hz.Mûsâ'dan Sonraki Dönem	60
4. Kadın Peygamberler	65
5. Yahudilikte Mesih İnancı	66
6. Eski Ahit'te Gelecek Bir Peygamber Haberi	69

İKİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYAN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. HİRİSTİYAN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK	72
1. Peygamberliğin Verilmesi	73
2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy)	74
a. Doğrudan Vahiy.....	75
b. Melek Aracılığı İle Vahiy	75
c. Kutsal Ruh Vasıtası İle Vahiy	77
3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize)	79
4. Peygamberlerin Vazifesi (Tebliğ)	81
5. Peygamberlerin Özellikleri	83
a. Yalancı Peygamberlerin Özellikleri	85
b. Peygamberlerarası Üstünlük	86
c. Peygamberler ve Günah	88

B. HIRİSTİYAN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER	92
1. Hz.İsa'dan Önceki Dönem	92
2. Hz.İsa	95
a. İncil'lere Göre Hz.İsa'nın Hayatı	96
b. Mesih Hz.İsa	98
c. Peygamber Hz.İsa	101
d. Hz.İsa'nın Ulûhiyeti	104
3. Hz.İsa'dan Sonraki Dönem	110
4. Kadın Peygamberler	115
5. Yeni Ahit'te Gelecek Bir Peygamber Haberi	117

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLÂMİN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. İSLÂMİN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK	120
1. Allah'ın Peygamber Göndermesi ve Peygamberliğin Verilmesi	121
2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy)	123
a. Sadık Rüyalar	125
b. İlham Yolu İle Vahiy	126
c. Allah Taâlâ İle Konuşma	126
d. Melek Vasıtası İle Vahiy	127
3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize)	128
a. İslâm Peygamberinin Mucizeleri	131
aa. Hissî ve Haberî Mucizeler	131
ab. Akılî (Manevî) Mucize Kur'an	133
4. Peygamberlerin Vazifesi (Tebliğ)	135
5. Peygamberliğin ve Peygamberlerin Özellikleri	137
a. Peygamberlerin Dili	139
b. Peygamberlerin İnsan Oluşu	141
c. Peygamberlerarası Üstünlük	144
d. Peygamberler Hakkında Vacip Olan Özellikler	148
da: Peygamberlerin Doğru Olması (Sıdk)	148
db. Peygamberlerin Emîn Olması (Emânet)	148
dc. Peygamberlerin Vahyi İnsanlara Bildirmesi (Tebliğ)	149
dd. Peygamberlerin Üstün Akıllı Olması (Fetânet)	149
de. Peygamberlerin Mâsûmiyeti (İsmet)	150

B. İSLÂMİN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER	160
1. Hz.Muhammed (s.a.v.)'den Önceki Dönem	162
a. Hz.Âdem (a.s.)'den Hz.İbrahim (a.s.)'e Kadar Olan Dönem	163
b. Hz.İbrahim (a.s.)'den Hz.Mûsâ (a.s.)'ya Kadar Olan Dönem	165
c. Hz.Mûsâ (a.s.)'dan Hz.Muhammed (s.a.v.)'e Kadar Olan Dönem	169
ca. Hz.İsa (a.s.)'nın Şahsiyeti	174
2. Hz.Muhammed (s.a.v.) Dönemi	176
a. Tevrat ve İncil'de Geleceği Haber Verilen Peygamber	179
b. Bütün İnsanlığa Gönderilen Peygamber	182
c. Son Peygamber	183
3. İslâm'da Mesih ve Mehdî İnancı	190

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KARŞILAŞTIRMALAR

A. KARŞILAŞTIRMALAR	195
SONUÇ	229
BİBLİYOGRAFYA	244

KISALTMALAR

a.e.	: aynı eser
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.s.	: aleyhisselam
Ank.	: Ankara
AÜİFD	: Ankara Üniversitesi İlähiyat Fakültesi Dergisi
bk.	: bak
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DCR	: A Dictionary of Comparative Religion
Der.	: Derleyen (ler)
DRE	: Dictionary of Religion and Ethics
EBT	: Encyclopaedia of Biblical Theology
EJ	: Encyclopaedia Judaica
ERE	: Enclopaedia of Religion and Ethics
Hız.	: Hazreti
IDB	: The Interpreter's Dictionary of The Bible
İA	: İslâm Ansiklopedisi
İM	: İbranilere Mektup
İst.	: İstanbul
m.ö.	: milattan önce
Mtrc.	: Mütercim (ler)
neşr.	: neşreden (ler)
PEM	: Pavlos'un Efesoslulara Mektubu
PFM	: Pavlos'un Filibelilere Mektubu
PGM	: Pavlos'un Galatyalılara Mektubu
PKM	: Pavlos'un Koleselilere Mektubu
P.K.I.M.	: Pavlos'un Korintoslulara Birinci Mektubu
P.K.II.M.	: Pavlos'un Korintoslulara İkinci Mektubu
PRM	: Pavlos'un Romalılara Mektubu
PTI.M	: Pavlos'un Timotoes'e Birinci Mektubu
Sad.	: Sadeleştiren (ler)
s.a.v.	: sallallahü aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Trc.	: Tercüme eden (ler)
Trkç.	: Türkçe'ye çeviren (ler)

ÖNSÖZ

Tarihin her döneminde din, insanla birlikte varolmuştur. gelecekte de varolacaktır. Çünkü din, insan içindir. Bugün yer-yüzünde ilâhî kaynaklı olan ve olmayan birçok din vardır. Fert ve toplum olarak insanların birbirleriyle ilişkileri kaçınılmaz olduğu gibi, kültürlerin ve buna bağlı olarak dinlerin ilişkileri de kaçınılmazdır.

Asrımız, büyük gelişmelere ve değişimlere sahne olmuştur. Enformasyon çağı olarak da nitelendirilen XXI. yüzyılın, kendi enformatik toplumunu kuracağı ve değişme sürecini daha da hızlandıracığı vurgulanmaktadır. Bu durumda, kapalı kültür havzası konumundaki toplumlar, ister istemez daha açık bir kültür politikası izlemek zorunda kalacaklar ve başka ülkelerin kültürleriyle ilişkiye girerek evrensel kültürü etkileme yollarını arayacaklardır. Kültürün en önemli unsuru "din" olduğu için, bu dönemde asıl ilişkinin ve etkileşimin dini inançlar noktasında olacağını anlamak zor değildir. Bu yüzden, çeşitli dinlere mensup insanların birbirleriyle olan çok boyutlu ilişkileri, onlarda, birbirlerinin dinleri hakkında fazla bilgi edinme arzusunu kamçılacağı bir gerçektir. Bu durum, "Karşılaştırmalı Dinler Tarihi" alanındaki çalışmalara ihtiyacı artıracak ve bu alanda yeni çalışmaların yapılmasına neden olacaktır. Kanaatimizce bu alandaki çalışmalar, gelişen ve değişen dünyada kendini bir ihtiyaç olarak hissettirecektir.

Ancak bugün memleketimizde "Karşılaştırmalı Dinler Tarihi" ile alâkalı çalışmalar, henüz arzu edilen düzeyde değildir. Gerek ilâhî dinlerin ve gerekse ilâhî olmayan dinlerin karşılaştırmalı olarak incelenmesinde, büyük yararlar sözkonusudur. Zira bu tür çalışmalar; hem düşünce dünyamızın gelişmesine, hem kültürümüzün zenginleşmesine ve hem de insanımızın ufğunun genişlemesine yardımcı olacaktır. Onun için, bu alandaki çalışmalara büyük önem verilmelidir.

Bu noktada, "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı" konusunun çeşitli boyutlarıyla ve karşılaştırmalı olarak incelenmesinde büyük faydalar vardır. Çünkü peygamberlik inancı, Tanrı inancıyla birlikte ilâhî dinlerin merkezinde yer

almaktadır. Bu dinlerdeki "Tanrı anlayışı", müstakil ve karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Fakat bu dinlerin peygamberlik ve peygamberlerle ilgili anlayışları, aynı oranda incelenmiş değildir. Gerçi bu konuda bazı müstakil ve kısmî karşılaştırmalı incelemeler yapılmıştır. Ancak bu konuda, karşılaştırmalı müstakil bir çalışmaya memleketimizde rastlanılmamaktadır. Bu yüzden danışman hocam sayın Prof. Dr. Günay TÜMER Bey'in de tavsiyeleri doğrultusunda Tez konumuzu karşılaştırmalı bir çalışmaya ayırdık ve "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı" konusunu, "Karşılaştırmalı Dinler Tarihi" açısından incelemeye karar verdik.

Çalışmamız, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Yahudiliğin, ikinci bölümde Hıristiyanlığın, üçüncü bölümde ise İslâmın peygamberlik anlayışı, kutsal kitapları esas alınarak çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Dördüncü bölümde de ilgili dinlerin peygamberlik anlayışları karşılaştırılarak, gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmamızda birinci derecede kaynak olarak, ilâhî dinlerin kutsal kitapları esas alınmıştır. Bunun yanında ikinci ve üçüncü derecedeki kaynaklara başvurulmuş, mevcut imkanlar ölçüsünde konuyla ilgili bütün bilgiler değerlendirme yoluna gidilmiştir. Ayrıca kullanılan kaynaklar, Tezin sonunda bibliyografyada gösterilmiştir.

Burada çalışmam esnasında bana her bakımdan yardımcı olan ve rehberlik eden danışman hocam sayın Prof. Dr. Günay TÜMER Bey'e saygı ve teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca çalışmam esnasında bana yardımcı olan diğer kıymetli hocalarıma ve arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

G İ R İ Ő

İlâhî dinlerde peygamberlikle ilgili anlayış ve inanışlar, önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü peygamberlik anlayışı, Tanrı anlayışıyla birlikte ilâhî dinlerin merkezinde yer almaktadır. İlâhî dinlerin Kutsal Kitaplarındaki mevcut bilgiler; Tanrı'nın insanlarla direkt ilişkiye girmediğini ve Tanrı-insan ilişkisinin peygamberler aracılığıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Bu noktada peygamberler, Tanrı ile insanlar arasında birer elçi durumundadır. Onlar, Tanrı'dan aldıkları mesajları insanlara iletmışler ve bu mesajlar doğrultusunda imânî, ahlâkî, sosyal, kültürel, ekonomik vb. konulardaki mevcut anlayışları yeniden şekillendirmişlerdir. Bu meyanda Yahudilikte Hz.Mûsâ'nın, Hıristiyanlıkta Hz.İsa'nın ve İslâm'da Hz.Muhammed'in tebliginin esas olduğunu anlamak zor değildir. Bugün yeryüzündeki insanların yarıya yakını, bu üç peygamberin tebliğ ettikleri dinlere mensuptur(1). Bundan dolayı bugün uluslararası ilişkilerde, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasî temelinde bu üç dinin, dolayısıyla bu üç dini tebliğ eden peygamberlerin etkisinin olacağı muhakkaktır. Bu yüzden, ilâhî dinlerin peygamberlik anlayışlarının incelenmesinde büyük faydalar vardır. Onun için bu araştırmada, "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı", çeşitli boyutlarıyla ilmî ölçüler içerisinde incelenecektir.

Ancak esas konuya girmeden önce, araştırmayla ilgili bazı kavram ve deyimlerin ele alınmasında, konunun daha iyi anlaşılması bakımından büyük yarar vardır. Zira "ilimler, tanım ve tarifle başlar."(2) Bu noktada öncelikle "din" kavramı üzerinde durulacak

- 1- Bkz. Günay Tümer, Çeşitli Yönleriyle Din, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi, (Ankara, 1986), XXVIII/267
- 2- Bkz. Osman Pazarlı, Din Psikolojisi, (İstanbul, 1982), 26

ve hangi dinlerin ilâhî dinler kapsamına girdiği belirtilecektir. Araştırmanın ikinci deyimini, "Kutsal Kitap" deyimidir. Onun için önce "Kutsal Kitap" deyimini ele alınacak ve daha sonra da araştırmanın temel kaynakları "Kutsal Kitaplar" ayrı ayrı incelenecektir. Son olarak "peygamber" terimi ve her üç ilâhî dindé peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimler hakkında bilgi verilecektir. Bu kısa girişten sonra her üç dinin peygamberlik anlayışı ayrı ayrı ve çeşitli boyutlarıyla incelenecektir. Şimdi, sözkonusu deyim ve terimleri ele alalım. Şöyle ki:

"Din" kavramı, dilimize Arapça'dan geçmiştir. Fakat dilciler, bu terimin aslının Arapça olup olmadığı hususunda ihtilaf ettikleri gibi, onu mânâlandırma hususunda da ihtilaf etmişlerdir (3). İhtilaflar bir yana bırakılacak olursa, kavram olarak "din" şu anlamları kapsamaktadır: İbadet, İslâm, şeriat, millet, âdet, hal, siyâset, hesap, kahr, galebe, istilâ, verâ, mâsiyet, ikrah, hizmet ve itâat etme. Malik olmak, aziz olmak. Hüküm, kaza, ih-san, sîret ve tarikat. Allah ile kul ve kullararasındaki münâsebeti tanzim eden nizam(4). Ayrıca bu terimi ifade için, her dinde farklı kavramlar kullanılmaktadır(5). Bu kavramın tanımı ise, gerek İslâm dünyasında ve gerekse batı dünyasında birçok ilim adamı tarafından yapılmıştır(6). Dinler Tarihi açısından bu terimi şöyle tanımlamak mümkündür: "Din, bir cemâatin sahip ol-

3- Bkz. D. B. Mc. Donald, "Din", İslâm Ansiklopedisi, (İst., 1963), II/590.

4- Bkz. Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, (Ank., 1970), 222; D. Mehmet Doğan, Büyük Türkçe Sözlük, (Ank., 1982), 231; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, (Heyet), (İst., 1987), 541.

5- İslâm'da "din" kelimesi, "dane-yedinu-dinen ve diyaneten" den türemiş şekilleriyle kullanılmaktadır. Ayrıca Kur'an'da "din" karşılığında "millet" kavramı (bk. el-Bakara, 2/130; Âli İmran, 3/95) da kullanılmaktadır. Yahudilikte "din" terimini ifade için İbranice Kutsal Metinlerde, "abodath elohim" (Allah'a ibadet eden), "yir-ah" (korku-haşyet), "emunath" (iman), "torah" (ilâhî kanun) ve "daath elohim" (Tanrı bilgisi) gibi terimler kullanılmıştır. Kutsal Kitap sonrası literatürde "din" karşılığı olarak "dath" kelimesi kullanılmaktadır. Hıristiyanlıktaki "din" terimi ise, Putperest Roma'dan alınmıştır... Geniş bilgi için bk. TÜMER, a.g.m., 216-217; A. Adnan Adıvar, Din ve Bilim, (İst., 1980), 13-14.

6- Bu tanımlar için bk. Muhammed İkbâl, İslâm'da Dinî Tefekkürün Yeniden Teşekkülü, (Çev. Sofi Hûri), (İst., 1964), 18-19; TÜMER, a.g.m., 223-231; PAZARLI, a.g.e., 27-31; Amiran Kurtkan Bilgiseven, Din Sosyolojisi, (İst., 1985), 2-14; Şerif Mardin, Din ve İdeoloji, (İst., 1986), 33-38.

duğu Kutsal Kitap, peygamber veya kurucu, Tanrı kavramını da içinde bulunduran inanç sistemi ve bu sisteme bağlı olarak yaptığı ibadet, yerine getirmeye çalıştığı ahlâkî kurallar bütünüdür."(7) Burada önemli bir hususa temas etmekte fayda vardır. Şöyle ki:

Bazı ilim adamları, "ilâhî dinler" deyimini yerine "semâvî dinler" deyimini kullanmaktadır(8). "Semâvî kelimesi, göğe ait, gökle ilgili anlamına gelir. Bu kelime "ilâhî" kavramının tam karşılığı olmadığı gibi, ulûhiyete bir makam izafe etmektedir. İslâmî anlayışta yüce Allah mekandan münezzehtir. Dolayısıyla din, bir mekâna değil bir ulûhiyete nispet edilmelidir. Belirtilmelidir ki bu deyim, ancak göğü Tanrının mekanı olarak kabul eden dinler için doğru olabilir."(9) "İlâhî" kelimesi ise, "Cenâb-ı Hak ile alâkalı, Allah'a aid, Allah'a dair"(10) anlamına gelmektedir. Bu nedenle, "semâvî dinler" deyiminin kullanılmayıp, bunun yerine "ilâhî dinler" deyiminin kullanılmasının daha uygun olacağı muhakkaktır.

İlâhî dinler; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmdır. Bu üç dinin "ilâhî dinler" olarak nitelendirilip kabul edilmesi, dayandıkları kaynağa binşendir(11). Çünkü "ilâhî din, Allah tarafından peygamber vasıtasıyla insanlık âlemine gönderiler, vahiy mahsûlü olan dinlere denir."(12) Onun için inceleme konusu, vahiy mahsûlü olduğu kabul edilen bu üç din ile sınırlandırılmıştır. Bu üç dinden herbirinin kendi inanç sistemini ve temel fikirlerini ihtiva eden Kutsal Kitapları vardır. Bu yüzden, bu dinlerle ilgili bir konu incelenirken, temel hareket noktası Kutsal Kitapları olmalıdır. Zira Tevrat'ı gözardı ederek Yahudiliği, İncil'i gözardı ederek Hıristiyanlığı ve Kur'an'ı gözardı ederek İslâmı incelemek imkansızdır. Araştırma konusu, bu kitaplar esas alınarak incelenecektir. Şimdi, bu kitaplar üzerinde özetle duralım.

7- Bkz. Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, (Ank., 1988), 17

8- Bkz. Mustafa Yazgan, Semâvî Dinlerde Ahlâk, (Ank., ?), 18; Ahmet Kahraman, Dinler Tarihi, (İst., 1968), 121-122

9- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 109

10- Bkz. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, 441

11- Bkz. Abdullah Masdûsî, Yaşayan Dünya Dinleri, (Çev. Mesud Sadak), (İst., 1981), 21-22

12- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 109

"Kutsal" kelime olarak; çok derin bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, bozulmaması, dokunulmaması ve karşı çıkılmaması gereken(13) anlamlarına gelmektedir. Bu kelimeye karşılık olarak genellikle Arapça'da, "takdis edilmiş olan, temiz, pâk, noksan, kusur ve her çeşit ayıptan uzak"(14) anlamlarına gelen "mukaddes" kelimesi kullanılmaktadır(15). İngilizce'de ise bu terimi ifade için daha ziyade, "sacred"(16) ve "holy"(17) terimleri kullanılmaktadır. Kitab-ı Mukaddes'in İngilizce çevirisinde "kutsal" ın karşılığı olarak "sacred" ve "holy"(18), Kur'an-ı Kerim'de ise "mukaddes"(19) kelimeleri muhtelif yerlerde kullanılmaktadır. Ayrıca Eski ve Yeni Ahit'i birlikte ifade etmek için "Bible"(20) kavramı da kullanılmaktadır. Bunlardan sonra denilebilir ki; "Kutsal Kitap", derin bir dinî saygı uyandıran, dokunulmaması, bozulmaması ve karşı çıkılmaması gereken dinî metinlere verilen isimdir. İlâhî dinlerde bu, peygamberlere vahyedilen dinî metinleri ifade için kullanılır. Tabii olarak ilâhî dinlerin "Kutsal Kitap" ları birbirinden farklıdır. Şöyle ki:

Yahudilerin Kutsal Kitap Külliyyatı, "Tanah" (yazılı dinî edebiyat) ve "Talmut" (sözlü dinî edebiyat) şeklinde ikiye ayrılır. "Tanah"; Tora (Tevrat) 5, Neviim 21, Ketüvim 13 olmak üzere üç kısma ayrılmakta ve toplam 39 kitaptan oluşmaktadır. Kutsal Kitabı ifade için kullanılan "Tanah" kelimesi, bu üç bölümün İbrance baş harflerinin birleştirilmesinden meydana getirilmiştir (21). Bugün Türkiye'de Yahudi Kutsal Kitaplarını ifade için ge-

13- Bkz. Meydan Larousse, (İst., 1985), VII/680

14- Bkz. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, 673

15- Bkz. Hasan Yamanlı, Kutsal Kavramı, (Lisans Tez'i-Basılmamış) A. Ü. İ. F., (Ank., 1985), 4

16- "Sacred" hakkında fazla bilgi için bk. Eric J. Sharpe, "Sacred", 50 Key Words Comparative Religion, (London, 1971), 57-59

17- Fazla bilgi için bk. Elpidius Pax, "Holy", Encyclopaedia of Biblical Theology, (neşr. Johannes B. Bauer), (London, 1976), 372-375

18- Bkz. David Robinson, Concordance to The Good New Bible, (Suffolk, 1983), 526-529, 1002-1003

19- Bkz. Muhammed Fuad Abdulbâkî, el-Mu'cemü'l-Müfehres Li Elfâzi'l-Kur'an'il-Kerim, (Kahire, 1364), 538

20- "Bible" kavramı, Grekçe "Biblia" dan gelmektedir. Bu kavram, "kitaplar" anlamında olup, Eski ve Yeni Ahit'i birlikte ifade etmek için kullanılır... Fazla bilgi için bk. Ralph E. Knudsen, Christian Beliefs, (Philadelphia, 1985), 14; Madeleine S. J.-Lane Miller, The Black's Bible Dictionary, (New York, 1973), 71-73

21- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 120-121; G. Parrinder, The World's Living Religions, (London, 1977), 153-158

nellikle "Eski Ahit" ismi kullanılmaktadır. Ancak bu şekildeki kullanılış, Yahudilerin tercih ettiği bir kullanılış değildir. Bu daha ziyade Hıristiyanlar tarafından Yahudi Kutsal Kitabına verilen bir isimdir(22). Yahudi Kutsal Kitap Külliyyatı içerisinde en önemli yeri, "Tora"(23) tutmaktadır. Fakat bugün birçok bilim adamı, "Tora" (Tevrat) nın Hz.Mûsâ peygambere indirildiği şekliyle günümüze kadar gelmediğini, zaman içinde değişime uğradığını kabul etmektedir(24). Yahudi ve Hıristiyanlar bugün elde mevcut olan Tevrat'ın, m.ö. 445 yılında Ezra tarafından yeniden yazıldığına inanmaktadır(25).

Hıristiyanların Kutsal Kitaplarına, Kitab-ı Mukaddes (Bible) denir. Eski Ahit, Yahudi ve Hıristiyanların ortak kutsal metinleridir. Kitab-ı Mukaddes'in sadece Hıristiyanlarla ilgili olan kısmı, Yeni Ahit'tir(26). Ayrıca kilisece Hıristiyan inancının temeli olarak kabul edilen Kutsal Kitaplara, "kanun kitapları"(27) adı da verilmektedir. Yeni Ahit'i oluşturan kitaplar; Matta, Markos, Luka, Yuhanna adı verilen dört İncil, Resullerin İşleri, havârilere ait olduğu kabul edilen 21 mektup ve Yuhanna'nın Vahyi'nden oluşan 27 kitap olup, hepsi de kilisece kutsal kabul edilmektedir(28). Hıristiyanlar, bugün eldeki İncil(29)'lerin

- 22- Hıristiyanlar, Yahudilerin Kutsal Kitabına da inanır ve onu Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü sayarlar. Onlara göre Hz. İsa ile eskisini aşan ve nihâf yeni bir ahit yapılmıştır. Onun için bu ahdi ihtiva eden metinlere "Yeni Ahit", ondan önceki ahit eskidiği için de ona "Eski Ahit" denilmektedir... Fazla bilgi için bk. Ömer F. Harman, Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, (Basılmamış), (İst., 1988), 1, 196-197
- 23- "Tora" İbranice bir kelime olup, "kanun, şeriat ve emir" gibi anlamlara gelir. Bu kelimenin Arapça'daki karşılığı, "Tevrat" tır. Yahudi Kutsal Kitabının birinci kısmının ismi olup, Hz. Mûsâ'ya vahyedilmiştir... Fazla bilgi için bk. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 120; HARMAN, a.g.e., 41
- 24- Bkz. Maurice Bucaille, Tevrat-İncil'ler ve Kur'an, (Trc. M. Ali Sönmez), (Ank., 1984), 32
- 25- Bkz. Ahmed Hamdi Akseki, İslâm, (Ank., 1981), 114
- 26- Bkz. HARMAN, a.g.e., 1, 196-197
- 27- Bkz. Felicien Challaye, Dinler Tarihi, (Çev. Semih Tiryakioğlu), (İst., 1972), 237-238
- 28- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 152-155; PARRINDER, a.g.e., 178-184; C. F. Hunter, The New Testament, (London, 1937), 1-30
- 29- "İncil" kelimesinin aslı, Yunanca "Euggallion" olup, halk Yunancasında, "getirdiği haberdan ötürü bir şahsa verilen müjdelik" anlamına gelir... Fazla bilgi için bk. Suat Yıldırım, Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık, (Ank., 1988), 86

Allah tarafından Hz.İsa'ya indirildiğine inanırlar. Ancak Hıristiyanların bu inancına rağmen bugün birçok bilim adamı, İncil'ler arasındaki farklılıklar ve tenakuzlardan hareketle İncil'lerin zaman içinde değişime uğradığını iddia etmektedir(30). Ayrıca yazdığı İncil'in başında Luka'nın, Hz.İsa hakkında yazılıp söylenenlerin hepsini inceledikten sonra kitabını yazmaya başladığını belirtmesi(31) ile Yuhanna'nın; "İsa'nın yaptığı şeyler birer birer yazılmış olsalar, yazılan kitaplar dünyaya bile sığmazdı" (32) diye İncil'inde yazmış bulunması da bu iddiayı doğrular mahiyettedir. Çünkü bunlar, Hz.İsa'nın söylediği herşeyin İncil'lerde yer almadığını, onun söylediği ve yaptığı şeylerin sadece bir kısmının İncil'lerde yer aldığını açıkça göstermektedir. Bu ise, İncil'lerin olduğu gibi günümüze kadar gelmediği anlamını taşır. Kısaca bugün elde mevcut olan ve bu araştırmada esas alınacak İncil'ler, kiliseye yüz civarında İncil arasından seçilmiş olup, hepsi de Hz.İsa'dan sonra yazılmışlardır(33).

İslâmın Kutsal Kitabı, Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim; Cebrail vasıtasıyla, Hz.Peygambere vahiy yoluyla indirilmiş, muhafazalarda yazılmış, tevâtürle nakledilmiş, okunmasıyla ibâdet olunan ve kendine has özellikleri bulunan Allah kelâmıdır(34). Tanımdan da anlaşıldığı üzere Kur'an, Cebrail aracılığı ve vahiy yoluyla İslâm Peygamberine indirilmiştir(35). Vahiy yoluyla Hz. Peygambere indirilen Kur'an, tevâtürle nakledilmek suretiyle günümüze kadar değişmeden gelmiştir(36). Kur'an'ın değişime uğramamasındaki en büyük garanti, bu kitabı korumayı Allah'ın üzerine almış olmasıdır(37). Ayrıca Hz.Peygamberin inen ayetleri hem vahiy katiplerine yazdırması, hem etrafındakilere ezberletmesi ve hem de zaman zaman onları kontrol etmesi, önemli bir etken olmuştur. Hz.Peygamberin ölümünü müteâkip Kur'an, kurulan bir ko-

30- Bkz. AKSEKI, a.g.e., 122-129; CHALLAYE, a.g.e., 238-244; BUCAILLE, a.g.e., 96-170

31- Bkz. Luka, 1/1-3

32- Bkz. Yuhanna, 21/25

33- Bkz. BUCAILLE, a.g.e., 111; KAHRAMAN, a.g.e., 190-191

34- Bkz. İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, (Ank., 1988), I/9

35- Bkz. el-En'am, 6/19; Yusuf, 12/3; eş-Şuarâ, 26/7, 52; Kadir, 97/1-5

36- Bkz. İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, (Ank., 1983), 33-34

37- Bkz. el-Hicr, 15/9

misyon tarafından biraraya getirilmiş ve sahâbiler de bunun üzerinde ittifak etmişlerdir. Hz.Osman zamanında ise, bu tek "nüsha" çoğaltılmıştır(38). Bugün elde mevcut olan Kur'an, o günkü Kur'an'ın aynıdır. Bunun yanında İslâm'da, aynı zamanda Kur'an'ın bir açıklaması olarak da kabul edilen Hz.Peygamberin hadisleri de önemli bir yer tutmaktadır(39). Onun için bu araştırmada -Kur'an temel kaynak kabul edilerek- İslâmın peygamberlik anlayışı ele alınırken, zaman zaman Hz.Peygamberin açıklayıcı hadislerine de başvurulacaktır.

Kutsal kitaplar hakkında verilen bu açıklayıcı bilgilerle, aynı zamanda araştırmamızın temel kaynakları tanıtılmış olmaktadır. Ancak bu araştırmada, Kitab-ı Mukaddes (Eski ve Yeni Ahit) in İbranî, Kildanî ve Yunanî dillerinden son tashih edilmiş Türkçe tercümesi(40) ile Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanan "Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı"(41) esas alınmıştır. Şimdi bu kaynaklardan hareketle, önce "peygamber" kavramı ve bu kavramın ilgili dinlerdeki karşılıkları üzerinde durulacak, sonra da "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı" çeşitli boyutlarıyla incelenecektir.

"Peygamber" kavramı, Türkçe kökenli bir kelime olmayıp, Farsça'dan Türkçe'ye geçmiştir. Farsça'da "haber getiren" anlamında (peyam-peygam ve peygamber kelimeleri) kullanılmaktadır. Bu kavramı ifade için Arapça'da "nebî" ve "resûl"(42), İngilizce'de ise "prophet"(43) kelimeleri kullanılmaktadır. Bunun yanında her üç ilâhî dinde peygamberleri ifade için, başka deyim ve terimler de kullanılmaktadır. Bunlara ileride değinilecektir. Ancak Türkçe'de kullanılan "peygamber" terimi, başka dillerde ve ilgili dinlerde peygamberleri ifade için kullanılan bütün isim ve nitelendirmeleri kapsayan genel bir terimdir. Kısaca tarif edilecek olursa "peygamber"; Allah'ın kullarına haber göndermek, onla-

38- Konunun detayı için bk. İsmail Karaçam, Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okuma Kaideleri, (İst., 1984), 36-40; BUCAILLE, a.g.e., 206-215; CERRAHOĞLU, a.g.e., 62-68

39- Bkz. Talat Koçyiğit, Hadis Usûlü, (Ank., 1987), 17-18

40- Bkz. Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, (İbranî, Kildanî ve Yunanî dillerinden tashih edilmiş son tercüme), (İst., 1988)

41- Bkz. Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, (Çev. Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, (Ank., 1985)

42- Bkz. Meydan Larousse, X/87

43- Bkz. A Dictionary of Comparative Religion, (neşr. S. G. F. Brandon), (London, 1970), 512

ra mesajlarını iletmek ve dinini bildirmek için insanlararasından seçip vazifelendirdiği elçisidir(44). Zira Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'teki mevcut bilgiler, Allah'ın insanlarla doğrudan ilişkiye girmediğini, ancak insanlardan seçtiği peygamberlerle ilişki kurarak, onlar vasıtasıyla mesajlarını insanlara ilettiğini göstermektedir. Bu noktada peygamber, Allah-insan ilişkisini sağlayan bir elçi durumundadır. Onun için denilebilir ki; ilâhî dinlerde, gizli, görünmez ve kudret sahibi olan Tanrı ile insanlararasındaki irtibatı sağlayanlar, peygamberlerdir.

Ancak ilâhî olmayan dinlerde de gizli ve görünmez olanla insanlararasında irtibatı sağladığına inanılan bazı insanların varlığı sözkonusudur. Dinler Tarihçilerinin tespitlerine göre çoğu dinlerde bu insanlar; kral, rahip, büyücü ve kâhin olarak, bazı dinlerde ise peygamber olarak nitelendirilmektedir. Temsil faaliyeti, kudret ve yetenekle alakalı olduğu için bunlar içerisinde en eski temsilci, kraldır(45). Meselâ: Eski Mezopotomya dininde kral, Tanrının yeryüzündeki vekili ve oğlu olduğu kabul edilmekte ve halk ile semâvî varlıklar arasında bir aracı olduğuna inanılmaktadır. Eski Yunan'da ise kralın Zeus(46) soyundan olduğuna ve Zeus'un onları kral seçtiğine inanılır. Onlar, Zeus'un yeryüzündeki temsilcisi olarak ayinleri idare ederler ve aynı zamanda başrahip sayılırlardı(47). Rahip, büyücü, kâhin ve sihirbazların çeşitli şekil ve usullerle vedde gelerek, gizli ve görünmez güçlerle irtibata geçip birtakım gaybî haberler anlattıklarına, insanların yapamadıkları bazı şeyleri yaptıklarına, kısa sözlerle insanları etki altına aldıklarına, bu yüzden de onların diğer insanlardan üstün olduklarına dair, ilâhî olmayan dinlerde oldukça yaygın inanışlara rastlanmaktadır(48). Meselâ: Eski Türk

44- Bkz. M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, (Ank., 1990), I/7; Osmanlıca-Türkçe Büyük Ansiklopedik Lügat, 808; DOĞAN, a.g.e. 813; DEVELLİOĞLU, a.g.e., 1035

45- Bkz. Ömer Faruk Harman, Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler, (Basılmamış-Makâle), (İst., ?), 1

46- Zeus, Eski Yunan Dininde gökyüzü ve aydınlık Tanrısıdır. Tanrıların ve insanların babası olup, Olimpos dağında Tanrılara başkanlık ederdi...Fazla bilgi için bk. KAHRAMAN, a.g.e.,106

47- Bkz. Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, (İst., 1983), 32,70

48- Detaylı bilgi için bk. İslâm Ansiklopedisi, "Kâhin",VI/71-73; "Sihir",X/599-610; Meydan Larousse, "Büyü", II/685; Yeni Türk Ansiklopedisi, "Sihir", (Heyet), (İst., 1985), IX/3564-3565; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 23-24,32,40,56,62,70,92,94

Dininde, dinî tören ve ayinlerle uğraşan, ruhlarla insanlar arasında aracılık eden insanlar vardır. Bu kimselere "Kam", Tunguzca'da ise "şaman" denilmektedir. Bunlar, ayin esnasında vecd içinde kendilerinden geçerler, göğe çıkarlar ve orada gördüklerini insanlara anlatarak gâipten haber verirlerdi(49). Peygamberler de görünmez olan Allah ile ilişkiye girerek O'ndan vahyin çeşitli şekillerinden biriyle aldıkları bilgileri insanlara tebliğ ederler ve insanların benzerini yapmaktan aciz kaldıkları mucizeler gösterirler(50). Görüldüğü gibi bu noktada kral, rahip, büyücü ve kâhin ile peygamberler arasında şekli bir benzerlik sözkonusudur. Bundan dolayı olsa gerek insanların, tarihi süreç içerisinde zaman zaman peygamberlerle bu kimseleri birbirine karıştırdıkları görülmektedir(51). Ayrıca Yahudilikte vecd halinde ilişkiye geçme, başlangıçtaki peygamberliğin ayırdedici bir özelliğidir(52). Buradan hareketle şaman (bunlarda da vecd halinde görünmez olanla irtibat sözkonusu olduğu için) ve Yahudilikteki peygamberler arasında irtibat kurmak ve bunları birbirine benzetmek isâbetli görünmemektedir. Zira peygamber ile şaman arasında şekli bir benzerlik olsa da, muhtevada farklılık sözkonusudur. Peygamberlerin ilhâm vemesajı kendileriyle sınırlı olmayıp, onlar gelen mesajı tebliğ ile sorumludur(53). Sonra her üç ilâhî dinde peygamberlik vehbî olduğu halde(54), şamanlık için aynı şey sözkonusu olmayıp irsiyet esastır(55). Kral, rahip, sihirbaz ve büyücülerin de şamanlar gibi peygamber olarak nitelendirilmeleri mümkün değildir. Çünkü kaynaklarda bu kimselerin peygamber olarak takdimi veya onların kendilerini peygamber olarak takdimine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca peygamberlerin hepsi faziletli birer insan olup, dâima iyi niyetlerle iyi şeyler yapmışlardır. Halbuki yukarıda bahsi geçen kimseler, genelde hilekâr ve

49- Bkz. TUMER-KUÇUK, a.g.e., 45; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 94

50- Tez'in ilgili bölümlerinde fazla bilgi verilecektir.

51- Tarih içinde inançsız insanların peygamberleri, "kâhin", "sihirbaz", "büyülenmiş" vb. sıfatlarla nitelendirdikleri görülmektedir... bk. Yunus, 10/2; Sâd, 38/4-8; ed-Duhân, 44/14; ez-Zâriyât, 51/52-53; et-Tûr, 52/29

52- Bkz. Alex R. Gordon, "Prophet", A Dictionary of Religion and Ethics, (neşr. Shaller Mathews-G. B. Smith), (New York, 1951), 354

53- Bkz. HARMAN, a.g.m., 3

54- Bkz. Cum'a, 62/4; Yuhanna, 5/30; Nehemya, 9/7

55- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 66

kötü kimseler olup, kötü niyetlerle kötü şeyler yapmışlardır. Peygamberlerin bilgilerinin kaynağı vahiy olduğu halde, onların bilgilerinin kaynağı cinler, şeytanlar ve kalplerinin hileleridir (56). Bütün bunlardan sonra kısaca denilebilir ki; kral, rahip, büyücü, kâhin ve sihirbazlar belli özelliklere, özel yetenek ve becerilere sahip birer insan olmalarına ve buldukları toplum-
larda önemli bir konuma sahip olmalarına rağmen, ilâhî dinler çerçevesinde peygamber olarak kabul edilmeleri mümkün görünmemektedir. Çünkü bunların özellikleri ve yaptıkları, ilâhî dinlerin ortaya koyduğu peygamberlik anlayışına uygun düşmemektedir.

Bunun yanında peygamberlik anlayışı, sadece ilâhî dinlere özel bir anlayış değildir. Çünkü ilâhî olmayan bazı dinlerde de peygamberlik ve peygamberlerle ilgili anlayış ve inanışlar görülmektedir. Meselâ: Mecûsîlikte peygamberlik anlayışı vardır. Mecûsîlere göre bu dinin kurucusu olan Zerdüşt(57) bir peygamberdir. Ona melek tarafından peygamberlik verilmiş, o da peygamberlik vazifesini yapmıştır. Maniheizmin kurucusu Mani(58) de kendini peygamber olarak takdim etmiştir. Ayrıca Maniheiztler, Hz.Şit, Hz. İdris (Henoh), Sam, Hz.İbrahim, Buddha, Zerdüşt ve Hz.İsa'yı hakikat peygamberi olarak kabul etmektedirler(59). Fakat bu iki dinin kutsal kitapları ve peygamberlik anlayışları, henüz bütün boyutlarıyla derinliğine bir incelemey tâbi tutulmuş değildir. Onun için bu dinlerin peygamberlik anlayışlarının çeşitli boyutlarıyla belirlenmesi için, müstakil bir çalışmanın yapılması gerektiği kanaatindeyim. Hinduizmin(60) de kendine mahsus bir peygamberlik

- 56- Bu hususta fazla bilgi için bk. İslâm Ansiklopedisi, "Kâhin", VI/71-73; "Sihir", X/599-610; Meydan Larousse, "Büyü", II/685; "Kâhin", VI/775; "Sihir", XI/316-317; SHARPE, a.g.e., 65-67
- 57- Zerdüşt, Zerdüştîliğin kurucusudur. M.Ö. 570 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Eski İran'a tevhid inancını getirmiştir. Zerdüşt, Tanrı Ahura-Mazda'nın vahyine muhatap olmuş ve peygamberlik vazifesi yapmış kabul edilir... Fazla bilgi için bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 107-110; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 76-80
- 58- Mani, m.s. 216 yılında doğmuştur. Maniheizmin kurucusudur. O, 12 yaşında iken vahiy almıştır. Maniheiztler tarafından peygamber olduğu kabul edilir... Fazla bilgi için bk. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 121-133; KAHRAMAN, a.g.e., 89-90
- 59- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 77; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 108,128
- 60- Hinduizm, Müslümanların İndus Nehri etrafında oturan halka verdikleri ismin Farsça'sıdır. Hinduizm, sistemli bir din değil, fakat tarihi gelişmelerin ortaya koyduğu bir dindir. Daha ziyade Hindistan'da yaygındır. Onların dinî literatürü, "Vedalar" dan oluşur... Fazla bilgi için bk. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 134-146; KAHRAMAN, a.g.e., 93-98

anlayışı vardır. Ancak bu anlayış, ilâhî dinlerin peygamberlik anlayışına benzemez. Onlara göre hiçbir peygamber veya dinin mesajı sonuncu değildir; bu iş, hulül(61) yoluyla, sonsuza kadar devam edip gidecektir(62). Fakat bununla beraber Hinduizm'de, esasları, ölçüler ve kaideleri belirlenmiş bir peygamberlik müessesesine rastlanılmamaktadır. Onlar için kaideler, âdetler ve kast vazifeleri ilâhiyattan da, peygamberlikten de önemlidir(63). Buddizmin kurucusu Budda(64), Konfüçyüsçülüğün kurucusu Konfüçyüs (65) ve Taoizmin kurucusu Lao-Tseu(66)'nun peygamber olarak nitelendirilmeleri kanâatimce mümkün görünmemektedir. Zira öncelikle bunlar kendilerini peygamber olarak takdim etmemişler ve onlara tâbi olanlar da onları peygamber olarak nitelendirmemişlerdir. Bunun yanında Hz.İsâ, "Baba" adına konuşmuş, İslâm Peygamberi ise Allah resûlü olarak konuşmuştur. Fakat Budda ve Lao-Tseu da konuşmuş olmalarına rağmen, onlar, bilgi ve hünerlerini herhangi bir yerden aldıklarını iddia etmemişlerdir. Onların öğretileri, tamâmen kendilerine aittir. Bunlar, psikoloji ve karakter olarak birbirinden oldukça farklı şahsiyetlerdir. Bununla beraber peygamberlerin sahip olduğu bazı ayırdedici özelliklere, Budda ve Lao-Tseu'nun da sahip olduklarını söylemek mümkündür. Onlar, ruhânî özelliklerin genel nitelik taşıyanlarında (soğukkanlılık gibi) ortak oldukları gibi, aşırılıkları reddetmede de ortaklırlar (67). Ancak bu özelliklere normal insanların sahip olması da mümkündür. Onun için bu durumu, onların peygamber olduğunun bir işâreti olarak değerlendirmek pek isâbetli görünmemektedir. Ayrıca

61- "Hulül" (Avatara), inen anlamında olup, Tanrı Vişnu'nun insan şeklinde cisimleşmesini ifade için kullanılmaktadır. Hulül, insan hey'eti içine ilâhi varlığın girmesiyle, kötülüğü yok etmek, Krişna'nın ağzından insanlara ihtiyaç duyduklarını bildirmek için olur... Fazla bilgi için bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 66-67

62- Bkz. a.e., 66

63- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 146

64- Budda, Kuzey Hindistan'da Kapilavastu'da M.Ö. 563'de doğdu. Buddizmin kurucusudur. Esas adı, "Siddhartha Gotama" dır... Fazla bilgi için bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 91-97

65- Konfüçyüs, M.Ö. 551-478 yılları arasında "Şantung" eyâletinde yaşamıştır. Konfüçyüsçülüğün kurucusudur. Esas adı, "Kong-Fu-Tseu" dur... Fazla bilgi için bk. KAHRAMAN, a.g.e., 61-62

66- Lao-Tseu, M.Ö. 604'de Güney Çin'de doğmuştur. Taoizmin kurucusudur. "Tao-Te-King" isminde bir de kitap yazmıştır... Fazla bilgi için bk. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 177-178

67- Bkz. Hans-Joachim Scoeps, An Intelligent Guide to The Religions of Mankind, (Almanca'dan İngilizce'ye çev. Richard and Clara Winston), (London, 1967), 41-42

hayatları incelendiğinde onların, peygamberden ziyade iyi bir ahlâkçı, iyi bir edip ve felsefeci oldukları fikrini uyandıran işâretlerin daha fazla olduğu görülmektedir.

Görüldüğü üzere ilâhî olmayan dinlerde köklü bir peygamberlik anlayışına rastlamak, mümkün görünmemektedir. Her ne kadar bazı dinlerde, gizli görünmez olanla irtibatlı olduğuna inanılan insanların varlığı sözkonusu olsa da, onların peygamber olarak kabul edilmesi ve faaliyetlerinin bir peygamber faaliyeti olarak değerlendirilmesi de mümkün görünmemektedir. Çünkü onlar ve yaptıkları, peygamberlikle ilgili genel kabul görmüş ölçü ve esaslara uymamaktadır. Bunun yanında peygamberliği kabul eden ve kuruçularının kendilerini peygamber olarak nitelendirdiği Zerdüştilik ve Maniheizm dinlerindeki peygamberlik anlayışının esas ve prensipleri hakkında elde fazla bilgi olmayışı, bu dinlerin ilgili konudaki anlayışlarının detaylı olarak tespitini güçleştirmektedir. Budda, Konfüçyüs ve Lao-Tseu'nun eldeki bilgiler çerçevesinde peygamber olarak nitelendirilmesinin zorluğu da ortadadır. Kanâatimce -yukarıda da belirtildiği üzere- ilâhî kaynaklı olmayan dinlerdeki peygamberlik anlayışı, müstakil bir araştırmayı gerektirmektedir. Onun için bu konunun, iyice araştırılıp çeşitli boyutlarıyla ortaya konmasında büyük yararlar vardır.

Peygamberlik ve peygamberlerle ilgili ölçü ve esasları tespit edilmiş köklü bir anlayışa, sadece ilâhî dinlerde rastlanılmaktadır. Zira her üç ilâhî dinin kutsal kitaplarında peygamberlik ve peygamberlerle ilgili geniş bilgiler yer almaktadır. Bu araştırmada ilâhî dinlerin peygamberlik anlayışları, kutsal kitaplarında yer alan bilgilerden hareketle ayrı ayrı incelenecektir. Ancak esas konuya geçmeden önce, ilâhî dinlerin kutsal kitaplarında peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimler üzerinde, konunun daha iyi anlaşılması bakımından kısaca durmakta yarar vardır. Şimdi, bu deyim ve terimler üzerinde kısaca duralım

A. İLÂHÎ DİNLERİN KUTSAL KİTAPLARINDA PEYGAMBERLERİ İFADE İÇİN KULLANILAN DEYİM VE TERİMLER

Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmın Kutsal Kitaplarında peygamberleri ifade için, çok çeşitli deyim ve terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu deyim ve terimlerin en önemli özelliği, ilgili dinlerin peygamberlik anlayışlarının bazı özelliklerini

yansıtmadır. Bu husus, sözkonusu deyim ve terimler incelenince daha iyi anlaşılacaktır.

1. Eski Ahit'te Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler:

Yahudilerin Kutsal Kitabı Eski Ahit'te peygamberleri ifade için, çeşitli deyim ve terimler kullanılmaktadır. Şöyle ki:

a. "Nebî" (Navi):

Yahudiler, Kutsal Kitabın İbranice nüshasını makbul saymaktadır(68). İbranice'de ise peygamberleri ifade için, "navi" kavramı kullanılmaktadır. "Navi" terimi, Akadça "nabû" fiilinden türemiş olup, "çağırma" ve "çağırılmış olan kişi" anlamında ilk defa Hz.İbrahim hakkında kullanılmıştır(69). Bunun yanında bazı ilim adamları, bu terimin Akadça "nabû" kelimesinden geldiği hususunda şüphe etmişlerse de çoğunluk, bu terimin kökenini Akadça "nabû" kelimesine bağlama taraftarıdır(70). Ayrıca Arapçada yer alan "naba'a" (nebe'e) kavramı, Akadça "nabû" kavramıyla aynı anlama gelmektedir(71). Türkçe'de "navi" kavramı peygamberleri ifade için kullanılmayıp, bunun yerine Türkçe'ye Arapça'dan geçmiş olan "nebî" terimi kullanılmaktadır. Bunun üzerinde ileride durulacaktır. Çoğu kimse tarafından bu kavrama "konuşmak", "çağırma", "haberci", "bildirmek", "haber vermek" ve "birisi (Allah) tarafından çağırılmış olan"(72) anlamları verilmektedir. Bunların ışığında bir tanım yapılacak olursa "navi"; Allah tarafından çağırılıp kendisiyle konuşulan ve Allah'ın kendisine bildirdiklerini insanlara bildirip, haber veren kimsedir.

Yahudi Kutsal Kitabında peygamberleri ifade için en çok kullanılan kavram, "navi" kelimesidir. Eski Ahit'in İngilizce çevirisinde "prophet"(73) şeklinde yer alan bu terim, Eski Ahit'te toplam 371 defa geçmektedir. Bunlardan 1'i Tekvin, 2'si Çıkış,

68- Bkz. HARMAN, Yahudi Kutsal Kitapları, 140

69- Bkz. W. S. W., "Prophet and Prophecy", Encyclopaedia Judaica, (Heyet), (Yeruşalim, 1972), XIII/1152

70- Bkz. HARMAN, Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler, 4

71- Bkz. E. König, "Prophecy", Encyclopaedia of Religion and Ethics, (neşr. James Hastings), (Edinburg, 1980), X/384

72- Bkz. Johannes Schildenberger, "Prophet", EBT, 716-717; E. König, "Prophecy", ERE, X/384

73- Bkz. Holy Bible, (neşr. International Bible Society), (Kanada, 1984), Deuteronomy, 13/1,5; 18/15; 34/10; İsaiah, 8/3

4'ü Sayılar ve 12'isi Tesniye kitaplarında, geriye kalanı ise diğer kitaplarda yer almaktadır(74). Ayrıca Yahudilikte bu kavram, çok çeşitli insanlar için kullanılmaktadır. Bazen loncalar halinde gruplanmış büyücüleri, bazen de yüksek vicdanlı insanları ifade etmek için kullanılırdı. Bunlar, çevrelerinin dar geleneklerini tenkide kendilerini yetkili görürler ve kendilerini Tanrının sözcüleri sayarlardı. Yalnız kelimenin bu ikinci anlamı, daha ziyade peygamber sıfatı taşıyanlar için kullanılır(75). Aynı zamanda bu terim, gerçek peygamberleri ifade için kullanıldığı gibi, yalnızca peygamberleri ifade için de kullanılmaktadır(76). Kadın peygamberleri ifade için ise "nebi'ah" kelimesi kullanılmaktadır (77). İngilizce'de kadın peygamberleri ifade için ise, "Prophe-tess"(78) kavramı kullanılmaktadır.

Eski Ahit'te "navi" kelimesi, ilk defa Hz.İbrahim hakkında kullanılmıştır(79). Eski Ahit'te bu kavram, dâimâ Allah'a nispet edilerek kullanılmaktadır. Sadece bir yerde bu terim, Hz.Mûsâ'ya nispet edilerek kullanılmıştır(80).

b. "Hozeh" ve "Roeh":

Yahudi Kutsal Kitabında, klasik dönem öncesi peygamberleri ifade için, dört farklı isim kullanılmıştır. Bunlardan ikisi "ho-zeh" ve "roeh" terimleri olup, her ikisi de "gören" (seer) anlamına gelmektedir. Diğer iki isim ise, "İsh ha-Elohim" (Allah adamı) ve "navi" (peygamber) terimleridir. Bu isimlerden ilk üçü klasik dönem öncesi peygamberleri ifade için kullanıldığı halde, "navi" kavramı klasik dönem öncesi peygamberleri için kullanıldığı gibi, klasik dönem peygamberleri için de kullanılan standart bir kavram olmuştur(81).

Eski Ahit'in Türkçe çevirisinde bu iki terimin karşılığı olarak, "gören" ifadesi kullanılmaktadır(82). "Hozeh" kavramı,

74- Bkz. Concordance, 926-928

75- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 186

76- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1168

77- Bkz. Madeleine S.-MILLER, a.g.e., 582

78- Bkz. B. D. Napier, "Prophetess", The Intrepreter's Dictionary of The Bible, (neşr. G.A. Buttric), (New York, 1962), IV/920

79- Bkz. Tekvin, 20/7

80- Bkz. Çıkış, 7/1

81- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154

82- Bkz. I. Samuel, 3/11; II. Samuel, 24/11; II. Tarihler, 16/17

ilk defa Gad'a atfedilmiştir(83). Zira Eski Ahit'te Gad peygamber için, "Davud'un göreni" (Davud's seer) şeklinde ifadeler yer almaktadır(84). "Roeh" terimi ise, ilk defa Samuel peygamber hakkında kullanılmıştır(85). Samuel peygamber kendisine "gören" i soran Saul'a, "gören" in kendisi olduğunu söylemiştir(86). Samuel peygamberin bu şekildeki cevabı, peygamberlere "gören" dendiğinin de açık bir ifadesidir. "Evelleri İsrail'de Allah'dan sormak için gittiği zaman adam böyle derdi: Gel görene gidelim; çünkü şimdi peygamber denilene önceleri gören denirdi"(87) şeklindeki ifadeler de, "gören" den muradın "peygamber" olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bununla beraber "gören" ve "peygamber" terimlerinin, aynı cümle içerisinde ayrı ayrı kullanıldığı görülmektedir. Meselâ: "Bütün peygamberler ve bütün görenler"(88), "peygamber Natan ve gören Gad"(89) şeklindeki kullanılışlar, bunlardan bazısıdır. Bu durum, "gören" ve "peygamber" terimlerinin farklı şeyleri ifade ettiği çağrışımını yapmaktadır. Ancak bir yerde kendisinden "gören" olarak bahsedilen kimsenin, bir başka yerde "peygamber" olarak anılması, bu çağrışımı ortadan kaldırmaktadır(90). Mika kitabında ise, "gören" le "falcı" aynı kategoride sayılmaktadır. "Ve görenler utandırılacak, ve falcıların yüzü kararacak ve hepsi dudaklarını örtecekler, çünkü Allah'ın sözü yok"(91) ifadeleri, bu hususu açıkça göstermektedir. Kısaca Türkçe'ye "gören" olarak tercüme edilen "hozeh" ve "roeh" kelimeleri, Yahudi Kutsal Kitabı Eski Ahit'te klasik dönem öncesi peygamberleri ifade için kullanılmış birer isimdir.

c. "Allah Adamı" (Man of God):

Eski Ahit'te klasik dönem öncesi peygamberleri ifade için

83- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154-1155

84- Bkz. II. Samuel, 24/11; I. Tarihler, 21/9

85- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154

86- Bkz. I. Samuel, 9/18-19

87- I. Samuel, 9/9

88- Bkz. II. Krallar, 17/13

89- Bkz. II. Tarihler, 29/25

90- Bkz. I. Samuel, 3/20; 9/9; II. Samuel, 7/2

91- Bkz. Mika, 3/7

kullanılan bir diğeri isim, "İsh ha-Elohim" (Allah adamı)'dir(92). Eski Ahit'te bu kavram, genelde peygamberler için kullanılmıştır. Ayrıca bu deyim, hiçbir zaman kötü bir mânâda ve yalnızca bir peygamber veya kâhin için kullanılmış değildir. Bu terim önceleri, geleceği ve gizli şeyleri gören anlamında kullanılırdı(93).

"Allah adamı" deyim, Tevrat'ta sadece bir yerde Hz. Mûsâ hakkında kullanılmaktadır(94). Bunun dışında bu terim, Tevrat'ta geçmemektedir. Ayrıca Yeremya'nın kitabı hariç(95) peygamber ve hikmet kitaplarında yer almayan bu terim, genellikle tarih kitaplarında yer almaktadır(96). Kısaca Eski Ahit'te bu deyim, gerek tek başına ve gerekse bir isimle birlikte kullanılsın, genelde peygamberi ifade eder(97).

d. "Âdemoğlu" (Son of Man):

Eski Ahit'te yer alan "Âdemoğlu" deyimini, Allah tarafından peygamberlere verilmiş bir isim olarak görülmektedir. Bu isimle peygamberlerin nitelendirilmesi, en fazla Hezekiel kitabında görülmektedir. Hezekiel peygambere Allah, kendi ismiyle değil genelde "Âdemoğlu" sıfatıyla hitap etmiştir. "Âdemoğlu yüzünü cenûba doğru çevir ve cenûba doğru söyle"(98), "Âdemoğlu, yüzünü Yeruşalim'e doğru çevir ve mukaddes yerlere karşı peygamberlik et..."(99) ve "Âdemoğlu peygamberlik et..."(100) ifadelerinde görüldüğü gibi Allah, peygamberinin ismiyle kendisine hitap etmemiş, bilâkis ona "Âdemoğlu" şeklinde hitap etmiştir. Bu ise, "Âdemoğlu" deyiminin peygamberleri ifade için kullanıldığını açıkça göstermektedir. Çünkü bu deyim, Eski Ahit'te geçtiği her yerde peygamberleri ifade maksadıyla kullanılmaktadır(101).

e. Kullarım Peygamberler (My Servants The Prophets):

Eski Ahit'te peygamberleri ifade için kullanılan diğeri bir

92- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154; ayrıca bk. Josef Scharbert, "People of God", EBT, 652-658

93- Bkz. HARMAN, a.g.m., 9

94- Bkz. Tesniye, 33/1

95- Bkz. Yeremya, 35/4

96- Bkz. I. Samuel, 9/6-10; I. Krallar, 12/22; 13/14, 21, 26, 29

97- Bkz. Yeşu, 14/6; Hâkimler, 13/6, 8; II. Krallar, 4/7; Ezra, 3/2

98- Bkz. Hezekiel, 20/46

99- Bkz. Hezekiel, 21/2

100- Bkz. Hezekiel, 21/9

101- Bkz. Hezekiel, 24/2; 26/2; 30/2; 32/7, 12; 36/1; 37/3; 43/7

kullanılan bir diğ er isim, "İsh ha-Elohim" (Allah adamı)'dir(92). Eski Ahit'te bu kavram, genelde peygamberler için kullanılmıştır. Ayrıca bu deyim, hiçbir zaman kötü bir mânâda ve yalnız bir peygamber veya kâhin için kullanılmış değildir. Bu terim önceleri, geleceği ve gizli şeyleri gören anlamında kullanılırdı(93).

"Allah adamı" deyim, Tevrat'ta sadece bir yerde Hz. Mûsâ hakkında kullanılmaktadır(94). Bunun dışında bu terim, Tevrat'ta geçmemektedir. Ayrıca Yeremya'nın kitabı hariç(95) peygamber ve hikmet kitaplarında yer almayan bu terim, genellikle tarih kitaplarında yer almaktadır(96). Kısaca Eski Ahit'te bu deyim, gerek tek başına ve gerekse bir isimle birlikte kullanılsın, genelde peygamberi ifade eder(97).

d. "Âdemoğlu" (Son of Man):

Eski Ahit'te yer alan "Âdemoğlu" deyimini, Allah tarafından peygamberlere verilmiş bir isim olarak görülmektedir. Bu isimle peygamberlerin nitelendirilmesi, en fazla Hezekiel kitabında görülmektedir. Hezekiel peygambere Allah, kendi ismiyle değil genelde "Âdemoğlu" sıfatıyla hitap etmiştir. "Âdemoğlu yüzünü cenûba doğru çevir ve cenûba doğru söyle"(98), "Âdemoğlu, yüzünü Yeruşalim'e doğru çevir ve mukaddes yerlere karşı peygamberlik et..."(99) ve "Âdemoğlu peygamberlik et..."(100) ifadelerinde görüldüğü gibi Allah, peygamberinin ismiyle kendisine hitap etmemiş, bilâkis ona "Âdemoğlu" şeklinde hitap etmiştir. Bu ise, "Âdemoğlu" deyiminin peygamberleri ifade için kullanıldığını açıkça göstermektedir. Çünkü bu deyim, Eski Ahit'te geçtiği her yerde peygamberleri ifade maksadıyla kullanılmaktadır(101).

e. Kullarım Peygamberler (My Servants The Prophets):

Eski Ahit'te peygamberleri ifade için kullanılan diğ er bir

92- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154; ayrıca bk. Josef Scharbert, "People of God", EBT, 652-658

93- Bkz. HARMAN, a.g.m., 9

94- Bkz. Tesniye, 33/1

95- Bkz. Yeremya, 35/4

96- Bkz. I. Samuel, 9/6-10; I. Krallar, 12/22; 13/14,21,26,29

97- Bkz. Yeşu, 14/6; Hâkimler, 13/6,8; II. Krallar, 4/7; Ezra, 3/2

98- Bkz. Hezekiel, 20/46

99- Bkz. Hezekiel, 21/2

100- Bkz. Hezekiel, 21/9

101- Bkz. Hezekiel, 24/2; 26/2; 30/2; 32/7,12; 36/1; 37/3; 43/7

deyim, "kullarım peygamberler" deyimidir. Bu deyim, Eski Ahit'in İngilizce çevirisinde "my servants the prophets" şeklinde ifade edilmektedir(102). Eski Ahit'te peygamberleri için Allah, "kullarım peygamberler" deyimini çeşitli yerlerde kullanmaktadır(103). Ayrıca Allah şeriatini de "kullarım peygamberler" diye nitelendirdiği peygamberler aracılığı ile İsrailoğullarına göndermiştir (104). Bunun yanında Eski Ahit'te peygamberleri ifade için, "kul" ve "Rabbin kulu" deyimlerinin de kullanıldığı görülmektedir(105).

f. "Ulak" (Messenger):

Peygamberleri ifade için Eski Ahit'te kullanılan terimlerden biri de, "ulak" kavramıdır. "Ulak" terimi "elçi" anlamında olup, Arapça'da peygamberleri ifade için kullanılan "resûl" kelimesiyle eşanlamlıdır. İngilizce'de bu terimin karşılığı olarak "messenger" kavramı kullanılmaktadır(106). Bu kavram, peygamberleri belirten bir sıfat olarak esâret sonrası dönemde kullanılmıştır. Elçi, kral ile halkı arasında bir araçtır. Yahve de İsrailoğullarının kralı olduğuna göre, onunla İsrailoğulları arasında elçilik görevi yapanlar peygamberlerdir(107). "Ulak" kavramı, Eski Ahit'te birçok yerde geçmektedir. "Ve atalarının Allah'ın Rab, erken davranıp göndererek, ulaklarının elile onlara gönderdi..."(108) ve "fakat Rabbin kızgınlığı şifa bulmaz derecede kavmına karşı yükselinceye kadar, Allah'ın ulakları ile eğlendiler, ve sözlerini hor gördüler, ve peygamberleri ile istihza ettiler"(109) ifadelerinde yer alan "ulak" tan muradın "peygamber" olduğu açıkça ortadadır. "Ulak" aynı zamanda "haberci" ve "elçi" anlamına da gelir. Bu mânâda Haggay peygamber için, "Rabbin habercisi" ve "Rabbin elçisi" ifadeleri kullanılmıştır(110).

Görüldüğü üzere, Eski Ahit'te peygamberleri ifade için de-

102- Bkz. Holy Bible, Jeremiah, 26/5; 29/19; 35/15; 44/4

103- Bkz. II. Krallar, 17/23; 21/10; 24/2; Yeremya, 25/4; 26/5; 35/15; Daniel, 9/6

104- Bkz. Daniel, 9/10

105- Bkz. Çıkış, 14/31; 32/3; Sayılar, 12/7-8; Tesniye, 34/5; Yeşu, 1/1-2; Hâkimler, 2/8; Amos, 3/7; Zekarya, 7/12

106- Bkz. BRANDON, DCR, 512

107- Bkz. HARMAN, a.g.m., 10

108- Bkz. II. Tarihler, 36/15

109- Bkz. II. Tarihler, 36/16

110- Bkz. İşaya, 24/19; 44/26; Haggay, 1/13; Malaki, 3/1

gişik deyim ve terimler kullanılmıştır. Bu deyim ve terimlerin önemli bir özelliği, peygamberlik ve peygamberlerle alakalı bazı özellikleri yansıtmasıdır. Yukarıda verilen bilgiler, bu hususu açıkça göstermektedir. Burada önemli olan ve dikkati çeken diğer bir nokta, bu deyim ve terimlerden hiçbirinin tek bir peygambere özel olmaması, başka peygamberler için de kullanılır olmasıdır.

2. Yeni Ahit'te Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler:

Eski Ahit'te olduğu gibi, Yeni Ahit'te de peygamberleri ifade için bazı deyim ve terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şöyle ki:

a. "Nebî" (Prophet):

Yeni Ahit'te peygamberleri ifade için genelde, "nebî" kavramının kullanıldığı görülmektedir(111). Kitab-ı Mukaddes'in İngilizce çevirisinde "propnet"(112) şeklinde yer alan bu kavram, Yeni Ahit'te 169 yerde geçmektedir. Bunların 93'ü İncil'lerde, 76'sı ise diğer kitaplarda yer almaktadır(113). Yeni Ahit'te "nebî" terimi, önüne "yalancı" (false) sıfatı getirilmek suretiyle, yalancı peygamberleri ifade için de kullanılmaktadır(114). Ayrıca bu kavram, Yeni Ahit'te kadın peygamberler için de kullanılmaktadır(115). Kısaca bu kavram, Yeni Ahit'te bütün peygamberler hakkında kullanılan genel bir terimdir.

b. "Nur" (Light):

Yeni Ahit'te Hz. İsa'dan "nur" olarak bahsedilmektedir(116). Yeni Ahit'in İngilizce çevirisinde ise bu kavram, "light"(117) şeklinde ifade idilmektedir. İncil'lerde yer alan ifadelerden an-

111- Bkz. Matta, 3/3; 7/12; 13/57; Markos, 6/15; 8/28; Luka, 1/17, 70; 2/36; 11/48-50; 16/31; 24/25-26; Yuhanna, 1/45; 4/44; 8/52

112- Bkz. Holy Bible, Luke, 4/17; 9/19; John, 4/44; 6/14; 7/40

113- Bkz. Concordance, 928-929

114- Bkz. Matta, 7/15-23; Markos, 13/22

115- Bkz. Luka, 2/36; Resullerin İşleri, 21/9

116- Bkz. Yuhanna, 8/12; 9/5; 12/46

117- Bkz. Holy Bible, John, 8/12; 9/5; 12/46

ğışık deyim ve terimler kullanılmıştır. Bu deyim ve terimlerin önemli bir özelliği, peygamberlik ve peygamberlerle alâkalı bazı özellikleri yansıtmasıdır. Yukarıda verilen bilgiler, bu hususu açıkça göstermektedir. Burada önemli olan ve dikkati çeken diğer bir nokta, bu deyim ve terimlerden hiçbirinin tek bir peygambere özel olmaması, başka peygamberler için de kullanılır olmasıdır.

2. Yeni Ahit'te Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler:

Eski Ahit'te olduğu gibi, Yeni Ahit'te de peygamberleri ifade için bazı deyim ve terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şöyle ki:

a. "Nebî" (Prophet):

Yeni Ahit'te peygamberleri ifade için genelde, "nebi" kavramının kullanıldığı görülmektedir(111). Kitab-ı Mukaddes'in İngilizce çevirisinde "prophet"(112) şeklinde yer alan bu kavram, Yeni Ahit'te 169 yerde geçmektedir. Bunların 93'ü İncil'lerde, 76'sı ise diğer kitaplarda yer almaktadır(113). Yeni Ahit'te "nebi" terimi, önüne "yalancı" (false) sıfatı getirilmek suretiyle, yalancı peygamberleri ifade için de kullanılmaktadır(114). Ayrıca bu kavram, Yeni Ahit'te kadın peygamberler için de kullanılmaktadır(115). Kısaca bu kavram, Yeni Ahit'te bütün peygamberler hakkında kullanılan genel bir terimdir.

b. "Nur" (Light):

Yeni Ahit'te Hz. İsa'dan "nur" olarak bahsedilmektedir(116). Yeni Ahit'in İngilizce çevirisinde ise bu kavram, "light"(117) şeklinde ifade idilmektedir. İncil'lerde yer alan ifadelerden an-

111- Bkz. Matta, 3/3; 7/12; 13/57; Markos, 6/15; 8/28; Luka, 1/17, 70; 2/36; 11/48-50; 16/31; 24/25-26; Yuhanna, 1/45; 4/44; 8/52

112- Bkz. Holy Bible, Luke, 4/17; 9/19; John, 4/44; 6/14; 7/40

113- Bkz. Concordance, 928-929

114- Bkz. Matta, 7/15-23; Markos, 13/22

115- Bkz. Luka, 2/36; Resullerin İşleri, 21/9

116- Bkz. Yuhanna, 8/12; 9/5; 12/46

117- Bkz. Holy Bible, John, 8/12; 9/5; 12/46

laşıldığına göre, bizzat Hz.İsa kendini "nur" olarak takdim etmektedir. "Bundan sonra İsa yine söyliyerek onlara dedi: Ben dünyanın nuruyum..."(118) "Ben dünyada durdukça dünyanın nuruyum." (119) "Bana her iman eden karanlıkta kalmasın diye bu dünyaya nur olarak geldim."(120) Bu ifadeler, hem Hz.İsa'nın kendini "nur" olarak takdim ettiğinin delili ve hem de onun bir isminin de "nur" olduğunun açık bir ifadesidir. Incil'lere göre Hz.İsa'nın bu şekilde nitelendirilmesinin sebebi, onun, insanları karanlıktan kurtarıp, onları kurtuluşa erdirecek kişi olmasından dolayıdır (121).

c. "Allah'ın Kuzusu" (Lamb of God):

Kitab-ı Mukaddes'in Türkçe'sinde Hz.İsa hakkında "kuzu" ve "Allah'ın kuzusu" şeklinde ifadeler kullanılmaktadır(122). "Allah'ın kuzusu" deyiminin İngilizce'deki karşılığı, "lamb of God" ifadesidir(123). Yeni Ahit'te bu deyim, sadece Hz.İsa hakkında kullanılmakta olup, toplam iki yerde geçmektedir(124). "Allah'ın kuzusu" deyimi, Matta, Markos ve Luka İncil'lerinde geçmemektedir. Bu deyime, sadece Yuhanna İncil'inde rastlanılmaktadır. Yuhanna İncil'inde ise bu deyim Hz.İsa'yı nitelendirme maksadıyla, iki kez Hz.Yahya tarafından kullanılmıştır. Bir defasında Hz. Yahya; "... İşte dünyanın günahını kaldıran Allah kuzusu!"(125) diyerek onu etrafındakilere tanıtmıştır. Hz.Yahya bir başka sefer de şakirtlerinin yanında; "... İşte Allah kuzusu!"(126) diyerek Hz.İsa'yı nitelendirmiş ve onu etrafındakilere bu şekilde takdim etmiştir. Bunun yanında "kuzu" teriminin de, Hz.İsa hakkında kullanıldığı görülmektedir. Ancak yeni Ahit'te yer alan ifadeler çerçevesinde, bu kavramın daha ziyade mecâzen Hz.İsa hakkında kullanıldığını(127) söylemek, daha uygun düşmektedir.

118- Bkz. Yuhanna, 8/12

119- Bkz. Yuhanna, 9/5

120- Bkz. Yuhanna, 12/46

121- Bkz. Matta, 4/16; Luka, 11/33-36; Yuhanna, 3/19-21; 12/46

122- Bkz. Yuhanna, 1/29,36; Yuhanna'nın Vahyi, 5/6; 6/16; 12/11

123- Bkz. Johannes B. Bauer, "Lamb of God", EBT, 478-479; H. B. Alexander, "Lamb", DRE, 251; Holy Bible, John, 1/29,36

124- Bkz. Concordance, 641

125- Bkz. Yuhanna, 1/29

126- Bkz. Yuhanna, 1/36

127- Bkz. Yuhanna'nın Vahyi, 5/6-8; 7/9-10; 12/11; 17/14

d. "Allah'ın Oğlu" (Son of God):

Yeni Ahit'te Hz.İsa'nın, "Allah'ın oğlu" olarak takdim edildiği görülmektedir(128). "Hıristiyan inancına göre "Baba" olarak nitelendirilen Tanrı, nurdur; İsa da onun oğludur."(129). Hıristiyanlarca Hz.İsa'nın "Allah'ın oğlu" olarak kabul edilmesinin nedeni, Yeni Ahit'te yer alan ifadelerdir. Zira İncil'lerde "Baba" (Tanrı) tarafından Hz.İsa'ya, "sevgili oğlum" ve "sen benim oğlumsun"(130) hitap edildiği görülmektedir. Bunun yanında Hz.İsa da Allah'ı "Baba" olarak, kendisini de "Allah'ın oğlu" olarak takdim etmektedir(131). Ayrıca etrafındaki insanlar da ona, "Allah'ın oğlu" diye hitap etmişlerdir(132). Bütün bunlar, İncil'lerde Hz.İsa'nın "Allah'ın oğlu" olarak nitelendirilip takdim edildiğini açıkça göstermektedir. Ancak İncil'lerde Hz.İsa'nın bu şekilde nitelendirilmesi, kelâmî açıdan önemli problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur(133). Bu hususa ileride temas edilecektir. Kısaca görüldüğü üzere İncil'lerde yer alan "Allah'ın oğlu" deyiimi, Hz.İsa hakkında kullanılan sıfatlardan birisidir.

e. "Muallim" (Teacher):

Hz.İsa, Yeni Ahit'te "muallim" olarak da nitelendirilmektedir(134). "Muallim" terimi, Kitab-ı Mukaddes'in İngilizce çevirisinde "teacher" kavramıyla ifade edilmektedir(135). Bu terimin en önemli özelliği, inanan inanmayan herkes tarafından kullanılmış olmasıdır. Zira Hz.İsa ile birisi konuşacağı veya soru soracağı zaman, ona inansın inanmasın "muallim" diye hitap etmiştir. O da buna herhangi bir tepki göstermemiştir(136). Bu, onun da bu ismi ve nitelendirmeyi uygun gördüğünü ortaya koymaktadır. Onun ölümünden sonra, havârilere de kendilerini "muallim"(137) olarak nitelendirmişlerdir.

128- Bkz. Matta, 17/5; Markos, 9/7; Luka, 1/32; bu hususta fazla bilgi için bk. Shailer Mathews, "Son of God", DRE, 421

129- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 150

130- Bkz. Matta, 3/17; Markos, 1/11

131- Bkz. Yuhanna, 10/30,36

132- Bkz. Matta, 13/16; Markos, 3/11; 5/7

133- Bkz. YILDIRIM, a.g.e., 119-134

134- Bkz. Matta, 8/19; 9/11; Markos, 4/38; 5/35; 9/17; Luka, 18/18

135- Bkz. Holy Bible, Mathew, 9/11; Markos, 12/14; Luke, 3/12

136- Bkz. Matta, 8/19; 9/11; Markos, 9/17; Luka, 12/13

137- Bkz. Pavlos'un Romalılara Mektubu, 2/20; P. Korintoslulara II. Miktubu, 12/28-29; İbranilere Mektup, 4/3

f. "Mesih" (christ):

"Mesih" kavramı, İbranice "ha-Mašiah" ve Aramca "Mešiha" kelimesinin Arapça şeklidir. Kelime; yağ sürülmüş, mesh edilmiş ve temizlenmiş anlamlarına gelmektedir(138). Kitab-ı Mukaddes'in İngilizce çevirisinde "Mesih" terimi, "Christ" kavramıyla ifade edilmektedir(139). Yeni Ahit'te Hz.İsa, en fazla bu kavramla nitelendirilmektedir. Bu kelime, Yeni Ahit'in 314 yerinde geçmektedir. Bunun yanında, "İsa Mesih" (Jesus Christ) deyimi 138 defa, "Mesih İsa" (Christ Jesus) deyimi de 60 defa Yeni Ahit'te geçmektedir(140). İncil'lere göre Hz.İsa kendisini "Mesih" kabul ediyor; havâriileri de onun "Mesih" olduğuna inanıyordu. Nitekim bir defasında o; "ben kimim?" diye havâriilerine sorunca, havâri Simun Petrus; "sen hay Allah'ın oğlu Mesih'sin" cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hz.İsa onu öğücü sözler söylemiş ve havâriilerine; "Mesih" olduğunu kimseye söylememelerini tenbih etmiştir(141). Görüldüğü üzere Hz.İsa'nın İncil'lerde yer alan bir diğer ismi de "Mesih"'tir. Zira Yeni Ahit'te onun hakkında, "Mesih" (Christ), "İsa Mesih" (Jesus Christ) ve "Mesih İsa" (Christ Jesus) şeklinde yer alan ifadeler, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Hıristiyanlıktaki "Mesih inancı" na ileride ayrıyeten değinilecektir.

g. "Tesellici" (Counselor):

"Tesellici" kavramı, havâriiler veya halk tarafından değil, bizzat Hz.İsa tarafından kendisinden sonra gelecek bir peygamberi ifade için kullanılmıştır(142). "Tesellici" kavramının Yunanca "Perilytos" kavramının bozulmuş şekli olup; en meşhur, şâni yüce ve övülmeye lâyık kimse(143) anlamlarına gelir. "Tesellici" kavramının geldiği köken ve anlamı ne olursa olsun Hz.İsa onunla, kendisinden sonra gelecek bir peygamberi nitelendirmiştir. Hatta onun

138- Bkz. S. Mathews, "Messiah", DRE, 278-279; BRANDON, DCR, 438; Holy Bible, (Dipnot), 751; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 203

139- Bkz. Holy Bible, Matthew, 11/2; Luke, 2/11

140- Bkz. Concordance, 167-168, 583-589

141- Bkz. Matta, 16/15-20

142- Bkz. Yuhanna, 14/26; 15/27; 16/7-11, 13-16

143- Bkz. Abdulahad Davud, Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed, (Trc. Nusret Çam), (İzmir, 1988), 287

bazı özelliklerini de belirtmiştir. Buna göre "tesellici"; "Baba" dan gelecek hakikat ruhuna sahip olacak, dünyanın reisi olacak, dünyayı ilzam edecek, herşeyi öğretecek, her hakikatli yolu gösterecek ve kendisinin söylediklerini tasdik edip hatırlatacak(144) özelliklere sahip bir kimse olacaktır. Bu kimsenin de gelecek bir peygamber olması, açıkça ortadadır. Çünkü Yeni Ahit'te yer alan konuyla alâkalı ifadeler, bu hususu açıkça göstermektedir(145). Ancak "tesellici" nin gelmesi, Hz.İsa'nın gitmesine ve onun "Baba" (Tanrı)'dan ricasına bağlıdır(146). Bunlardan sonra denilebilir ki; Hz.İsa, "tesellici" kavramıyla gelecek bir peygamberi müjdelemiş ve onu nitelendirmiştir.

Görüldüğü gibi Yeni Ahit'te peygamberleri ifade için değişik deyim ve terimler kullanılmıştır. Ancak bunların çoğunluğu, Hz.İsa'ya verilen isim ve sıfatlardan ibarettir. Hz.İsa için kullanılan bu ifadeler, Hıristiyanların onun hakkındaki inancını ve onun Hıristiyanlıktaki mevkiini göstermesi bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Yeni Ahit'te, sadece "nebî" (prophet) teriminin bütün peygamberler için kullanıldığı görülmektedir. "Tesellici" kavramı ise, Hz.İsa tarafından gelecek bir peygamberi ifade için kullanılmıştır. "Nebî" ve "tesellici" terimlerinin dışında kalan isim ve nitelendirmeler ise, Hz.İsa'ya özeldir. Ayrıca yukarıda bahsedilenlerin dışında da Hz.İsa'ya özel başkaca deyim ve terimler de Yeni Ahit'te yer almaktadır. Bunlar; "üstat-efendi" (147), "insanoğlu"(148) ve "Davud'un oğlu"(149) şeklindeki deyim ve terimlerdir.

3. Kur'an-ı Kerim'de Peygamberleri İfade İçin Kullanılan Deyim ve Terimler:

Eski ve Yeni Ahit'te olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'de de peygamberleri ifade için çeşitli deyim ve terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Şimdi, bunlar üzerinde kısaca duralım.

144- Bkz. Yuhanna, 14/26; 15/27; 16/7-16

145- Bkz. Yuhanna, 14/16-17; 15/27; 16/6-16

146- Bkz. Yuhanna, 14/16; 16/7

147- Bkz. Matta, 15/27; Luka, 5/5; 8/24; 9/33; 17/13-14

148- Bkz. Matta, 9/6; 12/8, 32; Markos, 2/28; 9/9; Luka, 6/5; 11/30

149- Bkz. Matta, 12/33; 20/30-31; ayrıca Hz.İsa için "kurtarıcı" terimi de kullanılmaktadır... bk. Resullerin İşleri, 5/31 Pavlos'un Romalılara Mektubu, 11/26

â. "Nebî":

"Nebî" kelimesi, "yükseklik" ve "yerden yüksek" anlamındaki "en-nebvet" veya "en-nebâvet" kelimelerinden türetilmiştir. "Nebî" terimi, feil vezninde ismi faildir. kelimenin ismi mef'ul şekli ise "münebbe" olup "haber verilmiş" anlamındadır(150). İsmi fail şekliyle ise bu kelime, "haber getiren" anlamına gelmektedir(151). "nebî kelimesi, feil sigasında olduğu içim ismi fail manasına olarak "münbî-muhbir" mânâsına alınırsa, kendi lafzıyla açık bir şekilde tebliği de, teblig edilen şeyi (risâleti) de ifade eder. Fakat ismi mef'ul mânâsına alındığında, onun, Allah'-dan kendisine verilen nübüvvetini irade eder. Zımında da risâletini ifade eder. Fakat tebliği ifade etmez."(152) Bugün Türkçe'de kullanılan "peygamber" kelimesi, Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş olup, Arapça'da kullanılan "nebî" terimiyle eş anlamlıdır. Ancak "nebî" kelimesi ve bunun çoğulu olan "enbiya" kelimesi, bugün halâ Türkçe'de peygamberleri ifade maksadıyla kullanılmaktadır (153). Bir tanım yapılacak olursa, en yaygın anlamıyla "nebî"; kendisine melek ile vahiy getirilen, kalbine ilhâm edilen ve sâlih rüya ile uyarılan, ancak yeni bir şeriat getirmeyip, kendinden önceki peygamberin şeriatıyla amel eden, o şeriatin hükümlerini insanlara tebliğ eden, unutulmuş veya değiştirilmiş hükümlerini yeniden ihya edip tamamlayan kimsedir(154). "Nübüvvet" (Peygamberlik) ise; akıl sahibi kulların, üzerlerindeki dünya ve ahiret işleri hakkında, Allah ile kulları arasında yapılan elçilik, demektir(155)

Kur'an-ı Kerim'de peygamberleri irade için "nebî", Mekke'nin ikinci yarısından itibaren(156) ve bizzat Allah tarafından kullanılmaktadır(157). Bu kavram, bütün peygamberler için kullanılan genel bir isimdir. Çünkü hem yeni bir şeriat getiren pey-

- 150- Bkz. İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab, (Beyrut, 1958), XV/302-303
151- Bkz. el-Mu'cemü'l-Vasfî, (Heyet), (Kahire, 1972), II/896
152- Bkz. Muhittin Bahçeci, Ayet ve Hadislerde Peygamberlik ve Peygamberler, (İst., 1977), 73
153- Bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, Muvazzah İlmi Kelâm, (İst., 1972), 164
154- Bkz. Mehmet Göktaş, Nasıl Bir Resûl'e İnanıyoruz?, (Konya, 1989), 15-16; BILMEN, a.g.e., 164
155- Bkz. M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, (Ank., 1990), I/7
156- Bkz. A. J. Wensinck, "Nebî", IA, IX/150
157- Bkz. el-Bakara, 2/213; Âli İmrân, 3/81; en-Nisâ, 4/163; Hûd, 11/66,68; eş-Şuarâ, 26/143-145

gamberler ve hem de yeni bir şeriat getirmeyip, kendinden önceki şeriatla amel eden peygamberler için, bu terim kullanılmaktadır (158). Kur'an'da peygamberlerin çoğunluğu, "nebî" olarak nitelendirilmekte ve takdim edilmektedir(159). Bu terim, Islâm Peygamberi hakkında da kullanılmaktadır. Kur'an'da çoğu zaman Allah'ın ona, "yâ eyyühe'n-nebiyyü"(160) şeklinde hitap ettiği görülmektedir. Ayrıca Kur'an'da ondan, "hâteme'n-nebiyyîne"(161) şeklinde de söz edilmektedir. Kısaca Kur'an-ı Kerimde "nebî" terimi, Allah'ın peygamberlerini nitelendirdiği bir kelimedir(162). Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de değişik şekilleriyle "nebî" kelimesi, toplam 80 defa geçmektedir(163).

b. "Resûl" (Elçi):

"Resûl", "el-mürsel" anlamında olup "gönderilmiş" demektir. "Risâlet" ise, "elçi göndermek" mânâsına "irsâl" den isimdir. "filanı filana irsal ettim" sözü, tebliğ etmesini istediğim şeyleri tebliğ etmesi için gönderdim, demektir. "Resûl" kelimesinin çoğulu "rusûl" olup, Allah'dan aldığı şeyleri insanlara tebliğ eden anlamına gelmektedir(164). Bu terimin genel kabul gören tanımını şudur: "Resûl", Allah'ın kendisine yeni bir şeriat vahyettiği ve bu şeriatı de insanlara tebliğle mükellef kıldığı peygamberlerdir(165). Bu mânâda Hz.Nuh, Hz.Ibrahim, Hz.Mûsâ, Hz.İsa ve Hz.Muhammed birer resûl olarak kabul edilmektedir(166). Ancak Kur'an'da bu kavram, yeni bir şeriat getirmeyen peygamberler hakkında da kullanılmaktadır(167). Zira "resûl" kelimesi umûmî anlamıyla, "gönderilmiş bir elçi" demek olup, bu şekliyle bütün peygamberler için geçerlidir. Bu anlamda "resûl" terimi, Kur'an'da birçok peygamber için kullanılmaktadır(168)

158- Bkz. M. Ali Sâbûni, Kur'an'ın Işığında Peygamberlik ve Peygamberler, (Çev. Suat cebeci-Bilal Delice), (İst., ?), 16

159- Bkz. Âli İmrân, 3/39,84; Meryem, 19/49,53,56; eş-Şuarâ, 26/143-145; es-Sâfirât, 37/112; en-nisâ, 4/163

160- Bkz. el-Enfâl, 8/64-65,70; el-Ahzâp, 33/59,138

161- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

162- bkz. Âli İmrân, 3/39,81,84; en-Nisâ, 4/163; el-A'raf, 7/73; Hûd, 11/66,68; Meryem, 19/49,53,56

163- Bkz. el-Mu'cemü'l-Müfehres, 686-687

164- Bkz. Ibn Manzûr, a.g.e., XI/244; el-Mu'cemü'l-Vasit, I/344

165- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 73; M. A. Sâbûni, a.g.e., 16

166- Bkz. Âli İmrân, 3/39; el-Maide, 5/43-48; Yusuf, 12/38; ayrıca bk. M. H. Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, (? , 1979), I/483; III/152; M. A. Sâbûni, a.g.e., 176-178

167- Bkz. el-A'raf, 7/67; Hûd, 11/72; eş-Şuarâ, 26/125,143

168- Bkz. el-A'raf, 7/61,67; Hûd, 11/69,72; eş-Şuarâ, 26/107,125,143

Görüldüğü gibi, Kur'an-ı Kerim'de gerek "nebî" ve gerekse "resûl" kavramları, peygamberleri irade için bizzat Allah tarafından defalarca kullanılmıştır(169). Bu kullanılışlarda, "nebî" ve "resûl" kavramlarının birbirini kapsayacak şekilde kullanıldığını görmek mümkün olduğu gibi, birbirinden farklı olduğunu gösteren kullanılışlarını da görmek mümkündür. Meselâ: Kur'an-ı Kerim'in bazı yerlerinde "nebî", "resûl" kelimesinin de anlamını kaplayacak şekilde geçmektedir. "Hiçbir peygambere ganimete ve millet malına hıyânet yaraşmaz..."(170) ve "insanlar bir tek ümmetti, Allah peygamberleri müjdecî ve uyarıcı olarak gönderdi..."(171) ayetlerinde geçen "nebiyyîne" kelimesinin, "resûl" kavramının anlamını da kapsayacak umûmî bir anlamda kullanıldığı açıktır. "Resûl" teriminin, "nebî" kelimesinin anlamını kapsayacak şekilde kullanıldığı da görülmektedir. "And olsun ki, her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, azdırcılardan kaçının' diyen peygamber göndermişizdir..."(172) ve "kendilerine apaçık anlatabilsin diye her peygamberi, kendi kavminin diliyle gönderdik..."(173) ayetlerinde geçen "resûl" kelimesi, görüldüğü üzere "nebî" kelimesini de muhtevî bir anlamdadır. Bu örneklerle bakarak, Kur'an-ı Kerim'deki "nebî" ve "resûl" terimlerinin, eşanlamlı olarak zaman zaman birbirinin yerine kullanıldığını söylemek mümkündür. Nitekim İmâm-ı Âzam, "resûl" kelimesinin, "nebî" kelimesiyle eşanlamlı olarak kullanıldığı görüşündedir. Ancak ilim adaklarının çoğunluğuna göre "nebî" terimi, "resûl" kavramına göre daha hususî bir mânâ taşır(174). Bunun yanında Kur'an-ı Kerim'de, "nebî" ve "resûl" kavramlarının birbirinden farklı olduğunu gösteren kullanılışlara da rastlanmaktadır. "Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz hiçbir resûl ve nebî yoktur ki..."(175) ayeti, bunun delilidir. Bu ayette "nebî" ve "resûl" terimleri ayrı ayrı kullanılmış ve "nebî" kelimesi "resûl" kelimesinin üze-

169- Bkz. el-Mu'cemü'l-Müfehres, 314-320, 686-687

170- Bkz. Âli İmrân, 3/161

171- Bkz. el-Bakara, 2/213

172- Bkz. en-Nahl, 16/36

173- Bkz. İbrahim, 14/4

174- Bkz. Ali b. Muhammed Ali el-Kârî, Şerhu Fıkhı Ekber, (Trc. Y. Vehbi Yavuz), (İst., 1979), 45

175- Bkz. el-Hacc, 22/52

rine atfedilmiştir. Bu, "nebî" nin "resûl" den farklı olduğu anlamına gelir. Çünkü atıta, farklılık esastır(176). Fakat geneide Kur'an-ı Kerim'deki kullanılışları itibariyle bu iki kavramın, birbirinden farklı olduğunun söylenilmesi kolay görünmemektedir. Ancak İslâm literatüründe bu iki kavram, zaman içinde teknik birer terime dönüşmüştür. Bu değişimle beraber kavramlara verilen anlamlar da farklılaşmıştır. Çünkü lügat anlamıyla bu iki terimin bütün peygamberler için kullanılması mümkün iken, bunlara sonradan verilen terim anlamları, bu imkânı ortadan kaldırmıştır. Buna göre "nebî"; yeni bir şeriat ve yeni bir kitapla gönderilmeyip, kendinden önceki peygamberin şeriat ve kitabını ümmetine bildirmekle görevli peygamberdir. "Resûl"; kendisine yeni bir şeriat ve kitap verilen, bu vahyedilen şeriat ve kitabı da tebliğle görevlendirilen peygamberdir. Bu yüzden "resûl", "nebî" den daha kapsamlıdır. Onun için her "resûl" aynı zamanda bir "nebî" iken, her "nebî", "resûl" değildir. Bu nedenle de terim anlamda "resûl" olan peygamberler, "nebî" olan peygamberlerden mertebeye daha üstündür(177).

c. "Beşîr" (Müjdecî):

"Müjde", sevinçli haber, "müjdecî" ise sevinçli haber ve müjde veren kimse demektir(178). Peygamberler bu mânâda, Allah'dan müjdeli haber getiren kimselerdir. Onlar, sâlih amel işleyenlere Allah'ın mükâfatını, münâfık ve küfredenlere de Allah'ın azâbını, Allah'ın kendilerine emretmesinden dolayı haber vermişlerdir(179). Kur'an-ı Kerim'de bütün peygamberler, "beşîr" (müjdecî) olarak nitelendirilmişlerdir. "Kitap Ehli peygamberlerin arası kesildiğinde, 'bize müjdecî ve uyarıcı gelmedi' dersiniz diye size açıkça anlatacak peygamberlerimiz geldi. Şüphesiz o, size müjdecî ve uyarıcı olarak gelmiştir..."(180) "Peygamberleri ancak müjdecî ve uyarıcı olarak gönderiyoruz..."(181) Bu ayetler

176- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 76

177- Bkz. Afif Abdülfettah Tabbâra, Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz, (Çev. A. R. Temel-Yahya Alkın), (İst., 1982), 12; M. A. Sâbûni, a.g.e., 16; BAHÇECİ, a.g.e., 76-79

178- Bkz. Meydan Larousse, IX/74-75

179- Bkz. el-Bakara, 2/25, 100, 223; en-Nisâ, 4/138; Yunus, 10/2, 87

180- Bkz. el-Maide, 5/19

181- Bkz. el-En'am, 6/48; ayrıca bk. el-Bakara, 2/213

açıkça gösteriyor ki; Kur'an'da peygamberler, "beşîr" (müjdeci) olarak nitelendirilmişlerdir.

d. "Nezîr" (Uyaran-Uyarıcı):

"Nezîr", ismi fail olup, "ihtarcı-uyaran" anlamındadır. Kur'an'da sık sık geçen bu kelime, zaman zaman "resûl" kelimesinin müterâdifi olarak da kullanılmaktadır(182). Kur'an-ı Kerim'de "nezîr" terimi tek başına kullanıldığı gibi(183), "beşîrün-nezîrün" ve "beşîran-nezîran"(184) şeklinde "beşîr" terimiyle birlikte de kullanılmaktadır. Bu iki kavramın birlikte kullanılması, Kur'an'ın üslûbundaki ilâhî metodun gereği olsa gerektir. Ancak Kur'an'da "müjde", daha ziyade sevinçli haberleri bildirmek için, "uyarma" ise, daha ziyade kötü davranışları ikaz için kullanılmaktadır(185). Bu terim, Kur'an'da peygamber anlamında da kullanılmaktadır. "Dileseydik her kasabaya bir uyarıcı gönderirdik" (186), "her ümmet içinde bir uyarıcı buluna gelmiştir"(187) ve "kâfirler aralarından bir uyarıcının gelmesine şaşılar..."(188) şeklindeki Kur'an ayetleri, bu hususu açıkça göstermektedir. Çünkü bu ayetlerde sözedilen "uyarıcı" dan maksadın, "peygamber" olduğu açıktır. Kur'an'da yer alan ayetler çerçevesinde denilebilir ki; peygamberler, vazifelerinin gereği Allah'ın emri doğrultusunda insanları uyardıkları için, bu kavramla anılmışlar ve nitelendirilmişlerdir.

e. "Mübellig" (Tebliğci):

"Mübellig", tebliğ eden, bildiren ve uyaran anlamlarına gelmektedir(189). Tebliğ, peygamberlerin Allah tarafından kendilerine vahyedilen ilâhî hükümleri insanlara bildirmeleri, demektir(190). Bu anlamda bütün peygamberler, birer "mübellig" dir.

182- Bkz. A. J. Wensinck, "Nezîr", İA, IX/242

183- Bkz. Kâf, 50/2; en-Neml, 27/92; ed-Duhân, 44/3

184- Bkz. el-Maide, 5/19; el-A'raf, 7/188; Hûd, 11/2; el-Fâtır, 35/24

185- Bkz. WENSINCK, "Nezîr", İA, IX/242

186- Bkz. el-Furkân, 25/51

187- Bkz. el-Fâtır, 35/24

188- Bkz. Kâf, 50/2

189- Bkz. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, 690

190- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 52

Onların vazifesi, Allah'dan aldıkları vahyi insanlara tebliğ etmektir. İnsanların, tebliğ edileni kabul edip etmemeleri onları ilgilendirmez(191). Peygamberler için "tebliğ", elçilik görevlerini yerine getirip getirmediğilerinin de ölçüsüdür. Onu terkeden, peygamberlik vazifesi yapmamış olur. "Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan Rabbinin elçiliğini yapmamış olursun"(192) ayeti, bu hususu açıkça göstermektedir. Bu yüzden peygamberler, peygamberliklerinin gereği olarak tebliğ vazifesini yerine getirmişlerdir. Onun için de peygamberlere, "mübelliğ" denilmektedir. Bu hususa ileride ayrıyeten değinilecektir.

Ayrıca Kur'an'da, "mübelliğ" kavramıyla yakın anlamı olan "nâsîh" (öğüt veren) kelimesinin de peygamberleri ifade için kullanıldığı görülmektedir(193). Nasihat; va'z, öğüt ve tatlı söz mânâsına gelir. "Nâsîh" ise; öğüt veren, nasihat veren kişi demektir(194). Bu anlamda her peygamber, aynı zamanda bir öğütçüdür. Onların hepsi insanlara, iyi, doğru ve güzel olanı öğütlemişlerdir. Çünkü Allah onlara, öğüt vermelerini ve kendilerini birer öğütçü olarak takdim etmelerini emretmiştir(195).

Görüldüğü üzere Islâmın Kutsal Kitabı Kur'an-ı Kerim'de, peygamberleri ifade için kullanılan çeşitli deyim ve terimler yer almaktadır. Bunlardan herbiri, peygamberlerin bazı özelliklerini yansıtmaktadır. Ayrıca bu kavramlar, herhangi bir peygambere özel olarak değil, bütün peygamberler için kullanılmaktadır. Sadece "resûl" kavramı, kendine yüklenilen terim anlamından dolayı, terim anlamıyla şeriat sahibi peygamberleri ifade eder. Kadınların peygamberliğine ilişkin herhangi bir ifade Kur'an'da yer almadığı için, onlar hakkında kullanılan herhangi bir ifadenin varlığı da sözkonusu değildir.

Bunun yanında, Kur'an-ı Kerim'de bazı peygamberlere özel olan isim ve nitelendirmelere de rastlanılmaktadır. Hz.İbrahim'e

191- Bkz. Ali İmran, 3/20; el-Maide, 5/91,99; en-Nahl, 16/35,82; en-Nûr, 24/54; el-Ankebût, 29/18; et-Teğâbün, 64/12

192- el-Maide, 5/67

193- Bkz. el-A'raf, 7/68; ez-Zâriyât, 51/55

194- Bkz. Süleyman Uludağ, Islâm'da İrşad, (İst., 1984), 46

195- Bkz. el-A'raf, 7/68; Hûd, 11/34; ez-Zâriyât, 51/55; el-A'la, 87/8-10

"halilullah"(196), Hz.Mûsâ'ya "kelîmullah"(197), Hz.Yunus'a "sâhibu'l-hût" ve "zü'n-nûn"(198), Hz.Yahya'ya "seyyid" ve "hasûr" (199), Hz.İsa'ya "kelîmetullah" ve "Mesih"(200) ile Hz.Muhammed'e "hâteme'n-nebî"(201) şeklinde Kur'an'da sözedilmesi, sadece bu peygamberlere özeldir. Ayrıca Hz.Muhammed için "habibullah"(202) nitelendirmesinin yapılması da, sadece ona özeldir. Görüldüğü gibi bu özel sıfatlar, Allah'ın ilgili peygamberlere verdiği manevî imtiyaz ve üstünlükleri yansıtmaktadır. Bunların hepsi, ilgili peygamberlerin sahip oldukları manevî imtiyazların birer ifadesidir.

Bu giriş kısmından sonra, "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarındaki Peygamberlik anlayışı" nı, dinlerin Kutsal Metinleri çerçevesinde ayrı ayrı incelemeye geçebiliriz. Şöyle ki:

-
- 196- Bkz. en-Nisâ, 4/124
197- Bkz. el-A'raf, 7/143; en-Nisâ, 4/164; Meryem, 19/52
198- Bkz. el-Enbiya, 21/87; es-Sâffât, 37/142; el-Kalem, 68/48
199- Bkz. Âli İmran, 3/39
200- Bkz. en-Nisâ, 4/171
201- Bkz. el-Ahzâp, 33/40
202- Bkz. Aiiyyü'l-Kârî Fıkhi Ekber Şerhi, 295

BİRİNCİ BÖLÜM

YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK

Yahudi Kutsal Kitabında peygamberlik ve peygamberlerle ilgili önemli bilgiler yer almaktadır. Hatta Kutsal Kitabın bir bölümünü, "Neviim" (Peygamberler) den bahseden kitaplar oluşturmaktadır. Yahudiler tarafından "Neviim" bölümündeki peygamberler, "Neviim Rişonim" (İlk Peygamberler) ve "Neviim Ahoranim" (Son Peygamberler) diye tasnif edilmektedir. İlk peygamberlerden bahseden kitaplar; Yeşu, Hâkimler, I. ve II. Samuel ile I. ve II. Krallardan oluşmaktadır. Son peygamberlerden bahseden kitapların başlıkları ise şu şekildedir: İşaya, Yeremya, Hezekiel, Hoşea, Yoel, Amos, Obadya, Yunus, Mika, Nahum, Habakkuk, Tsefanya, Haggay, Zekarya ve Malaki. Bu kitaplarda genellikle, Hz.Mûsâ'dan sonraki peygamberlerden bahsedilmektedir. O ve ondan önceki peygamberler ise Tora'da anlatılmaktadır(203). Görüldüğü gibi peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bilgiler Eski Ahit'in değişik yerlerinde ve dağınık bir vaziyettedir. Yahudilikteki peygamberlik anlayışının ana hatlarıyla tespit edilmesi, Eski Ahit'te peygamberlikle alâkalı bütün bilgilerin detaylı bir şekilde ve dikkatle incelenmesiyle mümkündür. Onun için Yahudilikteki peygamberlik anlayışı, Eski Ahit esas alınarak incelenecektir.

"Yahudi Kutsal Kitabında Peygamberlik" ana başlığı altında; peygamberliğin verilmesi, vahiy, mucize ve tebliğ gibi peygamberlikle doğrudan ilgili konular öncelikle ele alınacaktır. Daha sonra peygamberliğin özellikleri ile gerçek ve yalancı peygamberlerin özellikleri üzerinde durulacaktır. Ayriyeten önemli görülen hususlarda detaya inilecektir. Böylelikle Yahudi Kutsal Kitabında yer alan peygamberlik anlayışı, çeşitli boyutlarıyla ortaya konulmuş olacaktır.

1. Peygamberliğin Verilmesi:

Yahudi Kutsal Kitabına göre Tanrının insanlarla ilişkiye girmesi, peygamberler vasıtasıyla olmaktadır(204). Yahudilikte peygamber; Tanrının, iradesini insanlara tebliğ etmek ve onlara öğretmek için yetki verdiği kişidir(205). Buna göre peygamber, Tanrı adına peygamberlik yapmakla yükümlüdür. "Peygamberlik etmek" deyimi ise Eski Ahit'te; "Allah'dan aldıklarını haber vermek", "Allah adına konuşmak", "Allah'ın emirlerini bildirmek" ve "kral veya insanlar herhangi bir konuda fikir sordukları zaman, o konuda fikir bildirip, gelecekte haber vermek"(206) anlamlarında kullanılmaktadır. Peygamberlik eden ise, peygamberdir.

Yahudilikte peygamberliğin bir insana verilmesi, onun doğuştan getirdiği özelliklerle ilgili olmadığı gibi, sonradan kazandığı beceri ve hünerlerle de ilgili değildir. Çünkü peygamberin seçimi ve bir insana peygamberliğin verilmesi, Tanrıya aittir (207). Tanrı, insanlarsından dilediği kimseyi peygamber seçer ve peygamberliğini ona verebilir. "Mûsâ kulunu, seçmiş olduğu Harun'u gönderdi."(208) "Ve kendisine, kulumsun, seni seçtim ve seni reddetmedim, dediğim kulum, seçtiğim Yakub..."(209) "Ya Rab sen o Allah'sınki Abram'ı seçtin..."(210) Yeremya peygamber de, peygamberlik üzere kendisini Allah'ın gönderdiğini belirtmektedir(211). Bu ifadeler açıkça gösteriyor ki, Yahudi Kutsal Kitabına göre bir insana peygamberlik verilmesi veya bir insanın peygamber olarak seçilmesi, tamâmen Allah'ın dilemesiyle ilgilidir.

2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy):

Eski Ahit'e göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. "Yahudilikte vahyin sahip ve kaynağı Rab Yahve, muhatabı

204- Bkz. Nehemya, 9/30

205- Bkz. HARMAN, a.g.m., 11

206- Bkz. I. Samuel, 10/5-13; I. Krallar, 22/10-23; II. Krallar, 3/11-13; II. Tarihler, 12/5; 18/4-22; 20/37; 25/1-3

207- Bkz. W. S. W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1151

208- Bkz. Mezmurlar, 105/26

209- Bkz. İşaya, 4/9

210- Bkz. Nehemya, 9/7

211- Bkz. Yeremya, 26/12

insan, aracısı ise peygamberdir."(212) Peygamberlerin Rab Yahve'den bilgi almaları, vahyin çeşitli şekilleriyle olmuştur. Eski Ahit'e göre vahiy şu şekillerde olmaktadır:

a. Rab Yahve'yi Görme:

Vahyin en önemli şekli, Rab Yahve'nin kendini seçtiği peygambere göstermesidir. Çünkü böyle bir bilgi aktarma işleminde, araçlar mevcut olmayıp, doğrudan Rab Yahve ile temas söz konusudur. Eski Ahit'te, Rab Yahve'nin bazı peygamberlere görüldüğünden ve bazı peygamberlerin de Rab Yahve'yi gördüğünden bahseden ifadeler yer almaktadır. "Ve Rab Abram'a görünüp dedi..."(213) "Ve Yakub o yerin adını peniel koydu; çünkü: Allah'ı yüz yüze gördüm ve canım sağ kaldı, dedi."(214) İşaya peygamber, Rab Yahve'yi yüce bir taht üzerine otururken gördüğünü söylerken, peygamber Mika da aynı şekilde gördüğünü belirtmektedir(215). Bu ifadeler, Rab Yahve'yi birçok peygamberin gördüğünü göstermektedir. Fakat Kutsal Kitap çerçevesinde bu görmenin mahiyeti, Rab Yahve'yi yüz yüze görmek değil, onun tecellisini görmek olsa gerektir. Çünkü halktan bazı kimselerin de Rab Yahve'yi gördüğünden bahseden ifadeler, Eski Ahit'te yer almaktadır(216). Bunların Rab Yahve'yi yüz yüze gördüğünü söylemek mümkün değildir. Zira Tevrat'ta Rab Yahve; kimsenin yüzünü göremeyeceğini, çünkü kendisini yüz yüze gören bir insanın yaşamasının mümkün olmadığını belirtmektedir(217). Onun için yukarıda bahsedilen kimselerin Rab Yahve'yi görmesini, yüz yüze görme olarak nitelendirmek mümkün görünmemektedir. Yalnız Tevrat'a göre sadece Hz.Mûsâ peygamber, Rab Yahve'yi yüz yüze görmüştür. "Rab, Mûsâ ile, bir adam arkadaşları ile konuşur gibi yüz yüze konuştu."(218) "Ve bütün dehşette, Mûsâ gibi Rabbin yüz yüze bildiği bir peygamber daha İsrailde çıkmadı."(219) Bu ifadelerle göre, sadece Hz.Mûsâ Rab Yahve'yi yüz yüze görüp, ondan vahiy almıştır. Ancak yukarıda belirtildiği gi-

212- Bkz. HARMAN, a.g.m., 13

213- Bkz. Tekvin, 12/7

214- Tekvin, 32/30

215- Bkz. II. Tarihler, 18/18; İşaya, 6/1,4

216- Bkz. Çıkış, 24/9-11

217- Bkz. Çıkış, 33/20

218- Sayılar, 12/8

219- Tesniye, 34/12

bi Hz.Yakub da Rab Yahve'yi yüz yüze gördüğünü ve canının sağ kaldığını belirtmektedir. Bununla, "Mûsâ gibi Rabbin yüz yüze bildiği ikinci bir peygamber daha İsrailde çıkmadı" ifadesi arasında bir çelişkinin olduğu ortadadır. Bu çelişkiyi, Hz.Mûsâ'dan sonra onun gibi Rab Yahve'yi yüz yüze bilen ikinci bir peygamber gelmedi, yalnız ondan önce de Hz.Yakub Rab Yahve'yi yüz yüze görmüştür, şeklinde bir değerlendirmeye izah etmek mümkün görünmektedir. Çelişkiler bir yana bırakılacak olursa denilebilir ki; İsrail peygamberleri, zaman zaman Rab Yahve'den bu şekilde vahiy almışlardır. Hatta Hz.Mûsâ, "yüz yüze ve ağız ağıza" konuşarak Rab Yahve'den vahiy almıştır.

b. Melek Vasıtası ile Vahiy:

Yahudilikte "melek" inancı vardır. Yahudiler, onlara aşırı saygı gösterirler ve Allah'a hitap eder gibi onlara hitap ederler(220). Allah'ın vahyine aracılık eden melek, Cebrail'dir(221). Eski Ahit'in İngilizce çevirisinde "meleği" ifade için "angel", Cebrail'i ifade için ise "Gabriel" kavramları kullanılmaktadır (222). Melek, Rab Yahve'den emirler getirir ve onun vahyini peygamber kullarına bildirir(223). Ayrıca melek peygamberlerle konuştuğu gibi, zaman zaman peygamber olmayan insanlarla konuşup, onlara hitap etmiş ve Rab Yahve'den getirdiği haberi onlara iletmiştir(224). Eski Ahit'e göre genelde melek, Allah ile peygamberler arasında bilgi taşıma vazifesini yürütür. Fakat bazen inanan halka yol göstericilik ve onları koruyuculuk vazifesi de yaparlar(225). Bunun yanında melek, peygamberlerin ve sâlihlerin gördüğü karmaşık rüyaları da onlara izah eder(226).

c. Rüya Yolu İle Vahiy:

Yahudi peygamberlik anlayışına göre Tanrı, peygamber olarak

220- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 153; Johan Michl, "Angel", EBT, 385
221- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 199
222- Bkz. Holy Bible, Genesis, 16/7; Exodus, 12/23; Daniel, 9/16
223- Bkz. Tekvin, 22/11-19; Hâkimler, 6/4-18
224- Bkz. Tekvin, 16/7-11; Çıkış, 3/2; 22/20; 32/34; 33/2; Sayılar, 20/16; 22/21-33; Hâkimler, 2/1-5; 5/23; 13/2-5
225- Bkz. Çıkış, 32/34; 33/32; Sayılar, 20/16
226- Bkz. Daniel, 8/15; 9/21

seçtiği kimseye rüyasında kendisini gösterir ve ona peygamberliğini bildirir(227). "Ve dedi: Şimdi sözlerimi dinleyin, eğer aranızda bir peygamber varsa, ben Rab rü'yette ona kendimi bildireceğim; rüyada onunla söyleşeceğim."(228) "Rüyada Abram'a Rabbin şu sözü geldi..."(229) Bu ifadeler, Rab Yahve'nin peygamber olan kimseyle rüyada söyleştiğini ve rüyada onlara vahyettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Eski Ahit'te yer alan ifadelere göre Rab Yahve'nin rüyada görünüp bilgilendirmesi, peygamberlerle sınırlı değildir. Peygamberlerin dışındaki insanlar için de sözkonusudur (230). Ayrıca Kutsal Kitapta kral olarak takdim edilen Hz.Süleyman da Rab Yahve' ile rüyada söyleşmiştir(231). Kısaca Eski Ahit'e göre Rab Yahve, rüyada kendini bazı peygamberlere göstermiş ve onlara vahyetmiştir.

d. Rabbin İzzetinin Tecellisi:

Eski Ahit'te, Rabbin izzetinin tecellisi neticesinde peygamberlerle ilişki kurulduğundan ve halkın da zaman zaman bu tecelliyi gördüğünden sözedilmektedir. Bu yolla peygamberlerin vahiy alması, Rabbin izzetinin tecellisinden sonra gerçekleşir. "Ve Rabbin izzeti sina dağı üzerinde durdu, ve bulut onu altı gün örttü; ve yedinci günde bulutun içinden Mûsâ'yı çağırdı."(232) Görüldüğü gibi burada, Rabbin izzetinin tecellisinden sonra Hz. Mûsâ'ya hitap ve onunla konuşma sözkonusudur. Hezekiel peygamber de Rab Yahve ile onun izzetinin tecellisinden sonra söyleşmiş ve ondan vahiy almıştır(233). Rabbin izzetinin tecellisini, peygamber olmayan insanların da görmesi mümkündür(234). Fakat halk, Rabbin izzetinin tecellisini görmesine rağmen ondan bilgi alamaz ve onunla konuşamaz. Çünkü bu şekilde bilgi almak, sadece peygamberlere mahsustur(235). Yalnız Rabbin izzetinin tecellisini görme, onu direkt görme değil, sadece onun silüetini görmedir(236).

227- Bkz. Yehezkel Kaufmann, The Religion of Israel, (İngilizce'ye çev. Moshe Greenberg), (London, 1961), 93

228- Bkz. Sayılar, 12/6

229- Bkz. Tekvin,15/1; ayrıca bk. Hezekiel,43/3; Habakkuk,2/2-3

230- Bkz. Mezmurlar, 89/19

231- Bkz. I.Krallar,3/5-15; II. Tarinler, 1/7-13; 7/12-22

232- Çıkış, 24/16

233- Bkz. Hezekiel, 3/22-24

234- Bkz. Çıkış, 24/17; İeviller, 9/24-25

235- Bkz. Tesniye, 5/24-27

236- Bkz. HARMAN, a.g.m., 14

e. İlâhî Kelâm:

Kutsal Kitaba göre peygamberler, ilâhî kelâmı işitmişler ve Rab Yahve ile konuşarak ondan vahiy almışlardır. Böyle vahiy alma işleminde, Allah'ı görmek mümkün değildir. Nitekim Hz.Mûsâ'ya peygamberlik, böyle bir vahiy sonucu verilmiştir(237). İlâhî kelâmı, her yerde işitmek mümkün değildir. Rab Yahve bu yolla vahyedeceği zaman, peygamberi bir yere çağırır orada vahyeder veya bulut direği şeklinde çadırın kapısına iner orda onunla söyleşir ve ona vahyeder(238). Bazen de Rab Yahve ilâhî kelâmını, peygamberlerin ağzına koyarak onları bilgilendirir. Böyle bir vahiy alan peygamber, "Rabbin şu sözü geldi" veya "Rab şöyle diyor"(239) ifadelerini kullanır. Rab Yahve kendi sözlerini, Yeremya peygamberin ağzına koymuştur. "Ve Rab elini uzattı, ve ağzıma dokundu; ve Rab bana dedi: İşte sözlerimi senin ağzına koydum."(240). Hz. Mûsâ, böyle vahiy almada ayrıcalığı olan bir peygamberdir. Zira Rab Yahve onunla, yüz yüze ve ağız ağıza konuşmuştur(241).

f. İlâhî Ruh Vasıtasıyla Vahiy:

Vahyin gelişinde ve değişik şekillerinde vasıta olan ruh, Kutsal Ruh'tur(242). Peygamberleri hareket geçiren ruh, Kutsal Ruh'tur. Zira ilâhî ruh kimin üzerine konarsa o, hemen harekete geçmekte ve etrafındakilere peygamberlik etmektedir(243). Ayrıca peygamber olmayanlara da bu ruh gelirse, o da etrafındakilere peygamberlik eder(244). Bazen de Rab Yahve, peygamberlerle ruh vasıtasıyla söyleşir. Nitekim bir defasında Rab Yahve'nin sesini işiten Hezekiel peygamber yere düşer, dana sonra içine ilâhî ruh dolar ve onu ayağa kaldırıp onunla söyleşir(245). Ayrıca Rab Yahve, sözlerini ve şeriatini de ilâhî ruh vasıtasıyla bildirmiştir (246). Bunlar, Kutsal Ruh'un vahiy vasıtası olduğunun açık bir ifadesidir.

237- Bkz. Çıkış, 3/4-22; 4/1-17

238- Bkz. Çıkış, 33/9-11; Sayılar, 12/4-8; Tesniye, 31/15-16; Hezekiel, 3/22-24

239- Bkz. Tekvin,15/1; 35/1; Çıkış, 6/1; 7/1; Levililer, 6/24; Sayılar, 15/1; I. Krallar, 17/2,5,8; İşıya, 41/2

240- Bkz. Yeremya, 1/9

241- Bkz. Çıkış, 33/11; Sayılar, 12/8; Tesniye, 34/12

242- Bkz. HARMAN, a.g.m., 15

243- Bkz. Sayılar, 11/25-30; I. Samuel, 10/6-13; İşıya, 59/21

244- Bkz. I. Samuel, 10/10-12

245- Bkz. Hezekiel, 2/2; 3/22-24; 11/5

246- Bkz. II. Samuel, 23/2; Yeşu, 1/7; II. Krallar, 17/13; II. Tarihler, 24/20; İşıya, 42/1-9

Görüldüğü üzere, Yahudi Kutsal Kitabına göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Peygamberler, insanlara tebliğ ettikleri bilgileri, vahyin çeşitli şekilleriyle Rab yahve'den almışlardır. Vahiy, bir nevi peygamberin Rab Yahve ile ilişkisini sağlayan vasıta durumundadır. Zira Kutsal Kitabı göre peygamberler, bazen direkt Rab Yahve ile ilişkiye girerek, bazen de melek ve ruh gibi araçlar vasıtasıyla vahiy almışlardır. Ayrıca Kutsal Kitap, peygamber olmayan bazı kimselerin de yukarıda bahsedilen vahiy şekillerinden biriyle, Rab Yahve ile ilişkiye geçip, ondan bilgi aldıklarını da belirtmektedir.

3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize):

Peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin peygamberliğini ispatlamasına yardımcı olacak en önemli delil, mucizedir. Mucize, ilâhî bir müdahale neticesinde, peygamber vasıtasıyla tabiat kanunlarının zıddına meydana gelen şeydir (247).

Yahudi Kutsal Kitabına göre mucize, peygambere peygamberliğini ispatlamak için verilen bir delil olarak görünmektedir. Hz. Musa'ya Rab Yahve peygamberlik vazifesini verince O; insanların kendisine inanmayacaklarını, sözünü dinlemeyeceklerini, aksine kendisini Rabbi görmediğini ileri sürerek itham edeceklerini, söyler (248). Bunun üzerine, "ve Rab ona dedi: Bu senin elindeki nedir? Ve dedi:Değnek, ve dedi: onu yere at. Ve onu yere attı ve yılan oldu, ve Mûsâ onun önünden kaçtı. Ve Rab Musa'ya dedi: Elini uzat, ve onun kuyruğundan tut (ve elini uzatıp onu tuttu ve elinde değnek oldu); ta ki, atalarının Allah'ı, İbrahim'in Allah'ı ve Yakub'un Allah'ı Rabbin sana gördüğüne inansınlar."(249) Bundan sonra, elini koynuna koyup çıkarmasını söyler. O da, elini koynuna koyup çıkarınca eli, kar gibi cüzamlı oldu. Sonra tekrar koynuna koyunca, eski haline geldi. Bunun üzerine Rab Yahve; " eğer sana inanmazlar-

247- Bkz. Meydan Larousse, IX/21

248- Bkz. Çıkış, 4/1

249- Ekz. Çıkış, 4/2-5

sa, ve evelki alâmetin sözünü dinlemezlerse, sonraki alâmetin sözüne inanacaklardır" (250) diyerek, Hz. Mûsâ'ya kendisine verilen bu mucizelerden dolayı insanların inanacaklarını ve davasında doğruluğunu kabul edeceklerini belirtmektedir. Görüldüğü gibi mucizeyi veren Allah, onu, peygamberliğin bir alâmeti olarak göstermektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi Hz. Musa'ya mucize, onun isteği üzerine peygamberlikle birlikte kendisine verilmiştir. Ona verilen en büyük mucize, asa mucizesidir(251). Çünkü o dönemde sihir ve sihirbazlık zirvededir. Firavun'un birçok afsuncu ve sihirbazları vardı (252). Rab Yahve, "Firavun sizden bir harika istediği zaman, Haruna asa'yı yere atmasını söyle" diye Hz. Mûsâ'ya bildirdi. Hz. Mûsâ ve Hz. Harun, Rab Yahvenin dediği gibi yaptılar. Hz. Harun asa'yı yere atınca, Firavun'un huzurundaki bütün sihirbazların sihirlerini yutar (253). Eski Ahit'teki ifadelerden anlaşıldığına göre, asa mucizesi, genellikle Hz. Harun'un asa'yı kullanması neticesinde oluşmaktadır (254). Bu husus, oldukça dikkat çekicidir. Çünkü asa mucize olarak Hz. Mûsâ'ya veriliyor, fakat mucize Hz. Harun'un asa'yı kullanmasıyla meydana geliyor. Bu olay, peygamberler tarihinde benzeri olmayan bir olaydır. Sadece Yahudi Kutsal Kitabında yer almaktadır. Halbuki esas olan, mucize kime verilmişse onun mucizeyi göstermesidir. Ayrıca Hz. Mûsâ ve Hz. Harun'un birlikte yaptıkları başka mucizeler de vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1- Mısır'ın çekirge'nin kaplaması (255).
- 2- Üç gün koyu karanlığın olması (256).
- 3- Yahudilerin hayvanları dururken, Mısırlıların hayvanlarının ölmesi (257).

250- Bkz. Çıkış, 4/6-8
251- Bkz. Çıkış, 4/2-5
252- Bkz. Çıkış, 7/11
253- Bkz. Çıkış, 7/9-12
254- Bkz. Çıkış, 7/10; 8/5,16
255- Bkz. Çıkış, 10/12-24
256- Bkz. Çıkış, 10/21-24
257- Bkz. Çıkış, 9/3-7

- 4- İrinli bir çıbanın insan ve hayvanlarda çıkması(258)
- 5- Dolu ve gök gürlemesi (259).
- 6- Kurbağa, toz ve sinek afetleri (260).
- 7- Irmak sularının kan akması (261).
- 8- Susuz kalan cemaate, kayadan su çıkarması (262).

Bu mucizelerin hepsinde yeralan ortak yön, bunların Hz. Mûsâ : ve Hz. Harun tarafından birlikte asa ve el vasıtasıyla yapılmış olmasıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi, asa ile gerçekleşen mucizeler genelde Hz. Harunun asa'yı kullanması neticesi olduğu halde, el ile gerçekleşen mucizeler Hz.Mûsâ vasıtasıyla olmuştur (263).

Hz. Mûsâ'nın dışındaki peygamberlerin de mucize sahibi oldukları görülmektedir. Meselâ: İlya peygamber bir mucize olarak, Sayda'nın Tsorefat şehrinde misafir kaldığı kadının ağır bir şekilde hasta olan çocuğunu iyileştirmiştir. Bunun üzerine kadın; "şimdi bildimki sen bir Allah adamısın, ve senin ağzında Rabbin sözü haktır"(264) diyerek onun peygamberliğini kabul etmiştir. Bunun yanında Gideon peygamber kendini, kendi peygamberliğine inandırmak için, Rab Yahve'ye yalvararak mucize ister. Ancak Rab Yahve onun dediğini yapınca peygamber olduğuna inanır (265).

Kısaca Yahudi Kutsal Kitabında mucize, peygamberlerin peygamberliğini ispatlayan en büyük delil olarak takdim edilmektedir. Hz. Musa'ya mucize, peygamberlikle birlikte verilmiştir. Ancak mucizenin gösterilmesi, daha sonraları istek üzerine gerçekleşmiştir. Hz. Mûsâ'nın gösterdiği tüm mucizeler, asa ve el vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Asa ile gösterilen mucizeler, genelde Hz. Harun'un asa'yı kullanması, el ile gerçekleşen mucizeler ise sadece Hz. Mûsâ vasıtası ile gerçekleştirilmiştir. Ayriyeten Gideon peygamber, kendi peygamberliğine

-
- 258- Bkz. Çıkış, 9/8-12
  - 259- Bkz. Çıkış, 9/22-26
  - 260- Bkz. Çıkış, 8/1-32
  - 261- Bkz. Çıkış, 7/14-25
  - 262- Bkz. Sayılar, 20/2-11
  - 263- Bkz. Çıkış, 10/12; 9/22,29
  - 264- Bkz. I. Krallar, 17/17-24
  - 265- Bkz. Hâkimler, 6/26-40

kendini inandırmak için Rab Yahveden alâmet istemiştir. Bu nokta da oldukça dikkat çekicidir. Çünkü esas olan mucizenin, peygamberin iddiasında doğru olduğunu ispatlamak için gerektiğinde Allah'tan istenmesi ve onun izniyle gösterilmesidir. Gideon peygamberin durumu, bu ölçünün dışında kalmaktadır. Diğer peygamberlerin durumu, bu ölçüye uymaktadır. Zira Kutsal Kitapta yer alan diğer peygamberler mucizeleri, peygamberliklerinin delili olarak kullanmışlardır.

4. Peygamberlerin Vazifesi (Tebliğ):

Peygamberliğin tüm amaçlarını gerçekleştirirken peygamberlerin kullandıkları genel metot, tebliğ metodudur. Bu husus, her üç ilâhî dinde de ortaktır. Kutsal Kitaba göre Rab Yahve insanlara mesajını, peygamberler aracılığı ile iletmektedir (266). Peygamberler Rab Yahve'nin ağzı mesabesinde olup, Ordanı aldıkların insanlara bildirmişlerdir (267), Zira peygamberin vazifesinin esası, Rab Yahve'nin kendisine vahiy yoluyla söylediklerini, aynen insanlara söyleyip, bildirmesidir (268). Bunu yaparken peygamber, halk kendisini ister dinlesin, isterse dinlemesin Rab Yahve'den aldığı mesajı tebliğ etmek durumundadır (269).

Peygamberlerin vazifelerini yaparken üzerinde durdukları en önemli nokta, Rab Yahve'nin varlığı ve birliğidir. Yahudi Kutsal Kitabına göre Rab Yahve, birdir, herşeyi O yaratmıştır ve ebedidir (270). Ancak Kutsal Kitaba göre Tanrı bir olmasına rağmen O, herkesin Tanrı'sı olmayıp, sadece İsrailoğullarının kurtarıcısı ve kralı milli bir Tanrı'dır (271). Ancak bu Tanrı kıskançlık ve yorgunluk gibi birtakım insanî sıfatlara da sa-

266- Bkz. Çıkış, 4/15; II. Krallar, 17/23; Nehemya, 9/30

267- Bkz. Çıkış, 4/15; Sayılar, 22/38; Tesniye, 18/18; Yeremya, 1/9

268- Bkz. Çıkış, 3/9-12; 5/1-9; Sayılar, 15/17-38; 16/20-30; 17/1; 34/1-29; Yeremya, 1/7; 26/4

269- Bkz. Hezekiel, 2/7; 3/4, 11, 17; Yeremya, 1/6-10; 26/1-19

270- Bkz. Tesniye, 5/6-10; 6/4; İşıya, 40/28; 43/10-11

271- Bkz. Çıkış, 8/1, 20; 9/1, 13; Tesniye, 5/6; İşıya, 43/10-11

hiptir (272). Ayrıca Hz. Mûsâ'nın tebliğ ettiği ilâhî mesaj, Yahudi şeriatının temelini oluşturmaktadır. O yaşadığı sürece, şeriat kurallarını kavmi arasında yayıp yerleştirmek için uğraşmış ve halkın meselelerini de onunla çözmüştür (273). On-
dan sonra gelen tüm peygamberler de, Onun şeriatına uymuşlar ve kavme Onun getirdiği şeriata uymayı öğütlemişlerdir (274).

Görüldüğü gibi Yahudi Kutsal Kitabına göre peygamberlerin esas vazifesi, tebliğdir. Peygamberin tebliği, Tanrı'dan aldığı insanlara bildirmesi, peygamberlik vazifesi yapması anlamındadır. Peygamberlerin tebliğlerinde en önemli ve ortak yön, tebliğlerinin odağında tevhid inancını aşılamanın yeralmasıdır. Hz. Mûsâ'nın tebliğ ettiği ilâhî emirler, Yahudiliğin şeriatı olmuştur. On-
dan sonra gelen tüm peygamberler, kavme Onun şeriatına uymayı öğütlemişlerdir. Kısaca Kutsal Kitaba göre Yahudi peygamberleri, vazifelerinin gereği olarak, Tanrı-
dan aldıkları vahyi insanlara bildirmişlerdir. Ayrıca İbn Meymûn, Kutsal Kitapta yer alan peygamberlerin vahiy alış şekillerinden ve vahyi insanlara bildiriş şekillerinden hareketle, Yahudilikte peygamberliğin dört şekilde olduğunu belirtmektedir. Ona göre Yahudilikte nübüvvetin dört şekli şöyledir:

1- Nebî, melekten kendisine gelen hitabın rüya veya rü'yette olduğunu açıklar.

2- Nebî, sadece meleğin kendisine hitabını zikreder, bunun rüyada veya rü'yette olduğunu açıklamaz.

3- Nebî, bazen meleği zikretmeden sözü Allah'a nispet eder, fakat kelâmın rüya veya rü'yette olduğunu açıklar.

4- Nebî, meleği ve rü'yette olduğunu belirtmeksizin kelâmı açıklar.

Bu dört şekilden birisiyle söylemek peygamberlik, söyleyen de peygamberdir (275).

5. Peygamberlerin Özellikleri:

Yahudi Kutsal Kitabında peygamberlik ve peygamberlerle

272- Bkz. Tekvin, 2/2; Çıkış, 24/15

273- Bkz. Çıkış, 18/14-27; Tesniye, 5/1-22; 31/24; 32/44-47

274- Bkz. Yeşu, 1/7-8; İşaya, 5/24-25; Nehemya, 8/1; Malaki, 4/4

275- Bkz. Musa İbn Meymûn, Delâletü'l-Hâirîn, (neşr. Hüseyin A-tay), A.Ü.İ.F.Y., (Ank., 1974), 401

ilgili bazı özelliklerden bahsedilmektedir. Bu özellikler, Yahudilikteki peygamberlik anlayışının esası durumundadır. Onun için bu özellikler büyük önem taşımaktadır. Kutsal Kitaptan hareketle, Yahudilikteki peygamberlik ve peygamberlerle ilgili özelliklerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Peygamberlik verilecek kimseyi, yani peygamberleri Rab Yahve kendisi seçer (276).
- 2- Peygamberler, Rab Yahve ile insanlar arasında birer elçidir (277).
- 3- Peygamberler, kendiliklerinden konuşmazlar. Onlar, konuştukları şeyleri, vahiy yoluyla Allah'tan alırlar (278).
- 4- Peygamberler, Rab Yahve'den aldıkları vahiy insanlara tebliğ ederler (279).
- 5- Peygamberler, sadece İsrailoğullarına gönderilmiş, sadece onlarla ilgilenmiş birer milli peygamber gibidir (280).
- 6- Peygamberler, mucize sahibidirler (281).
- 7- Peygamber olmak için cinsiyet ayrımı yoktur. Kadın erkek herkes peygamber olarak seçilebilir (282).
- 8- Peygamberler, normal birer insandır. Onların mâsûmiyeti sözkonusu değildir (283).
- 9- Hz. Mûsâ'ya şeriat verilmiştir. Ondan sonra gelen tüm peygamberler de bu şeriata uymuşlardır. Zira bu durum, aynı zamanda gerçek peygamberliğin ölçüsüdür (284).
- 10- peygamberlerin peygamber olunca Rabbe mezbah yapmaları da, onların diğer bir özelliğidir (285).

-
- 276- Bkz. Çıkış, 4/10-11, 16; Nehemya, 9/7; Mezmurlar, 105/26; İ-saya, 41/9; 44/2
- 277- Bkz. Çıkış, 4/15; II. Krallar, 17/23; Nehemya, 9/30
- 278- Bkz. Çıkış, 3/4-6; Sayılar, 12/8; Hâkimler, 6/22; Yeremya, 1/9
- 279- Bkz. Çıkış, 5/1-9; Sayılar, 15/17-18; 17/1; Yeremya, 1/6-10; 19/14-15; 23/28; Hezekiel, 1/9; 2/7; 3/4, 11, 17
- 280- Bkz. Çıkış, 3/10; Yeşu, 1/2; ayrıca bk. KAHRAMAN, a.g.e., 152
- 281- Bkz. Çıkış, 4/1-9; Hâkimler, 6/36-40; II. Krallar, 17/17-24
- 282- Bkz. Hâkimler, 4/4-5; II. Krallar, 22/14; II. Tarihler, 34/20
- 283- Bkz. Tekvin, 9/21; Çıkış, 2 3/22; 32/1-8, 15-26
- 284- Bkz. I. Krallar, 2/3-4; 3/3; 6/12; II. Krallar, 33/8; II. Tarihler, 30/16; Nehemya, 8/1; Malaki, 4/4
- 285- Bkz. Tekvin, 12/7-8; 13/18; Sayılar, 7/1, 10-11, 84

11- Peygamberlerin hepsi, merteye bakımından birbirine denk değildir. Aralarında farklılıklar vardır (286).

12- Peygamberlerin söylediği şeyler, mutlaka meydana gelir (287).

Kutsal Kitaptan hareketle tespit edilen bu özellikler, Yahudilikteki peygamberlik anlayışının esasını oluşturmaktadır. Sayılan bu özelliklerden peygamberlerin seçimi, vahiy, mucize ve tebliğ hususunda yukarıda duruldu. Ayrıca bu özelliklerden peygamber günah ilişkisi, peygamberlerarası üstünlük ve peygamberlikte cinsiyet hususlarında ise ileride durulacaktır. Böylelikle, maddeler halinde tespit edilen bu özelliklerin mahiyeti de ortaya konulmuş olacaktır.

a. Gerçek ve Yalancı Peygamberler:

Eski Ahit'te anlatılan peygamberlerin arasında, "gerçek peygamberler" olduğu gibi, "yalancı Peygamberler" in varlığı da sözkonusudur. Fakat burada önemli ve dikkat çekici olan husus, "gerçek peygamberler" le "yalancı peygamberler" i birbirinden ayırmak için özel bir kavramın bulunmaması ve her iki grup peygamberin Kitab-ı Mukaddes'te "navi" olarak anılmalarıdır. "Yalancı peygamberler" den herbiri, Tanrı'dan vahiy aldıklarını ve peygamberlik vazifesiyle görevlendirildiklerini iddia etmişlerdir (288). Kitab-ı Mukaddes'te gerçek ve yalancı peygamberlerin aynı kavramla ifade edilmesi, bunları birbiriyile karıştırma tehlikesini de beraberinde getirmektedir. Bu tehlikenin giderilmesi, gerçek ve yalancı peygamberlerin özelliklerinin bilinmesine bağlıdır. Kutsal Kitap, gerçek ve yalancı peygamberleri birbirinden ayıracak ölçüler koymuştur. Şimdi bu ölçüleri tek tek tespit edelim.

aa. Gerçek Peygamberlerin Özellikleri:

Kutsal Kitapta gerçek peygamberlerle ilgili olarak ye-

286- Bkz. Çıkış, 33/11; Sayılar, 12/4-8; Tesniye, 4/32-34; 34/12

287- Bkz. Tesniye, 18/22

288- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1168; E.König, "Prophecy", ERE, X/386; SHARPE, a.g.e., 51

ralan ifadelerden, gerçek peygamberlerin tespit edilen özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Gerçek peygamberler, peygamber olduklarını ispatlayacak delillere sahiptirler. Bu deliller, mucizelerdir. Meselâ: Hz.Mûsa, peygamberlik kendisine verildiği zaman, Rab Yahve'den kavmini kendisine inandırmak için delil vermesini istemiştir. Rab Yahve'de Ona asa ve beyaz el mucizelerini vermiştir (289).

2- Gerçek peygamberlerin diğen bir özelliği de, peygamberin söylediğinin gerçekleşmesidir. Zira gerçek peygamber ne söylerse o, muhakkak meydana gelir (290). Meselâ: İlyâ peygamber kendisinin gerçek, "Baal"(291) adına peygamberlik yapanların ise yalancı birer peygamber olduğunu ispatlamak için onları Karmel dağına toplamıştır. Orada, İlyâ peygamberin dediği olmuş, "Baal" adına peygamberlik yapanların dedikleri olmamıştır. Böylelikle de onların yalancı birer peygamber olduğu ortaya çıkmıştır (292). "Bir peygamber selameti peygamberlik ederse, o peygamberin söylediği çakınca bilinir ki, gerçekten Rabbin gönderdiği peygamberdir"(293) ifadeleri, bu hususu net olarak göstermektedir.

3- Gerçek peygamberler, Hz.Mûsâ'nın şeriatına uygun hareket ederler. Onlardan, Hz.Mûsâ'nın şeriatına aykırı bir davranışın meydana gelmesi, mümkün değildir (294). Onun şeriatını tutmayanlar, Allah'tan başkası adına peygamberlik edenler, yalancı peygamberlerdir (295).

4- Gerçek peygamberler, görevlerini tam yerine getirirler. Onlar, sadece insanların hoşuna giden hususlarda değil, insanların hoşlanmadıkları şeyler hususunda da peygamberlik ederler (296).

289- Bkz. Çıkış,4/1-9

290- Bkz. Tesniye,18/22

291- İsrailoğullarına Kenanlılardan geçmiştir. Rab manasınadır. Önce Rab Yahvenin sıfatı iken,sonraları O'na rakip bir ilâh olmuştur. fazla bilgi için bk. Ö.F. Harman,Baal Kültü (İst.,1988), 1-10

292- Bkz. I.Krallar,18/19-40

293- Yeremya,28/9

294- Bkz. Tesniye,13/L-5; I.Krallar,2/3-4;6/12; Daniel,9/10

295- Bkz. Yeremya,1/8

296- Bkz. Yeremya,28/8-17; Hezekiel,22/24-31

5- Gerçek peygamberler, kendiliklerinden peygamberliklerini ilan etmezler. Onları Rab Yahve, peygamberlikle vazifelendirir (297). Ayrıca Rab Yahve, gerçek peygamberlerle rüyada söyleşir. Onlara vahiy gelir ve onlar, vahiy gelmediği halde vahiy geliyormuş gibi yapamazlar. Onların bilgilerinin kaynağı, yüreklerinin ilhamı değil vahiydir (298).

ab. Yalancı Peygamberlerin Özellikleri:

Yahudilik, yalancı peygamberler konusunda oldukça hassastır. Eski Ahit'te, İsrailoğullarına yalancı peygamberlere inanmamaları ve onların peşinden gitmemeleri öğütlenmektedir (299). Ancak buna rağmen gerçek ve yalancı peygamberler, aynı kavramla adlandırılmaktadır. Bunun yanında her iki grup peygamberin mücâdeleleri birlikte karışık olarak anlatılmaktadır. Kutsal Kitap incelendiğinde bu hususun rahatlıkla görülmesi mümkündür. Bununla beraber Eski Ahit, yalancı peygamberleri tanımak için bazı ölçüler vermektedir. Bunları, şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Yalancı peygamberlerin dedikleri şeyler gerçekleşmez Zira Rabbin ismi ile söyleyen bir peygamberin dediği gerçekleşmezse o, yalancı bir peygamberdir (300). İlyâ peygamber ile Baal adına peygamberlik yapanlar arasında geçen şu olay, bu hususun canlı bir misâlidir. İlyâ, halkı ve Baal peygamberlerini Karmel dağına toplamıştır. Onlara; bir boğa kesip, parça parça edip odunların üzerine koymalarını, sonra da ilâhlarını çağırmalarını söyler. Kendisi de aynı şeyleri yapar. Onların ilâhı, yaptıkları takdimeye cevap vermezken, İlyâ peygamberin ilâhı cevap vermiştir. Bunun üzerine halk, Baal adına peygamberlik yapanların birer yalancı olduğunu anlamıştır (301).

2- Yalancı peygamberlerin ahlâkî yapıları bozuktur. Onlar, içki içip sarhoşluktan sendelemek, yalan söylemek ve zina etmek gibi ahlaksızlıkları, rahatlıkla yaparlar. Bunları yap-

297- Bkz. Çıkış, 2/10-12; Hâkimler, 6/36-40; Yeremya, 1/4-10

298- Bkz. Sayılar, 12/6; Tesniye, 31/15-16; Hezekiel, 3/22-24

299- Bkz. Tesniye, 13/1-5; 18/22

300- Bkz. Tesniye, 18/22

301- Bkz. I. Krallar, 18/19-40

mak, onların peygamberlik yapmalarına engel değildir (302).

3- Yalancı peygamberler, Rab Yahve kendilerini göndermediği halde Rab Yahve gönderdi, derler. Rab Yahve adına yalan söylerler. Boş rü'yetler ve yalancı fallarla söylerler. Onlar, vahiy almadıkları halde, vahiy almış gibi davranırlar (303).

4- Yalancı peygamberler, yüreklerinin hilelerinin peygamberidirler, Baal'lara taparlar. Birbirlerinin sözlerini çalarlar ve kendi ruhlarının ardınca giderler (304).

5- Yabancı peygamberler, Hz. Mûsâ'nın şeriatına uymazlar. Onun şeriatının aksine hareket ederler (305).

6- Dinsizliğin yayılmasında önemli paya sahiptirler. Zira yalancı peygamberlerde dinsizlik vardır (306).

7- Yalancı peygamberler, hep iyi şeyleri söylerler, kötü şeyler hakkında asla peygamberlik etmezler (307).

Ayrıca Mendelshon, Tesniye kitabında hareketle bu hususta şu ölçüleri ileri sürmektedir:

1- Dînî ve ahlâkî yön.

2- Şeriata uygunluk.

3- Hz. Mûsâ ile mutabakat. Eğer bu üç husus, bir peygamberlerde bulunmazsa, işte o peygamber yalancıdır. Zira ona göre bu üç noktada ittifak, gereç peygamberlerini özelliğidir (308).

Kutsal Kitap, yalancı peygamber olduğu tespit edilen kimsenin cezasını, ölüm olarak belirlemektedir (309). Onun içindeki İlya peygamber, yalancı peygamber oldukları ortaya çıkan kimseleri öldürmüştür (310).

Kutsal Kitaptan hareketle gerçek ve yalancı peygamberler hakkında tespit edilen bu özellikler, onların tanınmasını sağ-

302- Bkz. İşaya, 9/15-16; 28/7-14; Yeremya, 6/13-15; 14/14; 23/13-21

303- Bkz. I. krallar, 22/5-28; Yeremya, 14/14-17; 23/21-27-31; Hezekiel, 13/1-10

304- Bkz. Yeremya, 23/26-27, 30-32; Hezekiel, 13/3

305- Bkz. Tesniye, 13/1-5; 18/20-22

306- Bkz. Yeremya, 23/11, 15, 13

307- Bkz. Yeremya, 6/14

308- Bkz. HARMAN- a.g.m., 25

309- Bkz. Tesniye, 13/5; 18/20-22

310- Bkz. I. Krallar, 18/40

ladığı gibi, onları birbirinden ayırma imkanını da vermektedir. Yukarıda tespit edilen özellikler, hem peygamberliğin ve hem de peygamberlerin özellikleri durumundadır. Dolayısıyla bunlardan herbiri, gerçek ve yalancı peygamberliğin ölçüsüdür. Buna göre peygamberlik iddiasında bulunan kimsenin durumu, bu esas ölçülerden hangisine uyarsa o, o gruptandır.

b. Peygamberler ve Günah:

Yahudi Kutsal Kitabında, peygamberlerin mäsüm olduklarına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Peygamberlerin günahsız olduğunu gösteren herhangi bir kavrama da rastlanılmamaktadır. Zira Kitap-ı Mukaddes terminolojisinde, peygamberlerin mäsümiyeti ile alâkalı herhangi bir terim yoktur (311). Bununla beraber, bazı peygamberlerin günah işlediklerini ortaya koyan ifadelere rastlanılmaktadır. Bu hususu şu şekilde misalendirmek mümkündür:

Hız. Lût hakkında Kutsal Kitapta yer alan ifadeler, onun günahını ve bu günahın büyüklüğünü göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Şöyle ki: "Ve büyük kıızı küçüğüne dedi: Babamız kocamıştır, ve bütün dünyanın yoluna göre yanımıza girecek memlekette erkek yoktur. Gel, babamıza şarap içirelim, ve babamızdan zürriyeti yaşatmak için onunla yatarız. Ve o gecede babalarına şarap içirdiler, ve büyük kıızı girip babası ile yattı ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. Ve vaki oldu ki, ertesi gün büyük kıızı küçüğüne dedi: İşte dün gece babamla yattım bu gece de ona şarap içirelim, ve babamızdan zürriyet yaşatmak için, gir, onunla yat. Ve o gecede dahi babalarına şarap içirdiler, ve küçük kıızı kalkıp onunla yattı; ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. Lût'un iki kıızı böylece babalarından gebe kaldılar." (312) Bu olay, Hız. Lût'un günah işlediğini açıkça ortaya koymaktadır. Burada dikkat çekicisi olan husus, kızlarının kendisiyle yatması ve onun fiziken dahi olsa bu yatıp kalkma işinden haberdar olmamasıdır.

Hız. Mûsâ'nın gerek peygamberlikten önce ve gerekse pey-

311- Bkz. Mustafa Sinanoğlu, Kur'an-ı Kerim ve Kitap-ı Mukaddese Göre peygamberlerin İsmeti, (Bursa, 1989), 63
312- Tekvin, 19/31-36

gamberlikten sonra günah işlediğini ve kavmine günah alan bir işi emrettiğini gösteren ifadeler, Kutsal Kitapta yer almaktadır. "Ve o günlerde vaki olduğu, Mûsâ büyüünce, kardeşlerine çıktı, ve onların yüklerini gördü; ve bir Mısırlının kardeşlerinden bir İbraniye vummakta olduğunu gördü; ve etrafına bakınıp kimse olmadığını görence, Mısırlıyı vurup, onu kuma gizledi. Ve ertesi gün çıktı, ve işte iki İbrani birbirile kavga ediyorlardı; Kötülük edene dedi: Niçin arkadaşına vuruyorsun? Ve dedi: Kim seni üzerimize reis ve hâkim koydu? Mısırlıyı öldürdüğün gibi beni de öldürmek fikrinde misin? Ve Mûsâ korkup dedi: Gerçekten o iş bilindi."(313) Bu olay, onun peygamberliğinden öncedir. Peygamberlikten sonra Mısırdan ayrılacağı zaman, o kavmine; "fakat her kadın komşusundan ve evinde olan misafirden gümüş şeyler, ve altın şeyler, ve esvaplar istiyecek; ve oğullarınızı ve kızlarınızı onlarla süsliyeceksiniz; ve Mısırlıları soyacaksınız" (314) emrini vermiştir. "Ve İsrailoğulları Mûsâ'nın sözüne göre yaptılar; ve Mısırlılardan altın şeyler ve gümüş şeyler ve esvap istediler. Ve Rab Mısırlıların gözünde kavme lûtufta verdi, ve istediklerini verdiler ve Mısırlıları soydular."(315) Bu iki olaydan birincisinde, "etrafına bakınıp kimse olmadığını görünce, Mısırlıyı vurup onu kuma gizledi" ifadesinden anlaşılan, Hz. Mûsâ'nın bilerek bu işi yaptığıdır. İkinci olay ise, daha da dikkat çekicidir. Zira burada Hz. Mûsâ'nın bir peygamber olarak kavmine hırsızlığı emretmesi sözkonusudur. Ayrıca Kutsal Kitapta yer alan bu ifadeler, Hz. Mûsâ'nın temel öğretilerine de ters düşmektedir. Çünkü on emirden birisi de, hırsızlık yapmamaktır (316).

Hoşea peygambere Rab Yahve'nin emri, kötü kadın ve zina çocukları alması, dostunun sevgilisi ve zina eden kadını sevmesi, şeklindedir (317). O da Rabbin dediğini yapmıştır(318).

313- Çıkış, 2/11-14

314- Çıkış, 3/22

315- Çıkış, 12/35-36

316- Bkz. Çıkış, 20/14-15; Tesniye, 5/18-19; ayrıca bk. Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik, (İst., 1966), 170-171

317- Bkz. Hoşea, 1/2; 3/1

318- Bkz. Hoşea, 1/3-4; 3/2

Bunların dışında, diğer bazı peygamberler hakkında da günah sayılabilecek ifadeler, Eski Ahit'te yer almaktadır (319).

Eski Ahit'te bu konuda yer alan ifadeler, Yahudiliğe göre günah hususunda peygamberlerle, normal insanlar arasında önemli bir farkın olmadığını göstermektedir. Peygamberler de normal insanlar gibi günah işleyebilirler. Yukarıda verilen misaller, bunu açıkça göstermektedir. Bu durum, Yahudilikteki peygamberlik anlayışını ve Yahudilerin peygamberlere verdiği önemi ortaya koyması bakımından, büyük bir önem taşımaktadır (320).

c. Peygamberlerarası Üstünlük:

Peygamberlerarası üstünlüğe inanmak, Yahudiliğin inanç esaslarından birisidir. Bu esasa göre Hz. Mûsâ, bütün peygamberlerin en üstünüdür (321). Hz. Mûsâ'nın peygamberlerin en üstünü olarak kabul edilmesi, Rab Yahve ile olan ilişkisinden dolaydır. Çünkü Kutsal Kitapta, konuyla alakalı olan ifadeler, bunu göstermektedir. "Rab, Mûsâ ile, bir adam arkadaşı ile konuşur gibi yüz yüze konuştu..."(322) Rab Yahve, peygamber olan kimseye kendini rû'yette gösterip, onunla konuşacağını belirtmekte, Fakat Hz. Mûsâ'yı bu kategorinin dışında tutmaktadır. Zira Onunla rû'yette değil, remz ile değil, açıkça ağız ağıza konuşacağını ve bu esnada kendisini de ona göstereceğini belirtmektedir (323). Bu iki misâl, Hz. Musa'nın diğer peygamberler yanında ki durumunu, açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca Yahudiler, Hz. Mûsâ gibi bir peygamberin, ne ondan önce ve ne de ondan sonra geldiğini kabul etmezler. "Ve Rabbin Mısır diyarında, Firavuna, ve bütün kullarına, ve bütün memleketine yapmak için Mûsâ'yı gönderdiği alâmet ve hârikalarda, ve bütün İsrailin gözü önünde Mûsâ'nın gösterdiği bütün kuvvetli elde, ve bütün dehşette, Mûsâ gibi Rabbin yüz yüze bildiği bir peygamber daha İsrailde çıkmadı."(324) Yahudilerin

319- Bkz. Tekvin, 44/4-5; Çıkış, 32/1-19; Habakkuk, 1/2-4

320- Bkz. Abdulkâir Şeybe, Çağdaş Dünya Dinleri, (Trc. Osman Cîlacı), (İst., 1984), 56

321- Bkz. Günay Tümer, Dinler Tarihi (Ders notları), (Bursa, : 1987), 24

322- Bkz. Çıkış, 33/11

323- Bkz. Sayılar, 12/4-8

324- Tesniye, 34/10-12; ayrıca bk. Tesniye, 4/32-34

Hız. Mûsâ gibi başka bir peygamberin varlığını kabul etmemelerinin sebebi, Eski Ahit`te yer alan bu ve benzeri ifadeler olsa gerektir. Kısaca Yahudi Kutsal Kitabına göre ve Yahudilere göre, peygamberler arasında üstünlük söz konusudur. Bu yönüyle tüm peygamberler, birbirinden farklı derecelere sahiptirler. Yukarıda da belirtildiği gibi tüm peygamberlerin en üstünü ise, Hz. Mûsâ`dır.

B. YAHUDİ KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER

Yahudi Kutsal kitabında, gerçek-yalancı, kadın-erkek birçok peygamber ve onların yapmış olduğu mücâdeleler anlatılmaktadır. Kutsal Kitaptaki bu karışık anlatım, gerçek ve yalancı peygamberleri birbirinden ayırmayı güçleştirmektedir. Bunları, kesin çizgilerle birbirinden ayırmak, yukarıda gerçek ve yalancı peygamberler hakkında verilen özellik ve ölçülerin iyi bilinmesiyle mümkün görünmektedir. Ancak peygamberliğin zaman içinde gelişimini tespit, peygamberleri tasnif etme tabii tutup incelemekle mümkündür. Bu tasnif bazı ansiklopedilerde olduğu gibi, "klasik dönem öncesi peygamberler" ve "klasik dönem peygamberleri" (325) veya "yazar peygamberlerden önceki dönem peygamberleri" ve "yazar peygamberler" (326) şekillerinde olabileceği gibi, "Hz. Mûsâ dönemi ve öncesi" ve "Hz. Mûsâ`dan sonra gelen ilk ve son dönem peygamberleri" (327) şeklinde de olabilir. Ancak burada konu, kronolojik bir sınıflandırma yapılarak incelenecektir. Buna göre Kutsal Kitapta ki peygamberleri, Hz. Mûsâ`dan önceki dönem, Hz. Mûsâ ve dönemi, Hz. Mûsâ`dan sonraki dönem olarak üç sınıfa ayırıp inceleyeceğiz. Zira böyle bir metotla yapılan incelemede, dönemler arası farklılık ve benzerlikleri daha kalın çizgilerle tespit mümkün olacaktır.

325- Bkz. W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1150-1151

326- Bkz. Ö.F. Harman, Yahudi ve Hristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamber Evlilikleri, (İst., 1989), 5-6

327- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 122

1. Hz. Musa`dan Önceki Dönem Peygamberleri:

Yahudi Kutsal Kitabına göre insanlık tarihi, Hz. Âdem`in Allah tarafından yaratılmasıyla başlamaktadır (328). Fakat peygamberlik tarihini Yahudiler, Hz. İbrahim`le başlatmaktadırlar. Onlara göre Hz. İbrahim, ilk peygamberdir (329). Aynı zamanda o, Kutsal Kitapta "nebî" olarak nitelendirilen ilk peygamberdir (330). Hz. İbrahim, "peygamber" kelimesinin her iki manasıyla da tam bir peygamberdir. Yani hem "çağrılmış" (nebî), hem de "gönderilmiş"(resûl) dir (331). Allah, "kadir Allah" olarak Hz.İbrahim`e görünmüş, onunla söyleşmiş, onunla kendisi arasında ahdini sabit kılacağını belirtmiş, onu mübarek kılacağını, kamil olmasını, önünde yürümesini söylemiş ve "Abram" olan adını "İbrahim" olarak değiştirmiştir (332). Ayrıca o Allah için bir mezbah yaparak ona takdimler arzetmiş (333) tir. Bunun yanında Kutsal Kitapta o, "Allah`ın bir beyi" (334) olarak da nitelendirilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, Hz. İbrahim`in bir peygamber olduğunu ve Kutsal Kitaba göre "nebî" olarak nitelendirilen ilk peygamber olduğunu söylemek mümkündür.

Yahudiler, Hz. İbrahim`den sonraki dönemde, yani Hz. Mûsâya kadar geçen zaman dilimi içinde Hz.İshâk, Hz. Yakub ve Hz. Yusuf`un peygamberliğini kabul etmektedirler (335). Ancak bunlar için Kutsal Kitapta "peygamber" nitelendirilmesi, yapılmaktadır. Geneldé bunlar için "Rabbin gözünde inayet bulmak", "Rabbin mübareki" ve "Rabbin mübarek kıldığı"(336). şeklinde ifadeler kullanılmaktadır. "Allah İbrahim`in ölümünden sonra oğlu İshâk`ı mübarek kıldı..."(337) cümlesinde ki "mübarek kıldı" ifadesinin, büyük bir ihtimalle "peygamber yaptı" anla-

328- Bkz. Tekvin,1/26-31;2/1-25;3/1-24;4/1-26;5/1-32

329- Bkz. S.L. Caiger, Lives of The Prophets, (London,1936),3

330- Bkz. Tekvin,20/7

331- Bkz. HARMAN, Yahudi Kutsal Kitabında Peygamberlik, 31

332- Bkz. Tekvin,17/1-5; ayrıca İbrahim hakkında bk.Othmar Schilling, "Abraham", EBT,3-6;BRANDON, DCR, 22-33

333- Bkz. Tekvin,12/7;13/4,18

334- Bkz. Tekvin,23/6

335- Bkz. HARMAN, Yahudi ve Hiris.Kuts. M. Pey. Eylilikleri,17

336- Bkz. Tekvin,6/9;9/1;19/19;21/20;25/11;26/12;26/29

337- Bkz. Tekvin,25/11

mında olsa gerektir.Çünkü Allah onu mübarek kılmış ve ona vahyetmiştir (338). Ayrıca o da babası gibi, mezbah yapmıştır (339). Bu sayılan hususlar, Yahudilikte peygamberlerle ilgili birer özellik sayıldığı için Hz.İshâk'ın bir peygamber olduğunu ve "Allah İshak'ı mübarek kıldı" ifadesinin; ona peygamberlik verildi anlamında olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Hz.İshâk'ın ölümünden sonra yerine oğlu Hz.Yakub geçmiştir. Hz.İshak ölmeden önce çok sevdiği büyük oğlu Esav'dan hasta olduğu bir sırada, kendisi için av yapmasını ve onu hazırlayarak yiyebilmesi için kendisine getirmesini, bunu yapınca da ona mübarek kılacağını söyler. Bu söylenenleri, Hz.Yakub'un annesi Rebeka işitir. Arkasından Rebeka, bir plan dahilinde, Esav'dan önce Hz.Yakub'un av eti yerine oğlak etini babasına sunmasını sağlar. Bunu yaparken Hz.Yakub,kendisini Esav olarak tanıtır ve babasının kendisini tanımaması için elinden geleni yapar. Hz.Ishâk da onu,bilmeyerek mübarek kıldı (340). Görüldüğü gibi Hz.Yakub, saray entrikalarına benzer bir hile sonucu, kendisini babasına mübarek kıldırmıştır.Babasının ölümünden sonra Hz.Yakub, Allah tarafından mübarek kılınmış ve ona vahyedilmiştir (341). Hatta Tevrat'a göre Hz.Yakub, Allah ile güreşmiş, Allah'tan kendisini mübarek kılmasını istemiş, Allah da onun adını "İsrail" olarak değiştirmiş ve onu mübarek kılmıştır (342). Eski Ahit'in birçok yerinde Allah Kendisini, "İbrahim, İshâk ve Yakub'un Allah"(343) ı olarak takdim etmektedir. Hz.Yakub'un peygamber olan bu kimselerle birlikte anılması, onun da onlar gibi bir peygamber olduğunu göstermektedir. Ayrıca Yakub da babası ve dedesi gibi mezbah yapmıştır (344). Tüm bunlar, Kutsal Kitap ölçüleri çerçevesinde Hz.Yakub'un peygamber olduğunun delilleridir. Hz.Yusuf'un peygamber olduğunu gösteren ifadeler, Kutsal Kitapta oldukça azdır(345).

338- Bkz.Tekvin,25/11;26/3,12,23-25;26/24,26-31

339- Bkz. Tekvin,26/29

340- Bkz. Tekvin,27/1-46;28/1-6

341- Bkz. Tekvin,31/11-13;32/29;39/11-16

342- Bkz. Tekvin,32/24-30;ayrıca fazla bilgi için bk.Madeleine S.-MILLER, a.g.e., 298-299

343- Bkz. Çıkış,4/5;Levililer,26/42;Tesniye,1/8;Yeşu,24/3-5

344- Bkz. Tekvin,33/20;35/1-7

345- Bkz. Tekvin;40/8;41/37-39;45/4-9

Kutsal Kitapta Hz.Yusuf'un peygamberliğine işaret eden deliller çok az olmasına rağmen d, Yahudilerce peygamber olarak kabul edilmektedir (346).

Ancak Yahudiler; Hz.Âdem, Hz.İdris, Hz.Nuh, Hz.Lût ve Hz.İsmail'i peygamber olarak kabul etmemektedirler (347). Bunun en önemli sebebi, Yahudilikteki peygamberlik anlayışının milli bir özellik taşımasıdır. Çünkü Yahudiler, sadece Yahudi olan peygamberlerin peygamberliğini kabul etmekte, Yahudi olmayanların peygamberliğini kabul etmemektedirler (348). Zira Yahudilerin bu dönemde peygamberliğini kabul ettiği kimseler, Hz.İbrahim ve ondan sonra da oğlu Hz.İshâk kanalıyla gelen kimselerdir. Çünkü Kutsal Kitaba göre Yahudilerin kökeni Hz. İbrahim'e dayanmakta ve Hz.İbrahim'in zürriyeti ise oğlu Hz. İshâk kanalıyla devam etmektedir (349). Fakat her ne sebepten dolayı olursa olsun Yahudiler, yukarıda isimleri sayılanların peygamberliklerini kabul etmeseler de, Kutsal Kitapta yer alan peygamberlikle ilgili ölçü ve özellikler çerçevesinde, onların da birer peygamber olarak kabul edilmesi gerektiği görülmektedir. Çünkü Kutsal Kitapta anlatıldığı kadarıyla onların sahip olduğu özellikler, peygamberliği kabul edilenlerin sahip olduğu özelliklerle büyük bir ölçüde uygunluk içerisindedir. Şöyle ki: Kutsal Kitaba göre Hz.Âdem, "mübarek kılınmış"(350), "Allah'ın hitabına muhatap olmuş"(351) ve "Allah'ın anıp çağırın"(352) birisidir. Şayet insan yeryüzünde ki hayatına başlayınca peygamber yok idiyse, Kutsal Kitapta ilk insan olduğu belirtilen Hz.Âdem'in Allah'ı bilmesini ve anmasını izah nasıl mümkün olacaktır? Allah'ın insanlarla ilişkiye girmesi peygamberler vasıtasıyla olduğuna göre, Hz.Âdem'e Allah'ın hitabının (şayet peygamber değilse) mın Kutsal Kitapta yer alması büyük bir çelişkidir. Bu çelişkinin giderilmesi, ancak onun peygamberliğini kabul etmeye bağlı görünmektedir. Kutsal Kitapta Hz.İdris

346- Bkz. HARMAN, a.g.m., 17

347- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18

348- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 152

349- Bkz. Tekvin, 21/12; 25/5; 17/15,19,21

350- Bkz. Tekvin, 1/28

351- Bkz. Tekvin, 1/28; 2/15-17; 3/8-12

352- Bkz. Tekvin, 4/26

"Hanok"(353) olarak adlandırılmaktadır. Eski Ahit Hz.İdris'i "Allah ile yürüyen"(354) birisi olarak takdim etmektedir. "Allah ile yürüme"nin, Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket anlamında olduğu muhakkaktır. Öyleyse bu emirleri ona, Allah'ın bildirmiş olması lazımdır. Yoksa onun Allah ile yürüdüğünü izah, imkansızlaşmaktadır. Allah'ın kendisine emirlerini direkt olarak bildirdiği kişi ise, ancak peygamber olabilir. Hz.Nuh hakkında Tevrat'ta anlatılanlar, onun bir peygamber olabileceğini göstermektedir. "Nuh Rabbin gözünde inayet buldu. Nuh sadık adamdı, ve kendi devirlerinde kamildi; Nuh Allah ile yürüdü"(355) ifadelerinde ki Hz.Nuh'a ait özellikler, diğer peygamberlere ait özelliklerle uygunluk içerisindedir. Kutsal Kitaba göre Hz.Nuh; "Rabbin gözünde inayet bulmuş"(356), "Allah ile söyleşmiş ve onun emirlerini yapmış"(357) ve "Allah tarafından mübarek kılınmış"(358) birisidir. Bir de Hz.Nuh'un kendisi ve etrafındakiler için konulmuş emir ve yasaklar sözkonusudur (359). Tüm bu sayılan hususlar, Yahudilerin peygamber olarak kabul ettiği kimselerin sahip olduğu özelliklerin aynısıdır. Ayrıca Hz.Nuh döneminde "tufan" gibi büyük bir olay cereyan ediyor ve bundan sadece Hz.Nuh ve etrafındakiler kurtuluyor(360). Şayet Hz.Nuh normal bir insan olsaydı, tüm dünyayı kaplayan ve tüm canlıların ölümüne yol açan böyle bir tufandan etrafındakilerle birlikte kurtulamazdı, onun ve etrafındakilerin de helak olması gerekirdi. Halbuki bu olmamıştır. Bu, bir mucizedir. Mucize ise, peygamberlerin hem en belirgin özelliği ve hem de peygamberliğin en büyük delilidir. Tüm bu sayılan hususlardan sonra, Kutsal Kitap çerçevesinde Hz.Nuh'un peygamber olarak kabul edilmesinin uygun olacağı muhakkaktır. Kutsal Kitaba göre Hz.Lût, Hz.İbrahim'in kardeşi

353- Bkz. Tekvin, 5/18-24; Meydan Larousse, VI/214

354- Bkz. Tekvin, 5/21-23

355- Bkz. Tekvin, 6/8-9

356- Bkz. Tekvin, 6/8

357- Bkz. Tekvin, 6/22; 7/1; 8/15; 9/11

358- Bkz. Tekvin, 9/1

359- Bkz. Tekvin, 9)2-7

360--Bkz. Tekvin, 6/13-22; 7/1-24; 8/15-19

Hararın oğrudur (361). Onun için de Kutsal Kitapta, "Allah'ın gözünde inayet ve lütuf bulmak"(362) ifadeleri kullanılmaktadır. Bu ifadeler, Hz.İbrahim'den sonraki peygamberler hakkında kullanılmaktadır. Bu husus, yukarıda belirtildi. Ayrıca Hz.Lût'un aralarında yaşadığı insanlar, ahlaksızlıklarının neticesi, Allah tarafından gökten kükürt ve ateş yağdırılmak suretiyle helak edilmiştir. Bu olaydan yalnız Lt ve yakınları ukrtulmuştur (363). şayet Hz.Lût normal bir insan olsa, onun böyle bir olaydan sonra sağ kalmasını izah oldukça zordur. Kısaca bu olay, bir mucizedir. Çünkü başka türlü izahı mümkün g görülmemektedir. Mucize ise yukarıda belirtildiği gibi, peygamberliğin en büyük delilidir. Bu yüzden Kutsal Kitap erevesi içerisinde, Hz.Lût'un bir peygamber olarak kabul edilmesinin gerekliliği ortadadır. Onun için "peygamberler ve günah" başlığı altında, onun kızlarıyla olan ilişkisine yer verilmiştir. Hz.İsmail, Hz.İbrahim'in oğrudur(364). Hz.İbrahim Allah'a; "keşke İsmail senin önünde yaşasa"(365) diye temennide bulununca Allah; "İsmail'e gelince işte seni işittim, onu mübarek kıldım..."(366) demiştir. Ayrıca Allah'ın İsmail'le beraber olduğu da Kutsal Kitapta belirtilmektedir (367). Bunlar Hz.İsmail'in durumunu açıkça göstermektedir. Fakat Yahudiler, onun da Hz.İşhk gibi Hz.İbrahim'in oğlu olmasına rağmen, onun peygamberliğini kabul etmezler. Çünkü Yahudilere göre hem Hz.İbrahim'in kurban etmek istediği oğlu (368) ve hemde yukarıda belirtildiği gibi onun zürriyetini devam ettiren oğlu, Hz. İşhk'tır. Fakat Kutsal Kitap erevesinde, Hz.İsmail'in peygamber olarak kabul edilmesinin gerekliliği ortadadır.

Bu bilgilerden sonra şunları söylemek mümkündür: Yahudilere göre Hz.Mûsa ncesi dönemde peygamber olduğu kabul edi-

361- Bkz. Tekvin, 11/26-27

362- Bkz. Tekvin, 19/19

363- Bkz. Tekvin, 19/1-29

364- Bkz. Tekvin, 16/15-16; ayrıca Hz.İsmail hakkında fazla bilgi için bk. Madeleine S.-MILLER, a.g.e., 287-288

365- Bkz. Tekvin, 17/18

366- Bkz. Tekvin, 17/20

367- Bkz. Tekvin, 21/20

368- Bkz. Tekvin, 22/1-19

lenler; Hz.İbrahim, Hz.İshak, Hz.Yakub ve Hz.Yusuf'tur. Hz. İbrahim, Kutsal Kitabın "nebî"(peygamber) nitelendirdiği ilk peygamberdir. Hz.İshâk, Hz.Yakub ve Hz.Yusuf peygamber olarak nitelendirilmemesi de, taşıdıkları özelliklere binaen Yahudiler tarafından peygamber kabul edilmektedirler. Bu dönemde peygamberliği kabul edilen kimselerin Kutsal Kitap çerçevesinde sahip oldukları özellikler; vahiy alıp vahye uymak, Rabbin gözünde inayet bulmak, Rabbin mübareki ve mübarek kıldığı olmak, Allah ile birlikte yürümek, mezbah yapmak ve Hz.İbrahim soyundan Hz.İshâk kanalıyla gelmiş olmak şeklinde özetlenebilir. Görüldüğü gibi bu dönem peygamberlerinin özelliklerinden birisi, peygamberlerin aynı sülaleden olmalarıdır. Bu nedenle olsa gerek Yahudiler, bu sülaleden olmayanların peygamberliğini kabul etmemektedirler. Buna göre Yahudiler, Kutsal Kitapta hikayeleri anlatılmış olmasına rağmen Hz.Âdem, Hz.İdris, Hz.Nuh, Hz.Lût ve Hz.İsmail'i peygamber olarak kabul etmemektedirler. Fakat her ne kadar onların peygamberliği kabul edilmese de, Kutsal Kitapta yer alan peygamberlikle ilgili ölçü ve özellikler çerçevesinde, onların da peygamber kabul edilmesi gerektiği görülmektedir. Yukarıda verilen misallerde de görüldüğü gibi, onların taşıdığı özellikler, peygamberliği kabul edenlerin taşıdığı özellikler (milliyet unsuru hariç) le büyük bir uygunluk içerisindedir. Onun için Kutsal Kitap esas alındığında, bunların da peygamber olarak kabul edilmesinin gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Bu dönem için şunları da ilâve etmek gerekir: Bu dönem peygamberlerinin mücâdelesi, daha ziyade ailevî problemlerle sınırlıdır. Tekvin kitabı incelendiğinde bu husus açıkça görülecektir. Zira onlar, aile ve kabile sınırlarını aşmamışlar ve mesajlarını bunların dışındakilere iletmemişlerdir. Peygamberlerin hayat ve mücâdeleleri bunu göstermektedir. Meselâ: Allah Hz.İbrahim'i oğulları ve evi halkına salah ve adalet yapmak ve onların Rabbin yolunu tutmalarını sağlamak için göndermiştir (369). Kısaca Hz.Mûsâ öncesi dönemin peygamberlerinin mücâdelesi, aile ve kabile ile sınırlı kalmış; kavim bazına ulaşamamıştır.

2. Hz. Mûsâ ve Dönemi:

Kutsal Kitaba göre peygamberliğin, ilk defa bu dönemde, Hz.Mûsâ ile aile ve kabile sınırlarını aşarak kavim bazına ulaştığını söylemek mümkündür. Çünkü Hz.Mûsâ'nın peygamberliğinin gayelerinden birisi de; kavmi İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarmaktır. "Ve şimdi gel, ve Benim kavmimi, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmak için seni Firavun'a gönderiyim"(370) ifadeleri, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Bu dönemin en önemli şahsiyeti, şüphesiz Hz.Mûsâ'dır. Kutsal Kitaba göre Hz.Mûsâ gibi ikinci bir peygamber daha İsrail'de çıkmamıştır (371). Çünkü Allah önceki peygamberlere "kadir olan Allah" olarak kendisini bildirdiği halde ona, "Yehova" (372) ismiyle kendisini bildirmiştir (373). O, Allah'la "yüz yüze", remz ile değil "ağız ağıza" söylemiştir (374). İsrail'de şeriat sahibi ilk peygamberdir. Kutsal Kitaba göre "ondan sonra gelen tüm peygamberler, onun şeriatına uymak zorundadır (375). Ayrıca Allah, peygamberlikle birlikte peygamberliğin en büyük delili olan mucizeyi, ilk defa Hz.Mûsâ'ya vermiştir (376). Görüldüğü gibi bu misaller, Hz.Mûsâ gibi ikinci bir peygamberin daha İsrail'de bulunmayış sebebini açıkça göstermektedir. Zira Hz.Mûsâ'nın sahip olduğu bu özellikler, benzeri başka bir peygamberde bulunmayan özelliklerdir.

Bu dönemde adı Kutsal Kitapta çok anılan bir başka şahsiyet, Hz.Harun'dur. Fakat Yahudiler onu, peygamber olarak kabul etmemektedirler (377). Zira Kutsal Kitaba göre O, bir peygamberden ziyade iyi bir hatip ve kahin olarak takdim edilmektedir. Hz.Mûsâ kendisine peygamberlik verildiğinde, "söz adamı" olmadığını belirtince Allah, kardeşinin "iyi söylediğini" beyanla onu kendisine yardımcı olarak vereceğini ve ken-

370- Çıkış, 3/10

371- Bkz. Tesniye, 34/11-12

372- İbrânice'de (Lord) kelimesinin karşılığı, Yehvâ'dır. Zamanla Yahofa (Jehovah) şekline gelmiştir. Efendi ve ilâh anlamındadır. Fazla bilgi için bk. Ahmet Çelebi, Yahudilik, (Çev M. Büyükçınar-Ö.F. Harman), (İst, 1978), 174

373- Bkz. Çıkış, 6/2-3

374- Bkz. Çıkış, 33/11; Sayılar, 12/7-8

375- Bkz. Yeşu, 1/5, 8; II. Krallar, 17/13, 23; Nehemya, 8/1; Malaki, 4/4

376- Bkz. Çıkış, 4/1-10

377- Bkz. HARMAN, a.g.m., 19

disine vahyettiği sözleri ona öğretmesini emreder(378). Bundan sonra Hz.Mûsâ, Allah'ın kendisine vahyettiği sözleri ve verdiği âlâmetleri Hz.Harun'a öğretmiş, o da bunları hem Firavun'a ve hem de Israiloğullarına bildirmiştir(379). Bu yüzden Hz.Harun, bir nevi Hz.Mûsâ'nın sözcüsü ve yardımcısı durumundadır. Zira Eski Ahit'e göre o, Allah'ın nebfsi değil, fakat Hz.Mûsâ'nın nebfsidir (380). Ayrıca Eski Ahit'te o, peygamber olarak değil, daha ziyade bir kâhin olarak nitelendirilmekte ve takdim edilmektedir. Eski Ahit'in birçok yerinde onun için, "kâhin Harun" ifadesi kullanılmaktadır(381). Çünkü Eski Ahit'e göre kâhinlik, Hz.Harun ve onun oğullarına verilmiştir(382). Ve ebedî olarak da kâhinlik, Hz.Harun ve oğulları tarafından yürütülecektir(383). Bunlar açıkça göstermektedir ki Hz.Harun, Kutsal Kitap çerçevesinde peygamber değildir. O, Hz.Mûsâ'nın sözcüsü ve Allah'ın kâhinlik vazifesi verdiği bir kimsedir. Kutsal Kitap, kâhinin görevini de belirlemiştir. Buna göre kâhin; özel kıyafetler içerisinde, çeşitli suçlardan veya nimete şükürden dolayı insanlar tarafından yapılacak takdimeleri, Kutsal Kitapta belirtilen usüller çerçevesinde Allah'a takdim etmekle vazifelidir(384). Onun için bu dönemde ortaya çıkan kâhinliği, Yahudilikteki ilk din adamları sınıfı olarak kabul etmek mümkündür.

Hz.Mûsâ, Hz.Ibranim'den sonra Eski Ahit'te "nebî" olarak nitelendirilen ikinci peygamberdir. Fakat Yahudilikte o, şeriat sanımlı ilk peygamberdir(385). Bu dönemde Hz.Mûsâ'nın dışında "nebî" olarak nitelendirilen, başka kimseler de vardır. Eldad ve Medad, üzerlerine ilâhî ruh konunca hemen peygamberlik etmişler.

378- Bkz. Çıkış, 4/10-18; 7/2

379- Bkz. Çıkış, 4/28-31; 5/1; 7/2

380- Bkz. Çıkış, 7/2

381- Bkz. Sayılar, 3/32; 4/16; 7/8; 16/20; 25/11; 26/1

382- Bkz. Çıkış, 28/2-5; Levililer, 8/1-36; Çıkış, 40/12-16

383- Bkz. Çıkış, 29/9; 40/15; Sayılar, 3/9-10

384- Bkz. Çıkış, 28/1-43; 29/1-46; Levililer, 1/1-17; 2/1-17; 6/6-30; 7/1-38; 8/1-36; Sayılar, 5/5-31; 18/1

385- Bkz. Çıkış, 20/1-26; Tesniye, 5/1-27; 31/9-13, 24-29; 32/46-47; 34/12; ayrıca bk. HARMAN, Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler, 46.

Bu olayı duyan Hz.Mûsâ, herhangi olumsuz bir tepki göstermemiştir (386). Ayrıca üzerlerine ilâhî ruh konan yetmiş ihtiyar, ilâhî ruh üzerlerinde olduğu müddetçe toplu olarak peygamberlik etmişler, ilâhî ruh üzerlerinden ayrılınca peygamberlik etmeyi bırakmışlardır (387). Bunun yanında ilk kadın peygamber de bu dönemde görülmektedir. Zira Kutsal Kitapta Hz.Mûsâ ve Hz.Harun'un kız kardeşi Miryam, "nebiye" olarak nitelendirilmektedir (388). Bu husus, kadın peygamberler konusunda ayrıca ele alınacaktır.

Bu dönemde peygamber, toplumda en önde yer almaktadır.Yine bu dönemde en önemli rolü oynayan kişi Hz.Masâ peygamber olmuştur. O, kendisine verilen emir çerçevesinde, kavmini Firavunun zulmünden kurtarmış ve İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmıştır (389). Onun kavmi, ona inanmıştır (390). Fakat kavmi, sık sık kendisine karşı söylenmiş, inandıkları halde sıkıntılı bir duruma düştüklerinde, hemen ona karşı gelmişler ve onun sıkıntıya sokmuşlardır (391). Bunun yanında Kutsal Kitaba göre Hz.Musa'nın yardımcısı durumunda ki kardeşi Hz.Harun; Hz.Mûsâ'nın sina dağından dönmesi gecikince, kavmin isteği üzerine bir altın buzağı yaparak, onu, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkararak ilâh ilan etmiştir (392). Bu durum, sadece Yahudilere özeldir. Çünkü tarihte ilk defa bir kavim, inandıkları peygamber aralarında olduğu halde, peygamberlerinin yasakladığı puta tapma inancına yeniden dönmüştür. Ancak Hz.Mûsâ döndüğünde bu yaptıkları için kötülüğünü onlara izah edince, tekrar imana dönmüşlerdir (393). Bu olaylar, Yahudilerin sahip olduğu karakter yapısını göstermesi bakımından da önem taşımaktadır.Hz.Mûsâ'nın mücadelesinin en önemli yönü, tevhid inancını ve ilâhî şeriatı kavmi arasında yerleştirmeye çalışmasıdır (394).

386- Bkz. Sayılar, 11/25-29

387- Bkz. Sayılar, 11/25

388- Bkz. Çıkış, 15/20

389- Bkz. Çıkış, 3/10; 4/31; 14/15-31; 16/2-14; 17/1-5; Sayılar, 20/2-5; 21/4-5; ayrıca bk. A.Çelebi,a.g.e.,39-52

390- Bkz. Çıkış, 4/31

391- Bkz. Çıkış, 14/11-12; 16/2-3; 17/3-5; Sayılar, 20/2-5

392- Bkz. Çıkış, 32/1-24

393- Bkz. Çıkış, 32/26-34

394- Bkz. Çıkış, 22/20; 32/15-16; 34/14; Levililer, 18/1-5; Tesniye, 5/1-21;6/4-8; ayrıca bk. ÖRS, a.g.e.,141-180

Kısaca Hz.Mûsâ dönemi, birçok ilklerin olduğu bir dönem olarak görünmektedir. Zira ilk defa bu dönemde peygamberlik kavim bazına ulaşmış, ilk defa şeriat ve kitap sahibi bir peygamber gelmiş, ilk defa halk şer'i kurallara bağlanmış, ilk defa kadın peygamber gelmiş, ilk defa üzerlerine ilâhî ruh konan insanların peygamberlik yapmış ve kahinlik ilk defa ih-das edilmiştir. Ayrıca bu sayılan ilkler, aynı zamanda bu dönemin özelliklerini oluşturmaktadır. Bunlara ilaveten bu dönemin, bundan sonra ki dönemlerin esası olduğunu söylemek de mümkündür. Çünkü Hz.Mûsâ'dan sonra gelen tüm peygamberler, Kutsal Kitaba göre onun şeriatına uymak durumundadırlar.

3. Hz. Mûsâ'dan Sonraki Dönem:

Yahudi Kutsal Kitabının bir bölümünü, Hz.Mûsâ'dan sonra gelen peygamberlerden bahseden "neviim" kitapları oluşturmaktadır. Yahudilerce "neviim" bölümünde ki kitaplar; öncekiler, "ilk peygamberler"(neviim rişonim) ve sonrakiler, "son peygamberler"(neviim ahoranim) diye tasnif edilmektedir (395). Hz. Mûsâ'dan sonra gelen peygamberlerden bahseden kitaplar, gerçek-yalancı, kadın-erkek birçok peygambere ve bunların yaptıklarına yer vermektedir. O nedenle, bu dönemde peygamberler, karmaşık bir halde Kutsal Kitapta yer almaktadır. Gerçek ve yalancı peygamber olduklarına işaret edilmeksizin, her iki grupta yer alan peygamberlerin yaptıklarınının Kutsal Kitapta anlatılması ve özellikle de her iki grup peygamberin aynı adla çağrılması (396), bu karmaşayı içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmektedir. Eski Ahit incelendiğinde onun, yalancı peygamberlere karşı tavrı koyduğunu görmek mümkündür. Zira Eski Ahit'e göre peygamberlik iddiasında bulunan birinin, yalancı peygamber olduğu tespit edilirse cezası ölümdür (397). Burada önemli ve dikkat çekici olan husus, bu açık tavra rağmen yalancı peygamberler ve yaptıklarınının Kutsal Kitapta anlatılmış olmasıdır.

395- Bkz. TUMER-KUÇUK, a.g.e., 122

396- Bkz. I.Samuel,19/20-24; I.Krallar,18/1,13,18-40; II.Krallar,10/1-31; II.Tarihler,18/5-22; Yeremya,23/13-30;27/9-16; ayrıca bk.W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1168

397- Bkz. Tesniye,18/20

Bu, hem bir çelişki ve hem de izahı zor bir konudur. Kutsal Kitap çerçevesinde Hz. Mûsâ dönemi ve ondan önceki dönemde yalancı peygamberlerin varlığı sözkonusu değildir. Yalnız Hz. Mûsâ'nın son döneminde, yalancı peygamberler hakkında vahiy gelmiş, onların özellikleri, onları tanıma yolları ve onlara verilecek ceza bildirilmiştir (398). Bu husus, yani yalancı peygamberlerin özellikleri, daha önceden ele alındığı için burada üzerinde yeniden durulmayacaktır.

Hz. Mûsâ döneminde Rab Yahve'nin emri ile oluşturulan kâhinlik müessesesi, bu dönemde de etkinliğini sürdürmektedir. Kâhinler, özel kıyafetler içerisinde Tevrat'ta belirtilen vazifelerini yaparlar (399). Buna göre kâhinin biri ibadetle ilgili, diğeri şeriatın öğretimiyle ilgili olmaya üzere vazifesinin iki yönü vardır (400). Fakat kâhinler zaman içinde bozulmuşlar ve aslî vazifelerini unutmışlardır. Onlar, Allah'ın şeriatını insanlara öğretmeyi unutmışlar, mukaddes şeyleri bozmuşlar, sarhoşluktan sendeler hale gelmişler, dinsizleşmişler Tanrı'nın adını hor görmüşlerdir (401). Bunun ötesinde kâhinler, daha da ileri giderek peygamber gibi vahiy aldıklarını iddia etmişlerdir. Bu husus, peygamberlerle kâhinler arasında bir çekişmenin doğmasına neden olmuştur. Fakat her iki grup arasında fark vardır. Nebîler, mabedlerden, resmî ve dinî merasimlerden uzaktırlar. Onlar, geleneklere bağlı değildir. Onların en çok uğraştıkları husus, doğru yoldan ayrılanlara yanlış yolda olduklarını göstermek ve zenginlere zenginliklerini iyi şeyler için kullanmalarını söylemektir. İşleri, kurban ve mabetlerle ilgili değildi. Onları tayin eden birisi yoktu. Peygamber olmak için uydukları kurallar da yoktu. Nebîler, tüm bu özelliklerinden dolayı kâhinlerden ayrılmaktadırlar (402).

Hz. Mûsâ'dan sonra gelen peygamberler, Rab Yahve'den aldıkları vahiy doğrultusunda dini reformize edici çalışmalar yapmışlardır (403). Fakat bunu yaparken, Hz. Mûsâ'nın getirdiği

398- Bkz. Tesniye, 18/20-22

399- Bkz. Çıkış, 28/1-43; Levililer, 1/1-17; 6/6-30; 7/1-38; 8/1-36

400- Bkz. HARMAN, a.g.m., 28

401- Bkz. Hoşea, 4/6; Tsefanya, 3/4; Yeremya, 2/8; 5/31; 23/11; Hezekiel, 7/26, 22/26; İşaya, 28/7; Mika, 3/11; Malaki, 1/6

402- Fazla bilgi için bk. A. Çelebi, a.g.e., 204-210

403- Bkz. Hans-Joachim Schoeps, a.g.e., 43

şeriatı uymayan mesajlar vermemişlerdir. Çünkü Kutsal Kitaba göre Hz. Mûsâ'nın şeriatına uygunluk gerçek peygamberliğin bir özelliğidir (404). Hz. Mûsâ'dan sonra ilk gelen peygamber, Yeşu'dur. Yeşu, İsrailoğullarının peygamberi ve lideri sıfatıyla onları, va'dedilen topraklara götürmüştür. Eline geçirdiği tüm toprakları, İsrailoğulları arasında pay etmiştir (405). Yeşu'dan sonra hâkimler devri başlamaktadır. Bu devir, yaklaşık üç asır kadar sürmüştür (406). Bu devirde Allah, İsrailoğullarını kurtarmak için hâkimleri çıkarmıştır (407). Hâkimler, genelde kâhinler arasından seçilir ve bunlar arasında kadın da bulunabilir. Hâkimler genel olarak peygamber olarak kabul edilmektedirler. Kutsal Kitapta İsrailoğullarının yönetimiyle meşgul olan hâkimlerin sayısı 12'dir (408). Gideon, Debora ve Samuel bunlardan birkaçıdır (409). Samuel, bu devrin en son hâkim ve peygamberidir. Samuel, hem nebî, hem nezîr, hem roeh, hem kâhin ve hem de krallığa geçişi sağlayan bir peygamber olarak görünmektedir (410). Hâkimler devrinin sonuna doğru rüşvet ve yolsuzluklar artınca İsrailoğulları, başlarına bir otorite, bir kral istediler (411). Halk, Samuel peygambere gelerek kendileri için bir kral meshetmesini ister. O da Saul'u kral olarak meshetmiş, ayrıca kral olacak şahsın hükmünü ve vazifesini de açıklamıştır (412). Böylece Saul'la krallık dönemi başlamış olmaktadır. Krallık döneminin başlamasıyla peygamberlerin etkisi azalmıştır. Bunun bir neticesi olarak da, yalancı peygamberlerin sayısında artış olmuştur. Onun için bu dönem gerçek peygamberlerle yalancı peygamberlerin mücadelesine sahne olmuştur. Meselâ İlya peygamber, Baal adına peygamberlik yapan bir grup yalancı peygamberle mücadele etmiş ve sonunda onları öldürtmüştür (413). Bu İlya peygamberin Kur'an-ı Kerim'deki

404- Bkz. Tesniye, 13/1-5; Daniel, 9/10; Yeremya, 1/8

405- Bkz. Yeşu, 1/3-6, 10-11; 11/23; 18/3-6; 23/4

406- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 192

407- Bkz. Hâkimler, 2/16-19

408- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 192; HARMAN, a.g.m., 33

409- Bkz. Hâkimler, 4/4; 6/11-40; 7/1-25; 8/1-35

410- Bkz. HARMAN, a.g.m., 33

411- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 192

412- Bkz. I.Samuel, 8/4-9; 10/25; 13/1; 15/1

413- Bkz. I.Krallar, 18/1-49

Hız.İlyas olması muhtemeldir. Zira Kur'an'da, Hız.İlyas'ın kavmini Ba'le tapınmaktan nehyetmesi ile (es-Sâffât, 37/125) Eski Ahit'te İlyas peygamberin Baal'e ibadetle mücadelesi (I.Krallar, 18/1-46) hususu müşterektir (414).

Hız.Mûsâ'dan sonra gelen son dönem peygamberlerinden bahseden kitaplar, genelde bu dönem peygamberlerin putperestliğe karşı verdikleri mücadeleden ve tevhid inancını yerleştirmek için yaptıkları gayretli çalışmalarından bahsetmektedir (415). Bu peygamberlere, "klasik (kanonik) peygamberler" veya "yazar peygamberler" demek mümkündür. Zira Eski Ahit'te kendisine atfedilen yazıların bulunduğu peygamberlere Yahudiler, klasik veya kanonik peygamberler demektir. Kitapları, Kutsal Kitaplar arasına alındığı için bu adı almışlardır (416). Bu peygamberler, daha ziyade güney-kuzey krallıklarında ortaya çıkan peygamberlerdir. Ayrıca bu dönemin peygamberleri, Tanrı'nın sözcüleri olarak da nitelendirilmektedirler (417). Bu dönem peygamberleri, kavimleri tarafından birçok sıkıntıya uğratılmıştır. Halk, onlardan hileli peygamberlik yapmalarını, doğru şeylerle peygamberlik yapmamalarını istemiştir (418). Yalancı peygamberler baştacı edilirken, Yeremya gibi gerçek peygamberler sıkıntıya sokulmuş ve ölümle tehdit edilmişlerdir (419). İsrailoğulları peygamberlerle alay etmişler (420) ve hatta Zekarya peygamberi öldürmüşlerdir (421). Bu misaller, bu dönem peygamberlerinin toplum içindeki yerlerini göstermesi bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Ayrıca Hız.Mûsâ sonrası dönemde yer almalarına rağmen Hız. Davud ve Hız.Süleyman, Yahudiler tarafından peygamber olarak kabul edilmezler (422). Kutsal Kitapta bunları, bir peygam-

414- Bkz. HARMAN, Yah. ve Hiris. K.M.Peygamber Evlilikleri, 17

415- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 122

416- HARMAN, a.g.m., 5

417- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 144

418- Bkz. İşaya, 30/9-10

419- Bkz. Yeremya, 26/8-19; 32/2; 33/1; 37/15-16; 38/1-4

420- Bkz. II.Tarihler, 36/16; Daniel, 6/13-24

421- Bkz. I.Krallar, 19/9, 14; 18/13; II.Tarihler, 24/21-22; Nehemya, 9/26

422- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18

den çok büyük birer kral olarak takdim etmektedir (423). Bu hususa karşılaştırma bölümünde tekrar değinilecektir.

Eski Ahit`te peygamber kitapları, Malaki ile son bulmaktadır. Yahudilere göre Malaki, son peygamberdir (424). Ondan sonra başka peygamber gelmemiştir. Fakat bu husus, Eski Ahit`te mevcut bazı ifadelerle çelişmektedir. Çünkü Eski Ahit`te, Malaki`den sonra gelecek bir peygamberden bahseden ifadeler vardır. Bu husus üzerinde ileride ayrıyeten durulacaktır.

Görüldüğü üzere Hz. Mûsâ`dan sonraki dönem, peygamberler açısından hem çeşitlilik ve hem de oldukça zenginlik arz etmektedir. Hz. Mûsâ öncesi ve Hz. Mûsâ dönemine göre bu dönemde, çok fazla peygamberin varlığı sözkonusudur (425). Bu dönem peygamberleri, Kutsal Kitapta oldukça karmaşık bir durumda yer almaktadır. Çünkü gerçek ve yalancı peygamberler, aralarında ayırım yapılmaksızın Kutsal Kitapta anlatılmaktadır. Bu husus, bu dönemin içinden çıkılması en zor problemi olarak görülmektedir. Peygamberlerin temel fonksiyonları aynı olsa da, zaman içinde toplumda ki rolleri farklılaşmıştır. Halk, peygamberlere karşı önceki dönemlere nazaran oldukça farklı tavırlar içine girmiş ve hatta bazı peygamberleri öldürmüşlerdir (426). Bu nokta, Hz. Mûsâ sonrası peygamberin durumunu göstermesi açısından önemlidir. Bu dönem peygamberlerinin ayırdedici bir özelliği de, istigraklıktır (427). Onlar, Rab Yahve`den aldıkları vahiy çerçevesinde, dini reformize edici mesajlar insanlara sunmuşlardır. Bunu yaparken de Hz. Mûsâ`nın şeriatının dışına çıkmışlardır. Çünkü bu dönemde gerçek peygamberliğin bir özelliği, Hz. Mûsâ`nın şeriatına uygunluktur.

- 423- Bkz. II. Samuel, 3/17-18; 5/17; 6/16,21; 12/7; I. Krallar, 2/10-11; 3/13; 9/5; 11/42-43
424- Bkz. HARMAN, a.g.m., 6
425- Bu peygamberlerin hepsini bir arada görmek için bk. Madeline S. -MILLER, a.g.e., 583-584
426- Bkz. II. Tarihler, 24/20-22
427- Bkz. Alex R. Gordon, "Prophet", DRE, 354

4. Kadın Peygamberler:

Peygamberlerin özellikleri anlatılırken belirtildiği gibi Yahudilikte, peygamber olmak için erkek olmak şartı yoktur. Çünkü Yahudilikte, bazı kadınların peygamber olduğu kabul edilmektedir (428). Bunun sebebi, Eski Ahit'te bazı kadınların peygamber olarak anılmış olmalarıdır (429). Eski Ahit'in İbrânice metninde "nebiah"(430) olarak adlandırılan kadın peygamberler; Kutsal Kitabın Türkçe çevirisinde "nebiye"(431), İngilizce çevirisinde ise "prophetess"(432) olarak ifade edilmektedirler.

Eski Ahit'te adı geçen ilk kadın peygamber, Hz.Mûsâ ve Hz.Harun'un kız kardeşi Miryam'dır. Kutsal Kitapta Miryam ilk defa, İsrailoğulları Mısır'dan çıkıp, Firavun ve yandaşları Kızıl Denizde boğulduktan sonra peygamber olarak anılmıştır. İsrailoğullarının kurtuluşu karşısında sevincini dile getiren Miryam, Kutsal Kitapta "nebiye Miryam" olarak adlandırılmaktadır (433). Ayrıca Kutsal Kitaba göre Miryam, Hz.Mûsâ hakkında ileri geri konuşmuş, bunun üzerine Rab Yahve Hz.Mûsâ'ya Miryamı yedi gün hapsedmesini emretmiş, o da, kardeşi olan peygamber Miryam'ı yedi gün hapsedmiştir (434). Bu olay oldukça dikkat çekicidir. Çünkü burada, peygamber olan Miryam'ın , yine peygamber olan Hz.Musa tarafından hapsedilmesi ve bu hapis emrinin de Rab Yahve tarafından verilmesi sözkonusudur. Böyle bir olayın benzeri, ne Hıristiyanlıkta ve ne de İslâm'da sözkonusu değildir. Bu olay, sadece Yahudiliğe özeldir.

Debora, Eski Ahit'te adı geçen ikinci kadın peygamberdir Kutsal Kitapta Debora, "Lappidotun karısı peygamber Debora" (435) şeklinde ifade edilmektedir. Debora hem hâkimlerden biri

428- Bkz. B.D. Napier, "Prophetess", IDB, IV/920

429- Bkz. Çıkış,15/20; Hâkimler,4/4; II.Krallar,22/14

430- Bkz. Madeleine S. -MILLER, a.g.e.,585;HARMAN,a.g.m., 5

431- Bkz. Çıkış,15/20

432- Bkz. Holy Bible, Exodus,15/20; Judges,4/4

433- Bkz. Çıkış, 15/19-21

434- Bkz. Sayılar,12/1-15

435- Bkz. Hâkimler,4/4

ve hem de peygamberlerden biridir. Çünkü İsrailoğulları aralarında bir problem olduğu zaman, aralarında hükümsiz diye onun yanına geliyorlardı. O da aralarında hükmedip, peygamberlik ediyordu (436).

Hulda, Kutsal Kitapta anılan bir başka kadın peygamberdir (437). Kutsal Kitaba göre Hulda, kral Yoşiya zamanında yaşamıştır. O dönemde, kâhin Hilkiya şeriat kitabını Rabbin evinde bulduğunu iddia etmiştir. Bu haberi duyan kral, kitabın aslının Rabden sorulmasını emretmiştir. Kralın emri üzerine kâhin Hilkiya, Şafan ve diğer bazı kimseler, Şallum'un karısı olan peygamber Hulda kadının yanına gitmişlerdir. Hulda peygamber, Rab'den gelen söze istinâden kitapta olan şeylerin aslını onlara haber vermiştir (438). Bu yüzden Hulda da, Debo-
ra gibi hem hakimlerden ve hem de peygamberlerden biridir.

Bunların dışında, Nehemya kitabında Noadya adında bir kadın peygamberden (439) ve İşaya peygamberin karısını "nebîye" (440) olarak adlandırmasından bahsedilmektedir. Fakat gerek Noadya ve gerekse İşaya peygamberin karısı hakkında, Kutsal Kitapta fazla bilgi bulunmamaktadır. Sadece onların peygamber olduğu belirtilmektedir.

Görüldüğü gibi, Yahudi Kutsal Kitabına göre kadın peygamberlerin varlığı sözkonusudur. Kutsal Kitap, bunlardan bazıları hakkında kısa bilgiler vermiş, diğer bazılarının ise sadece ismini vermekle yetinmiştir. Kısada olsa verilen bu bilgilerin önemi, Yahudilikte kadınlardan da peygamberler olduğunu göstermesinden ileri gelmektedir.

5. Yahudilikte Mesih İnancı:

"Mesih" kelimesinin aslı, İbrânice "Meşiah" kelimesi olup, "takdis edilmiş", "yağ sürülmüş", "yağlanmış" ve "temiz-

436- Bkz. Hâkimler,4/5-24; ayrıca bk.Madeleine S.-MILLER, a.g.e., 132

437- Bkz. II.Krallar,22/14; ayrıca bk. Madeleine S. -MILLER, a.g.e., 273-274

438- Bkz. II.Krallar,22/1-20; II.Tarihler,34/14-28

439- Bkz. Nehemya,6/14

440- Bkz. İşaya,8/3

lenmiş "(441) anlamlarına gelmektedir. Eski Ahit'te Mesih kavramı, başlangıçta sadece krallar için kullanılmıştır. Fakat daha sonraları kâhinler, rahipler, nebîler ve mukaddes bir vazife yapan tüm insanlar için kullanılmıştır. Ancak özel manâsı ile Mesih, İsrailoğullarını kurtarmak için Allah'ın göndereceği bir kurtarıcı, bir peygamberdir(442).

Mesih inancı, Yahudilikte sonradan ortaya çıkmıştır. Bu durum, Mesih düşüncesinin Yahudilere sonradan geçtiğini göstermekte ve bu hususta başka dinlerle etkileşim ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Guignebert, bu konuda Yahudi ve İran düşünceleri arasında ki benzerliğe dikkati çekerek şöyle diyor: "Iran düşüncesi, aralarında ki uzun mücadele neticesinde hayrın şerre galip geleceğini kabul eder. İran'luların hayır dedikleri şey, Yahudilerin Mesih dedikleri şeyin aynıdır." Ayrıca Guignebert, bütün âleme hükmedecek bir kralın varlığı fikrinin Samirî'lerde de yaygın olduğunu, böyle bir düşüncenin Yahudilere sonradan geçtiğini belirtmektedir(443). Tevrat'ta ve Hz.Musa'dan sonra gelen ilk peygamberlerden bahseden kitaplarda Mesih'e işaret eden ifadelerin bulunmayışı da bu görüşün isabetliliğini göstermektedir.

Yahudilikte Mesih inancının oluşmasına neden olan etkenlerin varlığı sözkonusudur. Yahudi Profesör Herbert Levi, Yahudiliğin iki temel prensip üzerine kurulduğunu belirtmektedir. Bunlar; Allah'ın birliği ve İsrail'in seçilmiş millet olmasıdır(444). Zamanla bu seçilmiş ve üstün millet olma inancı, Yahudilerde başka bir inancı, "beklenen Mesih" inancını doğurmuştur. Çünkü onlar, kendilerini zannettikleri gibi insanlığın en hayırlısı olarak göremediler ve hatta birçok felakete maruz kaldılar (445). Yahudiler en rahat ve en ihtişamlı

441- Bkz. BRANDON, DCR, 438 ;Shaller Mathews,"Messiah",DRE,270

442- Bkz. İbrahim Alâettin Gövsa, Sabatay Sevi, (Baskı yeri ve tarihi ?), 9 ; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 203

443- A. Çelebi a.g.e., ,215; ayrıca bk. ÖRS, a.g.e.,427-428

444- A. Çelebi a.g.e., ,211

445- A. Çelebi a.g.e., 213

dönemlerini kral Davud ve kral Süleyman zamanında yaşadılar. Fakat kısa süren bu ihtişamlı dönemin ardından, sıkıntılı günler başlamıştır. Babil esareti yılları, Yahudilerin milli duygularını biraz da olsa kuvvetlenmiştir. Bu duygular, Yunan ve Romalıların baskılarının yoğun olduğu dönemlerde had safhaya ulaşmıştır. Mabedin ve Kudüs'ün yakılıp, yıkılışı (m.ö. 70'de Romalı kumandan Titus tarafından), Yahudilerin katliamı ve dağıtılışı, İsrailoğullarını tekrar va'dedilen topraklara döndürecek, eski kral Davud döneminde ki devlet gibi ihtişamlı bir hayata kavuşturacak bir Mesih inancı dinî ve milli tek ideal haline dönüşmüştür (446). Bu dönemlerde gelen nebîler de, gelecek böyle bir Mesih hakkında peygamberlik etmişlerdir(447). Doğal olarak bu durum, Yahudilerin bu konuda ki inançlarını daha da kuvvetlendirmiştir.

Yahudiliğe göre Mesih mutlaka gelecektir(448). Fakat geleceği tarih kesin olarak bilinmemektedir. Bu yüzden zaman zaman çeşitli kimseler tarafından Mesihlik iddiaları yapılmıştır (449). Mesih gelmeden önce, onun gelmesine neden olacak bir ortamın oluşması lazımdır. Bu ortamın bazı özellikleri; yer yüzünde dinsizlik ve ahlaksızlığın yayılması, insanlarda utanma hissini azalması, insanlara arasında saygının azalması, felaketler ve savaşların artması, Kudüs'ün harabeye dönmesi, Babil ve Fars atlarının İsrailoğullarının mezarlarını çignemelelidir(450). Fakat bu özelliklerin olduğu ortamlar, tarih içinde tekerrür edebilir. O zamanda yukarıda değinildiği gibi bazı kimselerin Mesihlik iddialarında bulunmaları muhtemeldir. Onun için Mesih'in de özelliklerinin bilinmesi zarûridir. Kutusal Kitapta peygamberler tarafından verilen haberlere göre Mesih'in özellikleri özetle şunlardır: Mesih, kral Davud'un soyundan gelecek, reislik onun üzerinde olacak, kral Davud'un tahtı üzerinde ve ülkesi üzerinde oturacak, onun krallığı ve saltanatı ebedi olacak, bütün kavimler ve milletler ona kulluk

---

446- Fazla bilgi için bk. Günay Tümer, Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri, (İst. 1987), 36, 158

447- Bkz. Helmer Ringren-A.V. Ström, Religions of Mankind, (İngilizveye Çev. Niels J. Jensen), (Philadelphie 1967), 129

448- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 131-132

449- Bkz. Çelebi a.g.e., 218-222; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 205

450- Bkz. SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 204

etsinler diye ona izzet ve krallık verilecek, çok kavimler arasında adaletle hükmedecek, onu duyan kavimler ona akın edecek, uzakta olan kavimler hakkında karar verecek, onun zamanında savaş olmayacak, herkes yerinde kalacak, haşmet onun üzerinde olacak, Rabbin ruhu, bilgi ve anlayış ruhu, bir de Rab korkusu ruhu onun üzerinde olacak, Rabbin mabediini yapacak, o zenginle fakir arasında ayırım yapmayacak, kimseyi kırmayacak, kuvvetli olacak, cesur olacak ve herkes için hakkı hakikate çağırarak, kimsedir (451). Kutsal Kitapta Mesih'le ilgili olduğu kabul edilen bu ifadeler, Yahudilerin Mesih hakkında ki inançlarını daha da artırmaktadır. Bu nedenledir ki onlar, Mesih'in geleceğini bir iman esası olarak kabul etmekte ve gelmesi gecikse de onun gelmesini beklemektedirler(452).

Kısaca Yahudilere göre Mesih, gelmesi beklenen büyük bir kurtarıcıdır. O, kral Davud'un evinden gelecek, ideal İsrail imparatorluğunu kuracak, İsrail'i yeniden inşa edecek ve mutlu geleceği hazırlayacaktır(453). Dünya barışını sağlayacak, Tanrı krallığını kuracak ve Yahudilerin dünya hakimiyeti ülküsü onunla gerçekleşecektir. Bu yüzden ona inanmak ve gelmesi gecikse de onu, beklemek lazımdır(454).

6. Eski Ahit'te Gelecek Bir Peygamber Haberi:

Yahudilere göre Malaki, son peygamberdir. Ondan sonra başka bir peygamber gelmemiştir(455). Aslında Malaki, Yahudilerce peygamberliği kabul edilen son Yahudi peygamberidir. Zira onlar, ne Hz.İsa'nın ve ne de Hz.Muhammed'in peygamberliğini kabul etmezler(456). Fakat bunu, Malaki'den sonra başka bir peygamber gelmeyecektir, çünkü onunla peygamberlik son bulmuştur anlamında kabul etmek, Eski Ahit çerçevesinde mümkün görünmemektedir. Zira Eski Ahit'te, Malaki'den sonra da peygamber geleceğine işaret eden ifadeler vardır.

451- Bkz. Daniel,7/13-14,27; İşaya,7/13-15;9/6-7;11/1-10;16/5;42/1-4;43/4-5; Yeremya,23/1-6; Mika,4/1-4;Zekerya,6/12-15

452- Bkz.J.N.D. Anderson, The World's Religions,(London 1965), 33

453- Bkz. RINGREN-STROM, a.g.e., 128-129

454- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 131-132

455- Bkz. HARMAN, a.g.e., 6

456- Bkz.KAHRAMAN, a.g.e., 152

"Allah'ın Rab senin için aranızdan, kardeşlerinden benim gibi bir peygamber çıkaracak; onu dinleyeceksin."(457) "Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım; ve sözlerimi onun ağzına koyacağım, ve ona emredeceğim herşeyi onlara söyleyecek."(458) Bu ifadeler, Hz.Mûsâ'dan sonra onun gibi büyük bir peygamberin geleceğini haber vermektedir. Şayet Hz.Mûsâ'dan sonra tek bir peygamber gelseydi, bu ifadelerle haber verilen peygamberin o olduğunu söylemek mümkün olurdu. Fakat Hz.Mûsâ'dan sonra birçok peygamber gelmiştir. Bu durum, geleceği haber verilen peygamberin, onlardan biri olmadığına açık bir delilidir. Ayrıca yukarıda ki ifadelerde geleceği haber verilen peygamberin, Hz.Mûsâ gibi olacağı belirtilmektedir. Elbette ki bu benzerlik, dış görünüşü ile ilgili bir benzerlik değildir. Çünkü dünyada birbirinin aynı kişi insan yoktur. Bu benzerlik, iki peygamberin peygamberlik payesi ve özellikleriyle de ilgili değildir. Çünkü bu yönüyle benzerlik, Hz.Mûsâ'dan sonra İsrail'de doğan bütün peygamberlerde de bulunuyordu. Öyle ise burada bahsedilen benzerlik, Hz.Mûsâ gibi gelecek peygamberin de şeriat sahibi olmasıdır. Çünkü Hz.Mûsâ şeriat sahibi, ondan sonra gelen bütün İsrail peygamberlerinin şeriatının tatbikçisi ve savunucusu durumundadırlar(459). İshaya peygamber de gelecek birinden bahsederken, onun şeriat sahibi olacağını belirtmektedir(460). Hz.Mûsâ'dan sonra Malaki de dahil şeriat sahibi ikinci bir peygamber, İsrail'de görünmemektedir. Bu yüzden geleceği haber verilen peygamberin, Malaki'den sonra gelecek büyük bir peygamber olacağını söylemek mümkündür. Zira Malaki'nin kendisi de, "İlya peygamber" i koruncu olduğunu söylediği gün gelmeden önce göndereceğini söylemektedir(461).

Kısaca Yahudi Kutsal Kitabına göre, Hz.Mûsâ gibi şeriat sahibi bir peygamber daha gelecektir. Bu da, Hz.Mûsâ'dan sonra şeriat sahibi bir peygamber olmadığına göre, henüz gelmemiş, fakat gelmesi beklenen büyük bir peygamberdir demek mümkündür.

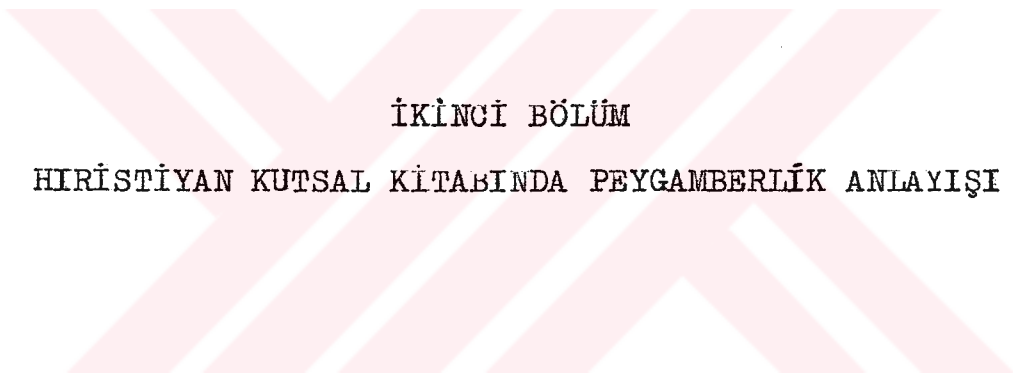
457- Tesniye, 18/15

458- Tesniye, 18/18

459- Bkz. Seyyid Ebü'l Alâ Mevdudi, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber (Der. Naim Siddiki-Abdülvekil Alvi, Çev. N. Ahmed Asrar), (Ankara, 1983), I/568

460- Bkz. İshaya, 42/1-4

461- Bkz. Malaki, 4/5-6

İKİNCİ BÖLÜM
HİRİSTİYAN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. HIRİSTİYAN KUTSAL KİTAPINDA PEYGAMBERLİK

Hıristiyan Kutsal Kitaplarına, "Kitab-ı Mukaddes"(Bible) denilmektedir. Eski Ahit, Yahudi ve Hıristiyanların ortak Kutsal Kitabıdır. Aslında sadece Hıristiyanlara ait kısım, Yeni Ahit'tir(462). Yeni Ahit'te 4 İncil, 21 mektup, Resullerin İşleri ve Vahiy vardır(463). Burada araştırma konusu, Yeni Ahit esas alınarak incelenecektir. Çünkü bu incelemenin amaçlarından birisi de; Eski Ahit'te ki peygamberlik anlayışı ile Yeni Ahit'te ki peygamberlik anlayışı arasında ki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesidir. Konunun Yeni Ahit esas alınarak incelenmesi, bu amacı gerçekleştirme imkânı verecektir.

Hıristiyanlık dininin tam ortasında Hz.İsa'nın şahsiyeti bulunmaktadır(464). Onun için Hıristiyanlıkla ilgili her konunun doğrudan veya dolaylı olarak, onun şahsiyetiyle alakalı olacağı muhakkaktır. Hıristiyanlıkta ki peygamberlik anlayışı için de aynı durum sözkonusudur. Çünkü Hıristiyanlıkta ki peygamberlik anlayışının her yönü, onun şahsiyetiyle yakından ilgili görünmektedir. Bu husus, Hıristiyan Kutsal Kitabında peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimler konusu incelenirken belirtilmişti. Zira peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimlerin çoğunluğu, onun şahsiyetinin bir yönünü göstermektedir. O nedenle konunun işlenmesinde bu husus, devamlı dikkate alınacaktır.

"Hıristiyan Kutsal Kitabında Peygamberlik" ana başlığı altında, peygamberliğin verilışı, vahiy, mucize ve tebliğ gibi peygamberlikle doğrudan ilgili konular, öncelikle ele alınacaktır. Arkasından gerçek ve yalancı peygamberlerin özellikleri

---

462- Bkz. HARMAN, Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, 196-197

463- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 152

464- Bkz. CHALLAYE, 245

üzerinde durulacaktır. Bunun yanında önemli görülen hususlarda da detaya inilecektir. Böylelikle Hıristiyan Kutsal Kitabında ki peygamberlik anlayışı, çeşitli boyutlarıyla ortaya konulmuş olacaktır.

1. Peygamberliğin Verilmesi:

Peygamberlere inanç, Hıristiyanlıkta da bir iman prensibidir. Hıristiyanlar, Eski Ahit ve Yeni Ahit'te geçen bütün peygamberlere inanırlar(465). Buna rağmen Yahudilerle Hıristiyanlar arasında bu konuda önemli bir fark vardır. O da; Yahudilerin Hz.İsa'nın peygamberliğini kabul etmemeleridir(466). Halbuki İncillerde yer alan bazı ifadelerde ve Hıristiyan geleneğinde Hz.İsa, Hz.Müsâ gibi Allah'ın iradesini insanlara bildiren bir peygamberdir(467). Ancak zaman içinde Hıristiyanların Hz.İsa hakkında ki bu inancı, değişime uğramış görünmektedir. Zira uzun tartışmalar ve belirli aşamalardan sonra, 325'te toplanan İznik konsili, Hz.İsa'nın ulûhiyyetini, Hıristiyanlığın temel bir akidesi haline getirmiştir(468). Hz.İsa'nın peygamberliği konusunu ve onun şahsiyetinde düğümlenen hususları, ileride detaylı olarak incelenecektir. Burada esas üzerinde durulmak istenen husus, peygamberliğin verilmesi, yani peygamberlerin seçimi konusudur.

İncil'lerde yer alan bazı ifadeler, peygamberliği verenin Allah olduğunu göstermektedir. Buna göre hiçbir kimsenin kendiliğinden peygamber olması mümkün görünmemektedir. "Çankü ben Allah'dan çıkıp geldim, çünkü ben kendiliğimden de gelmedim, fakat o beni gönderdi."(469) "Ben onu bilirim, çünkü ondanım, ve o beni gönderdi."(470) "...Zira ben kendi irademi değil, beni gönderenin iradesini ararım."(471) Bu ifadeler,

465- Bkz. Orhan Seyfi Yüçetürk, Hıristiyanlığın Esasları İslâmiyet ile Mukayesesi ve Hıristiyanlığa Karşı Türkçe Reddiyeler, (Basılmamış-Öğretim Üyeliği Tezi), (İzmir, 1969), 77

466- Bkz. MEVDUDİ, a.g.e., I/541

467- Bkz. Luka, 13/23; 24/19; ayrıca bk. CİLACI, a.g.e., 25

468- Bkz. MEVDUDİ, a.g.e., I/564

469- Yuhanna, 8/42

470- Yuhanna, 7/29

471- Bkz. Yuhanna, 5/30

Hız.İsa'nın kendiliğinden herhangi bir iddiada bulunmadığını, onu gönderenin Allah olduğunu ve onun Allah'ın iradesini insanlara bildirdiğini açıkça göstermektedir. Zira, "insan kendine gökten verilmedikçe, hiçbir şey alamaz."(472) Bu da gösteriyor ki, bir insana peygamberlik veren Allah'dır. Bir insan ne kadar mahâretli ve becerikli olursa olsun, İncil'lere göre Allah kendisine herhangi birşey vermedikçe onun, Allah'dan alması ve aldığı iddia etmesi mümkün görünmemektedir.

Kutsal Kitaba göre Allah'ın peygamberlik verdiği kimse-ler, onun iradesini yerine getirmekle yükümlüdürler. Zira onlar, kendi iradelerinin dediğini değil, Allah'ın iradesini yerine getirmek için görevlendirilmişlerdir. Nitekim Hz.İsa, sık sık Allah'ın iradesini yerine getirmekten bahsetmektedir (473). Bütün bunlar, Allah'ın peygamberliği dilediği kimseye verdiğini ve peygamberlerin de Allah'ın iradesini yerine getirmekle görevli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy):

Hıristiyan Kutsal Kitabına göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Çünkü İncil'lerde ki bazı ifadeler, onların,Allah'ın kendilerine öğrettiklerini insanlara bildirdiklerini göstermektedir(474). Yine İncil'lere göre peygamber, kendiliğinden söylemez, onu söyleten onu gönderendir. "Çünkü ben kendiliğimden söylemedim; ancak beni gönderen Babadır ki, ne diyeceğimi ve ne söyleyeceğimi bana emretti."(475) "Zira Allah'ın gönderdiği kimse, Allah'ın sözlerini söyler; çünkü o, ruhu ölçü ile vermez."(476) Bu ifadeler, peygamberlere söyledikleri şeyleri öğretenin ve onları söyletenin Allah olduğunu açıkça göstermektedir. Allah, peygamberlere öğreteceği ve söyleyeceği şeyleri, vahiy vasıtasıyla öğretir ve söyler. Peygamberlere olan vahiy ise, çeşitli şekillerde olmaktadır.

472- Yuhanna, 3/27

473- Bkz. Yuhanna, 5/30; 6/38; 8/28

474- Bkz. Yuhanna, 7/16; 8/28

475- Yuhanna, 12/49

476- Yuhanna, 3/34; ayrıca Hıristiyanlıkta vahiy konusunda fazla bilgi için bk. YILDIRIM, a.g.e., 108

a. Doğrudan Vahiy:

Doğrudan vahiy, aracısız doğrudan Allah'la ilişkiye girip, ondan bilgi alma şeklidir. Bu, ya Allah'ın vahyedeceği şeyi peygamberin kalbine ilkâsı veyahut peygamberle yüz yüze görüşmesi şeklinde olmaktadır. İncil'lerde ki ifadelerle göre, Allah'ı sadece Hz.İsa görmüştür. Onun dışında kimse Allah'ı görmemiştir. "Babayı kimse görmüş demek değildir; ancak Allah'tan olan, Babayı o görmüştür."(477) "Hiçbir zaman Allah'ı kimse görmemiştir; Babanın kucagında olan biricik oğul, kendisi onu bildirdi."(478) Bu ifadelerden anlaşılıyor ki Hz.İsa, Allah'ı görmüştür. "İmdi söylediğim şeyleri, Babam bana nasıl dedi ise, öyle söylüyorum"(479) ifadesi, Hz.İsa'nın Allah'la direkt konuşarak doğrudan vahiy aldığını göstermektedir. Ayrıca Hz.İsa, havârilere ileride başlarına gelecek şeylerden haber verirken onlara, sorguya çekileceklerini fakat söz söylemek için zorluk çekmeyeceklerini, çünkü o anda kalplerinde bazı şeyler hissedeceklerini belirterek, o anda hissettiklerini söylemelerini tenbih eder(480). Bu ifadeler de vahyin, zaman zaman kalbe ilham ve ilkâ şeklinde olacağını göstermektedir. Kısaca doğrudan vahiy, Yeni Ahit çerçevesinde, peygamberlerin Allah'tan bilgi aldıkları bir vahiy şeklidir.

b. Melek Aracılığı İle Vahiy:

Hıristiyanlar, Allah'ın emirlerini insanlara getiren meleklerle inanırlar. Onlara göre melekler, insanoğlu gibi günah işlememişler ve bu yüzden de temiz kalmışlardır. Melekler, dokuz sınıfa ayrılırlar ve her birinin vazifesi ayrıdır(481). Yeni Ahit'te melek kavramı, 206 defa geçmektedir. Bunun 54'ü İncil'lerde, 152'si de diğer metinlerde yer almaktadır(482).

477- Yuhanna, 6/46

478- Yuhanna, 1/18

479- Yuhanna, 12/50

480- Bkz. Markos, 13/11

481- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 200

482- Bkz. Concordance, 35-36; ayrıca melek hakkında fazla bilgi için bk. Johan Michl, "Angel", EBT, 20-28

Yeni Ahit'e göre melekler, sadece peygamberlerle Allah arasında değil, Allah'la diğer insanlar arasında da birer elçi durumundadır. Zira İncil'lere göre melekler, peygamber olmayan kimselere de gelmiş ve onlarla söyleşmiştir. Meselâ: Melek Hz. İsa'nın annesi Meryem'e gelerek, onunla söyleşmiş ve Hz.İsa'nın doğumunu haber vermiştir(483). Meryem'in hamileliği ortaya çıktığı sıralarda, Yusuf adlı bir gençle nişanlı idi. Melek, rüyada Yusuf'a görünerek onunla evlenmesini söylemiştir(484). Hz.İsa'nın doğduğu günlerde dağdaki çobanlara melek, kurtarıcının doğduğunu haber vermiştir(485). Bunlar, İncil'lere göre meleğin, normal insanlarda gelip, onlarla konuştuğunu açıkça göstermektedir. Fakat bütün dinlerde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da esas olan, hükmü ve bağlayıcılığı olan vahiy, meleğin normal insanlara değil, peygamber olan insanlara getirdiği vahiydir. **Yeni Ahitte peygamberlerle melek ilişkisini gösteren ifadeler vardır.** Hz.Mûsâ'nın meleklerle görüşüp ondan vahiy aldığını(486) ve Hz.Zekeriya'ya meleğin gelip onunla söyleştini (487) gösteren ifadeler, bunun açık birer delilidir. Ancak gerek İncil'lerde ve gerekse diğer metinlerde, meleklerin Hz.İsa'ya vahiy getirdiğini açıkça gösteren bir ifadeye rastlanılmamaktadır. Sadece meleklerin çölde Hz.İsa'ya hizmet ettiğinden, bir meleğin ona kuvvet verdiğinden ve gökten bir sesin işitilmesi sonucu onun yanında bulunan halkın, "İsa'ya meleğin söylediğini" kendi aralarında konuştuklarını gösteren ifadeler vardır(488). Fakat burada meleğin Hz.İsa'ya mesaj getirmesi, halk arasında bir söylenti olarak takdim edilmekte ve bu söylentinin gerçekliğine ise dikkat çekilmemektedir. Bu husus, oldukça önemli ve dikkat çekicidir. Onun için Kutsal Kitap çerçevesinde Hz.İsa'ya melek aracılığı ile vahyin, sık sık olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bununla beraber, meleğin bir vahiy aracı olduğunun, Allah ile insanlar ve peygamberler arasında bir elçi olduğunun, Kutsal Kitap çerçevesinde kabul edilmesinin gerekliliği de ortadadır.

483- Bkz. Luka, 1/26-32

484- Bkz. Matta, 1/20-25; 2/13-21

485- Bkz. Luka, 2/9-11

486- Bkz. Resullerin İşleri, 7/30-35

487- Bkz. Luka, 1/11-19

488- Bkz. Markos, 1/10-13; Luka, 22/43; Yuhanna, 12/28-29

c. Kutsal Ruh Vasıtası İle Vahiy:

Yeni Ahit'e göre Kutsal Ruh, bir vahiy vasıtasıdır. Kutsal Ruh, kime gelirse ve kimde olursa o kişi, hemen peygamberlik etmeye başlayarak, onun kendisine getirdiklerini insanlara bildirmektedir(489). Hz.Zekeriya Kutsal Ruh'la dolunca hemen peygamberlik etmeye başlamış(490) ve aynı şekilde Elizabet isimli bir kadın peygamber Kutsal Ruh'la dolunca hemen peygamberlik etmeye başlamıştır(491). Bu iki misâl, Kutsal Ruh'un bir vahiy vasıtası olduğunun açık birer delilidir. "Kutsal Ruh iyi düşünceler verir; tevbe, dua ve niyaz öğretir. Sembolü, beyaz güvercindir."(492) Zira Kutsal Ruh, Hz.İsa vaftiz olduktan sonra, onun üzerine güvercin şeklinde inmiştir. Bundan sonra gökten gelen bir ses onun, Allah'ın oğlu olduğunu ve Allah'ın da ondan razı olduğunu ilan etmiştir. Arkasından Kutsal Ruh, Hz.İsa'yı hemen harekete geçirip, onun çöle gitmesini sağlamıştır. Hz.İsa orada, şeytanlar tarafından tecrübe edilmiştir(493). Görüldüğü üzere Kutsal Ruh, güvercin şeklinde bedenleşerek Hz.İsa'nın üzerine inmiştir. Kutsal Ruh'un sembolünün güvercin olmasının sebebi, bu olsa gerektir. Hıristiyan Kutsal Kitabı ve vahiy şekilleri incelendiğinde şunu rahatlıkla söylemek mümkündür: Hz.İsa, Rab'den doğrudan veya melek vasıtasıyla vahiy almadan daha ziyade, kendisinde mevcut Kutsal Ruh vasıtasıyla peygamberlik etmiştir. Allah, söylemesini istediği şeyleri,Hz.İsa'ya bu Kutsal Ruh vasıtasıyla öğretmiştir. Çünkü Kutsal Ruh, Baba'dan gelen bir parça olup, Hz.İsa'nın içine girmiştir(494). Bu nedenle denilebilir ki; Hz.İsa'nın bilgilerini aldığı en önemli kaynak, Kutsal Ruh'tur. Yeni Ahit incelenirse bu hususu net olarak görmek mümkündür.

Kiliseye göre Kutsal Ruh, her an din büyüklerinden birine gelebilir ve ona Allah'tan vahiy getirebilir. Bu inanış

489- Bkz. YÜCETÜRK, a.g.e., 77; ayrıca bk. Luka,1/40-45, 67

490- Bkz. Luka, 1/67-80

491- Bkz. Luka, 1/40-45

492- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 152

493- Bkz. Matta, 3/16-17; Markos, 1/10-13; Yuhanna, 1/30-34

494- Bkz. Matta, 3/16-17; Markos, 1/9-13; Luka,3/22-23; Yuhanna, 1/33

sebebiyle onlar, Hz.İsa'nın havârilelerini ve aziz Pavlos'u da resul kabul ederek, onlara peygamberlik ve üstünlük tanırlar (495). Hz.İsa'dan sonra gelen havârilere ve diğer peygamberler kendi iradeleriyle değil, Kutsal Ruh vasıtasıyla hareket etmişlerdir. Yeni Ahit çerçevesinde Kutsal Ruh'un havârilere ve diğer peygamberlere kazandırdığı bazı özelliklerin varlığı sözkonusudur. Bunlar; öğreticilik, mucizeler gösterme, doğaüstü şifa, bilgece konuşma, önseziyle konuşma, iman, kötü ruhları çıkarma, bilinmeyen dillerde konuşma ve dilleri yorumlamadır(496). Yeni Ahit'e göre havârilere ve peygamberler, Kutsal Ruh'un kendilerine kazandırdığı bu nitelikler sayesinde peygamberlik etmişler ve görevlerini yerine getirmişlerdir. Bu husus üzerinde ileride ayrıyeten durulacaktır. Ancak Kutsal Ruh hakkında ki bu anlayış, zaman içinde değişime uğramış görünmektedir. Çünkü 381 de İstanbul'da toplanan konsilde Kutsal Ruh, Baba ve oğul gibi Tanrı kabul edilmiştir. Böylelikle Kutsal Ruh, teslisin üçüncü bir unsuru haline getirilerek Tanrılaştırılmıştır(497).

Kısaca Hıristiyanlığa göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Peygamber olan zât, vahyin çeşitli şekillerinden birisi vasıtasıyla Allah'dan aldığı bilgiyi insanlara tebliğ eder. Genellikle vahiy, doğrudan Rab'den alma, melek aracılığı ile alma ve özellikle de Kutsal Ruh vasıtasıyla alma şekillerinde gerçekleşmektedir. Hz.İsa, daha ziyade Kutsal Ruh vasıtasıyla vahiy almış ve aldıklarını da insanlara bildirmiştir. Onun havârilere ve diğer peygamberler de genellikle Kutsal Ruh vasıtasıyla hareket etmişlerdir. Çünkü Yeni Ahit çerçevesinde Kutsal Ruh, peygamberleri harekete geçiren en önemli unsur olarak görünmektedir.

495- Bkz. YUCETURK, a.g.e., 77

496- Bkz. G. Barker, Hıristiyanlık ve Laiklik Tarihi, (İstanbul, 1985), 19-21; ayrıca bk. Resullerin İşleri, 4/5-12, 31; 21/10-11; Pavlos'un Romalılara Mektubu, 12/6-8; Pavlos'un Korintoslulara I. Mektubu, 12/4-11, 27-30; 14/1-5, 27-30; Petrus'un II. Mektubu, 1/19-21

497- TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 151

3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize):

Yeni Ahit'e göre de peygamberliği ispatın yolu, mucize göstermektir. Yeni Ahit'te mucize, Baba (Allah)'nın Hz.İsa'ya başarmak için verdiği işler ve peygamberin peygamberliğine, peygamberi gönderenin Allah olduğuna şehâdet eden deliller olarak takdîm edilmektedir(498). "...Çünkü Baba'nın bana başarmak için verdiği işler, şu yaptığım işler; beni Baba gönderdi diye hakkımda şehâdet ediyorlar."(499) "Ve beni daima işittiğini bilirdim; fakat çevrede duran halk için söyledim; ta ki, beni sen gönderdiğine iman etsinler."(500) Bu ifadeler, Yeni Ahit'e göre mucizenin ne olduğunu ve niçin gösterildiğini açıkça artaya koymaktadır.

Halkın, peygamberlerden peygamberliğinin doğruluğuna dair alâmet ve delil istemesi, ilâhî dinlerde geçerliliği olan genel bir kaidedir. Yeni Ahit'e göre Hz.İsa davetini sürdürürken halk; "imdi görüp sana iman edelim diye, sen ne alâmet yapıyorsun?"(501) diye sorarak, ondan peygamberliğinin ve söylediklerinde doğruluğunun delillerini göstermesini istemektedir. Öte yandan Yahudi din adamları da ondan doğruluğuna dair alâmet görmek istemektedirler(502). Bu nedenle Hz.İsa, davasında doğru olduğuna, kendisini gönderenin Allah olduğuna ve kendiliğinden birşey yapmadığına halkın inanmasını sağlamak için birçok mucizeler göstermiştir. Onun gösterdiği mucizelerden bazıları şunlardır:

- 1- Halkın yiyeceği olmadığı bir sırada, beş ekmek ve iki balıkla halkı doyurması (503).
- 2- Su üstünde yürümesi (504).
- 3- Hz.İsa'nın şeklinin değişip, yüzünün parlaması (505).
- 4- Cüzamlıyı iyi etmesi (506).

498- Bkz. Yuhanna, 5/36; 11/42

499- Bkz. Yuhanna, 5/36

500- Bkz. Yuhanna, 11/42

501- Bkz. Yuhanna, 6/30

502- Bkz. Matta, 12/38; Markos, 8/11-12; 11/27-28

503- Bkz. Matta, 14/13-21; 15/32-39; Markos, 6/35-44

504- Bkz. Matta, 14/25-26; Markos, 6/48-52; Yuhanna, 6/19-20

505- Bkz. Matta, 17/2; Luka, 9/29

506- Bkz. Matta, 8/2-3; Markos, 1/40-44; Luka, 5/12-16

- 5- Cinli insanlardan cinleri gidermesi (507).
- 6- Eli kuru bir adamın elini iyileştirmesi (508).
- 7- Ölüleri diriltmesi (509).
- 8- Sağır ve peltekleri iyi etmesi (510).
- 9- Körleri iyi etmesi (511).
- 10- Sıtmalı ve inmelileri iyileştirmesi (512).

Hz.İsa'nın gösterdiği bu mucizeler, Baba (Allah) nın yardımıyla olmuştur. Çünkü o gösterdiği mucizeleri, "Baba'nın bana başarmak için verdiği işler"(513) olarak nitelendirmiş ve göstereceği mucizenin gerçekleşmesi için Allah'dan yardım istemiştir(514). Ayrıca o, gösterdiği ilk mucizeyi de Tanrı'nın istediği yerde göstermiştir(515). Bunlar; Hz.İsa'nın ölüleri diriltmesi dahil gösterdiği bütün mucizeleri, kendinde olan kudret sayesinde değil, Allah'ın yardım ve dilemesiyle gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır. Yukarıda sayılan mucizelerde de görüldüğü gibi Hz.İsa'nın gösterdiği mucizelerin çoğunluğu, tıp konusundadır. Bunun hikmeti, her peygamberin gösterdiği mucizelerin, zamanlarında en çok revaçta olan şeye göre olmasıdır. Zira Hz.İsa, tıbbın çok ileri olduğu bir dönemde gelmiştir. Bu yüzden ona, doktorların tedavi etmekten aciz kaldıkları hastalıkları tedavi etmek hususunda mucizeler verilmiştir. Hz.İsa, bu çerçevede doktorların iyileştiremediği birçok hastaları iyileştirmiştir(516). Bu nedenle iyileşen hastalar ve mucizeyi görenler, Hz.İsa'ya iman etmişlerdir. Onun Allah'dan gelen bir peygamber olduğunu kabul etmişlerdir(517). Ancak onun mucizeleri, meydana geldiği anda herkes tarafından görülmemiş, sadece mucizenin gerçekleştirildiği yerde bulunan kimseler tarafından görülmüştür. Ayrıca Hz.İsa'nın kendisinden

-
- 507- Bkz. Matta, 9/32-34; Markos, 1/23-29; 5/2-20; Luka, 4/33-37
508- Bkz. Markos, 3/3-6; Luka, 6/6-11
509- Bkz. Matta, 9/18-26; Markos, 5/21-43; Yuhanna, 11/32-44
510- Bkz. Markos, 7/31-37; 9/14-29
511- Bkz. Matta, 9/27-31; Luka, 18/37-43; Yuhanna, 9/32-33
512- Bkz. Matta, 8/14-15; Markos, 1/29-31; Luka, 5/18-26
513- Bkz. Yuhanna, 5/36
514- Bkz. Yuhanna, 5/36; 11/42
515- Bkz. P. Luigi Iannitto, Hıristiyan Dininin Esasları, (İst., 1987), 87
516- Bkz. Muhammed Ebu Zehra, Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar, (Trc. Âkif Nûri), (İst., 1978), 37-39

sonra da devam eden herhangi bir mucizesine rastlanılmamaktadır. Bu nedenle onun mucizeleri, gösterildiği yer ve zamanla sınırlı olan mucizelerdir. Hz.İsa'dan sonra gelen havârilere de mucizeler göstermişlerdir. Meselâ havâri Petrus, anadan doğma topalı iyi etmiş ve bir ölüyü diriltmiştir(517). Yine oniki-lerden havâri Filipus, insanlarda ki kötü ruhları çıkarmak ve çeşitli hastalıkları iyileştirmek gibi mucizeler göstermiştir (518). Ancak havârilere mucizeli işler yapmak kudretini, Hz. İsa vermiştir. Bunun için de havârilere mucizeleri, Hz.İsa Mesih adına, Kutsal Ruh vasıtasıyla yapmışlardır(519). Bu husus da oldukça dikkat çekicidir. Çünkü burada peygamber olarak kabul edilen havârilere, Allah adına değil de Hz.İsa adına mucize göstermeleri sözkonusudur. Bu husus, Hıristiyanlığa özeldir Zira diğer ilâhî dinlerde böyle birşey sözkonusu değildir.

Özetle ifade etmek gerekirse Yeni Ahit'e göre mucize; peygamberliği ispat için kullanılan en önemli delildir. Halk, peygamberlerden doğruluklarını ispatlayacak deliller istemiş, onlar da halka mucizeler göstermiştir. Yukarıda verilen bilgiler, bu hususu açıkça göstermektedir.

4. Peygamberlerin Vazifesi (Tebliğ):

Peygamberler, mutlaka bir vazife yapmak durumundadır. Bu vazifenin özü, diğer ilâhî dinlerde olduğu gibi Allah'dan vahiy yoluyla alınan bilgilerin insanlara bildirmektir. Yapılan bu işin genel adı ise, "tebliğ" dir. Hz.İsa'ya peygamber olduğu bildirilince, hemen sinagoga(520) giderek halka peygamberliğini ilan etmiş ve tebliğe başlamıştır(521). Hz.İsa tebliğe başladığında, otuz yaşlarındadır(522). Ancak tebliğ süresi,

517- Bkz. Resullerin İşleri, 3/1-10; 9/36-42

518- Bkz. Resullerin İşleri, 8/4-8

519- bkz. Matta, 10/1-8; 17/14-20; Resullerin İşleri, 3/1-10; 4/5-13,29,31; 5/12-16

520- Sinagog, Kudüs'teki ma'bedin yıkılmasından sonra Yahudilerin tapınak olarak kullandıkları yapılara verilen adıdır. Türkiyede bunlara havra denilir. Fazla bilgi için bk. TÜMER-KUÇUK, s.g.e., 132

521- Bkz. CİLÂĞI, Kur'an Işığında Üç Peygamber Üç Kitap, 24

522- Bkz. Luka, 3/23

üç yıl sürmüştür. Fakat bu sürenin birkaç ay, hatta birkaç hafta olduğunu söyleyenler de vardır(523):

Yeni Ahit'e göre Hz.İsa'nın en önemli vazifesi, Baba (Allah)'nın iradesini yerine getirmektir. Yani onun söylediklerini ve öğrettiklerini, halka tebliğdir(524). O, öncelikle halkın kendine ve kendini gönderene inanmasını sağlamak için uğraşmıştır(525). Bunu sağlamak için zaman zaman mucizeler göstermiş, mucizeleri gören insanlar ona inanmış ve onun dediklerinin doğruluğunu kabul etmiştir(526). Hz.İsa, Allah'ın melekûtunu herkese müjdelemek maksadıyla, çok yer gezmiştir (527). Gittiği her yerde, halka bol bol öğüt vermiş ve onları yaptıklarından tövbeye davet etmiştir(528). Halkla konuşurken onlara anlatmak istediklerini, genellikle mesellerle anlatma yolunu tercih etmiştir(529). İncil'lerde yer alan ifadeler, Hz.İsa'anın dinini her yerde tebliğ ettiğini göstermektedir. Havralar Yahudilerin kontrolünde olmasına rağmen, oralarda da dinini anlatmış ve Yahudi din adamlarıyla tartışmalar yapmıştır. Yahudi din adamları Hz.İsa'ya plan ve tuzaklar kurmak istemelerine rağmen bunu yapamamışlardır. Çünkü kendileri inanasalarda halktan onun peygamberliğine inananlar vardı(530). Ayrıca Yeni Ahit'e göre Hz.İsa, şeriatı ve peygamberleri yıkmak için değil, tamamlamak için gelmiştir. Şeriat, Hz.Musa'ya verilmiştir. Fakat Hz.İsa ile inayet ve hakikat bulmuştur(531) Onun içindir ki Hz.İsa, dinini tebliğ vazifesini yürütürken Eski Ahit'ten doğruluğunu ispatlamak maksadıyla deliller getirmiş ve Yahudileri Hz.Musa'ya inen şeriatı tahrif etmekle itham etmiştir(532). Ancak Yahudiler, onun yapmış olduğu faali yetlerden rahatsız olurlar ve onu öldürmeyi kararlaştırırlar.

523- Bkz. YILDIRIM, a.g.e., 40

524- Bkz. Yuhanna, 3/24-35; 5/30; 6/38; 7/29; 8/29

525- Bkz. Matta, 12/29-30; Yuhanna, 6/47; 8/12; 14/10-11

526- Bkz. Matta, 14/13-31; Markos, 6/48-52; Luka, 5/12-16; Yuhanna, 3/1-2; 4/4-26; 9/16-17; 11/32-44

527- Bkz. Markos, 1/38-39; 6/1; Luka, 4/43; 18/17

528- Bkz. Matta, 4/17; Markos, 17/14-23; Yuhanna, 5/30-46; 6/14

529- Bkz. Matta, 13/1-53; Markos, 4/13-41; 7/8-23; Luka, 13/6-9

530- Bkz. Matta, 21/23-46; 22/15-46; Markos, 7/9-13; 12/13-14; Luka, 20/1-8, 19-47; 24/9; Yuhanna, 6/14

531- Bkz. Matta, 5/17-18; Yuhanna, 1/17

532- Bkz. Markos, 7/8-14; 11/27-33; 12/12-28; Yuhanna, 7/19

Onikilerden havâri Yahuda İskariyot'un ihaneti neticesinde yakaladıkları Hz.İsa'yı, haça gerdirerek öldürmüşlerdir(533). Hz.İsa'yı ele verenin, kendisinin seçtiği oniki kişiden biri olması(534), oldukça dikkat çekicidir. Çünkü burada inanan ve özellikle de seçilmiş olan birinin, iman ettiği kimseye ihaneti sözkonusudur. Bu olayın bir benzeri de, Eski Ahit'te anlatılmaktadır. Zira Hz.Musa'nın kardeşi Hz.Harun, Hz.Musa'ya ~~in~~ inandığı ve onun yardımcısı durumunda olduğu halde, kavminin arzusuna uyarak put yapmıştır. Yaptığı put'u da kavmine, bir ilâh olarak takdim etmiştir(535). Bu iki olayda ki ortak yön, her iki peygamberin de kendilerine yakın bildiği kimseler tarafından ihanete uğramalarıdır. Ayrıca bu iki olay, Yahudilerin karakter yapılarını gösteren canlı birer örnek olmaları nedeniyle de, büyük önem taşımaktadır.

Hz.İsa sağlığında seçtiği havâriileri, İncil'i tüm dünyaya yaymak ve bütün insanları Baba, Oğul, Ruhülkudüs adına vaftiz etmekle görevlendirmiştir(536). Hz.İsa'nın ölümünden sonra havâriiler, onun dedikleri doğrultusunda faaliyet göstermişler ve hatta bazıları bu uğurda öldürülmüşlerdir(537).

Kısaca Yeni Ahit'e göre peygamberlerin esas vazifesi, tebliğdir. Yani Allah'dan vahiy yoluyla aldıkları bilgileri, insanlara bildirmektir. Gerek Hz.İsa ve gerekse havâriiler, üzerlerine düşen vazifeyi yerine getirmişler ve herşeye rağmen vazifelerinin gereği olan mücâdelelerini sürdürmüşlerdir.

5. Peygamberlerin Özellikleri:

Yeni Ahit'te peygamberlik ve peygamberlerle alakalı bazı özelliklerden bahsedilmektedir. Bu özellikler, gerçek peygamberliğin esasını yansıttığı gibi, gerçek peygamberlerin sahip

533- Bkz. Matta, 26/14-75; 27/1-56; Markos, 3/19; 15/1-41

534- Bkz. Matta, 10/4; 26/14-16,46-50; Markos,3/19; 14/10-46

535- Bkz. Çıkış, 32/1-6

536- Bkz. Matta, 28/18-28; Yuhanna, 20/21-24

537- Bkz. BARKER, a.g. e., 10-15; ayrıca bk. Resullerin İşleri 5/42; 12/1-11

olduğu ortak özellikleri de yansıtmaktadır. Yeni Ahit esas alınarak tespit edilen, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili özelliklerden bazıları şunlardır:

1- Peygamberleri seçip gönderen, Allah'dır. Kimse kendiliğinden peygamber olduğunu iddia edemez(538).

2- Peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Onlar, kendiliğinden ve rasgele konuşmazlar. Zira onlar söylediklerini, vahyin muhtelif şekillerinden biriyle Allah'dan alırlar(539).

3- Peygamberliğin en önemli delili, mucize göstermektir. Çünkü gerçek peygamber, peygamberlik davasında doğru olduğunu ispatlamak için mucize göstermek durumundadır(540).

4- Peygamberler herşeye rağmen, peygamberliğin bir gereği olan tebliğ vazifesini yerine getirmek zorundadırlar(541).

5- Kadınlar da erkekler gibi peygamber olabilirler. Zira bu hususta cinsiyet farkı gözetilmemektedir(542).

6- Peygamberler arasında denklik sözkonusu değildir. Zira onlardan bazıları bazılarından mertebeye üstündür(543).

7- Hz.İsa müstesna, diğer peygamberler masum değildirler. Çünkü bütün diğer insanlar gibi onlar da "aslı günah"la doğmuşlardır. Ayrıca onların peygamber olarak günah işlemele-ri de mümkündür(544)

8- Peygamberler, kendi memleketlerinde hiçbir zaman itibarlı olmazlar.Çünkü hiçbir peygamber, kendi memleketi halkı tarafından kolaylıkla kabul edilmemiştir(545).

Görüldüğü gibi bu özellikler, gerçek peygamberliğin ve gerçek peygamber olmanın şartları durumundadır. Ayrıca bu ö-

538- Bkz. Yuhanna, 3/27; 5/30; 7/16,29; 8/28,42; Petrus'un II. Mektubu, 1/21

539- Bkz. Matta, 3/16-17; Yuhanna, 3/34; 5/30-32; 12/49-50; 20/11-13

540- Bkz. Matta, 8/2-3; Luka, 8/40-56; Yuhanna, 5/36; 11/42

541- Bkz. Matta, 5/17-18; 22/15-46; Markos, 7/8-14; 12/29-30; Luka, 4/44; Yuhanna, 6/14; 7/19

542- Bkz. Luka, 2/36-38; P. Korintoslulara I. Mektubu, 11/5

543- Bkz. Matta, 11/11; 12/38-42; Luka, 6/40; 11/28-31; P. Efesoslulara Mektubu, 2/20; ayrıca bk. BARKER, a.g.e., 19

544- Bkz. Matta, 1/18-25; Yuhanna'nın I. Mektubu, 5/18; ayrıca Tez'in ilgili bölümünde detaylı bilgi yer almaktadır.

545- Bkz. Matta, 13/55-57; Markos, 6/2-4; Yuhanna, 4/43-44

zellikler, Yeni Ahit'te yer alan peygamberlik anlayışının da özeti ve iskeleti durumundadır.

a. Yalancı Peygamberlerin Özellikleri:

Yeni Ahit, yalancı peygamberler konusunda oldukça hassastır. Bu hassasiyetin dozajını anlamak için, Yeni Ahit'te yer alan ifadelere bakmak yeterlidir. Hz.İsa, yalancı peygamberler konusunda havâriyelerini sık sık uyarmıştır. Havâriyelerine o; kendisinden sonra birçok yalancı Mesih ve yalancı peygamberin çıkacağını, onların birçok alâmetler ve hârikalar göstereceğini, insanlara şirin görünmeye çalışacaklarını ve hatta havâriyeleri bile kandırmaya çalışacaklarını haber vermiştir. Ayrıca bu konuda havâriyelerine, oldukça dikkatli olmalarını ve her peygamberim diyen kimseye hemen inanmamalarını da öğütlemiştir(546). Hz.İsa, yalancı peygamberlerin tanınması için bazı ölçüler vermiştir. Onun bu konuda verdiği en önemli ölçü, yalancı peygamberleri meyvalarından, yani yaptıkları kötü işler ve hareketlerden dolayı tanımaktır(547). Bununla beraber, yalancı peygamberlere ait diğer bazı özellikler ve onların tanınmasını sağlayacak başkaca ölçüler, Yeni Ahit'te yer almaktadır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Yalancı peygamberler, Hz.İsa Mesih'i ikrar etmezler (548).

2- Yalancı peygamberler; günahlarının ardınca giderler, oldukça tamahkardırlar, tatlı sözlerle insanları kendilerine çekmek isterler ve toplumda birçok bid'atlar çıkarırlar(549).

3- Kendi iradelerine göre peygamberlik ederler(550).

4- Yalancı peygamberler, insanların peşlerinden gelmesini sağlamak için sapık şeyler söylerler. Aynı zamanda onlar, yüreklerinin kötü hazinelerinden kötü şeyler söylerler(551).

546- Bkz. Matta, 7/15-23; Markos, 13/21-23; R. İşleri, 20/29-30

547- Bkz. Matta, 7/16-23

548- Bkz. Yuhanna'nın I. Mektubu, 4/1-6

549- Bkz. Petrus'un II. Mektubu, 2/1-3

550- Bkz. Petrus'un II. Mektubu, 1/20-21

551- Bkz. Matta, 24/11-12; Luka, 6/45; R. İşleri, 20/29-30

5- Yalancı peygamberler, insanları kandırabilmek için birtakım alâmet ve hârikalar da yapabilirler(552).

6- Yalancı peygamberler, devamlı fesatlık yapıp, fesadı çoğaltırlar ve iki yüzlü birer münafıktırlar(553).

Görüldüğü gibi bu özellikler, yalancı peygamberlerin tanınması için esaslı birer ölçü durumundadır. Ancak yalancı peygamberler konusundaki bunca hassasiyete rağmen, onları ifade için kullanılmış farklı bir kavrama Kutsal Kitapta rastlanılmamaktadır. Kutsal Kitabın ingilizce çevirisinde yalancı peygamberler, "false prophet"(554), Türkçe çevirisinde ise, "yalancı peygamber"(555) şeklinde ifade edilmektedir. Dikkat edilirse burada gerçek peygamberle yalancı peygamber arasındaki fark, yalancı peygamberleri ifade için "peygamber" kavramının önüne "yalancı" sıfatını getirmekten ibaret görünmektedir. Kutsal Kitapta ismi anılan tek yalancı peygamber, Baryeşu'dur (556). Fakat Kutsal Kitapta, onun yaptıkları hakkında da fazlaca bir malumat yer almamaktadır.

Kısaca gerçek ve yalancı peygamberlerle ilgili olarak tespit edilen bu özellikler, Yeni Ahit çerçevesinde gerçek ve yalancı peygamberliğin esası durumundadır. Bu özellikler sayesinde, gerçek ve yalancı peygamberleri birbirinden ayırmak mümkün olacaktır. Gerçek peygamberliğin özelliklerinden bazıları, Yeni Ahit'te yer alan peygamberlik anlayışının temelleri mesâbesinde görüldüğü için üzerlerinde daha önce durulmuştu. Bu özellikler; peygamberliğin verilmesi, vahiy, mucize ve tebliğ özellikleridir. Burada da yine önemli görülen diğer bazı özellikler üzerinde, detaylı olarak durulacaktır.

b. Peygamberlerarası Üstünlük:

Hıristiyanlıkta peygamberlerin hepsi, derece bakımından birbirine denk değildir. onların bazıları, diğer bazılarından

552- Bkz. Matta, 24/24; Markos, 13/22

553- Bkz. Matta, 7/15,23

554- Bkz. Holy Bible, Matthew, 24/24; Mark, 13/22

555- Bkz. Matta, 24/24; Markos, 13/22

556- Bkz. R. İşleri, 13/6

üstündür. Hıristiyanlara göre Hz.İsa'nın varlığı, tarihin en büyük olayıdır(557). Peygamberler tarihi için de aynı durum sözkonusudur. Zira onlara göre peygamberliğin kemâli, Hz.İsa ile tahakkuk etmiştir(558). Çünkü Hz.Mûsâ'ya verilen şeriat, onunla inayet bulup, hakikat olmuştur(559). Yine onun sayesinde insanlar, Hz.Âdem ve Havvâ'nın işlediği günahın yükünü taşımaktan kurtulmuştur(560). Ayrıca Hıristiyanlar, onun Allah'ın oğlu olduğuna ve hatta Tanrı olduğuna inanmaktadırlar (561). Bu nedenlerden dolayı olsa gerek Hıristiyanlarca Hz. İsa, erişilmez bir mertebenin sahibi olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında Yeni Ahit'te Hz.İsa'nın da kendini, diğer peygamberlerden üstün biri olarak takdim ettiği görülmektedir. Zira Yeni Ahit'te yer alan ifadelerle göre o; kendinde olan şehâdetin Hz.Yahya'ninkinden büyük olduğunu, Baba (Allah)'dan geldiği için onu gördüğünü, Hz.Yakub, Hz.Süleyman ve Hz.Yunus gibi peygamberlerden daha üstün olduğunu belirtmekte(562) ve bir nevi kıyaslama metoduyla kendisinin diğer peygamberlerden üstünlüğünü ortaya koymaktadır. Havârilere de Hz.Mûsâ ile kıyaslayarak onun Hz.Mûsâ'dan üstün olduğunu, yaptığı mucizeleri gören halk ise onun, "büyük bir peygamber" olduğunu kabul etmektedir(563). Ayrıca Yeni Ahit'e göre Hz.Mûsâ'nın da büyük bir peygamber olduğunu söylemek mümkündür. Zira ilk defa şeriat, ona verilmiştir. Hz.İsa ise bu şeriatı kaldırmamıştır. Çünkü o, Hz.Mûsâ'nın getirdiği şeriatı kaldırmak için değil tamamlamak için gelmiştir(564).

Hıristiyanlara göre havârilere hepsi, birer peygamberdir. Hz.İsa sonrası dönemde onlar, Ruhülkudüs vasıtasıyla hareket ederek faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır(565). Ayrıca

557- Bkz. Meydan Larousse, V/820

558- Bkz. Ali Arslan Aydın, İslâm-Hıristiyan Diyaloğu ve İslâm'ın Zaferi, (Ank., 1977), 68

559- Bkz. Yuhanna, 1/17

560- Bkz. Markos, 10/45; Yuhanna, 1/29; PRM, 5/8, 12-21

561- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151; ayrıca bk. Luka, 1/32; 4/43-44

562- Bkz. Matta, 10/24-25; 11/11; 12/38-42; Luka, 6/40; Yuhanna, 5/36; 6/46; 8/12; R. İşleri, 4/3-18

563- Bkz. Luka, 7/16-17; İbrânilere Mektup, 3/1-6

564- Bkz. Matta, 5/17; Yuhanna, 1/17

565- Bkz. YÜCETÜRK, a.g.e., 77; BARKER, a.g.e., 19

Hız. İsa sonrası dönemde, havârilere den olmayan başka peygamberler de vardır(566). Havârilerle bu peygamberler arasında derece farkı sözkonusudur. Zira Hıristiyanlıkta Hız.İsa'dan sonra en önemli yeri havâriiler tutmaktadır. Havâriilerden sonra üçüncü derecede öneme sahip peygamberler ise, Hız.İsa sonrası dönemde havâriilerin dışında kalan peygamberlerdir(567).

Görüldüğü gibi Hıristiyanlar, peygamberler arasında derece farkı olduğunu kabul etmektedirler. Onlara göre en büyük peygamber, Hız.İsa'dır. Çünkü peygamberlik, onunla kemâle ermiştir. Hız.İsa'dan sonra ikinci sırayı, Hıristiyanlarca peygamber oldukları kabul edilen havâriiler almaktadır. Derece bakımından üçüncü sırayı ise, havâriilerin dışındaki peygamberler almaktadır.

c. Peygamberler ve Günah:

"Aslı günah", Hıristiyanlıkta büyük bir yer tutmaktadır. Onlara göre peygamberler dahil herkes, bu günahla aynı oranda ilgilidir. Şöyle ki: Hıristiyanlara göre Hız.Âdem ve Havvâ, Allah'ın emrini terkedip, onun yasak ettiği meyveyi yiyerek günah işlemişlerdir. Onların işledikleri bu günah, kendilerinden sonra gelen bütün insanlara geçmiştir. Yani Hız.Âdem ve Havvâ'dan sonra gelen bütün insanlar, bu "aslı günah" la doğup ölmektedirler. Bu yüzden bütün insanlar, günahkardır(568). Tanrı, insanlığın günahını kaldırmak istiyordu. Ancak insanlığın günahını kaldıracak kimsenin günahsız olması lazımdır. Bunun için Hıristiyanlara göre Tanrı, Meryem'i "aslı günah" olmadan dünyaya getirmiş ve onu günahlardan uzak büyüterek, Mesih'in annesi olmaya layık olacak bir şekilde yetiştirmiştir(569). Böylece Baba (Allah)'dan olan Hız.İsa, günahsız bir anneden günahsız olarak dünyaya gelmiştir(570). Çünkü Baba (Allah), sevgili oğlunu, insanlığın günahlarının keffâreti olarak dünyaya

566- Bkz. R. İşleri, 8/5-7; 11/27-30; 15/32; 21/9-11

567- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

568- Bkz. Tekvin, 3/1-21; ayrıca bk. İANNİTTO, a.g.e., 100

569- Bkz. İANNİTTO, a.g.e., 71

570- Bkz. Matta, 1/18-25; Luka, 1/26-38; 2/1-7; Yuhanna'nın I. Mektubu, 5/18

Göndermiştir(571). Böylelikle, bir insanın itaatsizliği sonucu günahkar kılınan insanlığı Allah, başka bir insanın itaatı sebebiyle günahlardan kurtarmıştır(572). Hz.İsa da bu hususu, zaman zaman havârilere ifade etmiştir(573). Neticede Hz.İsa, haça gerdirilerek öldürülmüş ve insanlık da bu yüzden "aslî günah" dan kurtulmuştur(574). Bu kısa bilgiden sonra, üzerinde durulmak istenen esas konuya gelelim.

Hıristiyanlar, Yahudilerin kabul ettiği bütün peygamberlere inanmaktadırlar(575). Bu peygamberlerin hepsi, insanların üzerindeki "aslî günah" ı kaldıran Hz.İsa'dan önce gelmişlerdir. Bu nedenle onlar da diğer insanlar gibi, "aslî günah" la doğmuşlar ve ölmüşlerdir. Çünkü Hıristiyanlar, Hz.İsa'ya kadar devam eden "aslî günah" ın, Hz.İsa ile kalktığına inanmaktadırlar(576). Buradan hareketle Hıristiyanlara göre Hz.İsa'dan önceki peygamberlerin, "aslî günah" la doğduklarını ve bu günahla da öldüklerini söylemek mümkün görünmektedir. Zira Hıristiyanlıkta (yukarıda da belirtildiği gibi) yer alan "aslî günah" inancı, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak burada oldukça önemli ve dikkat çekici bir nokta vardır. O da şudur: Hıristiyanlar, Hz.İsa öncesi dönemde sadece onun annesi Meryem'in günahsız doğduğuna inanmaktadırlar. Hz.İsa'dan önce gelen peygamberler ise, bu kategorinin dışında kalmaktadırlar. Halbuki Meryem, Hz.İsa'dan önce ve "aslî günah" sahibi olan bir anne babanın evladı olarak dünyaya gelmiştir. Bu noktada onun, Hz.İsa öncesi peygamberlerden herhangi bir farkının olduğu görünmemektedir. Durum böyle olunca, peygamberlerin "aslî günah" la dünyaya gelip, bu günahla da öldüklerinin kabul edilmesi ve peygamber olmadığı halde Meryem'in günahsız dünyaya geldiğinin kabul edilmesi büyük bir çelişkidir. Ayrıca da izahı güç bir husustur. Zira Hıristiyanlarca Meryem'in masumiyeti, bir iman esası olarak kabul edildiği için fazla izaha tâbi tutulmamıştır(577). Kısaca ifade etmek gerekirse Hıristi-

571- Bkz. Yuhanna, 1/29; PRM, 5/6-21; PFM, 2/6-11

572- Bkz. PRM, 5/19

573- Bkz. Matta, 26/26-29; Markos, 14/22-24; Luka, 22/19-20

574- Bkz. Matta, 27/1-66; Markos, 15/1-41; Yuhanna, 19/1-42

575- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 200

576- Bkz. Z. Kazıcı, Kur'an-ı Kerim ve Garp Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık, (İst., 1971), 64

577- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 161; İANNITTO, a.g.e., 71

yanlar, "aslî günah" noktasında normal insanla peygamberi (Hz.İsa ve Meryem hariç) birbirinden ayırmamaktadırlar.

Ayrıca Hıristiyanlar, Yahudilerin bütün peygamberlerini kabul ettikleri gibi, onların Kutsal Kitaplarını da kendi Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul etmektedirler (578). Bunun yanında, Eski Ahit'te olduğu gibi Yeni Ahit'te de peygamberlerin günahsızlığı ile alâkalı herhangi bir kavrama rastlanılmamaktadır. Fakat Eski Ahit'te, bazı peygamberlerin günah işlediklerini gösteren ifadeler yer almaktadır(579). Hıristiyanların Eski Ahit'i kendi Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul etmeleri, peygamberlerin günah işlediklerini gösteren ifadeleri de kabul ettikleri anlamını taşır. Zira Eski Ahit'te yer alan bu ifadelere, ne Hz.İsa'nın ve ne de ondan sonra gelenlerin herhangi bir itirazına rastlanılmamaktadır. Bu yüzden Hıristiyanlıkta peygamberler, günahlarından masum değildirler, onlar da normal insanlar gibi günah işleyebilirler. Bu hususla ilgili misaller birinci bölümde verildiği için, burada tekrar edilmeyecektir. Yalnız Hıristiyanlar Hz.İsa'yı, bu kategorinin dışında tutmaktadırlar. Çünkü onların nezdinde Hz.İsa, masumdur. O, ne anasından günahkar doğmuş ve ne de sonraki hayatında günah işlemiştir. Zira o, günahsız doğduğu gibi günahsız ölmüştür. Çünkü o, Baba (Allah) dan gelmiştir. Baba (Allah)'dan gelen ise, günahsız ve masum olduğu gibi, yaşarken ona günahlar da ulaşamaz(580). Bu nedenle Hz.İsa, Hıristiyanlar tarafından masum olarak kabul edilmektedir. Hz.İsa'dan sonra gelen resullerin ve peygamberlerin, masum olup olmadıklarını gösteren herhangi bir ifadeye Yeni Ahit'te rastlanılmamaktadır.

Hıristiyanlıkta itiraf yoluyla günahların affı da, önemli bir yer tutmaktadır. Hıristiyanlar, Hz.İsa'nın günahları affetme yetkisine sahip olduğuna ve onun bu yetkiyi daha sonra havârilere verdiğine inanmaktadır. İncil'lerde bu hususa

578- Bkz. HARMAN, Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, 196

579- Bkz. Tekvin, 12/11-20; 26/6-7; Çıkış, 2/11-15; 32/7-14, 30-34; Hoşea, 1/2-3; ayrıca bk.SİNANOĞLU, a.g.e., 73-88

580- Bkz. PFM, 2/6-11; Yuhanna'nın I. Mektubu, 5/18; ayrıca bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 161; İANNITTO, a.g.e., 84

işaret eden ifadeler yer almaktadır. Bunlarda Hz.İsa, bazı insanların günahlarını affetmiştir. Bunu ise, insanların kendinin günahları affetme yetkisi olduğunu anlamalarını sağlamak için yapmıştır(581). Daha sonraları da bu yetkiyi havâriyelerine vermiş ve onların affettiklerinin affolunacağını bildirmiştir(582). İtiraf yoluyla günahların affı inancı, o günden bugüne kadar gelmiştir. Bugün de Hıristiyan din adamları, Hz.İsa'ya vekâleten bu işi yürütmektedir(583). Fakat bu durum, yani; insanın işlediği günahların itiraf sonucu, bir başka insan tarafından affedilmesi, insanın insana tahakkümü gibi bir problemi de beraberinde getirmiştir(584). Ancak burada üzerinde durulmak istenen esas husus, bu problemi tartışmak değildir. Burada vurgulanmak istenen esas nokta, insanların günahlarının itiraf yoluyla affetme yetkisinin Hz.İsa'ya verildiği ve onun da bu yetkiyi havâriyelerine verdiğinin Hıristiyanlar tarafından kabul edildiğini göstermektir.

Görüldüğü gibi Hıristiyanlıkta peygamberler ve günah hususunda iki yönlü bir anlayış sözkonusudur. Birinci yön; Hz. İsa'dan önceki peygamberlerin normal insanlar gibi "aslî günah" la doğmaları ve bu günahla da ölmeleridir. İkinci yön; peygamberlerin günahlardan masum olmadıkları ve bu nedenle de normal insanlar gibi günah işleyebileceklerinin Kitab-ı Mukaddes'te yer alan ifadeler çerçevesinde kabul edilmesidir. Yalnız Hıristiyanlar, Hz.İsa'yı bu iki yönün dışında tutmaktadır. Onlara göre Hz.İsa, "aslî günah" dan korunmuş olarak doğmuş ve masum olarak yaşayıp ölmüştür. Ayrıca Hz.İsa, haça getirilerek insanlığı "aslî günah" yükünü taşımaktan kurtarmıştır. Bunun yanında, insanların sonradan kazandıkları günahları affetmiş ve bu günahları affetme yetkisini daha sonra havâriyelerine devretmiştir. Bunun yanında Hıristiyan Kutsal Kitabında, peygamberlerin masumiyeti ile alâkalı herhangi bir kavrama da rastlanılmamaktadır.

581- Bkz. Matta,9/2-8; Luka,5/18-25

582- Bkz. Matta,6/19; 18/18; 28/19; Luka,24/47; Yuhanna,20/22; ayrıca bk. KAHRAMAN, a.g.e., 203-204

583- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,160; İANNITTO, a.g.e., 197

584- Bkz. YILDIRIM, a.g.e.,148; KAZICI, a.g.e., 70-76

B. HİRİSTİYAN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER

Yeni Ahit'te peygamber, geçmiş, gelecek ya da şimdiki zamanla ilgili gerçeği açıklayan ve doğrudan doğruya Tanrı'dan haber getiren kişi demektir(585). Bu nedenle denilebilir ki Hıristiyanlıkta peygamberler, Tanrı-insan ilişkisini sağlayan birer elçi durumundadır. Yeni Ahit'ten hareketle önceki kısımda, Hıristiyan Kutsal Kitabındaki peygamberlik anlayışı çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Burada, Hıristiyan peygamberlik anlayışının gereği olarak Allah'ın seçip gönderdiği peygamberler, dönemlere ayırarak incelemeye tâbi tutulacaktır. Ancak bu yapılırken peygamberlerin hayatını anlatmaktan ziyade, dönemler içindeki peygamberlerle ilgili anlayışlar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böylelikle peygamberleri ve peygamberlerle ilgili anlayışları daha iyi kavramak mümkün olacaktır. Bu kısımda önce Hz.İsa'dan önceki dönem ve peygamberleri üzerinde durulacaktır. Arkasından Hz.İsa ve dönemi üzerinde durulacaktır. Burada özellikle Hıristiyanlık açısından Hz.İsa'nın gerçek şahsiyeti ve konumu üzerinde durulacaktır. Son olarak da Hz.İsa'dan sonraki dönem ele alınacaktır. Bunun yanında diğer bazı konulara da temas edilecektir.

1- Hz.İsa'dan Önceki Dönem:

Hıristiyanlar, Hz.İsa'dan önce gelen ve Yahudilerin kabul ettikleri bütün peygamberleri kabul edip, onların peygamberliğine inanmaktadır(586). Ancak burada Yahudilerle Hıristiyanlar arasındaki fark; Yahudilerin peygamber olarak kabul etmedikleri Hz.Zekeriya ve Hz.Yahya'nın, Hıristiyanlarca peygamber olarak kabul edilmeleridir. Yalnız bu Hz.Zekeriya, Eski Ahit'te kendisine kitap nispet edilen ve peygamber olarak kabul edilen Zekarya değildir(587).

585- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

586- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 200

587- Bkz. HARMAN, Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamber Evlilikleri, 6-7, 18-19

Hıristiyanlıkta peygamberlik, Yahudilikte olduğu gibi Malaki ile son bulmaz. Aksine Malaki'den sonra da peygamberlik devam etmektedir(588). Zira Yeni Ahit'e göre peygamberlik ve şariat Hz.Yahya'ya kadardır(589). Bu demektir ki Hz.İsa'dan önceki son peygamber Hz.Yahya'dır(590). Yeni Ahit Hz.Yahya'yı, "Allah tarafından gönderilmiş bir adam" olarak takdim etmekte ve onun peygamber olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Hz. Yahya, Erden ırmağı kenarında kendisine gelen Yahudileri su ile vaftiz(591) ediyordu. O, insanlara öğüt veriyor ve kendisinden sonra gelecek, fakat kendinden büyük olacak bir peygamberi müjdeliyordu. Sonunda Hz.Yahya, kral tarafından öldürtülür(592). Görüldüğü gibi Hz.Yahya, toplum içinde önemli fonksiyon icra etmiş ve kendisini halka kabul ettirmiştir. Ayrıca Yeni Ahit'te o, Hz.İsa'nın gelişini müjdeleyen ve onun için gerekli zemini hazırlayan kimse olarak kabul edilmektedir(593)

Yeni Ahit, Hz.İsa'nın doğduğu yıllarda Yahudiler arasında peygamberlik eden bir kadın peygamberden bahsetmektedir. Adı Anna olan bu kadın peygamber, mabetten hiç ayrılmaz, gece gündüz oruç tutup ibâdet ederdi. Hz.İsa küçüklüğünde ailesiyle birlikte mabette olduğu bir sırada, Anna adındaki bu kadın peygamber mabete gelerek, Hz.İsa'nın geleceğini halka bildirmiştir(594). Bunun dışında Yeni Ahit, Anna peygamberin herhangi bir faaliyetinden bahsetmemektedir.

Yeni Ahit'te Hz.Zekeriya'nın da peygamber olduğunu ve peygamberlik ettiğini gösteren ifadeler vardır(595). Bunun için Hıristiyanlar, Hz.Zikeriya'yı da peygamber olarak kabul ederler(596). Anca Anna peygamber gibi onun yaptığı faaliyetler

588- Bkz. HARMAN, a.g.m., 6-7

589- Bkz. Matta, 11/13

590- Bkz. Alex R. Gordon, "Prophecy-Prophets", DRE, 35; BRANDON, DCR, 377

591- Vaftiz, Yunanca suya batırmak anlamına gelir. Hıristiyanlıkta vaftiz, Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına yapılan bir dinî âyindir.Fazla bilgi için bk.TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,159

592- Bkz. Matta, 3/1-17; 11/11-15; 14/1-12; Markos, 1/1-13; Luka, 3/1-22; Yuhanna, 1/6-7, 19-34

593- Bkz. Matta, 3/1-3; Markos, 1/1-3; Luka, 3/1-6

594- Fkz. Luka, 2/36-48

595- Bkz. Luka, 1/5-23,67-80

596- Bkz. HARMAN, a.g.m., 19

hakkında da Yeni Ahit'te fazla bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Buraya kadar verilen bilgiler, Yeni Ahit'te peygamber olduğu belirtilen, fakat Yahudiler tarafından peygamberlikleri kabul edilmeyen peygamberler hakkındadır.

Ancak Hz.İsa öncesi dönemde gelen ve Yahudilerce peygamberliği kabul edilen bütün peygamberler, yukarıda da belirtildiği gibi Hıristiyanlarca da peygamber olarak kabul edilmektedir. Fakat Yeni Ahit'te bu peygamberler hakkında fazla bilgi verilmemektedir. Olan bilgiler ise, Kutsal Kitapta dağınık bir şekilde yer almaktadır(597). Yalnız Resullerin İşleri kitabının yedinci ve onbirinci bablarının tamamı, bu peygamberlerden bahseden kısa bir özet durumundadır(598). Bu peygamberler içerisinde en büyük mevkiye sahip olan ise, Hz.Musa'dır. Zira ilk kez şeriat ona verilmiştir. Hz.İsa da onun şeriatını kaldırmamış, bilakis onu tamamlamak için geldiğini belirtmiştir. Bu nedenle denilebilir ki; Hz.İsa'nın yaptığı, Hz.Musa'nın şeriatını kaldırmak değil, onun tamamlanmasını ve olgunlaşmasını sağlamaktır(599). Fakat Hz.Musa da dahil bu peygamberlerden hiçbirisinin yaptıkları faaliyetler ve toplum içinde oynadıkları roller, Yeni Ahit'te detaylı olarak verilmemektedir.

Kısaca görüldüğü gibi Hz.İsa'dan önceki dönemde gelen peygamberlerin çoğunluğu, peygamberlikleri Yahudi ve Hıristiyanlarca ortaklaşa kabul edilen kimselerden oluşmaktadır. Fakat bu peygamberler hakkında Yeni Ahit, detaylı bilgiler vermemektedir. Ayrıca bu dönemde, Yahudilerce peygamberliği kabul edilmeyen, fakat Yeni Ahit'te peygamber oldukları belirtilen bazı peygamberler de yer almaktadır. Bunlar; Hz.Yahya, onun babası Hz.Zekeriya ve Anna isimli kadın peygamberdir. Anna ve Hz.Zekeriya hakkında Yeni Ahit, fazla bir bilgi vermemektedir. En fazla bilgi Hz.Yahya hakkında verilmektedir. Çünkü Yeni Ahit'e göre Hz.Yahya, Hz.İsa'nın gelişini haber vermiş ve onun gelişi için gerekli zemini hazırlayan kimsedir.

597- Bkz. Matta, 24/15; Markos, 1/2; 7/6; Luka, 3/4; 4/17; 14/28; 20/37; R. İşleri, 2/16; 3/13; 13/20; İM, 11/1-39

598- Bkz. R. İşleri, 7/1-60; 11/1-39

599- Bkz. Matta, 5/17-18; Yuhanna, 1/17; ayrıca fazla bilgi için bk. CILACI, a.g.e., 27

2. Hz. İsa:

Hıristiyanlık dininin tam merkezinde, Hz.İsa'nın şahsiyeti yer almaktadır(600). Fakat buna rağmen Hz.İsa'nın hayatı ve şahsiyeti, cevabı karmaşık sorularla bir muamma gibi görünmektedir. Çünkü, "Hz.İsa'nın gerçekten kim olduğunu keşfetmeye çalışan bunca kişi olmasına rağmen onun hakkında bilinenlerin ne kadar az olduğu ortadadır. Gerçi öğretisi ve faaliyetleri hakkında sınırlı belgeler vardır, fakat tam olarak her anını nasıl yaşadığı ve diğer insanlarla olan günlük ilişkilerini gerçekte nasıl yürüttüğü çok az bilinmektedir."(601) Zira Hz. İsa hakkında bilgi elde edilebilecek tarihi belgeler, oldukça azdır(602). Özellikle Hz.İsa'nın yaşadığı dönemdeki Yahudi müelliflerinin eserlerinde, herhangi bir bilginin bulunmaması oldukça manidar bir durumdur(603). Çünkü ne Yahudilerin ve ne de Romalılarının güvenilir, gerçek metinlerinde tarihi bir şahsiyet olarak Hz.İsa'dan bahsedilmemektedir(604). Bunun içindir ki Felicien Challaye, Ernest Renan'ın şöyle dediğini nakletmektedir: "Hz.İsa'nın hayatı yazılırken insan ancak gerçek şeyleri ileri sürmekle yetinseydi, o zaman ancak birkaç satırla yetinmek zorunda kalırdı."(605) Bu ifadeler, Hz.İsa'nın hayatı yazılırken bazı tahmin ve faraziyelerin dikkate alındığını açıkça göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı, onun hayat ve şahsiyetini gerçek boyutlarıyla ortaya koymak oldukça zordur. Ancak burada Hz.İsa'nın şahsiyeti belirlenmeye çalışılırken, tahmin ve faraziyelerden uzak durularak, Hıristiyanlığa göre onun şahsiyeti Yeni Ahit esas alınarak incelenecektir. Böylelikle de Hz.İsa'nın kimlik ve şahsiyeti, gerçek boyutlarıyla ortaya konulmuş olacaktır.

600- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 245

601- Bkz. Muhammed Ataurrahim, Bir İslâm Peygamberi Hz.İsa, (Trc. Kürşat Demirci), (İst.,1985), 21

602- Bkz. YILDIRIM, a.g.e., 28

603- Bkz. KAZICI, a.g.e., 49

604- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 254

605- Bkz. CHALLAYE, a.e., 253

a. İncil'lere Göre Hz.İsa'nın Hayatı:

Hız.İsa'nın doğum tarihi hakkında İncil'ler, çelişkili bilgiler vermektedir. Matta İncil'inde onun, kral Hirodes döneminde doğduğu ifade edilmektedir(606). Fakat Luka İncil'inde onun, kayser Avgustus tarafından nüfus sayımının yapıldığı dönemde doğduğu belirtilmektedir(607). Bu farklı anlatımlar karşısında İncil yorumcuları çoğunlukla, Matta'dan gelen rivâyeti kabul etmişlerdir. Buna göre Hz.İsa, m.ö. 4 yılında ölen kral Hirodes döneminde doğmuştur. Bu yüzden onun doğum tarihi olarak Hıristiyanlar, m.ö. 4 yılını kabul ederler(608).

Hız.İsa, bakire Meryem'den babasız olarak dünyaya gelmiştir. Şöyle ki: Meryem, Yusuf adında bir gence nişanlı olduğu yanına iki melek gelerek; Allah'ın gözündeki inayet bulunduğunu, gebe kalıp çocuk doğuracağını, doğduğunda çocuğun adını İsa koymasını, onun büyük biri olacağını ve Allah'ın oğlu olarak çağrılacağını haber vermiştir. Meryem; kendine henüz hiçbir erkek eli değmemişken çocuk nasıl olacak? diye sorunca, melek; Ruhülkudüs senin üzerine gelecek, yüce olanın kudreti senin üstüne gölge salacak, bunun için de doğan mukaddese Allah'ın oğlu denecek, cevabını verir(609). Kral Hirodes döneminde Meryem, Yahudiye Beytlehem'inde doğum yaptı. Doğumdan sekiz gün sonra çocuğun adı, "İsa" olarak konulmuştur(610). Yahudilerin Kralı Mesih'in doğduğuna işaret eden yıldızı şarkta gören münecimler, Yahudiler tarafından beklenen kralın doğduğu haberini kral Hirodes'e vermişlerdir. Kral, kavmin bütün yazıcı ve başkâhinlerini çağırarak onlara, Hz.İsa'nın doğduğu yeri sorar Kâhinlerden onun yerini öğrenen kral, durumu münecimlere bildirir ve onlardan onu bulduklarında kendisine haber vermelerini ister. Beytlehem'de Hz.İsa'yı bulan münecimler, onu görünce yere kapanıp secde ederler(611). Münecimler tarafından aldatıldığını anlayan kral Hirodes, Beytlehem'de iki yaşına gir-

---

606- Bkz. Matta, 2/1

607- Bkz. Luka, 2/1

608- Bkz. ATAURRAHİM, a.g.e., 23-24

609- Bkz. Matta, 1/18-25; Luka, 1/26-38

610- Bkz. Matta, 1/25; 2/1; Luka, 2/21

611- Bkz. Matta, 2/1-12

en bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder(612). Ancak bundan önce Allah'ın meleği, Hirodes'in niyetini Yusuf'a bildirip, onların Mısır'a kaçmalarını söylemiştir. Böylelikle Hz.İsa, bu felaketten kurtulmuş oldu. Hirodes'in ölümünü müteâkip tekrar memleketlerine dönüp, Galile taraflarında Nâsıra denilen şehirde oturmuşlardır(613). Belirli bir zaman sonra Hz.İsa, o günlerde Erden'de su ile insanları vaftiz eden ve onlara göklerin melekûtünün yakın olduğunu haber veren Vaftizci Yahya'nın yanına giderek vaftiz olmuştur(614). Hz.İsa vaftiz olduktan sonra Ruhülkudüs, bir güvercin şeklinde bedenleşerek gelip onun başına konar. Bu esnada gökten, "sen benim sevgili oğlumsun, senden razıyım" diye bir ses işitilmiştir(615). Hizmeti Hz.İsa, otuz yaşında başlamıştır(616). Bundan sonra o, havralarda ve her yerde gezerek Allah'ın melekûtünü müjdeli - yordu. İnsanları kendine ve kendini gönderene imana davet ediyordu. Halkın iman etmesini sağlamak için, çeşitli mucizeler göstermiştir. Zaman zaman havralarda ve çeşitli mekânlarda Yahudi din adamlarıyla tartışarak, onların hatalarını ortaya çıkarmıştır(617). Hz.İsa'ya inananlar çoğaldıkça, Yahudi din adamları ve reislerinin de hoşnutsuzluğu çoğalmıştır. Onlar, Hz.İsa ile başa çıkamayacaklarını anlayınca, onu öldürmeye karar verdiler. Nihayet onikilerden havâri Yahuda İskariyot ile anlaşarak, Hz.İsa'yı yakaladılar ve onu vâli Pilatus'a teslim ettiler. Sonunda ise Hz.İsa, Golgota (kafa kemiği) denilen yerde haça gerilerek öldürüldü(618).

Hıristiyanlarca Hz.İsa, Tanrının hemen yanına oturulmaktadır(619). Onlara göre Hz.İsa, Tanrı'nın oğludur. İnsanları ezeli günahattan kurtanmak için haça gerilmiştir. Öldük-

612- Bkz. Matta, 2/16

613- Bkz. Matta, 2/11-23

614- Bkz. Matta, 3/1-17; Luka, 3/2-22

615- Bkz. Matta, 3/16-17; Luka, 3/21-22

616- Bkz. Luka, 3/23

617- Bkz. Matta, 4/17; 8/16; 14/13-21; 21/46; 22/15-46; Luka, 1/38-39; 4/33-37; 16/1-33; Yuhanna, 6/47; 8/12; 11/32-34

618- Bkz. Matta, 26/1-50; 27/1-56; Markos, 14/10-11; 15/1-47; Luka, 22/3-6; 23/1-49; Yuhanna, 13/1-42

619- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 258

ten sonra kabirden kalkmış, havâriileri ile görüşmüş ve sonra da göğe yükseltilmiştir. O, kıyâmetten önce tekrar gelecektir. Kıyâmet günündeki mutlak hesabın sahibi de odur. Ayrıca onun, günahları affetme yetkisi de vardır. Daha sonra bu yetkiyi o, havâriilerine de vermiştir(620). Görüldüğü gibi Hz.İsa hakkındaki bu inançların çoğu, kelâmî bir mahiyet taşımaktadır. Fakat burada, kelâmî mahiyet taşıyan bu hususların tahlil ve tartışması yapılmayacaktır. Çünkü burada Hz.İsa'nın hayatı hakkında verilen bilgiler, onun şahsiyeti ve kimliğinin tespiti amacıyla yöneliktir. Ayriyeten onun şahsiyetinin ve kimliğinin esas boyutlarıyla tespit edilebilmesi için, Yeni Ahit'te onun takdim edilmesini, onun kendini halka takdim etmesini ve halkın ona bakışını incelemekte büyük faydalar olacağı muhakkaktır.

b. Mesih Hz. İsa:

"Yahudi Diniyle Mesih inancını paylaşan diğer büyük bir din, Hıristiyanlıktır. Ancak bu dinde Mesih, gelecek bir şahsiyet değil, dinin odak noktasında yer alan Hz.İsa'dır."(621) Aslında kavram olarak "Hıristiyan", "Mesih" e bağlı ona inanan kimse anlamına gelmektedir. Çünkü kavram olarak "Hıristiyan", "Hristos"(Christ) a bağlı, ona inanan demektir. "Hristos" kelimesi ise, İbrânice "Mesih" kelimesinin Yunanca'ya çevrilmiş şeklidir(622). Hıristiyanlık, Yahudi Mesihçiliğinin oldukça yoğun olduğu bir ortamda doğmuştur. Hz.İsa'nın yaşadığı dönemde Yahudiler, vaftiz edilmiş, meshedilmiş, kral David (Davud) in neslinden gelecek, Beyt-Lahim'de doğacak ve kendilerine kral olacak Mesih'in gelişinin yakın olduğuna inanıyorlardı(623).Bu nedenle İncil'lere göre Hz.Yahya çölde tövbe vaftizi yapmaya başladığı sıralarda Yahudi halkı ona; sen Mesih misin? İlyâ mısın? yoksa o peygamber misin? diye soruyordu. O da; bu sorulanlardan hiçbirisi olmadığını söylüyordu(624).

620- Bkz. Matta,9/28;16/19;26/26-29,64;28/1-20; Markos,10/45; Luka,24/1-53;Yuhanna,20/1-31;21/1-23;PRM,3/23;5/10-11

621- Bkz. TÜMER,Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri,37

622- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 237

623- Bkz. Mika,5/2; ayrıca bk. ATAURRAHİM, a.g.e.,31

624- Bkz. Matta,1/22-23; Yuhanna,1/19-28

Hıristiyanlara göre bu beklenen Mesih, Hz.İsa'dır(625). Bu inancın sebebi ise, İncil'lerde Hz.İsa hakkında yer alan ifadelerdir. İncil'lerde verilen bilgilere göre müneccimler, Mesih'in doğduğuna işaret eden yıldızın şarkta doğduğunu görünce, durumu kral Hirodes'e haber verip ondan, Mesih'in doğduğu yeri öğrenmek isterler. Mesih'in Beyt-Lahim'de doğduğunu öğrenen kral, oradaki bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder(626). İncil'lerin bu olayı hikaye etmesinin sebebi, o sırada Beyt-lahim'de doğanın Hz.İsa olduğunu vurgulamak olduğu görülmektedir. Zira dağdaki çobanlara melekler, "Davud'un şehrinde size kurtarıcı doğdu, o da Rab Mesih'tir"(627) diyerek Hz.İsa'nın doğumunu haber vermişlerdir. Görüldüğü gibi İncil'ler, onun daha doğarken Mesih olarak doğduğunu belirtmektedir. Yine İncil'lerdeki ifadelerden anlaşıldığına göre Hz.İsa da kendisini, Mesih olarak kavmine takdim etmiştir. O, Samiriye'li bir kadınla konuşurken kadın ona şöyle dedi: "Biliyorum ki Hristos denilen Mesih gelecektir; o gelince herşeyi bildirecektir." Bunun üzerine Hz.İsa ona; "sana söyleyen ben, oyum"(628) diye kendisinin Mesih olduğunu bildirir. Nitekim bir defasında da havârilere; "ben kimim?" diye sorunca, havâri Simun Petrus; "sen hay Allah'ın oğlu Mesih'sin" cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hz.İsa; onu öğücü sözler söylemiş ve havârilere Mesih olduğunu kimseye söylememelerini tenbih etmiştir(629). Ayrıca Yeni Ahit'te Hz.İsa, en fazla (314 yerde) Mesih olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanında Yeni Ahit'te o; 138 yerde "İsa Mesih"(Jesus Christ), 60 yerde de "Mesih İsa"(Chris Jesus) şeklinde anılmaktadır(630). Bu bilgiler, İncil'lere göre Hz.İsa'nın hem beklenen Mesih olduğunu ve hem de Hz.İsa'nın kendisini Mesih olarak kabul ettiğini açıkça göstermektedir.

625- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,136; KAHRAMAN, a.g.e.,183

626- Bkz: Matta, 2/1-12,16

627- Bkz. Luka, 2/11

628- Bkz. Yuhanna, 4/25-26

629- Bkz. Matta, 16/15-20

630- Bkz. Concordance, 167-168, 583-589

Ayrıca Hz.İsa, kendisinin beklenen Mesih olduğunu Yahudilere kabul ettirmek için, Eski Ahit'te yer alan pekçok ifadeleri delil olarak kullanmış ve yaptığı birçok işi, geçmiş peygamberlerin Mesih hakkındaki peygamberliklerinin yerine gelmesi için yaptığını belirtmiştir(631). O, peygamberliği müddütinde büyümüş olduğu Nâsıra şehrine gelir. Havraya gittiğinde kendisine verilen İşaya peygamberin kitabından şu ifadeleri okur: " Rabbin Ruhu üzerimdedir; çünkü fakirlere müjdeyi vazetmek için o beni meshetti. Beni esirlere azatlık ve körlere gözlerinin açılmasını ilan etmeye, ezilenleri kurtuluşa kavuşturmaya, Rabbin makbul yılını ilan etmeye gönderdi."(632) Bu ifadeleri okumayı bitirdikten sonra Hz.İsa; İşaya peygamberin dediği şeylerin gerçekleştiğini, kendisinin onun bahsettiği kişi olduğunu söyler(633). Bu olay, Hz.İsa'nın Eski Ahit'ten delil getirerek, kendini Mesih olarak takdim etmesinin canlı bir örneğidir. İncil'lere göre Hz.İsa, Eski Ahit'te peygamberlerin Mesih hakkında söyledikleri herşey gerçekleşsin diye, söylenenlerin hepsini yapmaya gayret etmiştir. "Nâsıralı çağrılacaktır" sözü yerine gelsin diye, Nâsıra'ya yerleşmiştir(634). İşaya peygamberin verdiği haber gerçekleşsin diye, Galile'ye gitmiştir(635). "Korkma ey Sion kızı; işte kralın bir eşek sıpasına binmiş geliyor"(636) diye Zekarya peygamberin haber verdiği şey yerine gelsin diye, bir sıpa bulup üzerine binmiştir(637). Ayrıca Hz.İsa haça gerildikten ve ölümler arasından kıyam ettikten sonra havârilere, haça gerilmesi ve başına gelen bütün olayları, önceki peygamberlerin Mesih hakkındaki haberlerinin gerçekleşmesi şeklinde izah eder(638).

631- Bkz. Mata, 1/22-23; 2/5-6, 17-18; 3/3; 4/6-7; 21/5, 13, 16, 42; Markos, 11/17; 12/10-11, 35-37; 14/25-27; Luka, 19/46; 20/17, 41-42; 22/37; Yuhanna, 6/45; 12/15, 38, 40; 13/18; 15/25

632- Bkz. İşaya, 61/1-2

633- Bkz. Luka, 4/16-24

634- Bkz. Matta, 2/23

635- Bkz. Matta, 4/12-16

636- Bkz. Zekarya, 9/9

637- Bkz. Yuhanna, 12/14-15

638- Bkz. Luka, 24/25-27

Kısaca görüldüğü üzere Hz.İsa, kendini Mesih olarak kabul etmiş ve kavmine de Mesih olarak takdim etmiştir. Yahudilerin kendisinin Mesih olduğuna inanmalarını sağlamak için de, Eski Ahit'te yer alan önceki peygamberlerin Mesih hakkındaki haberlerini delil olarak kullanmıştır. Onun için yukarıda verilen bilgileri onun, Eski Ahit'te bahsedilen ve Yahudiler tarafından beklenen Mesih olduğunun İncil'ler çerçevesinde ifade edilmesi olarak nitelendirmek mümkündür. Bu nedenle Hz.İsa, İncil'lere göre ve Hıristiyanlara göre beklenen Mesih'tir. Bu açıdan olsa gerek Hıristiyanlık, bir Yahudi Mesih hareketi olarak da değerlendirilmektedir(639). Ancak Yahudiler; Mesih muzaffer olacak, halbuki İsa çarmıhta öldü, acı çekti ve küçük düştü diyerek onun Mesih olduğunu kabul etmemişlerdir(640). Bazı bilim adamları, bunun üzerine "ikinci geliş" tezinin Hıristiyanlarca benimsendiğini belirtmektedir. Böylece Yahudilerin beklentilerine cevap verilmek istenmiştir. Buna rağmen Yahudiler, Hz.İsa'nın Mesih'liğini kabul etmemişler, bilakis kendi gelenekleri içinde Mesih beklemeye devam etmişlerdir(641). Fakat Hıristiyanlar, yukarıda belirtildiği gibi Hz.İsa'nın "ikinci geliş" ine inanmaktadırlar. Olara göre Hz.İsa Mesih, dünyanın sonuna doğru tekrar gelecek, Tanrı'nın bütün düşmanları yokedilinceye kadar hüküm sürecek ve muzaffer olacaktır. Ancak bu gelişin zamanını, Baba (Allah)'dan başka kimse bilmez. Yalnız o bilir. O, beklenmedik bir anda, beklenmedik bir saatte ansızın gelecektir. Onun geleceği zamana kadar, birçok yalancı Mesih'ler ortaya çıkacaktır. Ancak bu yalancı Mesih'lere inanmamak ve onun geleceği saati beklemek gerekmektedir(642).

c. Peygamber Hz. İsa:

Hz.İsa, İncil'lerde yer alan ifadelerden anlaşıldığına göre bir peygamberdir. Çünkü İncil'lere göre Hz.İsa, hem ken-

639- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 136

640- Bkz. TÜMER, a.g.e., 160

641- Bkz. TÜMER, a.g.e., 38-39; ÇELEBİ, a.g.e., 218

642- Bkz. Matta, 24/4-13, 24-27; Markos, 13/4; Luka, 21/7; ayrıca bk. CHALLAYE, a.g.e., 261; M. E. Zehra, a.g.e., 209; TÜMER, a.g.e., 39; TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 136-137

dini peygamber olarak nitelendirmiş ve hem de kendini halka peygamber olarak takdim etmiştir(643). "Sanmayın ki ben şeriatı yahut peygamberleri yıkmaya geldim; ben yıkmaya değil fakat tamam etmeye geldim."(644) Görüldüğü gibi burada Hz.İsa, kendinin önceki peygamberler gibi bir peygamber olduğuna işaret etmekte ve peygamberler halkasından birinin de kendisi olduğunu belirtmektedir. "Bununla beraber, bugün ye yarın ve ertesi günü yoluma devam etmeliyim; zira bir peygamberin Yeruşalim'den dışarıda öldürülmesi doğru olmaz."(645) Bu sözleri de Hz.İsa Yeruşalim'e giderken yolda söylemiştir. Onun burada, "bir peygamberin Yeruşalim'den dışarıda öldürülmesi doğru olmaz" diye bahsettiği kişi kendisidir. Zira İncil'lere göre Hz.İsa, öleceğini biliyordu. Onun için Yeruşalim yolunda, bir peygamber olarak kendinin de orada öldürüleceğini haber veriyordu(646). O nedenle denilebilir ki, burada Hz.İsa'nın bahsettiği peygamber, kendisinden başkası değildir. Hz.İsa'nın memleketlisi olan insanlar, onun hakkında ileri geri konuşuyorlardı. Bu konuşmalardan rahatsız olan Hz.İsa şöyle der: "Hiçbir peygamber kendi memleketinden, akrabaları arasından ve evinden başka yerde itibarsız değildir."(647) Bu ifade, yoruma gerek kalmaksızın Hz.İsa'nın kendini, peygamber olarak kabul ve takdim ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Yukarıda verilen örnekler de bu hususu açık bir şekilde teyid etmektedir.

İncil'lere göre halk da Hz.İsayı, bir peygamber olarak nitelendirmektedir. İncil'lerde bunun birden çok örneğine rastlamak mümkündür. Hz.İsa, dinini yaymaya başlamıştı. O, her yerde Allah'ın melekûtünü müjdeliyor, güzel sözler ve meseller söylüyordu. "Halktan bazıları bu sözleri işittikleri zaman: Bu gerçekten o peygamberdir, dediler!"(648) "İmdi İsa'nın yapmış olduğu alâmeti halk görünce; gerçek, dünyaya gelecek olan pey-

643- Bkz. Alex R. Gordon, "Prophecy-Prophets", DRE, 355; J. Schildenberger, "Prophet", EBT, 722; MEVDJDI, a.g.e., I/562

644- Matta, 5/17

645- Luka, 13/33

646- Bkz. Luka, 13/34-35; 22/21-23; 24/24, 44; Yuhanna, 13/21-38; 14/14-16; 15/17-19; 16/5-7, 16-33; 17/1; 18/4-11

647- Bkz. Matta, 13/57; Markos, 6/4; Luka, 4/24; Yuhanna, 4/43-44

648- Bkz. Yuhanna, 7/40

gamber budur, dediler!"(649) Hz.İsa, Yakub'un kuyusu olarak bilinen yerde, Samiriye'li bir kadına durumunu haber verince, kadın, onun peygamber olduğunu söylemiştir(650). "Nikodimos adlı, Ferisî'lerden bir adam, Yahudilerin bir reisi vardı. Bu adam geceleyin İsa'nın yanına gelip dedi: Rabbi, senin Allah'tan gelmiş bir muallim olduğunu biliyoruz; zira Allah kendisi ile beraber olmadıkça, kimse senin yaptığın alâmetleri yapamaz."(651) Bu ifadeler, Nikodimos'un yaptığı mucizelerden dolayı Hz.İsa'yı peygamber olarak kabul ettiğini açık bir şekilde göstermektedir. "İsa Yeruşalim'e vardığı zaman, bütün şehir: Bu kimdir? diyerek sarsıldı. Ve kalabalıklar: Galile'nin Nâsıra şehrinden İsa peygamber budur, dediler."(652) Yahudi din adamlarının ve ihtiyarlarının onu öldürmelerine engel olan, halktan oluşan bu kalabalıkların onu peygamber olarak kabul etmesidir(653). Fakat sonunda Yahudiler, daha önce de belirtildiği gibi Hz.İsa'yı haça gerdirerek öldürttüler(654). Daha sonra ölüler arasından kıyam eden Hz.İsa, Emmaus köyüne gitmekte olan iki havâri ile birlikte yürümeye başlar. Fakat gözleri kapalı olup konuşmadığı için onlar, onu tanımazlar. Bir ara Hz.İsa, onlara konuştukları şeyi sorar. O ikisinden adı Kleopes olan şu cevabı verir: "Allah'ın ve bütün halkın indinde, işte ve sözde kudretli bir peygamber olan Nâsıra'lı İsa hakkındaki işler."(655) Bütün bu misaller açıkça gösteriyor ki yaşadığı dönemde Hz.İsa, kalabalık halk kitleleri tarafından bir peygamber olarak kabul edilmektedir. Çünkü o, İncil'lerde yer alan ifadelere göre halkın indinde kudretli bir peygamberdir.

Görüldüğü üzere İncil'lerde Hz.İsa, hem kendisini bir peygamber olarak nitelendirmiş ve hem de halk tarafından peygamber olarak nitelendirilmiştir. Gerek Samiriye'li kadın, gerek Nikodimos ve gerekse Kleopes Hz.İsa'nın yüzüne peygamber olduğunu söylemelerine rağmen o, bu durum karşısında herhangi

---

649- Bkz. Yuhanna, 6/14

650- Bkz. Yuhanna, 4/3-19

651- Yuhanna, 3/1-2

652- Matta, 21/10-11

653- Bkz. Matta, 21/46; 16/14; Markos, 8/28

654- Bkz. Matta, 27/1-66; Markos, 15/21-37; Luka, 23/1-49

655- Bkz. Luka, 24/13-19

bir tepki göstermemiştir. Aksine susmayı tercih etmiştir. Bu durum, onun da halkın kendisi hakkında yaptığı bu nitelendirmeyi ettiğinin ifadesidir. İncil'lerde onun kendini peygamber olarak nitelendirdiğini gösteren ifadelerin varlığı, bu noktayı ayrıca teyid etmektedir. Bu nedenle denilebilir ki İncil'ler çerçevesinde Hz.İsa, hem kendi ifadelerine göre, hem de halkın ifadelerine göre, sözde ve işte kudretli bir peygamberdir.

d. Hz. İsa'nın Ulûhiyeti:

Hıristiyanlıkta, üçlü bir ilâh inancı vardır. Bu inancın üç unsuru ise, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'dur(656). "Baba, Oğul ve Ruhülkudüs, tek kişide toplanmış üç kişidir, hepsi ebedidir, aralarında eşitlik vardır. Hıristiyanlıkta buna "Teslis" (üçlülük) denir."(657) Bu inançla Hıristiyanlar, Hz.İsa'ya ulûhiyet makâmına çıkararak Tanrılaştırmışlardır. Bu nedenle, "Hıristiyan geleneğine göre İsa peygamber değil, Allah'dır. Ulûhiyetin ayrılmaz bir parçasıdır. Hıristiyan kültüründe İsa'nın şahsı bir peygamberden çok, bir Mitoloji İlâhına benzetilmektedir. İşte bundan dolayı Hıristiyanlar hiçbir zaman İsa'ya peygamber gözü ile bakmazlar."(658) Bu yüzden "Hz.İsa'nın Ulûhiyeti" konusunun incelenmesi, onun Hıristiyanlıktaki peygamberlik anlayışı içindeki konumunun belirlenmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Teslisin her üç unsuru, Yeni Ahit'te sık sık geçmektedir(659). Ancak burada her üç unsur üzerinde ayrı ayrı değil, sadece Oğul (İsa) üzerinde durulacaktır. Hz.İsa'nın Tanrılaştırılmasıyla neticelenen sonun başlangıcı, onun "Allah'ın Oğlu" olarak kabul edilmesinin olduğu ileri sürülmektedir(660). Hz.İsa'nın "Oğul" ve "Allah'ın Oğlu" olarak, birçok defa İncil'lerde anıldığını görmek mümkündür(661). Ancak bu şekilde

656- Bkz. M. Ebu Zehra, a.g.e., 194

657- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 259

658- Bkz. CILACI, a.g.e., 27

659- Bkz. 8/29; 11/25-27; 22/17; 24/36; 27/43,54; Markos, 15/39; Yuhanna, 5/19-26; 20/22

660- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151

661- Bkz. Matta, 10/32-33; 11/25-27; 15/13; 18/10,35; 26/39, 42,53; Markos, 3/11,16; 5/17; 8/27-30; Luka, 4/41; 8/28; 11/2; 22/67-71; Yuhanna,5/19-28; 6/46; 13/1-3; 20/31

olan kavramların, yani "Oğul", "Allah'ın Oğlu" ve "sevgili Oğlum" tabirlerinin İncil'lerde yer almasının, Hz.İsa'nın Tanrılığının delili olarak kabul edilmesi, pek isâbetli görünmemektedir. Zira tek Tanrı'ya inanan Yahudiler hakkında Tevrat'ta; "siz, Allah'ınız Rabbin Oğullarısınız"(Tesniye,14/1) denilmektedir. Bunun gibi Matta İncil'inde "sulhediciler" için, "Allah'ın Oğulları", Luka İncil'inde "iyi iş yapanlar" için, "Allah'ın Oğulları" ve Yuhanna İncil'inde de "kelâmullaha inananlar" için, "Allah'ın Oğulları"(662) nitelendirmesi yapılmaktadır. Onun için İncil'lerde Hz.İsa'nın bu şekilde nitelendirilmesini, mecâzî anlamda kabul etmek daha uygun görünmektedir (663). Mevdûdi'nin dediği gibi Hz.İsa; "Allah ile olan ilişkisini göstermek amacıyla kendisi için "Oğul" tabirini kullanıyor... Allah ile olan ilişkisini anlatırken de Allah'ı "Baba" olarak görüyor."(664) Ayrıca İncil'lere göre Hz.İsa (Oğul), bağımsız ve mutlak kudret sahibi birisi değildir. Zira o; kendini gönderenin Baba olduğunu, yaptığı işleri Baba'nın yaptırdığını, söylediklerini Baba'nın öğrettiğini ve kendi iradesini değil, Baba'nın iradesini yerine getirdiğini açık bir şekilde ifade etmektedir(665). İncil'lerdeki bu ifadeler de açıkça gösteriyor ki Hz.İsa (Oğul), mutlak kudret sahibi bir ilâh değil, aksine mutlak kudret sahibi olan Baba'ya muhtaç ve onun iradesine boyun eğen birisidir. Bu misaller, "Oğul" ve "Allah'ın Oğlu" kavramlarının tam yetkilerle donatılmış bir Tanrı'yı ifade etmek için kullanılmadığını açık bir şekilde göstermektedir. Ancak bütün bunlara rağmen yukarıda da değinildiği gibi, "Allah'ın Oğlu" deyimiyle başlayan gelişme, onun Tanrı kabul edilmesine kadar varmıştır(666).

Ancak Hz.İsa'nın Tanrı olarak kabul edilmesi, onun ölümünden çok sonradır(667).Hz.İsa'nın Ulûhiyyetini ispatlamak için kullanılan delillerin çoğu, Yuhanna İncili'nde yer almak-

662- Bkz. Matta, 5/9; Luka, 6/35; Yuhanna, 1/22

663- Bkz. YILDIRIM, a.g.e., 122

664- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/562

665- Bkz. Yuhanna, 5/30;6/38;7/16,29;8/29,42;12/49-50

666- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 151

667- Bkz. YILDIRIM, a.g.e., 120

tır. Bu nedenle Yuhanna İncili, Hıristiyanlar tarafından oldukça makbul kabul edilmektedir(668). "Kelâm başlangıçta var idi, ve kelâm Allah nezdinde idi, ve kelâm Allah idi."(669) Bu ifade, kelâmın ilâh olduğunu ve ezelden var olduğunu açıklamaktadır. "Ve kelâm beden olup inayet ve hakikat dolu olarak aramızda sakin oldu; biz de onun izzetini Baba'nın biricik Oğlunun izzeti olarak gördük."(670) Burada da Hz.İsa, başlangıçta kelâm olan Allah'ın bedenleşmiş ve insanlar arasına onun oğlu sıfatıyla giren birisi olarak takdim edilmektedir. Bunun yanında Yuhanna İncili'nde yer alan diğer bazı ifadeler, Allah'ın yaptığı bazı fiilleri Hz.İsa'nın da yaptığını göstermektedir. Baba'nın yaptığı herşeyi Oğulun yapabilmesi, Baba'nın ölümleri dirilttiği gibi Oğulun da ölümleri diriltmesi ve Baba'da hayat olduğu gibi Oğulda da hayat olduğunu belirten ifadeler(671) bunlardan bazılarıdır. "Ben ve Baba biriz"(672) ifadesi ve kıyâmette insanları hesaba çekme yetkisinin Hz. İsa'ya verildiğini belirten ifadeler(673) de, onun ulûhiyeti hakkında kullanılan delillerdendir. Ancak Yuhanna İncili'nde yer alan bu yoruma açık ifadelere rağmen Hıristiyanlar, başlangıçta onu bir ilâh olarak değil, kelâmın bedenleşmiş bir şekli olarak kabul ediyorlardı(674). Fakat Hz.İsa'nın ölümünden sonra Hıristiyan olan Pavlos(675), önceki inanışların tersine, onun her yerde ve her şeyde olduğunu(676), bu yüzden de insanların ona "Rab İsa Mesih" diye iman etmeleri gerektiğini (677) ileri sürmüştür. Ona göre Hz.İsa, "Allah sûretinde olduğu halde, Allah'a müsâvi olmayı bir ganimet saymadı. Fakat kul sûretini aldı ve insanların benzeyişinde olarak kendisini hali kıldı."(678) Pavlos'un bu fikirleri, Hıristiyanlar arasında

668- Bkz. M. Ebû Zehra, a.g.e., 84-91

669- Yuhanna, I/1

670- Yuhanna, I/14

671- Bkz. Yuhanna, 5/19, 21, 23, 26; 6/35, 57; 10/38; 14/6-14; 20/28-29

672- Bkz. Yuhanna, 10/30

673- Bkz. Yuhanna, 5/30; PRM, 14/10; PEM, 1/21-22

674- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/564

675- Bkz. R. İşleri, 9/1-22; ayrıca bk. KAHRAMAN, a.g.e., 185-186

676- Bkz. PKM, 3/11

677- Bkz. PFM, 2/11

678- Bkz. PFM, 2/6-10

büyük tartışmalara neden oldu. Çünkü daha önce de belirtildiği gibi Hz.İsa, kendini kavmine bir ilâh olarak değil, beklenen Mesih ve bir peygamber olarak takdim etmiştir. Halk da onu, bir Mesih ve bir peygamber olarak kabul etmiştir. Bu yüzden Hz.İsa'yı bir Mesih ve bir peygamber olarak kabul edenlerle, Hz.İsa'nın Ulûhiyyetini ileri süren Pavlos'un fikrini benimseyenler arasında büyük tartışmalar olduğu görülmektedir(679). "Milâdî üçüncü asrın son bulmasından önce İsa, "kelâm" ın be-
densel bir ifadesi olarak kabul edilmişti. Fakat pekçok Hıristiyan İsa'nın Ulûhiyyetini kabul etmiyorlardı. Dördüncü yüzyılda bu mesele, büyük tartışmalara yolaçıyordu. Bu tartışma ve kavgalar öylesine şiddetliydi ki, kilisenin temellerini sarstılar. Nihayet, 325'te İznik Meclisi, İsa'nın Ulûhiyyetini Hıristiyanlığın resmî akîdelerinden biri haline getirdi..... Gerçi bundan sonra da münâkaşa ve münâzaralar bir süre devam etti. Fakat İznik Meclisi'nin kararları herşeye egemen oldu. Daha sonra, "Oğlum Ulûhiyyeti, İsa'nın şahsiyetinde ifade buldu" umdesinin bir yanı ikinci bir tartışma konusu oldu. Bu mesele, Milâdî dördüncü asırda ve daha sonraları uzun süre münâzara ve münâkaşalara sebep oldu. Mesele, İsa'nın şahsiyetinde ulûhiyyet ve insanlığın nispetiyle ilgiliydi. Milâdî 451'de toplanan Kadıköy (Calcedon) Meclisi, İsa'nın vücudunda iki tam ayrı şahsiyetin ve hüviyetin bulunduğuna karar verdi. Yani birincisi ilâhî, ikincisi insânî hüviyeti ve bunlar birleşmelerine rağmen aynı hüviyeti muhafaza ediyor. 680'de İstanbul'da toplanan Kilise Meclisi, bu karara bir ilave yaparak, İsa'nın her iki şahsiyetinin iki ayrı iradesi bulunduğunu da tasdik etti. Yani İsa, hem ilâhî ve hem insânî şahsiyet ve iradelere sahipti."(680) Açıkça görülüyor ki Hıristiyanlar, Hz.İsa peygamber mi? yoksa ilâh mı? meselesini, konsüller vasıtasıyla çözmüşlerdir. Onun bir ilâh olduğu inancı da, konsüller aracılığı ile resmîleştirmişlerdir. Bugün de Hıristiyanların Hz.İsa'nın şahsiyeti hakkındaki inançlarının, konsüller aracılığı ile resmîleştirilen; onun ulûhiyyeti inancı olduğu görülmekte-

679- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 195

680- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/564-565; YILDIRIM, a.g.e., 119-121

dir (681).

Görüldüğü üzere Hz.İsa'nın Ulûhiyyeti, başlangıçta var olan ve onun tarafından söylenen birşey değildir. Zira hiçbir İncil'de, onun kendini bir ilâh olarak takdim ettiğini gösteren ifadelere rastlanılmamaktadır. Ancak yukarıda da değinildiği gibi Yuhanna İncili'nde yer alan bazı ifadeler, tefsir edilmek sûretiyle onun ulûhiyyetinin delili olarak kullanılmaktadır. Halbuki herhangi bir tefsire ihtiyaç duyulmaksızın İncil'lerde yer alan bazı ifadeler, onun Tanrı olmadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Nitekim halktan birisi kendisine, "iyi salih" deyince o; "niçin bana iyi diyorsun? Birden başka kimse iyi değildir; o da Allah'dır"(682) şeklinde cevap vermektedir. Burada açıkça görülüyor ki Tanrı birdir ve Hz.İsa'nın dışında bir zât'tir. Yine İncil'lerde yer alan ifadelerle göre kavmine Hz.İsa; Allah'ın bir olduğunu, herşeye gücü yetenin o olduğunu, iki efendiye değil sadece Allah'a kulluk edilmesi gerektiğini ve Baba'dan başka kimsenin Allah diye çağrılmaması gerektiğini öğütlemiştir(683). Ayrıca Hz.İsa; kendini gönderenin Allah olduğunu, söylediklerini öğretenin Allah olduğunu ve kendi iradesini değil Allah'ın iradesini yerine getirdiğini belirtmektedir(684). Sonra o, ölüleri diriltme ile diğer mucizelerini de kendi kudretiyle yapmadığını belirtmiş ve onları; "Baba'nın bana başarmak için verdiği işler" diye yorumlamıştır(685). Bunlar açıkça gösteriyor ki Hz. İsa, kudret sahibi ve bağımsız biri değil, aksine Allah'ın yardımına muhtaç ve onun iradesine göre hareket eden birisidir. Ayrıca bunlar, ulûhiyyet fikrini Hz.İsa'nın kendisinin ortaya atmadığını ve onun ulûhiyyetine dair inancın sonradan ortaya atılıp kabul edildiğinin açık birer ifadesidir. Zira

681- Bkz. CILACI, a.g.e., 27; TUMER-KÜÇÜK, a.g.e., 150-151

682- Bkz. Markos, 10/17-18

683- Bkz. Matta, 6/24; 23/9; Markos, 10/17-18; 15/34

684- Bkz. Yuhanna, 5/19-20, 30-32, 36-47; 6/38-40, 57; 7/28; 8/16, 29, 42; 12/49-50; 14/31; 15/10

685- Bkz. Yuhanna, 5/36

gerek Hz.İsa'nın kendini Tanrı olarak takdim etmemesi, gerek pavlos'un onun ulûhiyyetini iddia ettiğinde ortaya çıkan tartışmalar ve gerekse onun ulûhiyyetine dair konsüllerde karar alınma ihtiyacının duyulması, onun ulûhiyyeti ile ilgili akîdenin Hıristiyanlığa sonradan sokulduğunu gösteren önemli birer delildir. Çünkü eğer İncil'lerde Hz.İsa'nın Tanrı olduğunu net olarak belirten ifadeler yer alsaydı; ne Pavlos'un onun Tanrı olduğunu iddia edip savunmasına, ne bu konuda büyük tartışmaların çıkmasına ve ne de konsüllerle bu işin çözümlmesine gerek kalırdı. Zira herkes, onun ulûhiyyetini tartışmasız kabul etmek mecburiyetinde kalır ve kabul ederdi. Fakat durum böyle olmamış, uzun münâkaşalar neticesinde onun ulûhiyyeti, ancak resmîleştirilebilmiştir. Ayrıca da onun ulûhiyyeti kararı, konsüle katılanların hepsi tarafından değil, sadece altıda biri tarafından kabul edilmiştir(686). Bu bile Hz.İsa'nın Ulûhiyyeti inancının, sonradan kabul edildiğini göstermek için yeterli bir delildir. Çünkü eğer Hz.İsa, kendini Tanrı ilan etmiş olsaydı ve İncil'lerde de bu hususta açık ifadeler olsaydı, bu hususun konsüle katılanların altıda biri tarafından değil, hepsi tarafından kabul edilmesi gerekirdi. Zira açık ifadeleri iptal ve inkara kimse cesaret edemezdi. Bütün bunlar, Hz.İsa'nın Ulûhiyyetine dair inancın, Hıristiyanlığa sonradan sokulduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Hız.İsa hakkında verilen bu açıklayıcı bilgilerden sonra, onun şahsiyeti hakkında şunları söylemek mümkündür: Buraya kadar verilen bilgiler ve ele alınan deliller, Hz.İsa'nın Ulûhiyyetini değil, fakat onun bir Mesih ve bir peygamber olduğunu ortaya koymaktadır. Zira o kendini kavmine beklenen Mesih olarak takdim etmiş ve kendinin kavminin beklediği Mesih olduğunu ispatlamak için de Eski Ahit'te yer alan birçok ifadeyi delil olarak kullanmıştır. Ayrıca İncil'lerde yer alan ifadelerle göre Hz.İsa, kendini bir peygamber olarak nitelendirmiş ve takdim etmiştir. Halka peygamberliğini kabul ettirmek için de, kendinden önceki bütün peygamberlerin yaptığı gibi mucizeler göstermiştir. Mucizeleri gören halk, onun peygamber oldu-

ğuna inanmış ve bu imanlarını da onun yüzüne karşı söylemişlerdir. Bu durum karşısında, Hz.İsa'nın gösterdiği herhangi bir tepkiye de İncil'lerde rastlanılmamaktadır. Eğer Hz.İsa kendini bir Tanrı olarak kabul etseydi, yüzüne peygamber olduğunu söyleyen insanlara karşı tepki göstermesi gerekirdi. Yukarıda da belirtildiği gibi İncil'lerde onun, böylesi bir hareketine rastlanılmamaktadır. Çünkü İncil'lere göre o da kendini, bir peygamber olarak kabul edip, nitelendiriyordu. Hz.İsa'nın Ulûhiyyeti inancı ise, onun ölümünden çok sonra ortaya atılıp, kabul edilen bir husustur. Her ne kadar bugünkü Hıristiyanlar onu, teslisin bir unsuru olarak kabul edip, onun ulûhiyyetine inanıyorlarsa da bu husus, Hıristiyan din adamlarının bir yorumu olarak görünmektedir. Çünkü Hz.İsa'nın Tanrılık iddiasında bulunduğu dair herhangi bir ifadeye, İncil'lerde rastlanılmamaktadır. Onun ulûhiyyetine dair fikir, Hıristiyan din adamlarınca ortaya atılmış ve uzun münâkaşalar sonucunda da yine Hıristiyan din adamlarınca resmîleştirilmiştir. Halbuki Hz.İsa'nın Mesih ve peygamber olduğu, Hıristiyan din adamlarının ifade ettiği bir görüş değil, bizzat İncil'lerde ifade edilen bir görüştür. Bu nedenlerden dolayı, İncil'lerde yer alan ifadeler çerçevesinde denilebilir ki Hz. İsa; bir Tanrı değil, fakat hem beklenen Mesih ve hem de kudretli bir peygamberdir.

3. Hz. İsa'dan Sonraki Dönem:

Hız.İsa sonrası dönemin en önemli şahsiyetleri, şüphesiz ki havârilere dir. Havârilere için, "elçi" ve "resul" kavramları da isim olarak kullanılmaktadır. Bunların her üçü de, "Tanrının gönderdiği kişi" anlamına gelmektedir. Bunlardan "elçi" adı, geniş anlamıyla; bir ülkede ilk defa Mesih adını yayanlar için kullanılır. Ancak oai ki havâri ve Pavlos, daha özel anlamda "elçi" olarak kabul edilirler(687).

Hıristiyanlıktaki peygamberlik anlayışına göre Hz.İsa, son peygamber değildir. Zira Ruhülkudüs, ondan sonra da din büyüklerinden birine her an gelebilir ve onları harekete ge-

çirebilir. Nitekim havâriilerin hepsine gelmiş ve mesajlar getirmişdir. O nedenle mevcut Hıristiyan geleneğine göre oniki havâri ve Pavlos, birer peygamber olarak kabul edilmektedir (688). Havâriilerin bilgilerinin kaynağı ve onları harekete geçiren güç, Kutsal Ruh'tur. Zira Yeni Ahit'e göre Ruhülküdüs havâriilere, peygamberlik dahil birçok ruhânî mevhibeler kazandırmıştır. Bunlardan bazıları; hikmet kelâmı, ilim kelâmı, şifa, iman, kudretli işler yapmak, kötü ruhları çıkarmak, farklı dillerde konuşmak ve peygamberliktir(689). Havâriiler, Ruhülküdüle dolu olarak hareket etmişler ve etraflarındaki insanlara onun vasıtasıyla söylemişlerdir. Onunla, mucizeli işler yapmışlardır. O, Allah vergisi olup, para ile satın alınamız(690). Hz.İsa sonrası dönemde peygamberliğin, Ruhülküdüs tarafından peygamber seçilen kimseye bildirildiği görülmektedir. Zira Yeni Ahit'e göre bir kimseye Ruhülküdüs tarafından birşey verilmezse, o kimsenin peygamberlik iddiasında bulunması doğru değildir(691). Ayrıca Kutsal Ruh, Hıristiyanlıkta teslisin üçüncü unsuru olarak kabul edilmektedir. 381'de İstanbul'da toplanan konsüldâ Kutsal Ruh'un, Baba ve Oğul gibi Tanrı olduğuna karar verilmiştir. Katoliklere göre Kutsal Ruh, hem Baba, hem de Oğul'dan çıkar. Ortodokslar ise Kutsal Ruh'un, Oğul vasıtasıyla Baba'dan çıktığına inanırlar. Kutsal Ruh, Baba ile aynı cevherden, fakat ayrı bir mahiyet olarak kabul edilmektedir. Baba'nın bütün kudret ve iradesini kendinde taşımaktadır(692). Görüldüğü gibi Hıristiyanlar, Kutsal Ruh'un Tanrılığine, Baba ve Oğul'dan veya Oğul vasıtasıyla Baba'dan çıktığına inanmaktadır. Durum böyle olunca Kutsal Ruh'un geldiği kimselerin, Hıristiyanlık çerçevesinde peygamber olarak kabul edilmeleri normal birşeydir.

Ancak havâriilerin peygamberlikleri, kendilerinden önceki bütün peygamberlerin peygamberliklerinden farklılık göstermek-

688- Bkz. CILACI, a.g.e., 27; YÜCETÜRK, a.g.e., 77; KAHRAMAN, a.g.e., 200; M. Ebû Zehra, a.g.e., 133-136

689- Bkz. Matta, 10/19-20; Markos, 13/11; P. K. I. M., 12/1-31

690- Bkz. R. İşleri, 1/1, 5, 8; 4/5-12, 31; 5/12-16; 8/14-24; 19/6-7; P. K. I. M., 2/10-16; 13/9-10; P. K. II. M., 2/17; 5/20-21; PRM, 1/11-12; 12/6-8

691- Bkz. Petrus'un II. Mektubu, 1/21

692- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151; KAHRAMAN, a.g.e., 196-197

tedir. Şöyle ki: Önceki peygamberler, Allah tarafından seçilip gönderildikleri halde, havârilere, Hz.İsa tarafından seçilip gönderilmişlerdir. "Size selâmet, Baba beni gönderdiği gibi, ben de sizi gönderiyorum."(693) "Ben dünyadan olmadığım gibi, onlar da dünyadan değildirler. Onları hakikatte takdis eyle, senin sözün hakikattir. Sen beni dünyaya gönderdiğin gibi, ben de onları dünyaya gönderdim... Bana verdiğin izzeti ben de onlara verdim. Bana olan sevgin onlarda olsun, ben de onlarda olayım diye senin ismini onlara bildirdim ve bildireceğim."(694) Ayrıca Hz.İsa; günahları affetme yetkisini onlara vermiş, onları tüm dünyaya İncil'i yaymak, bütün insanları Baba, Oğul ve Ruhülkudüs adına vaftiz etmekle görevlendirmiştir (695). Bütün bunlar gösteriyor ki, havârilere seçip gönderen ve onları bazı vazifelerle görevlendiren Hz.İsa'dır. Bu husus, oldukça dikkat çekicidir. Zira burada, peygamberliği kabul edilen havârilere, Baba (Allah) tarafından değil, Oğul (İsa) tarafından gönderilmesi sözkonusudur. Ancak havârilere Hz.İsa tarafından gönderilmiş olmalarını, Hıristiyan inançlarına ters bir durum olarak değerlendirmek mümkün görünmemektedir. Çünkü daha önce de üzerinde durulduğu gibi Hıristiyanlar, Hz.İsa'yı Tanrı olarak kabul etmektedir. Bu yüzden Hz.İsa'yı Tanrı olarak kabul eden Hıristiyanların, onun seçip gönderdiği havârilere peygamber olarak kabul etmelerini, Hıristiyanlık açısından normal bir husus olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca havârilere mucize göstermeleri hususu da, oldukça önemli ve dikkat çekicidir. Zira Yeni Ahit'e göre havârilere mucize gösterme kudretini veren Baba (Allah) değil, Oğul (İsa) dur. Yine Yeni Ahit'e göre havârilere mucizeleri, Baba (Allah) adına değil, Oğul (İsa) adına göstermişlerdir(696). Meselâ: Havâri Petrus, anadan doğma topalı iyi etmiş ve bir ölüyü diriltmiştir. Havâri Filipus ise, insanlardaki kötü ruhları çıkartmış ve bazı hastaları iyileştirmiştir(697). Bu durum, yani havâri-

693- Bkz. Yuhanna, 20/21

694- Bkz. Yuhanna, 17/16-26

695- Bkz. Matta, 18/18-22; 28/16-20; Markos, 16/15; Yuhanna, 20/21-24

696- Bkz. Matta, 10/1,5-8; Markos, 16/17-18; R. İşleri, 3/1-10; 4/5-13,31; 5/12-16

697- Bkz. R. İşleri, 3/1-10; 8/5-7; 9/36-43

lerin Baba adına değil de Oğul adına mucize göstermeleri, Hıristiyan inançları bakımından bir çelişki olarak görünmemektedir. Zira daha önce de belirtildiği gibi Hıristiyanlıkta Hz. İsa Tanrı olarak kabul edildiği için, onun mucize gösterme kudretini havârilere vermesi ve havârilere de onun adına mucize göstermesi, Hıristiyan inançları çerçevesinde normal bir durum olarak görünmektedir. Verilen bu bilgilerden sonra denilebilir ki havârilere, Hz.İsa tarafından seçilip görevlendirilmişler, Kutsal Ruh vasıtasıyla harekete geçirilmişler ve Hz.İsa'nın verdiği kudretle onun adına mucizeler göstermişlerdir.

Hz.İsa sonrası dönemin en önemli şahsiyetlerinden birisi de, Pavlos'tur. Pavlos, Hz.İsa'nın seçtiği onikilere dahil olmasa da, Hıristiyanlar tarafından onikiler gibi resul kabul edilir(698). Pavlos, Hıristiyanlıkta özel bir yere sahiptir. Çünkü Hıristiyanlığın Hz.İsa sonrası dönemde şekillenmesinin ve bugünkü Hıristiyanlığın oluşumunun temelinde, onun fikirleri yatmaktadır(699). Yeni Ahit'e göre onun havâri ve peygamber olarak seçilmesi, Hz.İsa'nın seçtiği havârilere farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Zira onun resul olması, diğer havârilere gibi Hz.İsa'nın seçimi ile değil, bizzat Allah'ın iradesi ve Hz.İsa'nın da bu iradeyi kabulü neticesinde gerçekleşmiştir(700). Ayrıca Pavlos, hemen hemen her mektubunda kendisi için "resul" kavramını kullanmaktadır(701). Bu kavramı, daha önce onikilerden sadece Petrus kendisi için kullanmıştır (702). Ayrıca Pavlos'un Hıristiyanlıktaki önemini kavramak için, havârilere ait olduğu kabul edilen Kutsal Metinlere şöyle bir bakmak yeterlidir. Çünkü havârilere yaptıklarını anlatan Resullerin İşleri kitabında en çok bahsi geçen kişi Pavlos olduğu gibi, havârilere ait mektupların çoğunluğu da Pavlos'a ait görünmektedir. Bu nedenlerden dolayı denilebilir ki; Hz.İsa sonrası dönemin en etkin kişisi, Pavlos'tur. Ancak birinci

---

698- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

699- Bkz. M. Ebû Zehra, a.g.e., 114-128; KAHRAMAN, a.g.e., 184-188

700- Bkz. R. İşleri, 9/1-25; PGM, 1/1; PTI, M.1/1; PKM, 1/1

701- Bkz. PRM, 1/1; P. K. I. M., 1/1; PTI, M.1/1

702- Bkz. Petrus'un I. Mektubu, 1/1; Petrus'un II. Mektubu, 1/1

yüzyılın sonunda, gerek onikiler ve gerekse Pavlos gibi hiçbir elçi kalmamıştı. Çünkü resullerin hepsi ölmüştü. Hıristiyanlara göre öldükleri zaman onların yerini hiçbir kimse dolduramaz(703).

Ayrıca Yeni Ahit, bu dönemde faaliyette bulunan havâri-lerin dışında, "peygamber" adı verilen bazı kimseleri de ayrı bir grup olarak takdim etmektedir(704). Yeni Ahit'e göre peygamber, geçmiş, gelecek ya da şimdiki zamanla ilgili gerçeği açıklayan, doğrudan doğruya Tanrı'dan haber getiren kişi demektir. Hz.İsa sonrası ilk dönemlerde çok sayıda bulunan peygamberler önem bakımından, "elçi" (havâri) lerden hemen sonra yer almaktadır(705). Ancak bu peygamberlerin hepsinin ismi Yeni Ahit'te belirtilmediği gibi, faaliyetleri hakkında da fazla bir bilgi verilmemektedir. Sadece kadın, erkek bazı peygamberlerin ismi verilmiş ve yaptıkları faaliyetlerden birkaçı belirtilmiştir. Bunlar; İncil Vaizi Filipus'un peygamberlik yapan dört kızı, Yahuda, Silas ve Agebus(706) isimli peygamberlerdir. Bunlar da havâriiler gibi, Ruhülküdüs tarafından sevk olunarak peygamberlik ederler(707). Ancak bu tip peygamberlere de, ikinci yüzyılın sonundan itibaren hemen hemen hiç rastlanılmamaktadır. Fakat Hıristiyanlar, zaman zaman nübüvvet ruhunun tekrar ortaya çıkacağına inanmaktadırlar(708).

Görüldüğü üzere Hz.İsa sonrası dönemin peygamberlerinin peygamberlikleri, önceki dönemlerde gelen peygamberlerin peygamberliklerinden bazı noktalarda farklılık göstermektedir. Bunun sebebi, bu dönem peygamberlerinin sahip olduğu özelliklerin, önceki dönem peygamberlerinin sahip olduğu özelliklerden farklılığıdır. Bu özellikler; peygamberlerin Hz.İsa tarafından seçilip görevlendirilmeleri, Ruhülküdüs tarafından harekete geçirilip söylenmeleri, mucizeli işler yapma kudretini onlara Hz.İsa'nın vermesi ve onların da mucizeleri onun

---

703- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

704- Bkz. P. K. I. M., 12/28

705- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

706- Bkz. R. İşleri, 8/5-7; 11/27-30; 15/32; 21/9-11

707- Bkz. R. İşleri, 11/27-30; 13/25; 21/9-11; P. II. M., 1/21

708- Bkz. BARKER, a.g.e., 19

adına göstermeleridir. Halbuki önceki dönemlerde gelen peygamberleri seçip gönderen, vahiy vasıtasıyla onları bilgilendirip söyleten ve onlara mucizeli işler yapma kudretini veren Allah'dır. Bu husus, Kitab-ı Mukaddes'te Hz.İsa dahil ondan önce geldiği kabul edilen bütün peygamberler için geçerlidir. Kanatımızca bu durumun Hz.İsa sonrası dönemde farklılaşmasının nedeni, Hz.İsa'nın ve Kutsal Ruh'un hakkındaki inançların, onlarında Baba (Allah) gibi birer Tanrı olduğu şeklinde yatmaktadır. Zira Hz.İsa Tanrı olarak kabul edilince, onun seçip gönderdiği kimselerin peygamber olarak kabul edilmeleri, onlara mucizeli işler yapma kudretini Hz.İsa'nın vermesi ve onlarında onun adına mucize göstermesi, Hıristiyanlık açısından normal bir durum olarak görünmektedir. Ancak bu durum, sadece Hıristiyanlığa özeldir. Çünkü bunun bir benzerine, diğer İlahî Dinlerde rastlanılmamaktadır. Bu dönemin en önemli şahsiyetleri, oniki havâri ve özel bir şekilde havâri yapıldığı kabul edilen Pavlos'tur. Hıristiyanlar, bunların hepsini birer peygamber olarak kabul ederler. Bunlar içinde en önemli rolü de hiç şüphesiz, Pavlos oynamıştır. Zira bugünkü Hıristiyanlığın oluşumunun temelinde onun faaliyet ve fikirleri yatmaktadır. Bu dönemde faaliyette bulunan diğer bir grup, havâri olmayan fakat "peygamber" olarak adlandırılan ve mertebeye havârilere den aşağı olduğu kabul edilen peygamberlerdir. Birinci yüzyılın sonuna doğru hiçbir havâri (elçi) kalmamıştı. Çünkü onların hepsi ölmüştü. Hıristiyan geleneğine göre de onlar öldükten sonra, yerlerini hiçbir kimse dolduramaz. Ayrıca Yeni Ahit'te "peygamber" olarak adlandırılıp havârilere ayrı bir grup olarak zikredilen peygamberlere de, ikinci yüzyılın sonundan itibaren hemen hemen hiç rastlanılmamaktadır. Ancak Hıristiyanlar, bu tip nübüvvet ruhunun zaman zaman tekrar ortaya çıkacağına inanmaktadır.

4. Kadın Peygamberler:

Hıristiyanlar, kadınların da erkekler gibi peygamber olacağına inanırlar. Çünkü Hıristiyanlıkta peygamberlik için, cinsiyet şartı sözkonusu değildir. Peygamberlerin özellikleri incelenirken bu hususa da değinilmişti. Hıristiyanların böyle

bir inanca sahip olmalarının nedeni, Kitab-ı Mukaddes'te kadın peygamberlerden bahsedilmiş olmasıdır. Eski Ahit'te yer alan kadın peygamberler hakkında önceki bölümde bilgi verilmişti. O nedenle burada, sadece Yeni Ahit'te yer alan kadın peygamberler üzerinde durulacaktır.

Yeni Ahit, sadece iki kadın peygamber ismi vermektedir (709). Bunların dışındaki kadın peygamberlerden ise, isimleri verilmeksizin bahsedilmektedir(710). Ancak Yeni Ahit, kadın peygamberlerin hayat ve faaliyetleri hakkında fazla bir bilgi vermemektedir. Haklarında en fazla bilgi verilen kadın peygamberler, Anna ve İzebel'dir. Anna isimli kadın peygamber, aşer sıptından Fanuel'in kızıdır. Kocasıyla yedi yıl evli kaldıktan sonra boşanmış ve 84 yıl dul yaşamıştır. Mabet'ten hiç ayrılmaz, gece gündüz oruç tutup ibâdet ederdi. Hz.İsa ailesi tarafından Yeruşalim'deki mabede götürüldüğü zaman, Anna oldukça yaşlanmıştı. O, Hz.İsa'nın da bulunduğu bir sırada mabede gelerek Allaha şükretmiş ve Yeruşalim'in kurtuluşunu bekleyenlere onun hakkında peygamberlik etmiştir(711). Yeni Ahit'in Anna peygamber hakkında verdiği bilgi, bu kadardır. İzebel adındaki kadın peygamber hakkında Yeni Ahit, sadece onun kendini peygamber olarak kabul ettiğinden ve insanları kötü yola teşvik ettiğinden bahsetmektedir(712). Ayrıca İncil Vaizi Filipus'un peygamberlik eden dört kızı olduğundan bahseden ifadeler Yeni Ahit'te yer almaktadır(713). Ancak onlar hakkında da Yeni Ahit'te fazla bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Görüldüğü üzere Yeni Ahit, bazı kadınları peygamber olarak takdim etmektedir. Bu takdimin en önemli yönü, Hıristiyanlıkta kadınların da peygamber olarak kabul edildiğini göstermesidir. Fakat bu kadın peygamberler hakkında Yeni Ahit, fazla bir bilgi vermemektedir.

709- Bkz. Luka, 2/36; Yuhanna'nın Vahyi, 2/20; B. D. Napier, "Prophetess", IDB, IV/920

710- Bkz. R. İşleri, 21/9; P. K. I. M., 11/5

711- Bkz. Luka, 2/36-38

712- Bkz. Yuhanna'nın Vahyi, 2/20-23

713- Bkz. R. İşleri, 21/9

5. Yeni Ahit'te Gelecek Bir Peygamber Haberi:

Yeni Ahit, Hz.İsa'dan sonra gelecek bazı şahıslarla ilgili haberler vermekte ve onlara ait bazı özellikleri de belirtmektedir. Bu şahısları ifade için Yeni Ahit'te, "insanoğlu" ve "tesellici" kavramları kullanılmaktadır(714). "İnsanoğlu" hakkında Yeni Ahit'te verilen bilgiler, onun kıyâmetten önce gelecek bir kurtarıcı olduğunu göstermektedir. Çünkü İncil'lerde onun geleceği ortama dair verilen bilgiler, bu sonucu vermektedir(715). "İnsanoğlu" nun, Yeni Ahit çerçevesinde Hz. İsa Mesih olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Zira İncil'lerde yer alan ifadeler, bizzat Hz.İsa'nın kendini, "insanoğlu" olarak nitelendirdiğini göstermektedir(716). Ayrıca Hıristiyanlar, kıyâmetten önce Hz.İsa'nın ansızın tekrar geleceğine, dünyaya hükmedeceğine ve insanları sıkıntıdan kurtaracağına inanmaktadırlar(717). Bu durum, "insanoğlunun" İncil'lerde zikredilen özellikleriyle de büyük bir uygunluk içerisindedir(718). Bu nedenlerden dolayı denilebilir ki; Hıristiyanlarca kıyâmetten önce tekrar geleceğine inanılan Hz. İsa Mesih, Yeni Ahit çerçevesinde geleceği haber verilen "insanoğludur".

Ayrıca İncil'ler, "tesellici"(719) diye nitelendirilen bir başka şahsın geleceğini de haber vermektedir. "Fakat benim ismimle Baba'nın göndereceği tesellici, Ruhülkudüs, size herşeyi öğretecek, ve size söylediğim herşeyi hatırlarınıza getirecektir."(720). "Baba'dan size göndereceğim tesellici, Baba'dan çıkan hakikat ruhu, geldiği zaman, benim için o şehâ-

714- Bkz. Matta,13/24-26; Luka,21/27; Yuhanna,14/16-17; 16/7

715- Bkz. Matta,16/26-28; 24/26-39; Markos,13/20-26; Luka, 11/30; 12/8,10; 17/22-26; 21/20-27;Yuhanna,6/26-27

716- Bkz. Matta,8/20;9/6;12/19;17/22-23; Markos,9/9; Luka, 5/17-24; 18/32-33; Yuhanna,5/27;6/26-27;8/28;12/34

717- Bkz. TÜMER, Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri,37; CHALLAYE, a.g.e.,261; M. E. Zehra, a.g.e., 209

718- Bkz. Matta,16/27; 24/26-39; Markos,13/24-26; Luka,11/30; 12/8,10; 17/22-26; 21/20-27

719- "Tesellici" kavramının Yuhanna İncili'ndeki karşılığı olan "Paraslate" kelimesi, Yunanca "Periqlytos" kavramının bozulmuş şeklidir."En meşhur, şâni yüce ve övülmeye layık kimse" anlamına gelir. Bkz. Abdulahad Davud, a.g.e.,287

720- Yuhanna, 14/26

det edecektir."(721) "Bununla beraber size hakikati söylüyorum; benim gitmem sizin için hayırlıdır, çünkü gitmezsem tesellici size gelmez; fakat gidersem onu size gönderirim."(722) Bu ifadeler. hem tesellici diye nitelendirilen bir şahsın geleceğini ve hem de bu şahsın Hz.İsa'nın dışında birisi olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Hıristiyanlar, peygamberliğin Hz.İsa ile kemâlâta erdiğine, fakat peygamberliğin onunla son bulmadığına ve ondan sonra da zaman zaman peygamberler geleceğine inanmaktadırlar(723). Durum böyle olunca, yani peygamberlik kapısının açık olduğu kabul edilince ve Yeni Ahit'in teselliciye dair verdiği bilgiler incelenince onun, geleceği haber verilen bir peygamber olduğu anlaşılmaktadır. Yeni Ahit'te teselliciye dair verilen bilgileri şu şekilde özetlemek mümkündür: Tesellici; Hz.İsa gittikten sonra gelecek, Hz. İsa Baba'ya yalvararak onun gönderilmesini sağlayacak, Hz.İsa'nın söylediklerini bir bir hatırlatacak, onun doğruluğuna şehâdet edecek, dünyanın reisi olacak, dünya onu kolay kolay kabul etmeyecek, günah, hüküm ve salah için dünyayı ilzam edecek, hakikat ruhuna sahip olacak, her hakikatli yolu gösterecek, gelecek şeyleri haber verecek, insanlara herşeyi öğretecek, kendiliğinden konuşmayacak ve Allah tarafından ne verilirse onu konuşacak(724) özelliklere sahip birisidir. Bu özellikler tesellicinin, geleceği haber verilen büyük bir peygamber olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü onun sahip olduğu özelliklerin, peygamberlere ait özelliklerle uygunluk içerisinde olduğu görülmektedir. Ayrıca tesellicinin "dünyanın reisi" olacağına dair haber, onun, önceki peygamberlerden farklı olarak bütün insanlığa gönderilecek bir peygamber olduğuna işaret etmektedir. Bütün bu bilgilerden sonra denilebilir ki; geleceği haber verilen tesellici, Hz.İsa'nın doğruluğuna şehâdet edecek, vahiyle hareket edecek, insanlara her hakikatli yolu gösterecek, insanlara herşeyi öğretecek ve dünyanın reisi olacak kudretli bir peygamberdir.

721- Yuhanna, 15/26

722- Yuhanna, 16/7

723- Bkz. AYDIN, a.g.e.,68; BARKER, a.g.e., 19

724- Bkz. Yuhanna, 14/16-17,26-31; 15/26-27; 16/6-16

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMIN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK ANLAYIŞI

A. İSLÂM'IN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLİK

Bundan önceki iki bölümde, Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Kitaplarında yer alan peygamberlik anlayışı üzerinde duruldu. Bu bölümde ise, "İslâm'ın Kutsal Kitabında Peygamberlik Anlayışı" üzerinde durulacaktır. İslâm'ın Kutsal Kitabı, Kur'an-ı Kerim'dir(725). Bu nedenle konu, Kur'an-ı Kerim esas alınarak incelenecektir. Bunun yanında konuyla ilgili hadislerle, konu ile alâkalı ayetlerin tefsirlerine ve konuyla ilgili diğer bazı kitaplara da başvurulacaktır. Böylelikle konu, çeşitli boyutlarıyla tutarlı bir şekilde ortaya konulmuş olacaktır.

"Peygamberlik; akıl sahibi kulların, dünya ve âhiret işleri hakkında, Allah ile kulları arasında yapılan elçiliktir." (726) Peygamber ise, Allah'dan aldığı mesajları insanlara bildiren haberci ve elçidir(727). Kur'an-ı Kerim'e göre Allah, her kavme ve her millete peygamber göndermiştir. Bunlardan bazılarının isim ve faaliyetleri Kur'an-ı Kerim'de belirtilmiş, diğer bazılarının ki ise belirtilmemiştir(728). Fakat Müslümanlar, ister Kur'an-ı Kerim'de belirtilsin, ister belirtilmesin, Allah tarafından gönderilen bütün peygamberlere inanırlar. Çünkü bütün peygamberlere inanmak, İslâm'da bir iman esasıdır (729).

"İslâm'ın Kutsal Kitabında Peygamberlik" ana başlığı altında, peygamberliğin verilmesi, vahiy, mucize ve tebliğ gibi peygamberlikle doğrudan ilgili konular öncelikle ele alınacaktır. Daha sonra peygamberlerin özellikleri üzerinde durulacak

725- Bkz. Afif A. Tabbâra, İlmîn Işığında İslâmiyet, (Çev. Mustafa Öz), (İst. 1981), 160-163

726- Bkz. KÖKSAL, a.g.e., I/7

727- Bkz. DEVELLİOĞLU, a.g.e., 1035; DOĞAN, a.g.e., 813

728- Bkz. en-Nisa, 4/164; el-Maide, 5/67; el-A'raf, 7/6; Yunus, 10/47; er-Ra'd, 13/7; İbrâhim, 14/4; en-Nahl, 16/36

729- Bkz. M. Fuad Abdülbâki, el-Lü'lü'ü Ve'l-Mercân Fîme't-Tefeka Aleyhi's-Şeyhân, (İst. ?), I/2; Ömer Nasûhi Bilmen, Büyük İslâm İlmihâli, (İst. 1986), 9, 16

ve önemli görülen hususlarda da detaya inilecektir. Böylelikle İslâm'ın Kutsal Kitabında yer alan peygamberlik anlayışı, çeşitli boyutlarıyla belirlenmiş olacaktır.

1. Allah'ın Peygamber Göndermesi Ve Peygamberliğin Verilmesi:

"Allah Taâlâ'nın peygamber göndermesi, onun hakkında caiz olan şeylerdendir. Onun zâtına vacip değildir. Fakat Allah Taâlâ hikmetinin gereği olarak peygamberler göndermiştir."(730) "Ehli Hakkın büyük çoğunluğu, 'Allah Taâlâ'nın peygamber göndermesi mümkündür, akıl bunu kabul eder', demiştir."(731) Zira akıl, kendi başına insana yarayışlı ilaçları bulamadığı gibi, âhirette de insanları kurtaracak çareleri bulamaz. Bu noktada insanların peygamberlere olan ihtiyacı, bir hastanın doktora olan ihtiyacı gibidir(732). "Yüce Allah'tan kullarına ait emir ve yasakların çıkması, akıllarının idrak edemeyeceği dünya ve âhiret saadetine dair hususları onlara bildirmesi muhal değildir; hatta bu, hikmettir, uygun birşeydir."(733) "Maturidilere göre peygamber göndermek, Allah'ın zâtına ve kudretine göre değil, lütfuna ve hikmetine göre vaciptir."(734) "Cenâb-ı Hak, kullarına ubûdiyyet ve insâniyet vazifelerinden haberdar etmek hikmetine mebnî bir kısım âlî zâtları peygamber göndermiştir. Bu husus, tevâtüren sabittir."(735)

Kur'an-ı Kerim, insanların yaptıklarından dünya ve âhirette sorumlu tutulabilmesi için, nübüvvet ve risâleti şart koşmaktadır. "Biz peygamber göndermedikçe kimseye azap etmeyiz"(736) ayeti, bu hususu açıkça ifade etmektedir. Cessas Ebû Bekri Râzi Ahkâmü'l-Kur'anında bu ayete; "Cenâb-ı Hak, peygamber lisânı ile kendi varlığına ve birliğine delil ikâme etme-

730- Bkz. Ahmed Saim Kılavuz, İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş, (İst. 1987),156

731- Bkz. Nureddin es-Sâbüni, Mâturîdiyye Akâidi, (Trc. Bekir Topaloğlu), (Ank. 1982),109

732- Bkz. Ebû Hamîd Muhammed İbn Muhammed Gazâlî, İhyâu Ulûmi'd-Din, (Trc. Ahmed Serdaroğlu), (İst. 1974),I/291

733- Bkz. N. es-Sâbüni, a.g.e.,109

734- Bkz. Sa'dü'd-Din Mes'ud Bin Ömer Taftazânî, Şerhu'l-Akâid, (Trc. Süleyman Uludağ), (İst. 1982),294

735- Bkz. Ö. N. Bilmen, Mülehhas İlmi Tevhid, (İst. 1973),62

736- el-İsrâ,17/15; ayrıca bk. eş-Şuarâ,26/208-209

dikçe azap etmez"(737) anlamını vermektedir. Bunlar açıkça gösteriyor ki, Allah'ın insanları yaptıklarından sorumlu tutup, onları azap veya mükâfatla karşılaması, onlara peygamber göndermesine bağlıdır. Aksi halde insanların, kıyâmette yapılacak hesâba ve verilecek cezaya itiraz hakları olacağını bizzat Kur'an-ı Kerim açıklamaktadır. "Cennetle müjdeleyici ve cehennem azâbıyla korkutucu olarak bir kısım peygamberler gönderdik ki, bu peygamberlerin gelişinden sonra, insanların (yarın) kıyâmette 'bizi imana çağırın olmadı' diye Allah'a bir hüccet ve özürleri olmasın..." (738) ayeti bu duruma işaret etmektedir. Yine bu ayet, Allah'ın peygamber göndermesinin, kıyâmette insanların yapılacak hesâba ve verilecek cezaya yapacakları itirazı gerekçesiz kılma amacına yönelik olduğunu da göstermektedir. Onun içindir ki bütün Ehl-i Sünnet imamları, bir peygamberin daveti kendisine ulaşmadan ölen kimselerin, âhirette sorumlu tutulmayacakları noktasında birleşmektedirler(739). Kısaca Allah; insanlara kulluğun gereğini öğretmek, din ve dünya ile ilgili ihtiyaç duydukları şeyleri onlara bildirmek, onları yaptıklarından dolayı sorumlu tutmak, kıyâmette hesâbı ve azâbı görünce mazeret ileri sürmelerini önlemek ve iyileri cennetle, kötülerini de cehennemle müjdelemek maksadıyla insanlardan insanlara peygamber göndermiştir.

Kur'an-ı Kerim'e göre peygamberlik, "Allah'ın kullarından dilediğine verdiği bir lütuftur."(740) Peygamberlik; ne akılla, ne fazla kazançla, ne çalışmakla, ne mirasla ve ne de fazla ibadetle elde edilebilir birşey değildir. Çünkü o, Allah'ın kullarından dilediğine verdiği bir imtiyazdır(741). İnsan, çalışmakla en yüksek mertebelere çıkabilir, fakat peygamberlik mertebesine asla ulaşamaz. Çünkü peygamberlik, kesbî değil vebbîdir(742). Ayrıca İslâmî anlayışa göre "peygamberlik, verâset yo-

737- Bkz. Tecrid-i Sarih, IV/539

738- Bkz. en-Nisa, 4/165; ayrıca bk. el-Kasas, 28/47

739- Bkz. Tecrid-i Sarih, IV/540

740- Bkz. el-Cum'a, 62/4

741- Bkz. A. A. Tabbâra, Kur'anda Peygamberler ve Peygamberimiz, 14

742- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 134

lu ile olmadığı gibi galibiyet ve istilâ yolu ile de elde edilemez. O sadece Allah'ın ihtiyarı iledir. Allah ona (peygamberliğe) kulları arasından dilediğini seçer."(743) Bu konudaki İslâmî anlayışın esasını, Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetler oluşturmaktadır. Zira bu ayetlerde peygamberlik, Allah'ın kullarından dilediğine verdiği bir lütuf olarak takdim edilmektedir(744). "Peygamberlik, Allah'ın faziletidir. Dilediğini ona mazhar kılar, hiç kimse çalışmakla veya herhangi bir çabalama ve didanmeye girişmekle peygamberlik makamını elde edemez. Cenâb-ı Hak bu büyük kerâmeti, ancak bu kerâmete ehil olan kimseye verir. Fıtratı sağlam, hikmeti yüce, zekası, nefsi ve kalbi temiz, hayırsever ve haksever kimseye verir."(745) Peygamberliği, insanlar içerisinde en çok o makama layık olan kimseye bir lütuf olarak veren Cenâb-ı Haktır. Peygamberliğe kimin en çok layık olduğunu bilen de O'dur. Zira Allah, "... peygamberliğini vereceği kimseyi daha iyi bilir."(746) Kısaca İslâm'a göre peygamberlik, Allah'ın insanlar arasından dilediğine verdiği bir lütuftur. Peygamberlik; zenginlikle, malla, mirasla, savaşla, çalışmakla, ibadetle elde edilebilecek birşey değildir. Çünkü yukarıda da değinildiği gibi İslâmî çerçevede peygamberlik, kesbî değil vehbîdir.

2. Peygamberlerin Bilgilerinin Kaynağı (Vahiy):

İslâma göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Lügatte vahiy; risâlet, kitâbet, işâret, ilham ve gizli söz söylemek manalarına gelir(747). Kur'an-ı Kerim'de ise bu kelime; işâret etmek(748), elçi göndermek(749), ilham etmek(750), gizli söz söylemek(751) ve başkalarına telkin edilen söz, ses, ima(752) gibi çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır. Vahyin şeriat lisanına-

743- Bkz. M. A. Sabûni, a.g.e., 11

744- Bkz. el-En'am, 6/124; el-Hacc, 22/75; el-Cum'a, 62/4

745- Bkz. Ali Arslan, Büyük Kur'an Tefsiri, (İst., ?), V/245

746- Bkz. el-En'am, 6/124

747- Bkz. YAZIR, a.g.e., III/1525

748- Bkz. Meryem, 19/11

749- Bkz. el-maide, 5/111; eş-Şuarâ, 42/52-53

750- Bkz. en-nahl, 16/68-69; el-Kasas, 28/7

751- Bkz. el-En'am, 6/121; el-Enfal, 8/12

752- Bkz. el-Maide, 5/111; el-Fussilet, 41/12; el-Zilzâl, 99/4-5

daki tarifi ise şöyledir: "Cenâb-ı Hakkın dilediği şeyleri peygamberlerine birer tarik ile ilâm, ifam ve talim buyurması."(753)

Peygamberliğin esası, bir Allah vergisi olan vahiydir. Bütün peygamberler, ilâhî bir vahiyle peygamber olmuşlardır(754). Ayrıca peygamber olmayanlara yapılan vahiyler de Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. Meselâ: Arıya(755), arza(756), Hz. İsa (a.s.) nın havarilerine(757) ve Hz. Mus (a.s.) nın annesine(758) yapılan vahiyler bunlardandır. Ancak bunlara yapılan vahiy, peygamberlere yapılan hakiki vahiy anlamında olmayıp, daha ziyade ilham, emir, rüya ve ima anlamlarını ifade etmektedir(759). Peygamberlere yapılan vahiy ise, bunlardan farklı olup sadece onlara özeldir. Zira peygamberlere özel vahiy şekilleri vardır. Zâten şer'an vahiy denildiği zaman da peygamberlere yapılan bu vahiy tarzları anlaşılmaktadır(760).

Kur'an-ı Kerim'e göre Allah'ın insanlarla ilişki kurması, üç şekilde olmaktadır. "Allah bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur, yahut bir elçi gönderir; izniyle, dilediğini vahyeder..."(761) Bu ayet, Allah'ın insanlarla üç şekilde birisiyle konuştuğunun açık bir ifadesidir. Bu şekilleri şöylece maddeleştirmek mümkündür:

1- Doğrudan doğruya insanın ruhuna iletilen vahiy. Onu alan zât, onun Allah'tan olduğunu bilir.

2- Bir perde arkasından konuşmak. Hz. Musa (a.s.) ya bu şekilde vahyedilmiştir.

3- Bir elçi göndererek konuşmak. Melek olan bu elçi vasıtasıyla Allah, dilediğini peygamberine vahyeder(762). Allah Taâlâ, bütün peygamberlere bu üç yoldan birisiyle vahyetmiştir. O, her peygambere ayrı ayrı vahyetmiştir. "Nuh'a ondan sonra gelen peygamberlere, vahyettiğimiz İbrahim'e, İsmail'e ve Süley-

753- Bkz. BILMEN, a.g.e., 65

754- Bkz. YAZIR, a.g.e., III/1524

755- Bkz. en-Nahl, 16/68-69

756- Bkz. el-Zilzâl, 99/4-5

757- Bkz. el-Maide, 5/111

758- Bkz. el-Kasas, 28/7

759- Bkz. CERRAHOĞLU, Tefsir Usûlü, 38-39

760- Bkz. YAZIR, a.g.e., III/1526-1527

761- eş-Şûrâ, 42/51

762- Bkz. Seyyid Kutup, Fı zilâl-il - Kur'an, (Mtrc. M. E. Saraç-İ. H. Şengüler- B. Karlığa), (İst., ?), XIII/144

man'a vahyettiğimiz gibi ey Muhammed şüphesiz sana da vahyettik. Davud'a da şüphesiz Zebûr'u verdik."(763) "Ey Muhammed! And olsun ki, sana da senden önceki peygamberlere de vahyolunmuştur..." (764) Bu ayetler açıkça gösteriyor ki Cenâb-ı Hak, bütün peygamberlere vahyetmiştir. Peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, Allah'tan kendilerine gelen vahiylerdir. Peygamberlerin hareketlerinin esasını ise, kendilerine gelen ilâhî vahiyler oluşturmaktadır. Çünkü bütün peygamberler, kendilerine indirilen vahye uymakla emrolunmuşlardır(765).

Gerek İslâm peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.) ve gerekse diğer peygamberler Allah'tan gelen vahyi, çeşitli şekillerde almışlardır. Şimdi bu şekilleri kısaca özetleyelim. Şöyle ki:

a. Sadık Rüyalara:

Bütün peygamberlere gelen ilk vahiyler, genellikle sadık rüyalar şeklindedir. Hz.Muhammed (s.a.v.) e gelen ilk vahiyler de onun, uyku halinde iken gördüğü sadık rüyalaradır. Bu rüyalara, "er-Rüya es-Sadika" veya "er-Rüya es-Saliha"(766) isimleri verilmektedir. Nitekim Hz.Aişe (r.a.), Hz.Muhammed (s.a.v.) in rüyaları hakkında; "hiçbir rüya görmezdi ki sabah aydınlığı gibi açık ve aşikar meydana gelmesin"(767) demektedir. Peygamberlere en kolay vahiy, rüyalarında olur. Onların her zaman gördükleri rüyalar, vahiydir. Onlar uyduklarında sadece gözleri uyur, kalpleri uyanıktır(768). Kur'an-ı Kerim'inde de Cenâb-ı Hak, peygamberlerin rüyalarının gerçek olduğunu belirtmektedir. "And olsun ki Allah, peygamberlerin rüyasının gerçek olduğunu tasdik eder..."(769) ayeti, peygamberlerin rüyalarının gerçek olduğunu Allah Taâlâ tarafından tasdik edildiğini göstermektedir. Kısaca bütün peygamberler, bu yolla vahiy almışlardır.

763- en-Nisa, 4/163

764- Bkz. ez-Zümer, 39/65

765- Bkz. el-A'raf, 7/30; Hûd, 11/109; er-Ra'd, 13/30; el-Ahzap, 33/2; el-Ahkâf, 46/9

766- Bkz. CERRAHOĞLU, a.g.e., 48

767- Bkz. Ebu'l Hüseyin Müslim b. el-Haccac, Sahihu Müslim, (Nşr. M. F. Abdalbâkî), (Kahire, 1374-1375), I/225

768- Bkz. BAHÇECİ, Ayet ve Hadislerde Peygamberlik ve Peygamberler, 176-177

769- Bkz. el-Fetih, 48/27

b. İlham Yolu İle Vahiy:

İlham yolu ile vahiy; Cenâb-ı Hakkın dilediği şeyleri peygamberlerin kalplerine uyanık oldukları anda, vasıtasız olarak ilka etmesidir. Bu tür vahiyde esas olan, söz ve mânânın kalbe vasıtasız bir şekilde ilka ve ilhamıdır. Peygamberlere ilham yolu ile vahiy yapılırken, meleğin mutlaka görünmesi lazımdır. Fakat bu görünmede, okuma ve konuşma olmaksızın meleğin getirdiği vahyi peygambere vermesi gerçekleştiği için bu tür vahye, "vahy-i gayri metlûv" denilmektedir(770).

İlham ile vahiy arasında fark vardır. İlham; ferdin kesin olarak nefsinde duyduğu, kendisini şursuz olarak bir amaca yönelten ve nereden geldiği belli olmayan bir duygudur. Vahiy; şahsın nefsinde duyduğu, vasıtalı ve vasıtasız bir şekilde Allah'tan geldiği kesin olan bilgidir(771). Evliya ve iyi insanlara ilham yolu ile gelen bilgi ile peygamberlere gelen bilgi arasında da fark vardır. Evliya ve iyi insanların kalplerine bazı bilgilerin ilkasında, onların meleği görmeleri sözkonusu değildir. Çünkü melek peygamberlerden başkasına asla vahiyle inmez ve bir emri ilâhî ile emretmez. Halbuki peygamberler, ilham yoluyla aldıkları vahiyde melekleri görürler. Eğer ilham doğrudan Allah tarafından yapılmışsa, onun da Allah'tan olduğunu bilirler. Evliyanın ilham yoluyla aldığı bilgiler, umûma teşmil edilemez. Halbuki peygamberlerin bu yolla aldıkları ilâhî bilgiler, dinî bir esası oluşturur. Herkes de ona uymak zorundadır (772).

c. Allah Taâlâ İle Konuşma:

Cenâb-ı Hak peygamberlerine iletmek istediği şeyleri, bazen onlarla konuşmak suretiyle bildirir. Bunun da iki şekilde olduğu kabul edilmektedir. Şöyle ki:

1- Allah Taâlâ, bazen peygamberleriyle bir perde arkasından konuşarak onlara vahyederdi. Böylesi bir vahiyde Allah, kulu

770- Bkz. BILMEN, Muvazzah İlmî Kelâm, 179

771- Bkz. A. A. Tabbâra, İlmî İşığında İslâmîyet, 36

772- Bkz. YAZIR, a.g.e., VI/4259

peygambere işittirmek istediği şeyleri perde arkasından konuşmak suretiyle bildirir. Bu tür vahiyde, Allah ile peygamber arasında herhangi bir vasıta olmayıp, sadece bir engel vardır. Nitekim Allah, Hz.Musa (a.s.) ile vasıtasız bir şekilde perde arkasından konuşmuş ve ona vahyedeceğini vahyetmiştir(773). İslâm peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.) de miraçta böyle bir vahye mazhar olmuştur(774).

2- Arada herhangi bir vasıta olmaksızın, herhangi bir engel olmaksızın Allah ile peygamberin yüzyüze konuşması suretiyle gerçekleşen vahiy. Bazı ulemâ ve fakihler, İslâm peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) in Allah'tan bu şekilde vahiy aldığını kabul etmektedirler. Bu konuda ulemâ ve fakihler arasında ciddi ihtilaflar olduğu görülmektedir. Ayrıca vahyin keyfiyeti hakkında da kesin bilgilere rastlanılmamaktadır(775).

d. Melek Vasıtası İle Vahiy:

İslâma göre meleklerin varlığını kabul etmek, bir iman esasıdır(776). İslâm kaynaklarında yer alan bilgilere göre Allah'ın peygamberlere olan vahyi, genellikle melek vasıtasıyla olmuştur. Vahiy getiren melek ise, Cebrâil'dir. Cebrâil Kur'anda çeşitli isimlerle anılmaktadır. "Rûhu'l-Emîn"(eş-Şuarâ, 26/193), "Rûhu'l-Kuds"(el-Bakara,2/87; el-Maide,5/110; en-Nahl,16/102), "Resûl-i Kerîm"(et-Tekvir,81/19),"Cibrîl"(el-Bakara,2/97-98) ve "Rûh"(el-Meâric,70/49) gibi isimler bunlardan bazılarıdır(777). Melek aracılığıyla vahiy, değişik şekillerde gerçekleşmiştir.

1- Meleğin getirdiği vahiy, peygamberin kalbine ilka etmesidir. Bu husus üzerinde yukarıda durulduğu için, tekrar yoluna gidilmeyecektir.

2- Melek, zaman zaman insan şekline girerek vahiy getirir. Genellikle Dihye isimli sahabinin şekline girerek vahiy getirir-

773- Bkz. en-Nisa,4/164-165; el-A'raf,7/143-144; Tâ-Hâ,20/9-14

774- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/62; CERRAHOĞLU, a.g.e., 49

775- Bkz. Tecrid-i Sarih, I/6; MEVDÜDİ, a.g.e., I/62; KILAVUZ, a.g.e., 157

776- Bkz. el-Bakara, 2/98, 177, 285; en-Nisa, 4/136; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 155-159

777- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 180

di. Meşhur Cibril hadisi bu şekilde gelmiş vahiylerdendir(778).

3- Cebrâilin kendi aslı suretinde görünerek getirmiş olduğu vahiyler. İslâm peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.) Cebrâili aslı suretiyle biri Hirâ dağında, diğeri de miraç gecesinde olmak üzere iki defa görmüş ve ondan vahiy almıştır(779).

4- Vahiyden önce Hz.Muhammed (s.a.v.)' in kulağına bir ses (zil, çan, çingirak ve arı vızıltısı gibi) gelir, arkasından da melek ona vahyedeceğini vahyederdi. Bu vahyin en ağır şekliydi. Kendisine böyle bir vahiy geldiğinde İslâm peygamberi kış aylarında bile kan-ter içinde kalırdı(780).

Görüldüğü üzere İslâmda peygamberlerin bilgilerini elde ettikleri tek kaynak, vahiydir. Allah, seçkin kulları olan peygamberlere insanlara iletmelerini istediği şeyleri, vahiy yolu ile bildirmiştir. Cenâb-ı Hakkın emirlerini peygamberler, vahyin çeşitli şekilleriyle alıp insanlara tebliğ etmişlerdir. Ancak insanlar, onlara kolayca inanmamışlardır. Onlardan peygamberliklerini doğrulayacak deliller istemişlerdir.

3. Peygamberliği İspatın Yolu (Mucize):

Peygamber olan bir zâtın halk üzerinde otorite kurabilmesi, bu otoriteyi devam ettirebilmesi ve dahası peygamberliğini halka kabul ettirebilmesi için, manevi bir üstünlüğe ve bir imtiyaza ihtiyacı vardır. İslâma göre bu üstünlük ve imtiyazın esasını oluşturan deliller, peygamberlerin göstermiş oldukları mucizelerdir(781). "Mucize, inkarcıların benzerini getirmekten aciz kalacakları şekilde, münkirlerin meydan okumaları halinde peygamberlik iddiasında bulunan zâttan âdetin hilâfına (tabiat kanunlarının aksine) olarak zuhur eden (harikülâde ve fevkalâde) bir işittir."(782) Mucize, peygamberlerin peygamberliğini ispatlayan en önemli delildir. Mahiyeti icâbı o, müspet ilmin ölçüleriyle izah edilemez. Şayet mucize, müspet ilmin esaslarıyla izah edilmiş

778- Bkz. CERRAHOĞLU, a.g.e., 49; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, Sahihü'l-Buhârî, (İst., 1315), IV/185

779- Bkz. en-Necm, 53/13-14; CERRAHOĞLU, a.g.e., 49

780- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/62

781- Bkz. Bünyamin Ateş, Peygamberler Tarihi, (İst., 1987), 64

782- Bkz. TAFTAZÂNİ, a.g.e., 295

olsaydı, mucize olmaktan çıkar, tabii bir hadise olur ve fevkalâde olma özelliğini kaybeder alelâde birşey olurdu(783).

İslâma göre peygamberliği ispatın yolu, peygamberlerin göstermiş olduğu mucizelerdir. Bu meyanda her peygambere davasında doğruluğunu tasdik eden birer mucize verilmiştir(784). "Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona beşerin mağlup olarak inandığı (bir mucize) verilmiş olmasın..."(785) hadisi, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak peygamberlerin göstermiş olduğu mucizeler; onların fiilleri değil, Allah'ın fiilidir. Onların peygamberlere nispeti ise, mecazidir(786). Peygamberler kendiliklerinden, Allah'ın dilemesi ve izni olmadan mucize gösteremezler. "... De ki: Mucizeler ancak Rabbimin katındadır. Doğrusu ben sadece apaçık bir uyarıcıyım."(787) "Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber bir ayet (mucize) getiremez..."(788) Bu iki ayet, peygamberlerin kendiliklerinden mucize gösteremeyeceklerinin açık birer ifadesidir. Kur'an-ı Kerim, Allah'ın dilemesi ve izniyle peygamberlerin göstermiş olduğu birçok mucizeleri haber vermektedir. Bunları inceleyen bazı ilim adamları mucizeleri; peygamberlerin doğruluğunu tasdik eden, insanların inanmalarına yol açan "hidayet mucizeleri" ve hidayet mucizelerine hiçbir zaman inanmayan inatçı kafirlere gösterilen "helak mucizeleri" diye iki kısma ayırmaktadırlar(789). Kur'an-ı Kerim'de bunlardan herbirinin örneğini görmek mümkündür. Şimdi İslâm Peygamberinden önce gelen peygamberlerle ilgili olarak Kur'an'da yer alan bazı mucizeleri, kısaca özetleyelim.

1- Hz.Nuh (a.s.)'ın kavminin inançsızlığının ve azgınlıkta aşırı gitmesinin cezası olarak gerçekleşen "tufan mucizesi." Bu mucizenin neticesinde inananlar kurtulmuş, fakat azgın ve inançsızlıkta direnenler suda boğularak helak olmuşlardır(790).

- 783- Bkz. TAFTAZANI, a.g.e., (S. Uludağ'ın dipnotu), 296
784- Bkz. A. Arslan Aydın, İslâm'da İman ve Esasları, (İst.,1979), 267-268; N. es-Sâbûni, a.g.e., 111
785- Bkz. BUHÂRİ, a.g.e., VI/97
786- Bkz. N. es-Sâbûni, a.g.e., 111; ATEŞ, a.g.e., 65
787- Bkz. el-Ankebût, 29/50
788- Bkz. er-Ra'd, 13/38
789- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 221
790- Bkz. Hûd, 11/32-47; el-Mü'minûn, 23/28-29; eş-Şuarâ, 26/119; el-Ankebût, 29/14-15; el-Kamer, 54/11-13; Nuh, 71/5-28

2- Hz.Lût (a.s.)'un kavmi, Allah'ın peygamberine inanmadıkları ve ahlaksızlıkta ileri gittikleri için, Cenâb-ı Hak tarafından başlarına taş yağdırılarak helak edilmiştir(791). Hz.Nuh (a.s.)'un mucizesi gibi, Hz.Lût (a.s.)'un bu mucizesi de bir helak mucizesidir.

3- Kur'an-ı Kerim'in ifadelerine göre Hz.Musa (a.s.)'ya mucize, peygamberlik göreviyle birlikte verilmiştir. Bunlar, asa ve yed-i beyzâ (ışık sacan el) mucizeleridir(792). Hz.Musa (a.s.), hem hidayet ve hem de helak mucizelerine sahip bir peygamberdir. Zira onun göstermiş olduğu mucizeler, bu düşünceyi ispat etmektedir. Bir bayram günü, Firavun'un sihirbazları ile Hz.Musa (a.s.) arasında yarışma yapılır. Sihirbazlar ellerindeki ipleri yere atınca hepsi, hareket eden bir yılan olur ve göze çok görünür. Arkasından Allah'ın emri üzerine Hz.Musa (a.s.) elindeki asa'yı yere atınca o, koca bir Ejderha olup sihirbazların bütün sihirlerini birer birer yutar(793). Bu manzara karşısında hayretler içerisinde kalan sihirbazların hepsi, Hz.Musa (a.s.) ya iman etmişlerdir(794). Görüldüğü gibi burada asa mucizesi, bir hidayet mucizesi durumundadır. Fakat bunun yanında, Hz.Musa (a.s.) ve beraberindekiler Mısır'dan çıkarken, kendilerini takip eden Firavun'dan kurtulmak için, onun asasını suya vurması ve suyun onların geçmelerine yol vermesi, ancak onları takip eden Firavun ve avânesinin sudâ boğularak helak olması(795) ise, onun göstermiş olduğu bir helak mucizesidir.

4- Hz.İsa (a.s.)'nın da gösterdiği bazı mucizeler vardır. O, Allah'ın izniyle körü ve alacalıyı iyi etmiş, çamurdan kuş yapıp uçurtmuş, ölüleri diriltmiş ve havârilere gökten bir sofrayı indirmiştir(796).

791- Bkz. el-A'raf, 7/83; eş-Şuarâ, 26/160-164; en-Neml, 27/57; el-Ankebût, 29/29-30; el-Kamer, 54/33-35

792- Bkz. Tâ-Hâ, 20/13-21; en-Neml, 27/10; el-Kasas, 28/31-32

793- Bkz. el-A'raf, 7/113-123; Yunus, 10/80-82; Tâ-hâ, 20/65-69; eş-Şuarâ, 26/43-45; M. A. Sabûnî, a.g.e., 238-241

794- Bkz. el-A'raf, 7/121-124; Tâ-hâ, 20/70; eş-Şuarâ, 26/47-48

795- Bkz. eş-Şuarâ, 26/61-66; ayrıca bk. Necati Kara, Kur'an'a Göre Hz.Musa Firavun ve Yahudiler, (İst., 1989), 329-343

796- Bkz. el-Maide, 5/110-115; ayrıca bk. N. Mehmed Solmaz-İsmail L. Çakan, Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, (İst., 1984), I/268-274

Kısaca denilebilir ki; İslâm Peygamberinden önceki peygamberler, birçok mucizeler göstermişlerdir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan peygamber mucizelerinden bazılarına yukarıda temas edildi. Gerek bu mucizeler ve gerekse Kur'an-ı Kerim'de yer alan diğer mucizeler incelendiğinde, bunların birtakım ortak yönlerinin olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, peygamberlerin göstermiş olduğu mucizelerin çoğunluğunun maddi birer mucize olması. İkincisi, peygamberlerin mucizelerinin etki ve tesirinin sınırlı olması. Zira ne Kur'an-ı Kerim'de ve ne de diğer kaynaklarda, mucizesinin etki ve tesiri kendinden sonraki peygamber döneminde de eden bir peygamberin varlığına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ayrıca bu dönemde, sadece Hz.Musa (a.s.)'ya özel bir durum da dikkati çekmektedir. O da, Hz.Musa (a.s.)'ya mucizenin peygamberlikle birlikte verilmesidir. Çünkü her peygambere mucize, kavminin isteği üzerine verilirken sadece ona, peygamberlikle birlikte verilmiştir(797).

a. İslâm Peygamberinin Mucizeleri:

İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlik iddiasında bulunduğu tevâtüren sabit olduğu gibi, birçok parlak ve fevkalâde mucizeler göstermiş olduğu da kesin olarak tespit edilmiştir(798). Onun mucizelerini, üç kısımda toplamak mümkündür. Bunlar; hissî, haberî ve aklî olan mucizelerdir(799). Şimdi bunlara kısaca temas edelim.

aa. Hissî ve Haberî Mucizeler:

Hissî mucize, Hz.Muhammed (s.a.v.) dönemindeki insanların gözleriyle görüp, duyu organlarıyla müşâhede ettikleri olağanüstü olaylara verilen isimdir(800). Hz.Muhammed (s.a.v.)'in hissî mucizelerinden bazıları doğrudan zatıyla ilgilidir, diğer bazıları ise zâtının dışında cereyân etmiştir. İslâm bilginleri tarafın-

797- Bkz. Tâ-Hâ, 20/17-21; en-Neml, 27/10-12; el-Kasas, 28/31-32; ayrıca bk. SOLMAZ-ÇAKAN, a.g.e., I/168

798- Bkz. BİLMEN, Mülehhas İlm-i Tevhîd, 71

799- Bkz. N. es-Sâbûni, a.g.e., (B. Topaloğlu'nun dipnotu), 112

800- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 151

dan onun zâtıyla ilgili birer hissî mucize olarak kabul edilen hususlar; alnında nübüvvet nurunun parlaması, iki kürek kemiği arasında hâtem-i nübüvvet mührünün bulunması, yaratılışının bütün mükemmellik ve güzelliği üzerinde toplamış olması, vahiy kontrolündeki dilinden daima hikmetli sözlerin çıkması, ayrıca sahip olduğu mükemmel ahlâk, şefkat, merhamet, doğruluk ve metânet gibi onun, fizikî ve ahlâkî yönlerini oluşturan hususiyetleridir(801).

Hız.Muhammed (s.a.v.) tarafından gerçekleştirilen, fakat onun zâtının dışında cereyân eden mucizelerden bazıları da şunlardır: Ay'ın ikiye yarılması(802), zaman zaman yiyecek ve içecekleri çoğaltması(803), duasıyla hastaların şifa bulması(804), ağacın yürüyüp ona gelmesi(805) ve Miraç(806). İslâm Peygamberinin gerçekleştirdiği bu tip mucizeleri, etrafındaki insanlar da görmüştür. Ancak onun bu tip mucizelerinin çoğunluğu, kavmi tarafından herhangi bir talep olmadan gerçekleştirilmiştir.

İslâm Peygamberi, zaman zaman geçmiş ve gelecekle ilgili haberler vermiştir. Onun bu tip haberlerine, haberî mucizeler denilmektedir(807). Hız.Muhammed (s.a.v.)'in bir ümmî peygamber sıfatıyla, geçmiş milletler ve peygamberlerden haber vermesi, haberî bir mucizedir. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş peygamberler ve kavimlerle ilgili olarak yer alan haberleri, bu anlamda onun birer haberî mucizesi olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca İslâm peygamberi gelecekle ilgili olarak da birtakım haberler vermiştir. Allah'ın İslâmı bütün dinlere üstün kılacağından(808) ve İ-ranlılarla çok yakın bir zamanda Müslümanların savaşacağından (809) bahseden ayetler, bunlardan bazılarıdır.

- 801- Bkz. BILMEN, Muvazzah İlmî Kelâm, 203-210; ayrıca detaylı bilgi için bk. Muhammed b. İsa et-Tirmizî, Şemâil-i Şerif, (Çev. Hoca Raif Efendi-Sad. M. Özakkas), (İst.,1984),1-414
802- Bkz. MÜSLİM, a.g.e., IV/2158-2159; MEVDUDİ, a.g.e., I/328
803- Bkz. TİRMİZİ, Sünenü't-Tirmizî, (Dihli, 1315), II/203-204; BUHARİ, a.g.e., III/86-87; MÜSLİM, a.g.e., I/473-475
804- Bkz. Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, (Kahire, 1315), IV/138; ayrıca bk. Said Havva, er-Rasûl, (Trkç. Harun Ünal), (İst., 1987), 371-374
805- Bkz. TİRMİZİ, a.g.e., II/203; S. Havva, a.g.e., 366-368
806- Bkz. el-İsrâ, 17/1; en-Necm, 53/11-18; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., V/3142-3153; Tecrid-i Sarih, X/56-80
807- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 153
808- Bkz. et-Tûr, 52/33
809- Bkz. el-Fetih, 48/16; ayrıca bk. S. Havva, a.g.e., 397-418; Abdullâh Aymaz, Peygamberlik, (İzmir, 1983), 65-95

ab. Akîf (Manevi) Mucize Kur'an:

Hz.Muhammed (s.a.v.)'e verilen en önemli mucizenin, akîf (manevi) bir mucize olarak kabul edilen Kur'an-ı Kerim olduğu noktasında, bütün İslâm âlimleri birleşmektedir(810). Zira bizzat İslâm Peygamberi, Allah'ın her peygambere bir mucize verdiğini, kendisine verilen mucizenin ise Kur'an olduğunu açıklamıştır. "Peygamberlerden hiçbir peygamber yoktur ki, ona beşerin mağlup olarak inandığı (bir mucize) verilmiş olmasın. Mucize olarak bana verilmiş olan şey ise, ancak Allah'ın bana vahyetmiş olduğu Kur'an'dır. Bunun için kıyâmet gününde peygamberlerin en çok ümmetlisi olacağımı ümid ederim"(811) hadisi, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır.

Kur'an-ı Kerim, hem lafız ve hem de mânâ yönüyle mucize kabul edilmektedir(812). Kur'an'ın lafzen mucize oluşu, ümmî (okuma-yazma bilmeyen) bir peygamber olan Hz.Muhammed (s.a.v.) in, belâgat ve fesâhat yönüyle yüksek mertebelere ulaşan şahıslara ve belîğ konuşan edebiyatçılara meydan okuyarak, onları hayretler içerisinde bırakan Kur'an-ı tebliğ etmesinden kaynaklanmaktadır (813). Zira Kur'an-ı Kerim onlara, kendisinin "hak kitap" olduğunu ve kendisinin benzerini insanların meydana getiremeyeceğini açıkça beyan ederek, bunda şüphesi bulunanları, kendisinin, yahut on sûresinin veyahut bir sûresinin benzerini getirmek üzere meydan okudu(814). Bu meydan okuyuşların her üçü de, cevapsız kalmıştır. Bunu ilgili ayetlerden anlamak mümkündür(815). Bu meydan okuyuşlar, Kur'an'ın lafzî üstünlüğünün ve lafzen mucize oluşunun ifadesidir. Kur'an'ın mânâ yönünden mucize oluşu; insanlığın ihtiyaçlarına cevap vermesi, ihtiva ettiği ilimler, geçmiş ve gelecekle ilgili haberler, konularının çeşitliliği, konular arasındaki iç bütünlüğü vb. yönleri itibariyledir(816).

810- Bkz. Tecrid-i Sarîh Şerhi, IX/289

811- Bkz. BUHÂRÎ, a.g.e., VI/97

812- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 250

813- Bkz. TAFTAZÂNÎ, a.g.e., 297

814- Bkz. el-Bakara, 2/23-24; Yunus, 10/38; Hûd, 11/13-14; el-İsrâ, 17/88; et-Tûr, 52/33-34; ayrıca bk. KARAÇAM, a.g.e., 75; BAHÇECİ, a.g.e., 256-257; KILAVUZ, a.g.e., 164-165

815- Bkz. el-Bakara, 2/23-24; el-İsrâ, 17/88

816- Bkz. CERRAHOĞLU, a.g.e., 159-167; KILAVUZ, a.g.e., 166; BAHÇECİ, a.g.e., 250-255; Saîd Havvâ, a.g.e., 277-359

Kısaca, Hz.Muhammed (s.a.v.) gibi ümmî bir insanın(817), Kur'an gibi bütün mükemmellikleri üzerinde toplayan bir kitabı tebliğ etmesi, hem onun hak bir peygamber olduğunu ve hem de tebliğ ettiği kitabın ilâhî bir mucize olduğunu açıkça göstermektedir. Kur'an mucizesinin iki önemli özelliği, dikkati çekmektedir. Birincisi onun, hem lafız ve hem de mânâ yönüyle mucize olması. Diğeri ise, bir mucize olarak etki ve tesirinin sınırlı olmamasıdır. Zira önceki peygamberlerin mucizelerinin etki ve tesiri sınırlı olduğu halde, İslâm Peygamberinin Kur'an mucizesinin etki ve tesiri sınırlı değildir. Çünkü onun Kur'an mucizesi, kıyâmete kadar sürecek ebedî bir mucizedir(818).

Görüldüğü gibi İslâmî anlayışa göre mucize, peygamberlerin doğruluğunu ispatlayan en önemli delildir. Ancak peygamber, mucize gösterme kudretine sahip değildir. Çünkü mucize, bizzat Allah'ın fiilidir. Peygamberin mucize ile ilişkisi, Allah'ın hari-kulâde olayı onun elinde gerçekleştirmesi münasebetiyledir. Mucize vasıtasıyla Allah, peygamberin doğruluğunu tasdik eder. Hz.Muhammed (s.a.v.)'den önceki peygamberler bazı mucizeler gösterdiği gibi, o da bazı mucizeler göstermiştir. Onun mucizelerini âlimler, hissî, haberî ve aklî olarak üçe ayırmaktadır. İslâm âlimleri, onun sahip olduğu yaratılış ve ahlâkî mükemmellikleri, hiç kimsede aynı mükemmellikte olmadığı için, hissî birer mucize olarak nitelendirmişlerdir. Onun hissî olan ve zâtının dışında meydana gelen diğer bazı mucizeleri de vardır. Ancak bu tür mucizelerin çoğunluğu, inananlar arasında ve talepsiz olarak meydana getirilmiştir. Ayrıca geçmiş ve gelecekle ilgili verdiği bilgiler, birer haberî mucizedir. Zira ümmî biri olarak onun, geçmiş hakkında verdiği doğru bilgiler ve gelecekle ilgili verdiği haberlerin zaman içinde gerçekleşmesini âlimler, onun haberî birer mucizesi olarak kabul etmişlerdir. Hz.Muhammed (s.a.v.)'in en önemli mucizesi ise, aklî (manevi) bir mucize olan Kur'an'dır. Dikkat edilirse onun peygamberliği, önceki peygamberlerde olduğu gibi, genelde maddî mucizeler üzerine yüklenmemiştir. Onun peygamberliği, maddî ve manevi mucizelerle desteklenmiş, fakat maddî mucizelerden daha ziyâde manevi bir mucize olan Kur'an üzerine bina edilmiştir. Onun peygamberliğinin en büyük delili olan

817- Bkz. el-A'raf, 7/156-158; el-Ankebût, 29/48; eş-Şûra, 42/52
818- Bkz. KARAÇAM, a.g.e., 75; KILAVUZ, a.g.e., 164-165

Kur'an mucizesi ise, her çağdaki insanlara hitap eden, ebedî bir mucizedir.

4. Peygamberlerin Vazifesi:

Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin esas vazifesini "tebliğ" olarak takdim etmektedir. "Peygamberlerin görevi sadece tebliğdir"(819), "peygamberlere düşen sadece apaçık tebliğdir"(820) ve "peygambere apaçık tebliğden başka ne vazife düşer"(821) gibi ayetler, bu hususu açıkça göstermektedir. Buna göre bütün peygamberlerin esas vazifesi, Allah'tan vahiy yoluyla aldıklarını insanlara tebliğ etmektir. Bu vazifelerini yaparken peygamberler, herhangi bir ücret istemezler, onlar mükâfatlarını Allah'tan beklerler(822). Aksine vazifelerini yaparken onlar, birçok zorluklara ve çilelere katlanırlar(823).

Bütün peygamberlerin vazifesi, insanları şu üç şeye davet etme noktasında birleşmektedir:

1- Allah'a ve birliğine iman etmeye davet.

2- Âhirete iman etmeye davet.

3- İnsanlara dünya ve âhiret mutluluğunu temin edecek dini açıklamak ve insanları bu dini kabul etmeye davet(824). Bu maddelerden ilk ikisi itikâdî, diğeri ise amelî ve şer'îdir. İslâma göre bütün peygamberler, itikâdî konularda aynı şeyleri söylemişlerdir(825). Çünkü onların hepsi ümmetlerini; Allah'ın varlığına ve birliğine, meleklerle, peygamberlere, kitaplara, âhirete, cennet ve cehenneme imana davet etmişlerdir(826). Peygamberlerin vazifelerini yaparken üzerinde durdukları en önemli konunun ise, tevhid konusu olduğu görülmektedir(827). "Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz her peygambere 'Benden başka Tanrı yoktur, Bana kulluk edin' diye vahyetmişizdir"(828) ayeti, bu hususu açıkça

819- Bkz. el-Maide, 5/99

820- Bkz. el-Ankebût, 29/18

821- Bkz. en-Nahl, 16/35

822- Bkz. el-Mü'minûn, 23/72; eş-Şuarâ, 26/106-110; et-Tûr, 52/40

823- Bkz. S. Havvâ, a.g.e., 106-128

824- Bkz. A. A. Tabbâra, K. Peygamberler ve Peygamberimiz, 16

825- Bkz. Manastırlı İsmail Hakkı, Telhis'ül Kelâm Fî Berâhîni Âkâid'il İslâm, (İst., 1322), 3; ayrıca bk. el-A'raf, 7/59, 65,85; Hûd, 11/50,61,84-85; Tâ-Hâ, 20/13-16; el-Enbiya, 21/25; eş-Şuarâ, 26/123-126,143-145, 161-164

826- Bkz. Şah Velîyullah Dehlevî, Huccet'ullah'il Bâliga, (Trkç. Ramazan Nazlı), (İst., 1971), II/19; AYDIN, a.g.e., 261

827- Bkz. Âli İmrân, 3/31-32; eş-Şuarâ, 26/106-110,123-126,143-151

828- Bkz. el-Enbiyâ, 21/25

göstermektedir. Peygamberlerin ortak olarak yaptığı bir diğer vazife, insanları Allah'a kulluğa çağırmalarıdır(829). Peygamberlerin tebliğ ettikleri şeylerdeki farklılıklar ise, şer'î ve amelî konulardadır. Zira her milletin sosyal, kültürel ve ahlâkî yapısı farklı farklıdır. Ayrıca insanların durumları ve ihtiyaç-duydukları şeyler ise zaman içinde değişmektedir. Bu yüzden, değişik zamanlarda gelen peygamberlerin şariatlarında farklılıklar olmuştur(830). Ancak İslâm Peygamberinin tebliğ ettiği şariat, kıyâmete kadar devam edecektir. Çünkü onun tebliğ ettiği şariatın esasını oluşturan Kur'an-ı korumayı, bizzat Allah üzerine almıştır(831). Ayrıca Allah, hem peygamberliği onunla sona erdirmiş ve hem de onun tebliğ ettiği şariatla dini kemâle erdirmiştir(832). Bu nedenle İslâm âlimleri, İslâm Peygamberinin tebliğ ettiği şariatın kıyâmete kadar değişmeden kalacağı ve insanların ihtiyaçlarına cevap vereceği noktasında birleşmektedirler(833).

Peygamberler vazifelerini, metodu bir şekilde yapmışlardır(834). Çünkü Allah onlara, metodu mücâdeleyi emretmiştir. "İnsanları Rabbinin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle davet et. Onlarla mücâdelenin en güzeli hangisi ise onunla (mücâdele) yap..." (835) ayeti, bu hususu açıkça belirtmektedir. Çünkü bu ayette Allah, hem İslâm Peygamberine metodu mücâdeleyi emretmekte ve hem de kullanacağı metodlardan birkaçını belirtmektedir. Kur'an'a göre peygamberlerin genellikle kullandığı metodlar; yukarıdaki ayette geçen üç metod, ikna ve öğüt(836), korkutma ve müjdeleme (837), güzel ve yumuşak söz(838) ve muhataba görelilik(839) gibi metodlardır. Bütün peygamberler vazifelerini, bu metodları ve benzerlerini kullanarak yerine getirmişlerdir. Onlar, vahiy yo-

829- Bkz. el-Bakara, 2/131-133; el-Maide, 5/72; el-A'raf, 7/85; Hûd, 11/84-85; en-Nahl, 16/36; Tâ-Hâ, 20/13-16; el-Hacc, 22/68

830- Bkz. Ş. V. Dehlevî, a.g.e., II/29-30

831- Bkz. el-Hicr, 15/9

832- Bkz. el-Maide, 5/3; el-Ahzâp, 33/40

833- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 166-167

834- Bazı misaller için bk. MEVDÜDî, a.g.e., II/142-163

835- Bkz. en-Nahl, 16/125

836- Bkz. el-A'raf, 7/60, 67-69; ayrıca bk. SOLMAZ-ÇAKAN, a.g.e., 148

837- Bkz. el-Kehf, 18/56; el-Furkân, 25/51

838- Bkz. en-Nahl, 16/125; Tâ-Hâ, 20/44

839- Bkz. İbrahim, 14/4; eş-Şuarâ, 26/194-195

lu ile aldıklarını eksiksiz, olduğu gibi tebliğ etmişlerdir. Zira Kur'an'a göre vahiy olduğu gibi tebliğ, peygamberlik vazifesini yerine getirmiş olmanın bir gereğidir(840).

Görüldüğü gibi İslâm'da peygamberlerin vazifelerinin esası, Allah'tan vahiy yolu ile aldıkları bilgileri insanlara tebliğ etmektir. Bu mânâda bütün peygamberler, tebliğ vazifelerini yerine getirmişlerdir. Onların tebliğlerindeki ortak yön, hepsinin aynı itikâdî konular üzerinde durmuş olmalarıdır. Farklı yön ise, şer'î ve amelî konulardaki tebliğlerinin hep aynı olmayıp, birbirlerinden farklı şeyler söylemiş olmalarıdır. Yalnız önceki peygamberlerin vazife alanları, kendi kavimleriyle sınırlıdır. Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlik vazifesi ise, bütün insanlığı irşadı içine almaktadır. Çünkü o, bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir. Bu nedenle onun peygamberlik vazifesi, önceki peygamberlerin vazifelerine göre daha kapsamlıdır(841).

5. Peygamberliğin ve Peygamberlerin Özellikleri:

İslâmî peygamberlik anlayışına göre, peygamberliğin ve peygamberlerin birtakım özellikleri vardır. Bu özellikler, İslâmî peygamberlik anlayışının özünü ve temel esaslarını oluşturmaktadır. Bu özellik ve esasların bazıları, yukarıda ele alındı. Burada ise, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili özellikler toplu halde belirtilerek, bazıları üzerinde detaylıca durulacaktır. Böylelikle İslâmî peygamberlik anlayışı, çeşitli boyutlarıyla belirlenmiş olacaktır. Şimdi öncelikle, bu özellikleri maddeler halinde sıralayalım. Şöyle ki:

1- Peygamberlik, vebfîdir. Allah, insanlardan dilediğine peygamberliği verir(842).

2- Peygamberlik, vahiyle başlar. Çünkü peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Onlar peygamberlik vazifelerini, Allah'tan aldıkları vahiyler çerçevesinde yaparlar. Bu yüzden vahiy olmadan peygamberlik, kendine vahiy gelmeyen de peygamber olamaz (843).

840- Bkz. el-Maide, 5/67

841- Bkz. en-Nisa, 4/79; el-Enbiyâ, 21/107; ayrıca bk. Ahmed Hamdî Akseki, Peygamberimiz ve Müslümanlık, (Ank., ?), 168-169

842- Bkz. el-En'am, 6/124; Sâd, 38/47; ez-Zuhruf, 43/31; Cum'a, 62/4; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 14

843- Bkz. el-Bakara, 2/98; en-Nisa, 4/136, 163; el-A'raf, 7/30; Yunus, 10/15-16; Hûd, 11/109; er-Ra'd, 13/30; el-Ahzâp, 33/2; el-Ahkâf, 46/9; ayrıca bk. S. Kutup, a.g.e., XIII/144

3- Peygamberler, davalarında doğruluklarını ispatlamak için Allah'ın izni ile mucizeler gösterebilirler(844).

4- Peygamberlerin vazifesi, alınan vahyi olduğu gibi insanlara tebliğ etmektir. Zira indirilen vahyi olduğu gibi tebliğ, peygamberlerde bulunması vacip olan bir özelliktir(845).

5- Bütün peygamberler, emîn (güvenilir) kimselerdir(846).

6- Allah peygamberliği, daima akıllı ve zeki insanlara vermiş, saf ve geri zekalılara vermemiştir. Zira İslâmda peygamberlerin fetânet (üstün akıl ve zeka) sahibi olmaları vacip, bunun aksi ise onlar hakkında imkansızdır(847).

7- Bütün peygamberler; doğru sözlü, doğru davranışla ve dürüst insanlardır. Zira peygamberlerin sıdk (doğruluk) sahibi olmaları vacip, bunun aksi ise onlar hakkında imkansızdır(848).

8- İslâmda peygamberler hakkında vacip olan özelliklerden biri de onların, mâsûm (günahlardan korunmuş) olmasıdır(849).

9- Ayrıca peygamberlerin hiçbirinde; insanların tikslenmelerine yol açacak bir hastalık, soyda bozukluk, ahlâkda bozukluk ve benzeri kusurlar olmaz(850).

10- Peygamberler, birer insandır(851).

11- Peygamberlik için, hür ve erkek olmak esastır. Zira hür ve erkek olmak, peygamberliğin gereğidir. Çünkü Kur'an-ı Kerim, Allah'ın bütün peygamberleri sadece erkekler arasından seçip gönderdiğini açıkça belirtmektedir. Onun için İslâmda bütün peygamberler erkek olup, herhangi bir kadın peygamber olarak gönderilmemiştir(852).

844- Bkz. el-Bakara, 2/87,118; el-Maide, 5/114; er-Ra'd, 13/38; ayrıca bk. BUHARİ, a.g.e.,VI/97; BİLMEN, M. İlmî Tevhid, 71

845- Bkz. el-Maide, 5/67,99; en-Nahl, 16/125; el-Ankebût, 29/18; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 140

846- Bkz. Âli İmrân, 3/161; el-Ahzâp, 33/39; eş-Şuarâ, 26/107, 125,143,162,168; ayrıca bk. AYDIN, a.g.e., 252

847- Bkz. el-Bakara,2/258; el-A'raf, 7/66-67,162; el-Enbiya, 21/51,58-67; ayrıca bk. BİLMEN, Muvazzah İlmî Kelâm, 185

848- Bkz. el-En'am, 6/33; Meryem, 19/56; el-Hâkka, 69/44-47; ayrıca bk. M. A. Sâbûni, a.g.e., 47-48

849- Bkz. TAFTAZÂNİ, a.g.e.,302-303; M. A. Sâbûni, a.g.e., 60-125

850- Bkz. el-Enbiya,21/83-84; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 141-142

851- Bkz. el-Bakara, 2/151; el-İsrâ, 17/93; el-Furkân, 25/20

852- Bkz. Yusuf, 12/109; en-Nahl, 16/43; el-Enbiya, 21/7; ayrıca bk. KÖKSAL, a.g.e., I/8; ATEŞ, a.g.e., 44; YAZIR, a.g.e., IV/2935; BAHÇECİ, a.g.e., 87-88; Tecrid-i Sarih, IX/150

12- Peygamberler, kendi kavimlerinin diliyle gönderilirler. Bu husus, peygamberliğin önemli bir özelliğidir(853).

13- Peygamberler, gaybı bilmezler. Onların gayba dair bilgileri, Allah'ın kendilerine vahiyle bildirdiği kadardır(854).

14- Peygamberler, yaptıkları vazife karşılığında insanlardan herhangi bir ücret almazlar. Onlar vazifelerinin karşılığını, Allah'tan beklerler(855).

15- Peygamberler, derece bakımından birbirlerinden farklıdır. Zira Allah, onların kimisini kimisine üstün kılmıştır(856).

16- Peygamberler, insanlar için birer örnek ve rehberdir (857).

17- Peygamberlerin bir diğer özelliği ise, Cenâb-ı Hakkın hepsinden mîsak almasıdır(858).

Kısaca bütün bu özellikler, hem tek tek peygamberliğin ve hem de peygamberlerin birer özelliği olup, İslâmî peygamberlik anlayışının temelini oluşturmaktadır. Şimdi bu temel özelliklerden bazıları üzerinde, kısaca duralım.

a. Peygamberlerin Dili:

Kur'an-ı Kerim'e göre peygamberlerin dili, gönderildikleri kavmin dilidir. "Kendilerine apaçık anlatabilsin diye, her peygamberi kendi kavminin diliyle gönderdik..."(859) ayeti, bu hususu net olarak ifade etmektedir. Ayrıca bu ayet, peygamberlerin kendi kavimlerinin diliyle gönderilmesinin en önemli gerekçesini de, "kendilerine apaçık anlatabilsin" ifadesiyle dile getirmektedir. Zira her peygamberin amacı; aldığı vahyi gönderildiği kavme ulaştırıp açıklamak ve tebliğ ettiği şeyler konusunda onları ikna edip, iman etmelerini sağlamaktır. Bunun için onların, kendi kavimlerinin diliyle konuşması esastır(860). Şayet peygamberler kendi kavimlerinin diliyle gönderilmemiş olsalardı, onlar; "biz

853- Bkz. İbrahim, 14/4; el-Fussilet, 41/44

854- Bkz. Âli İmrân, 3/44,179; el-En'am, 6/50; en-Neml, 27/65

855- Bkz. el-Mü'minûn, 23/72; eş-Şuarâ, 26/109,127,145,164

856- Bkz. el-Bakara, 2/253; el-İsrâ, 17/55; el-Ahkâf, 46/35

857- Bkz. el-bakara, 2/143; el-Ahzâp, 33/21; el-Kalem, 68/3-4; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 23

858- Bkz. Âli İmrân, 3/81; ayrıca bk. ATEŞ, a.g.e., 48

859- Bkz. İbrahim, 14/4

860- Bkz. S. Kutup, a. g. e., IX/29; ARSLAN, a.g.e., IX/68

senin söylediklerini anlamıyoruz, ne diye bilmediğimiz bir dille bize anlatıyorsun?" diye söylenirlerdi. Nitekim bir ayette bu durum şu şekilde dile getirilmektedir: "Biz bu Kur'an-ı yabancı bir dille ortaya koysaydık; 'ayetleri uzun uzun açıklanmalı değil miydi? Bir Araba yabancı bir dille söylenir mi?' derlerdi."(861) Bunun ise peygamberliğin amacına ulaşabilmesi için, bir engel olacağı açıktır. Onun için yukarıda geçen ayette de belirtildiği gibi Allah peygamberleri, dini daha kolay ve apaçık anlatabilmeleri için kendi kavimlerinin diliyle göndermiştir(862).

H.z.Muhammed (s.a.v.) de bu esasa göre, kendi kavminin diliyle gönderilmiştir. Ona vahyedilen kitap da kavminin dilinde ve Arapçadır(863). Ancak buradan hareketle onun peygamberliğini sınırlamak ve onun Arapların peygamberi olduğunu ileri sürmek mümkün görünmemektedir. Çünkü böyle bir düşünce, Kur'an'a ters düşmektedir. Zira Kur'an-ı Kerim'de Allah H.z.Muhammed (s.a.v.)'i, bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber olarak takdim etmektedir(864). Öte yandan bazı âlimler onun, kendi kavminin diliyle gönderilişi ile peygamberliğinin umûmi oluşu arasında bir tezat bulunmadığını, bazı gerekçelerle birlikte izah etmişlerdir. Şöyle ki: Bir peygamber olarak H.z.Muhammed (s.a.v.)'in ömrü, sınırlıdır. Bu sınırlı zaman dilimi içerisinde, bütün insanlara ulaşması ise mümkün değildir. Ancak onun kendi kavmine ulaşması ve onları dini bütün insanlığa ulaştırmak için yetiştirip görevlendirmesi mümkündür. Bunda başarılı olması, kavminin dilini en iyi şekilde bilip kullanmasıyla doğrudan ilgilidir. İslâm Peygamberi de bunu yapmıştır. Bu nedenle onun dilinin Arapça olması, onun sırf Arapların peygamberi olduğunu göstermez(865). Ayrıca İslâm Peygamberi son peygamber, tebliğ ettiği din de son dindir(866). Böyle bir dinin esasları, tahriften uzak olmalıdır. Bu yönüyle en uygun dil ise, Arapçadır(867). Bunun yanında o, tevhîdi temsil eden bir

861- el-Fussilet, 41/44

862- Bkz. İbrahim, 14/4; ARSLAN, a.g.e., IX/68

863- Bkz. Yusuf, 12/2; er-Ra'd, 13/37; en-Nahl, 16/103; Meryem, 19/97; ez-Zümer, 39/28; eş-Şûrâ, 42/7; ez-Zuhruf, 43/2-3

864- Bkz. el-A'raf, 7/158; es-Sebe, 34/28

865- Bkz. S. Kutup, a.g.e., IX/29-30

866- Bkz. el-Maide, 5/3; el-Ahzâp, 33/40

867- Bkz. ARSLAN, a.g.e., IX/68-69

peygamberdir. Eğer Allah dileseydi, son dinin peygamberini her dili konuşan biri yapabilir ve ona verilen kitabı her dil için ayrı ayrı indirebilirdi. Bu ise, milletlerarası ihtilafları azaltacağı yerde daha da çoğaltır ve birçok kargaşanın doğmasına neden olurdu. Halbuki böyle bir durum, tek dildeki bir kitap için sözkonusu değildir(868). Bu açıklamalar da açıkça gösteriyor ki; İslâm Peygamberinin kavminin diliyle gönderilmiş olması, onun peygamberliğinin umûmi olmasıyla bir tezat oluşturmamaktadır. Çünkü her peygamberin kavminin diliyle gönderilmesi; hem normal ve mantıklı bir durum, hem de peygamberin gönderiliş amacına ulaşması için önemli bir husustur.

b. Peygamberlerin İnsan Oluşu:

İslâma göre gönderilen bütün peygamberler, birer insandır. Zira Cenâb-ı Hak bütün peygamberleri, daimi olarak insanlardan seçip göndermiştir(869). "Ey Muhammed! Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de, şüphesiz yemek yerler, sokaklarda gezerlerdi..."(870) "Ey Muhammed! Senden önce de kendilerine vahyettiğimiz adamlar gönderdik... Biz onları yemek yemez birer cesed kılmadık ve onlar ölümsüz de değillerdi."(871) "Senden önce kasabalar halkından şüphesiz, kendilerine vahyettiğimiz birtakım insanlar gönderdik..."(872) Bu ayetler, bütün peygamberlerin insanlardan seçilip gönderildiğini açıkça ifade etmektedir. Aslında Allah'ın insanlardan peygamber seçip göndermesi, hem insanlık için büyük bir şeref ve hem de büyük bir nimettir. Bu, hem insanın doğrudan doğruya Allah'a yaklaşmasına ve hem de onun hilâfetine en büyük delildir(873).

Ancak birtakım insanlar, Allah'ın bir insanı peygamber göndermesini hiçbir zaman kabullenememişlerdir. "İnsanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, inanmalarına engel olan, sadece: 'Allah peygamber olarak bir insanı mı gönderdi?' demiş olmalarıdır"(874) ayeti, bu hususu açıkça belirtmektedir. Kur'an-ı Kerim'de verilen

868- Bkz. YAZIR, a.g.e., V/3014

869- Bkz. MEVDÛDÎ, a.g.e., I/258; BAHÇECİ, a.g.e., 85

870- Bkz. el-Furkân, 25/20

871- Bkz. el-Enbiya, 21/7-8

872- Bkz. Yusuf, 12/109

873- Bkz. YAZIR, I/538

874- Bkz. el-İsrâ, 17/94

bilgilere göre bazı insanlar, peygamberlerin kendileri gibi bir insan olduğunu ileri sürerek onlara inanmamışlardır. Meselâ: Kendileri gibi bir insan olduğu gerekçesiyle, Hz.Nuh (a.s.)'a kavminin çoğunluğu inanmamıştır(875). Gerek Hz.Sâlih (a.s.)'e ve gerekse Hz.Şuayb (a.s.) e kavimleri aynı şekilde; "... bizim gibi bir insandan başka birşey değilsin"(876) diyerek peygamberliklerine itiraz etmişlerdir. Firavun ve avânesi de Hz.Musa (a.s.) ve Hz.Hârun (a.s.) için; "milletleri bize kul iken, bizim gibi iki insana mı inanacağız?"(877) diyerek onlara iman etmemişlerdir. Öte yandan "bir insanın peygamber olamayacağı" anlayışının tesiriyle bazı insanlar, ulûhiyyetle peygamberliği birbirine karıştırarak, inandıkları peygamberi ilâh mertebesine çıkartarak Tanrılaştırmışlardır. Bunun en canlı örneğini ise, Hıristiyanların Hz.İsa (a.s.) hakkındaki inançları oluşturmaktadır(878). Bu hususa ileride ayriyeten değinilecektir. Ayrıca yukarıdaki misallerde belirtilen itirazların benzerlerinin, Hz.Muhammed (s.a.v.)'e de yapıldığı görülmektedir. Zira Müşrikler onun peygamberliğine, kendileri gibi yiyip içtiği, sokaklarda gezdiği ve kendileri gibi bir insan olduğu için itiraz edip, inanmamışlardır(879). Hatta onun peygamber olabilmesi için, beraberinde bir melek olması gerektiğini veya kendilerine Allah'ı göstermesi gerektiğini ileri sürmüşler ve daha bazı isteklerde bulunmuşlardır (880). Hz.Muhammed (s.a.v.) de onların bu istek ve itirazlarına karşı, kendisinin insandan başka birşey olmadığını ve kendisine vahyedilenlere uyduğunu belirtmekle yetinmiştir(881). Verilen bu misaller; tarihin her devrinde birtakım insanların, peygamberlerin insandan oluşuna itiraz ettiklerini ve insandan peygamber olacağına inanmadıklarını açıkça göstermektedir. Ancak Kur'an-ı Kerim, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bu yanlış anlayışları reddederek, peygamberlerin hepsinin birer insan olduğunu açıkça vurgulamaktadır(882). Zira Kur'an-ı Kerim'in vahyolunması-

875- Bkz. Hüd, 11/27; el-Mü'minûn, 23/24-25; el-Kamer, 54/9

876- Bkz. eş-Şuarâ, 26/151-154,185-187; el-Kamer, 54/26

877- Bkz. el-Mü'minûn, 23/47-48

878- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/251

879- Bkz. el-İsrâ, 17/94; el-Enbiya, 21/3; el-Furkân, 25/7

880- Bkz. el-İsrâ, 17/90-93; el-Furkân, 25/7-8,21

881- Bkz. el-En'am, 6/50; el-İsrâ, 17/93; el-Kehf, 18/110; el-Fussilet, 41/6; ayrıca geniş bilgi için bk. M. Ali Haşimî, Kur'an'da Resûlullah, (Çev. N. Yıldız), (İst.,1987), 11-18

882- Bkz. Yusuf,12/109; el-Enbiya,21/7-8; el-Furkân, 25/20

nın sebeblerinden birisi de, "peygamberlerle peygamberliğin tabiatını tam olarak aydınlatmak, risâlet müessesesi ile Allah'ın birliğinde ifadesini bulan ulûhiyyet arasındaki farkı açıklamaktır."(883) Nitekim Kur'an, peygamberlerin ilâh değil, fakat Allah'ın kulu ve seçkin birer insan olduklarını sık sık vurgulayarak bu amacını gerçekleştirmiştir(884).

Şüphesiz Allah'ın insanlara kendi cinslerinden peygamberler göndermesinin bir hikmeti vardır. Ancak birtakım insanlar, bu hikmeti hiçbir zaman kavrayamamışlardır. Eğer Allah dileseydi, meleklerden insanlara peygamberler gönderebilirdi. Fakat Allah, bir meleği peygamber olarak göndermemiştir. Bunun sebebini Kur'an şöyle açıklamaktadır: "De ki: 'Yeryüzünde dolaşıp gezenler melek olsalardı, biz de onlara gökten peygamber olarak bir melek indirirdik.'"(885) Görülüyor ki Allah'ın peygamberleri insanlardan seçip göndermesi, muhataba binaendir. Çünkü muhatap insandır. Şayet peygamberleri meleklerden gönderseydi, bu sefer insanlar; "insanlara peygamber olarak melek gönderilir mi? Bir insan gönderilseydi" diye söylenip itiraz ederlerdi(886). İnsanlara peygamber olarak gönderilenin bir insan olması, tabii bir durumdur. Çünkü peygamber olan zât bir ahkâm tebliğ edecekti. Bu ahkâmın nasıl yapılacağını bizzat kendisinin göstermesi gerekirdi. Bu da insan cinsinden peygamberler göndermekle mümkün olabilir. Aksi takdirde insanların, aslı melek olan bir peygamberin yaptıklarını yapmaları mümkün olmazdı. Bu yüzden, yani peygamberlerin tebliğ ettikleri ahkâmın insanlar tarafından iyice anlaşılıp kavranabilmesi için, peygamberlerin insan olması lazımdır(887).

Görüldüğü üzere İslâm; Allah'ın peygamberleri, daima insanlalararasından seçip gönderdiğini kabul etmektedir. Ancak yukarıda verilen bilgilerden de anlaşıldığı üzere inkarcılar, "bir insanın peygamber olabileceğini" hiçbir zaman kabul etmemişlerdir. Inkarcıların peygamberlere karşı olan bu tutumunu, onların ortak bir

883- Bkz. S. Kutup, a.g.e., VIII/566

884- Bkz. el-Maide, 5/75; Yusuf, 12/109; el-Enbiya, 21/7-8

885- Bkz. el-İsrâ, 17/95

886- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 86-87

887- Bkz. Ahmet Lütü Kazancı, Peygamberimize Neden İnanmadılar?, (İst., 1983), 198; YAZIR, a.g.e., 538; S. Kutup, a.g.e., XIV/524; MEVDÜDİ, a.g.e., I/253

anlayışı olarak değerlendirmek mümkündür. Çünkü tarihin her devrinde onlar, bir insanın peygamber olabileceğine inanmamışlardır. Ancak Kur'an'da Allah, gönderdiği bütün peygamberlerin birer insan olduğunu sık sık vurgulayarak, onların bu anlayışlarının tutarsızlığını ve yanlışlığını ortaya koymuştur. Zira Allah'ın insanlarla diyalog kurup, onlara mesajlarını iletebilmesinin en uygun yolu, onlardan birini peygamber seçip, onun vasıtasıyla mesajlarını insanlara iletmesidir. Eğer Allah dileseydi, melekleri de peygamber olarak gönderebilirdi. Fakat bu durum, beraberinde birçok problemi de getirebilirdi. Onun için Allah, insanlara kendi cinslerinden peygamberler göndermiştir. Zira İslâma göre peygamberlerin insan oluşu, genel bir kaidedir.

c. Peygamberlerarası Üstünlük:

Müslümanlar, peygamberlerarası üstünlüğe inanırlar(888). Zira Kur'an-ı Kerim'de Allah, peygamberlerin bazısını bazısına üstün kıldığını açıkça belirtmektedir. "İşte bu peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Onlardan Allah'ın kendilerine hitap ettiği, derecelerle yükselttiği vardır. Meryem Oğlu İsa'ya belgeler verdik, onu Ruhü'l-Kudüs'le destekledik..."(889) "... And olsun ki peygamberleri birbirinden üstün kılmış ve Davud'a Zebur'u vermişizdir."(890) Bu ayetler, Allah'ın peygamberlerin bazısını bazısına üstün kıldığını açıkça göstermektedir. Yine dikkat edilirse bu ayetlerde, peygamberlerin üstünlüklerine esas olan şeylerden bazıları da belirtilmektedir. İlk ayetteki "kellemellâhü" ifadesi, öncelikle Hz.Musa (a.s.)'yı hatırlatmaktadır. Çünkü Allah onunla konuşmuştur(891). Onun için olsa gerek ismi burada açıkça belirtilmemiştir(892). Ayrıca bu ibâreyle İslâm Peygamberi de kastedilmiş olabilir. Zira onunla da Allah Mi-raç'da konuşmuştur(893). "Derecelerle yükseltmek" ifadesi, peygamberlerden bazılarının birtakım dereceler verilerek diğerlerinden üstün kılındığına işâret etmektedir. İslâm Peygamberi; bütün

888- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 144

889- Bkz. el-Bakara, 2/253

890- Bkz. el-İsrâ, 17/55

891- Bkz. el-Bakara, 2/55-56; el-A'raf, 7/142-145; Tâ-Hâ, 20/83-84; en-Neml, 27/8-9; el-Kaşas, 28/29-30

892- Bkz. S. Kutup, a.g.e., II/26

893- Bkz. en-Necm, 53/5-18; ayrıca bk. ARSLAN, a.g.e., II/212

Âlemlere peygamber gönderilmek, dâimi mucize ile desteklenmek ve son peygamber olarak gönderilmek gibi özelliklerin kendisine verilmesi suretiyle, diğer peygamberlere karşı derecesi yükseltilmiştir(894). Hz.İbrahim (a.s.)'e ise, "hillet" (dostluk) makâmı verilerek derecesi yükseltilmiştir(895). Ayetin sonunda da Hz. İsa (a.s.)'nın, Ruhü'l-Kudüs (Cebrâil)'le desteklenmek ve beyyine (mucize) ler verilmek suretiyle üstün kılındığı belirtilmektedir (896). İkinci ayette, peygamberlerarası üstünlük bir kez daha vurgulanmakta ve Hz.Davud (a.s.)'un "Zebûr" kitabının verilmek suretiyle üstün kılındığına da işâret edilmektedir. Ancak dikkat edilirse bu iki ayette verilen bilgiler, peygamberlerarası üstünlüğün maddî unsurlara değil, fakat Allah'ın peygamberlere verdiği birer mânevî imtiyaza dayandığını açıkça göstermektedir. Zira her iki ayette bazı peygamberlerin üstünlüğünün nedeni olarak belirtilen şeyler, maddî birer unsur olarak değil, fakat Allah'ın onlara verdiği mânevî birer imtiyaz olarak görünmektedir.

Ayrıca Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de, peygamberlerle ilgili olarak iki önemli kavram kullanmıştır. Bunlar; "resûl" ve "nebî" kavramlarıdır(897). Daha önce de değinildiği gibi, lügat anlamıyla bu iki kavramın bütün peygamberler için kullanılması mümkün iken, âlimlerin bu kavramlara yükledikleri terim anlamları bu imkânı ortadan kaldırmıştır. Buna göre "nebî"; yeni bir şeriat ve yeni bir kitapla gönderilmeyip, kendinden önceki bir peygamberin şeriat ve kitabını ümmetine bildirmekle görevlidir. "Resûl"; kendisine yeni bir şeriat ve kitap vahyedilen, bu vahyedilen şeriat ve kitabı da tebliğle görevlendirilen peygamberdir. Bu yüzden de "resûl", "nebî" den daha kapsamlıdır. Her "resûl" aynı zamanda bir "nebî" iken, her "nebî" "resûl" değildir. Bu nedenle de "resûl" olan peygamberler, "nebî" olan peygamberlerden mertebeye daha üstündürler(898). Bunun yanında Kur'an-ı Kerim'de bazı peygamberler de, "ulü'l-azm" peygamberler olarak nitelendirilmişler-

894- Bkz. YAZIR, a.g.e., II/841; ARSLAN, a.g.e., II/212

895- Bkz. en-Nisâ, 4/125

896- Bkz. ARSLAN, a.g.e., II/212

897- Bkz. el-Mu'cemü'l Müfehres, 314-320, 686-687

898- Bkz. Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârf Şerhi, 45; M. Ali Sâbûni, a.g.e., 16; A. A. Tabbâra, a.g.e., 12; KILAVUZ, a.g.e., 146; BAHÇECİ, a.g.e., 76-79

dir(899). "Ey Muhammed! Peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret..."(900) ayeti, bu durumu açıklıkla ortaya koymaktadır. Görüldüğü gibi bu ayette, peygamberlerden bazılarının azim sahibi peygamberler olduğuna işaret edilmektedir. Aslında bütün peygamberler, azim ve sebat sahibi kimselerdir. Fakat sadece bazı peygamberler; azimlerinin kuvvetli, imtihanlarının şiddetli, mücâdelelerinin güç oluşundan ve diğerlerine göre daha çok sıkıntıya katlanmış olmalarından dolayı, "ulü'l-azm" (azim sahibi) peygamberler olarak kabul edilmişlerdir. Bu peygamberler; Hz.Nuh (a.s.), Hz.İbrahim (a.s.), Hz.Musa (a.s.), Hz.İsa (a.s.) ve Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir(901).

Müslümanlara göre peygamberlerin en üstünü ise, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir(902). Bazı âlimlerin tespitlerinden hareketle onun, diğer peygamberlerden üstün taraflarını şöyle sıralamak mümkündür(903):

1- Hz.Muhammed (s.a.v.), bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmiştir. Halbuki diğer peygamberler, sadece kendi kavimlerine gönderilmişlerdir(904).

2- Önceki peygamberlere ayrı ayrı verilen meziyetlerin hepsi ona, toptan verilmiştir(905).

3- Kur'an'a göre onun ümmeti, en hayırlı ümmettir. Ümmeti en hayırlı olan peygamber de, peygamberlerin en hayırlısıdır (906).

4- Diğer peygamberlerin mucizelerinin etki ve tesiri kendi dönemleri ile sınırlı iken, onun Kur'an mucizesinin etki ve tesiri kıyamete kadar devam edecektir(907):

899- Bkz. el-Ahkâf, 46/35; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 19

900- Bkz. el-Ahkâf, 46/35

901- Bkz. YAZIR, a.g.e., VI/4363-4364; BAĞECİ, a.g.e., 162

902- Bkz. DEHLEVİ, a.g.e., II/6; M. A. Sâbûni, a.g.e., 21

903- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 238-241; KILAVUZ, a.g.e., 144-145;

DEHLEVİ, a.g.e., II/6; M. A. Sâbûni, a.g.e., 21-24

904- Bkz. el-Enbiya, 21/107; Ayrıca bk. AKSEKİ, a.g.e., 168-169

905- Bkz. Seyyid Süleyman Nedvî, Hz.Muhammed (A.S.) Hakkında Konferanslar, (Trc. Osman Keskiöğlü), (Basılıığı Yer ?, Baskı Tarihi ?), 101-127; AKSEKİ, a.g.e., 170-172

906- Bkz. Âli İmrân, 3/110; ayrıca bk. TAFTAZANİ, a.g.e., 304

907- Bkz. el-Bakara, 2/23-24; Hûd, 11/13-14; Yunus, 10/15-16;

el-İsrâ, 17/88; el-Ankebût, 29/50-51; ayrıca bk. BİLMEN,

a.g.e., 238; KILAVUZ, a.g.e., 145

5- İslâm Peygamberi hem nebî ve hem de resûl olduğu gibi, peygamberlerin de sonuncusudur. Ondan sonra başka peygamber gelmeyecektir. Onun peygamberliği ve tebliğ ettiği din, kıyâmete kadar devam edecektir. Bu yüzden o, peygamberlikleri sınırlı bir zamanı içeren diğer peygamberlerden üstündür(908).

6- Allah, İslâm Peygamberinin dışındaki bütün peygamberlere isimleriyle de hitap etmiştir(909). Fakat İslâm Peygamberinin ismi, Kur'an'da bir defa Ahmed(910), dört defa Muhammed(911) olarak geçmesine rağmen Allah ona, ismiyle değil peygamberlik sıfatıyla hitap etmiştir(912). Bu da, onun diğer peygamberlerden üstünlüğüne işâret eden, dikkat çekici ve ince bir husustur(913).

Bütün bunlar, İslâm Peygamberini diğer peygamberlerden ayıran ve üstün kılan hususlardır. Bu ve benzeri özelliklerinden dolayı Hz.Muhammed (s.a.v.), Müslümanlar tarafından peygamberlerin en büyüğü olarak kabul edilmektedir(914).

Netice olarak denilebilir ki; İslâma göre, peygamberlerarası üstünlüğü kabul etmek esastır. Çünkü bizzat Allah Kur'an'da, peygamberlerarası üstünlüğün varlığına işâret etmiştir. Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi Kur'an'ın peygamberleri; nebî, resûl ve ulü'l-azm olarak nitelendirmesi ve sınıflandırması da, peygamberlerarasında derece farkının olduğuna işâret etmektedir. Çünkü bu sınıflandırmadaki her eleman birbirine denk olmadığı gibi, aralarında üstünlük de sözkonusudur. Ancak dikkat edilirse peygamberlerarası üstünlük; güç, kuvvet, mal, saltanat ve ve benzeri şeylere değil, bilâkis Allah'ın onlara diğer peygamberlerden farklı olarak verdiği mânevi imtiyazlara dayanmaktadır. Yukarıda verilen bilgiler, bu hususu açıkça göstermektedir. Kısaca İslâma göre, peygamberlerarasında derece farkı vardır. Müslümanlar arasında meşhur olan görüşe göre, peygamberlerin en üstün derecede olanı Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Ondan sonra sırasıyla; Hz.Ibrahim (a.s.),

908- Bkz. el-Maide, 5/3; el-Ahzâp, 33/40; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 145

909- Bkz. el-Maide, 5/116; el-A'raf, 7/144; Hûd, 11/48

910- Bkz. es-Saff, 62/6

911- Bkz. Âli İmrân, 3/144; el-Ahzâp, 33/40; Muhammed, 47/2; el-Fetih, 48/29

912- Bkz. el-Maide, 5/41,67; el-Enfâl,8/64; el-Ahzâp, 33/45

913- Bkz. M. Ali Sâbuni, a.g.e., 24

914- Bkz. DEHLEVI, a.g.e., II/6; M. A. Sâbuni, a.g.e., 21; A. A. Tabbara, a.g.e., 19; AKSEKI, a.g.e., 168-178

Hız.Musa (a.s.), Hız.Isa (a.s.) ve Hız.Nuh (a.s.) gibi ulü'l-azm (azim sahibi) peygamberler yer almaktadır. Bunları da, resûl ve nebî olan peygamberler tâkip etmektedir(915).

d. Peygamberler Hakkında Vâcip Olan Sıfatlar:

Peygamberler hakkında vâcip olan sıfatlar; sıdk, emânet, fetânet, tebliğ ve ismet'tir(916). Şimdi bunlara kısaca temas edelim.

da. Peygamberlerin Doğru Olması (Sıdk):

Sıdk, peygamberlerin ayrılmaz bir vasfı olup, her yönüyle mutlak doğruluk demektir. Bütün peygamberler, doğru sözlü ve dürüst birer insandır(917). Hiçbir peygamberin Allah'a karşı yalan uydurması ve doğruluğun zıddı olan "kizb" (yalancılık) sıfatını taşıması mümkün değildir(918). "Eğer Muhammed, Bize karşı ona birşeyler katmış olsaydı, Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şahdamarını koparırdık. Hiçbiriniz de onu kurtaramazdınız" (919) ayeti, bir peygamberin yalan söyleyemeyeceğini, şayet söylerse cezasının şiddetini tehditvârî birşekilde vurgulamaktadır. Ayrıca bu ayet, İslâm Peygamberinin tebliğinde doğru olduğunu da ortaya koymaktadır. Çünkü ayetin bahsettiği öldürme olayı, onun hakkında gerçekleşmemiştir(920). Bunun yanında Allah'ın peygamberlerini mucizelerle desteklemesi, onların şahsiyetlerinde olan doğruluğun davalarında da mevcut olduğunu açıkça göstermektedir (921).

db. Peygamberlerin Emîn Olması (Emânet):

Emânet, peygamberlerin gerek vahiy konusunda, gerekse diğer hususlarda emîn ve güvenilir olmasıdır(922). Bütün peygamberler, emîn kimselerdir. Şayet onlar emîn kimseler olmasalardı, peygam-

915- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 162

916- Bkz. Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhânevî, Ehl-i Sünnet İtikadı, (Çev. Abdulkadir Kabakçı-Fuad Günel), (İst., 1980), 39

917- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 138

918- Bkz. AYDIN, a.g.e., 253

919- el-Hâkka, 69/44-47

920- Bkz. S. Kutup, a.g.e., XV/212

921- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 185; bazı mucizeler için bk. el-Maide, 5/110-115; Hâd, 11/64; el-Enbiyâ, 21/58-59; el-Kamer, 54/27

922- Bkz. AYDIN, a.g.e., 253

berlik ve vahiy değişirdi(923). Ancak bütün peygamberler emn ve emânet sahibi kimseler oldukları için, Allah'dan vahiy yoluyla aldıkları bilgileri, peygamberlik vazifelerinin gereği olarak olduğu gibi tebliğ etmişlerdir(924). Hiçbir şeyi gizlememişlerdir. Eğer peygamberler kendilerine indirilen vahiylerden bazı şeyleri gizlemiş olsalardı, İslâm Peygamberi kendisine itap mahiyeti taşıyan ayetleri gizlerdi(925). Halbuki bu mahiyetteki ayetler, Kur'an'da yer almaktadır(926). Peygamberlerin "emânet" sıfatının zıddı olan "hıyânet" sıfatına taşımaları ise imkansızdır(927). Zira, "bir peygamber için emnete hainlik etmek? (Bu) olur şey değildir..."(928) Bu nedenle peygamberlerin emn olmaları zarûrî, hin olmaları muhldir(929).

dc. Peygamberlerin Vahiy İnsanlara Bildirmesi (Tebliğ):

Tebliğ, peygamberlerin Allah Taâlâ tarafından kendilerine vahyolunan ve bildirilmesi emredilen şeyleri kavimlerine ilvesiz ve noksansız olarak aynen bildirmeleridir(930). Bütün peygamberler, vahiy yolu ile Allah'dan aldıkları bilgileri, kavimlerine olduğu gibi tebliğ etmişlerdir(931). Zira tebliğ, bir peygamberin peygamberlik vazifesini yerine getirmesinin gereğidir. "Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan, onun elçiliğini yapmamış olursun"(932) ayeti, bu hususu açıklamaktadır. Kısaca İslâmî peygamberlik anlayışına göre tebliğ, peygamberlerde bulunması vacip olan bir sıfattır. Tebliğ sıfatının zıddı olan "kitmn'ı şeriat" ın peygamberlerde bulunması ise, muhldir(933).

dd. Peygamberlerin Üstün Akıllı Olması (Fetânet):

Peygamberlerde bulunması vacip olan bir diğer sıfat ise,

- 923- Bkz. M. Ali Sbni, a.g.e., 51
924- Bkz. el-Maide, 5/67; el-A'raf, 7/61-62,79,93; el-Ahzâp,33/39
925- Bkz. M. Ali Sbni, a.g.e., 51
926- Bkz. el-En'am, 6/52; el-Ahzâp, 33/37; Abese, 80/1-12
927- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 185
928- Bkz. Ali İmran, 3/161
929- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 138
930- Bkz. AYDIN, a.g.e., 254
931- Bkz. el-Maide, 5/67,99; el-Ankebut, 29/18; el-Ahzâp, 33/39
932- Bkz. el-Maide, 5/67
933- Bkz. A. Z. Gmşnevi, a.g.e., 39; BİLMEN, a.g.e., 185-186

fetânettir(934). Fetânet; peygamberlerin akıllı, zeki, uyanık, hafızalarının kuvvetli ve mantıklı olmaları demektir(935). Allah bütün peygamberlerini, akıllı ve zeki insanlar arasından seçmiştir. Eğer peygamberler kâmil bir akla ve keskin bir zekâyâ sahip olmasalardı, ümmetlerini ikna edemezler, onlara karşı önemli deliller ileri süremezler ve onlarla güzelce mücâdele etmeye güç yetiremezlerdi(936). Bu yüzden fetânet sıfatının zıddı olan ahmaklık sıfatının peygamberlerde bulunması, imkansızdır(937).

de. Peygamberlerin Masûmiyeti (İsmet):

İslâm literatüründe peygamberlerin masûmiyetini ifade için, "ismet" kavramı kullanılmaktadır(938). "İsmet", Arapça bir kelime olup, lügatte; menetmek ve korumak anlamlarına gelmektedir. Arapçada "onu yemekten men ettim, yalan söylemekten men ettim" denilirken, bu ifadelerdeki "men" kelimesinin karşılığı olarak "ismet" kavramı kullanılmaktadır(939). Kur'an'da da "ismet", men etmek ve korumak anlamlarında kullanılmaktadır(940). Dinî bir terim olarak ise "ismet"; Allah Taâlânın peygamberlerini günah ve isyana düşmekten, yasak ve haramları işlemekten korumasıdır(941). Bu kısa girişten sonra peygamberler hakkında vacip olan "ismet" sıfatı, çeşitli yönleriyle önceki sıfatlara göre biraz daha genişçe ele alınacaktır. Zira önceki iki bölümde ele alınan ilgili dinlerin görüşleriyle iyi bir karşılaştırma yapabilmek için, detaya inmekte fayda görülmektedir.

İslâm âlimleri, peygamberlerde bulunması vacip olan "ismet" sıfatının keyfiyeti hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bazı âlimlere göre "ismet"; Allah'ın hâlis bir ihsânı olup, kulun bunda bir ihtiyarının olmamasıdır. Bu da, ya Allah'ın peygamberleri meleklerin tabiatında yaratması veya onları cebren günahlardan alıkoyması şeklinde olabilir. Diğer bazı âlimler de "ismet" in; Allah'ın

934- Bkz. A. Z. Gümüşhânevi, a.g.e., 39

935- Bkz. AYDIN, a.g.e., 255; M. A. Sâbûni, a.g.e., 55

936- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 185; S. Havvâ, a.g.e., 137

937- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 185

938- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 95; M. A. Sâbûni, a.g.e., 61-62

939- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 62; SİNANOĞLU, Kur'an-ı Kerim ve Kitâb-ı Mukaddeste Peygamberlerin İsmeti, 15

940- Bkz. el-Maide, 5/67; Yunus, 10/27; Hûd, 11/43; el-Ahzâp, 33/17; el-Mü'min, 40/33; el-Mücâdele, 58/8-9

941- Bkz. AYDIN, a.g.e., 255; SİNANOĞLU, a.g.e., 15

bir fazlı ve lütfu olduğunu, fakat bunda kulun ihtiyarının iyiliğe yönelik, kötülükten sakınacak şekilde bulunduğunu kabul etmektedirler(942). İmam Mâtûrîdî de bu son görüşe meylederek şöyle demiştir: "Peygamberlerdeki ismet sıfatı mihneti, yani ibtilâ ve imtihanı yoketmez. Yani peygamberleri tâata mecbur kılmaz ve isyandan da aciz kılmaz. Belki ismet, Allah Taâlâ tarafından bir lütuftur. Peygamberi hayır işlemeğe sevkeder, kötülükten meneder. İbtilâ ve ihtiyar mânâsını gerçekleştirmek için, peygamberlerin irade ve ihtiyarları bâkî kalır."(943) "Eş'arîlere göre ismet, - herşeyi Fâili Muhtâr'a isnâd etmeleri sebebiyle- Allah Taâlâ'nın peygamberlerde tâatı yaratıp, mâsiyeti yaratmamasıdır."(944) Mutezile mezhebine göre ismet; Allah'ın peygamberlere bir lütfu olup, onun sayesinde peygamberler günahlardan korunmuş olurlar. Yalnız bu sıfat, sadece peygamberler için geçerlidir ve bu sıfatı taşıyan peygamberin ihtiyarı elindedir, o, mâsiyete de , tâata da kâdirdir(945).

Görüldüğü gibi mezhepler, peygamberlerde ismet sıfatının bulunduğu ve bu sıfatın onlara Allah'ın bir lütfu, bir ihsânı olduğu noktasında birleşmektedir. İhtilaf, bu sıfatın keyfiyeti hususundadır. İmam Mâtûrîdî'ye göre peygamberlerdeki ismet sıfatı, onları tâata mecbur etmez, isyandan da aciz kılmaz, onlardaki irade ve ihtiyarı da ortadan kaldırmaz. Yalnız bir lütuf olarak Allah onları, iyiliğe sevkeder ve kötülükten meneder. Eş'arîlere göre de ismet, Allah'ın peygamberlere olan bir lütfudur. Fakat onlar ismeti, Allah'ın peygamberlerde tâatı yaratıp, mâsiyeti yaratmaması şeklinde izah etmektedirler. Mutezile ise; peygamberlerin irade ve ihtiyara sahip olduklarını, onların tâatı da mâsiyeti de işlemeye kâdir olduklarını, fakat ilâhî bir lütuf olarak günahlardan korunmuş olduklarını, kabul etmektedir.

Peygamberlerin "ismet" sıfatını taşımaları, hem dinin ve hem de aklın gereğidir(946). Zira bir kimsenin hem peygamber olması, hem de hırsız, zânî, yankesici ve zâlim olması mantıken bü-

942- Bkz. Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi, 158

943- Bkz: aynı eser, 159

944- Bkz. SİNANOĞLU, a.g.e., 18

945- Bkz. a. e., 19

946- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 63; BAHÇECİ, a.g.e., 112

yük bir çelişkidir. Böylesi birisine, iddiası ister peygamberlik olsun, ister başka birşey olsun insanların inanması ve onu önder kabul edip, peşinden gitmesi mümkün görünmemektedir. Zira onların günah işlemleri mümkün olursa, hem insanları günahlardan men etmeleri ve hem de insanların onları birer örnek, birer önder kabul etmeleri caiz olmaz(947). Halbuki bütün peygamberler; insanlardan kendilerine uymaları istenen, insanlar için örnek ve önder olarak seçilen kimselerdir(948). Bundan dolayı, peygamberlerin "ismet" sıfatını taşımaları zarûrî, bu sıfatı taşımayan birinin peygamber olması veya bu sıfatın zıddının bir peygamberde bulunması ise, imkansızdır(949).

İslâm âlimleri, peygamberlerde bulunan "ismet" sıfatının kapsamı konusunda da ihtilaf etmişlerdir. Peygamberlerin günahlardan masûmiyeti, peygamberlikten önce mi, sonra mı? Bu masûmiyet, büyük-küçük bütün günahları kapsıyor mu, kapsamıyor mu? Şimdi bu hususları, biraz genişleterek ele alalım.

1- Peygamberlerin nübüvvetten önceki "ismet" leri hakkında görüş ayrılıkları vardır. Mutezile mezhebinin çoğunluğu, Hâricîler ve Şi'a; peygamberlerin peygamberlikten önce ve sonra, büyük-küçük hiçbir günah işlemeyeceklerine, bu nedenle de masûm olduklarına inanmaktadırlar. Bazı Mutezilere ve Hâricîlere göre ise peygamberler, büyük-küçük günahlardan masûm değillerdir. Bu, bazı Mürcie'nin de inancıdır(950). Ehl-i Sünnet mezhebine göre peygamberler, peygamberlikten önce hatâ ile, unutarak ve yanılarak büyük günah işleyebilirler. Çünkü vahiyden önce peygamberlerden büyük günahın çıkmadığını gösteren bir delil yoktur. Peygamberlerin küçük günahları unutarak, yanılarak ve hatâ ile işlemleri, ittifakla mümkün görülmüştür. Cumhura göre peygamberlerin küçük günahları kasten işlemleri de mümkündür. Fakat Cubbâf ve ona tabi olanlar aksi kanâattadırlar(951). Peygamberlerin tiksindirici ve nefreti gerektiren küçük günahları, peygamberlikten önce işleme-

947- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 62-63; BAHÇECİ, a.g.e., 112

948- Bkz. en-Nisâ, 4/59,64; el-Enbiya, 21/72-73; el-Ahzâp, 33/21

949- Bkz. BİLMEN, a.g.e., 183; KILAVUZ, a.g.e., 139

950- Bkz. Ebû Yüsr Muhammed Pezdevi, Ehl-i Sünnet Akâidi, (Trc. Şerafeddin Gölçük), (İst., 1980), 240-241

951- Bkz. Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârf Şerhi, 158; Ebû Yüsr M. Pezdevi, a.g.e., 244; TAFTAZÂNİ, a.g.e., 302

leri mümkün değildir(952).

Peygamberlerin işledikleri hatâlara ve küçük günahlara "zelle" denilmektedir(953). Bu kavram Kur'an'da sadece bir defa Hz.Âdem (a.s.) ve Hz.Havvâ hakkında, şeytânın onların ayagını kaydırıp, onlara yanlış yaptırmasını ifade için "fe ezellehümâ" (954) şeklinde kullanılmıştır. Peygamberlerin nübüvvetten önce günah işlediklerini hissettiren bazı Kur'an ayetleri vardır(955). Peygamberlerin nübüvvetten önceki "ismet" i konusuna daha iyi ışık tutabilmek için, bunlardan bazıları üzerinde durmakta fayda vardır. Şöyle ki:

la- Bu konudaki en önemli örneği, Hz.Âdem (a.s.) hakkındaki Kur'an ayetleri oluşturmaktadır. Cenâb-ı Hak onu yaratmış, ona ruhundan üfleyip, melekleri secde ettirmiş, eşi Havvâ ile cennette ikâmetine ve onları orada bir ağaç müstesnâ diledikleri meyveleri yemek üzere serbest bırakmıştır(956). "Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın ve istediğiniz yerden yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın yoksa zâlimlerden olursunuz. Şeytân, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı: 'Rabbinizin sizi bu ağaçtan men etmesi melek olmanız veya burada temelli kalmanızı önlemek içindir. Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim' diye ikisine yemin etti. Böylece onların yanılmalarını sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerine ayıp yerleri göründü, cennet yapraklarından oralarına örtmeğe koyuldular. Rableri onlara, 'Ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytânın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?' diye seslendi."(957). Hz.Âdem (a.s.)'in günah işlediğine işâret eden ve hissettiren ayetler bunlardır. Ancak İslâm âlimleri, onun bu günahı kasten işlemediği, hatâen, unutarak ve yanılarak işlediği, aynı zamanda da peygamberlikten önce olduğunda birleşmektedir(958). Hz.Âdem (a.s.) bu fiili, nü-

952- Bkz. TAFTAZÂNÎ, a.g.e., 303-304

953- Bkz. Ebû Yüsr M. Pezdevi, a.g.e., 240; TAFTAZÂNÎ, a.g.e., (S. Uludağ'ın Dipnotu), 303

954- Bkz. el-Bakara, 2/36

955- Bkz. el-A'raf, 7/19-23; el-Kasas, 28/15-17;

956- Bkz. el-Bakara, 2/30-35; el-A'raf, 7/11-19; el-Mü'minûn, 23/12-14; Âli İmrân, 3/59

957- el-A'raf, 7/19-22; ayrıca bk. el-Bakara, 2/35-38; Tâ-Hâ, 20/117-125

958- Bkz. Ebû Yüsr M. Pezdevi, a.g.e., 244; BİLMEEN, a.g.e., 184; M. Ali Sâbûni, a.g.e., 76-79

büvvetten önce işlemiştir(959). İkinci olarak; bu olayda kasıt yoktur, unutmaya vardır. "And olsun ki daha önce Adem'e ahd vermiştik, fakat unuttu; onu azimli bulmadık"(960) ayeti, onun bu fiili unutarak işlediğine açıkça işâret etmektedir(961). Üçüncü olarak; Hz.Âdem (a.s.), yanlış bir teville hatâen bu fiili işlemiş olabilir. Zira Kur'an'da yasak ağaçtan "şu ağaç" olarak bahsedilmekte, ağacın cinsi ve nev'i belirtilmemektedir. Bazı âlimler; "şu ağaçtan" muradın, o ağacın bütün cinsleri olduğunu, fakat Hz.Âdem (a.s.)'in yasağı sadece o ağaçla sınırlı sanıp, o ağacı değil de onun cinsinden başka bir ağacı yediğini söylemektedir(962). Dördüncü olarak; bu olayın diğer bir nedeni de Hz.Âdem (a.s.) ve eşinin şeytâna inanarak, onun yalan yeminine kanmalarıdır. Çünkü onlar, hiçbir kimsenin yalan yere Allah adına yemin etmeyeceğine inanıyorlardı. Şeytân yalan yere yemin ederek hem onların yanılmalarını ve hem de yasağı çiğnemelerini sağlamıştır(963). Kısaca bütün bu bilgilir; Kur'an'da anlatılan olayda Hz.Âdem (a.s.)'in Rabbine isyan etmediğini, kastî bir günah işlemediğini, unutarak, yanılarak ve yanlış bir teville hatâen yasağı çiğnediğini açıkça göstermektedir. Bu olayın meydana geldiği zaman o, henüz peygamber de değildi. Ayrıca onun fiili sadece kendisiyle ilgili olup, onun hatâsının bedelini başka insanların ödemesi de İslâma ters düşer. Çünkü İslâmda herkes kendi yaptığından sorumludur, kimse kimsenin günahını çekmez(964).

1b- Hz.Mûsâ (a.s.) nın başından geçen olay da, bu konuda önemli bir misaldir. "Mûsâ, halkının haberi olmadığı bir zamanda şehre girdi. Biri kendi adamlarından, diğeri de düşmanı olan iki adamı döğüşür buldu. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Mûsâ, onun düşmanına bir yumruk vurdu; ölüme sebep oldu. 'Bu şeytânın işidir; çünkü o apaçık, saptıran bir düşmandır' dedi. Mûsâ: 'Rabbim! Doğrusu kendime yazık ettim,

959- Bkz. Fahrüddin el-Râzî, Peygamberlerin Masûmiyeti, (Çev. H. Fehmi Ulus), (İst., 1986), 35; ARSLAN, a.g.e., II/300

960- Bkz. Tâ-Hâ, 20/115

961- Bkz. F. el-Râzî, a.g.e., 38

962- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 79; S. Kutup, a.g.e., VI/36

963- Bkz. el-A'raf, 7/20-22; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., III/2142

964- Bkz. el-Bakara, 2/81,134,286; en-Nisâ, 4/84,111,123; el-Maide, 5/105; el-En'am, 6/31,52,120,132,164; Yunus, 10/108; er-Rum, 30/44; el-Fâtır, 35/18; el-Müddesir, 74/38

beni bağışla' dedi. Allah da onu bağışladı. O, şüphesiz bağışlayandır, merhamet edendir. Mûsâ: 'Rabbim! Bana verdiğin nimete and olsun ki, suçlulara asla yardımcı olmayacağım' dedi."(965) Bu ifadeler, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın durumunu açıkça ortaya koymaktadır. Ancak ayetler dikkatle incelenirse, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın bu fiili kasten işlemediğini anlamak mümkün görünmektedir. Onun asıl niyyeti, kendi çevresinden olan ve kendinden yardım isteyen kişiyi o kıptinin elinden kurtarmaktı. Kendi çevresinden olan kişiyi kurtarmak için, öldürme niyyeti olmaksızın kıptiye vurmuş, fakat kıpti ölmüştür(966). Arkasından Hz.Mûsâ (a.s.) yukarıdaki ifadelerde görüldüğü gibi, hemen pişman olmuş ve Allah'dan affını istemiştir. Bu bile öldürmenin hatâen olduğunu, kasten olmadığını göstermesi açısından yeterlidir. Çünkü eğer onun fiili kastı olsaydı, onun pişman olup, tevbe etmesine gerek kalmazdı. Ayrıca bu olay nedeniyle peygamber olunca kendini itham eden Firavun'a Hz. Mûsâ (a.s.); "o işi kasten yaptımsa sapıklardan biri sayılıırım" (967) cevabını vermiştir. Bu ayet, onun öldürme fiilini kasten işlemediğinin açık bir ifadesidir.

2- Peygamberlerin nübüvvetten sonraki "ismet" leri, nübüvvetten önceki "ismet" lerinden mertebeye daha kuvvetlidir(968). Çünkü peygamberlikle birlikte onlar, vahyin kontrolüne girerler ve sadece vahye uyarlar(969). Mutezile, sırf akli esas olarak peygamberlerin günah işlemelerini mümkün ve caiz görmemiştir. Onlara göre halkı Hakk'a davet eden örnek insanların geçmişi de hâli de tertemiz olmalıdır ki, muhâtaplarına emniyet ve itimad verebilsin(970). Şi'a ise, peygamberlerin nübüvvetten sonra gerek kasten ve gerekse sehven büyük-küçük günah işlemekten masûm olduklarını kabul etmektedir. Ancak Şiiler, peygamberlerin takkiye icâbı küfür ızhar etmelerini caiz görmektedirler(971). Ehl-i Sünnet mezhebine göre, nübüvvetten sonra peygamberlerin kasten büyük günah işlemeleri mümkün değildir. Fakat onların, yanılarak ve u-

965- Bkz. el-Kasas, 28/15-17

966- Bkz. F. Râzî, a.g.e., 107; ARSLAN, a.g.e., XII/484

967- Bkz. eş-Şuarâ, 26/20

968- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 105

969- Bkz. el-En'am, 6/106; el-A'raf, 7/30; Yunus, 10/15; ez-Zümer, 39/65; en-Necm, 53/3-4

970- Bkz. TAFTAZÂNİ, a.g.e., (S. Uludağ'ın Dipnotu), 303

971- Bkz. TAFTAZÂNİ, a.g.e., 304

nutarak büyük günah işlemelerini ise mümkün görmüşlerdir. Peygamberlerden küçük günahların hem sehven ve hem de kasten sadır olmasını da, mümkün görmüşlerdir. Yukarıda da değinildiği gibi buna, "zelle" denilmektedir(972).

Peygamberlerin esas vazifesi, gelen vahyi olduğu gibi insanlara tebliğ etmektir. Bu, onların peygamberlik vazifelerinin bir gereğidir(973). Ehl-i Sünnet'e göre peygamberler, dini tebliğ ve insanların irşadı konularında yalancılıktan, yanılmaktan ve unutmaktan korunmuşlardır. Onların gelen vahyi, kasten değiştirmeleri ve gizlemeleri de mümkün değildir(974). "Eğer o peygamber bazı sözler uydurup, Bize isnad etmeye kalkışsaydı, elbette Biz onu kuvvetle yakalardık, sonra onun şahdamarını koparırdık.."(975) Bu ayetlerin ifade ettiği suç ve bu suça tekâbül eden ceza hiçbir peygambere uygulanmamıştır(976). Onun için bu ayetleri, hiçbir peygamberin vahyi değiştirme ve gizleme yoluna gitmediğinin delili olarak değerlendirmek de mümkündür. Ayrıca peygamberlerin, unutma ve hatâ sonucu gelen vahyi değiştirmeleri de mümkün değildir. Zira onlardan gelen vahyi tebliğ etmeden önce unutma ve yanılma olmaz(977). Çünkü vahyi unutmamak üzere peygamberin kalbine yerleştiren ve onu sırası geldiğinde okutturan Allah'tır (978). Yalnız Allah'ın neshini istediği şeyleri, peygamberlerin unutmaları bundan müstesnâdır(979).

Ancak peygamberler, vahiy mahsülü olmayan, din ve tebliğle alakası bulunmayan, vahiy ve tebliğin hakikatini tamamlayıcı hususlar dışında diğer insanlar gibidir. İnsan olmaları nedeniyle, dünya ile ilgili bazı işlerde ve hakkında vahiy bulunmayan bazı konularda, kendi iradeleriyle içtihad edip, karar verebilirler ve bazen de bu kararlarında isâbet etmeye bilirler. Çünkü onlar, bu gibi hususlarda masûm değildirler(980).

Peygamberlerin nübüvvetlerinden sonra itab edildiklerine i-

- 972- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 139; TAFTAZÂNÎ, a.g.e., 302; Ebû Yüsr M. Pezdevi, a.g.e., 244; Nureddin es-Sâbüni, a.g.e., 122
973- Bkz. el-Maide, 5/67,99; el-Ankebût, 29/18; el-Hâkka, 69/44-47
974- Bkz. KILAVUZ, a.g.e., 139; SİNANOĞLU, a.g.e., 22
975- Bkz. el-Hâkka, 69/44-47
976- Bkz. S. Kutup, a.g.e., XV/212
977- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 116
978- Bkz. el-Kıyâmet, 75/16-17; el-A'lâ, 87/6
979- Bkz. el-Bakara, 2/106; ayrıca bk. BAHÇECİ, a.g.e., 118-119
980- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 119; SİNANOĞLU, a.g.e., 23

şâret eden ve onların günah işlediği düşüncesini hatıra getiren bazı ayetler, Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır(981). Bu tip ayetleri âlimler; genelde evlâ olanı terk ve içtihatla hatâ olarak değerlendirmişler, bu şekilde değerlendirilmesi mümkün olmayan olayların ise peygamberlikten önce olduğunu kabul etmişlerdir (982). Şimdi peygamberlerin günah işlediğini hatıra getiren ve onları itab eden bazı ayetleri kısaca ele alalım.

2a- "Zünnûn hakkında söylediklerimizi de an. O, öfkelenerek giderken kendisini sıkıntıya sokmayacağımızı sanmıştı; fakat sonunda karanlıklar içerisinde: 'Senden başka Tanrı yoktur, sen münezzehsin doğrusu ben haksızlık edenlerdenim' diye seslenmişti. Biz de ona cevap verip, onu üzüntüden kurtarmıştık. İnananları böyle kurtarıyoruz."(983) Bu ayetler, Hz.Yunus (a.s.)'la ilgilidir. Dikkat edilirse Hz.Yunus (a.s.), Rabbinin emrine karşı gelmiş değildir. Onun yaptığı, vahiy olmayan bir konuda kendi başına hareket etmektir. Bu ise büyük günah değildir. Hattâ normal bir insan için günah bile değildir. Ama bir peygamber için kusurdur (984). Onun öfkelenerek gitmesi, Rabbine değil kavminedir. Çünkü hiçbir peygamber için Rabbine öfkelenmek, İslâmî açıdan caiz değildir. Bu yüzden, onun öfkesi de buğzu da kavmine idi(985). Ancak "bu terkediş, ne görevden kaçıştı ve ne de görevi verene baş kaldırıştı. Sadece ilâhî çağrıya uymayan halktan uzaklaşıştı. Ancak böyle de olsa bu hâl, peygamber için "zelle" sayılırdı."(986) Onun "zelle" sinin nedeni, acelecilikti. "Ey Muhammed! Sen Rabbinin hükmüne kadar sabret, balık sahibi Yunus gibi (aceleci) olma ..."(987) ayeti, bunu açıkça göstermektedir. Allah, onu bu aceleciliğinden dolayı cezalandırdı(988). Fakat yaptığına pişman olup, tevbe edince de onu affetti(989). Kısaca bu ayetlerde anlatılan Hz.Yunus (a.s.)'un davranışını, büyük bir günah olarak değil, fakat onun Allah katında efdal olanı terk etmesi olarak değerlendirmek mümkün görünmektedir.

981- Bkz. el-Enfâl, 8/67-68; Hüd, 11/45-46; Yusuf, 12/21-31

982- Bkz. TAFTAZÂNİ, a.g.e., 304; M. A. Sâbûni, a.g.e., 75-76

983- el-Enbiya, 21/87-88

984- Bkz. Tecrid-i Sarih, IX/151

985- Bkz. F. Râzî, a.g.e., 142-143; ARSLAN, a.g.e., XI/405-407

986- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/253-254

987- Bkz. el-Kalem, 68/48; ayrıca bk.YAZIR, a.g.e., VIII/5302-5304

988- Bkz. es-Sâffât, 37/139-148

989- Bkz. el-Enbiya, 21/87-88; es-Sâffât, 37/142-148

2b- Kur'an-ı Kerim'de İslâm Peygamberini de itab eden birçok ayet vardır. Ancak bunların hiçbirinde Allah; onun yaptığı fiilin günah olduğunu söylememiş, fakat en uygun olanı yapmadığı için onu uyarmıştır(990). Bedir savaşını müteâkip esirlere yapılan muâmele(991) üzerine vahyolunan ayetler şöyledir: "Yeryüzünde savaşırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz... Daha önceden Allah'dan verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldıklarınızdan ötürü size büyük bir azâp erişirdi."(992) Bedir esirleri hakkında izlenecek yolu belirten ilâhî bir emir, savaş bittiğinde gelmiş değildi. Böylesi hallerde Hz.Muhammed (s.a.v.), ashâbı ile istişâre eder, onların görüşlerini alırdı. Bu konuda da aynı usûlü takip etti(993). Bunun sonucunda o, çoğunluğun fikrince hareket edip, fidye karşılığı esirleri serbest bıraktı. Ancak o, burada en efdal olanı yapmayı terketmiş oluyordu. Çünkü yeni yayılan bir din, düşmanlarının az olması ve önüne konan engellerin kalkmasıyla amacına daha kolay ulaşabilir. Halbuki fidye karşılığı esirleri serbest bırakmak, bu temel amaca hizmet etmez. Bu yüzden o sırada en doğru olan, esirlerin işini bitirmek, fidye almamaktı. İslâm Peygamberi bu en iyiyi terkettiği için ikażı ilâhî gelmiştir(994). Ancak İslam Peygamberinin esirler konusunda nasıl davranılacağına dair bir bilgisi yoktu. Eğer olsaydı, ashâbına danışmazdı. O, esirleri serbest bırakmakla da bir günah işlemiş değildir. Eğer günah işlemiş olsaydı, hem esirlerden alınan fidyenin iadesi gerekir ve hem de onun tevbe etmesi gerekirdi. Böyle birşey de olmamıştır. Bu yüzden onun esirlere muâmelesi, bir günah değil, fakat Allah katında en efdal olanı terktir(995).

3- Ayrıca bütün peygamberler, gerek peygamberlikten önce, gerekse peygamberlikten sonra küfür ve şirkten korunmuşlardır. Bu hususta Müslüman âlimler arasında ittifak ve icmâ vardır(996). Çünkü bizzat Kur'an-ı Kerim Allah'ın, peygamberlerini küfre ve

990- Bkz. el-Enfâl, 8/67-69; et-Tevbe, 9/43; Yunus, 10/94; el-İsrâ, 17/73-75; el-Ahzâp, 33/1-3; Abese, 80/1-12

991- Bkz. Mahmud Es'ad, Tarih-i Dîni İslâm, (Sad. A. L. Kazancı-O. Kazancı), (İst., 1983), 606-607; ALGÜL, a.g.e., I/369

992- Bkz. el-Enfâl, 8/67-68

993- Bkz. Mahmud Es'ad, a.g.e., 606

994- Bkz. YAZIR, a.g.e., IV/2432; F. Râzî, a.g.e., 169; M. Ali Sâbûni, a.g.e., 106

995- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 144; F. Râzî, a.g.e., 169

996- Bkz. N. es-Sâbûni, a.g.e., 122; Ebû Yüsr M. Pezdevi, a.g.e., 248; Fıkıh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârfi Şerhi, 157; F. Râzî, a.g.e., 19; KILAVUZ, a.g.e., 139; TAFTAZÂNİ, a.g.e., 302

şirke düşmemek için pekiştirdiğini, onları bu konuda dikkatli olmaya çağırdığını, onların küfre ve şirke düşmelerini asla dilemediğini(997) belirtmektedir. Bu demektir ki peygamber gönderen zât, onları şirke ve küfre düşmekten korumuştur.

Bütün bunlardan sonra denilebilir ki; İslâmî peygamberlik anlayışında, peygamberlerin "ismet" sahibi olmaları vaciptir. Bu sıfatı taşımayan birinin peygamber olması veya bu sıfatın zıddının bir peygamberde bulunması ise, imkansızdır. Peygamberler, peygamberlikten önce ve sonra kasten büyük günah işlemekten masûmdurlar. Ancak peygamberlerin yanılarak, unutarak ve hatâ ile büyük günahları hem peygamberlikten önce ve hem de peygamberlikten sonra işlemeleri caiz görülmüştür. Peygamberlerin küçük günahları hem sehven, hem de kasten peygamberlikten önce ve sonra işlemeleri caizdir. Buna "zelle" denilmektedir. Ancak Cubbâî ve taraftarları, kasten küçük günahı caiz görmemişlerdir. Peygamberlerin peygamberlikten sonraki "ismet" leri, peygamberlikten önceki "ismet" lerinden mertebeye daha üstündür. Çünkü onlar bu dönemde tamâmen vahyin kontrolündedirler ve sadece vahye uyarlar. Bu yüzden peygamberlerin, dini insanlara tebliğ hususunda yanılmaları, vahyi unutmaları veya vahyi değiştirip gizlemeleri imkansızdır. Oların bu hususta asla hatâ etmeyecekleri noktasında, görüş birliği vardır. Peygamberlerin nübüvvetten sonra yaptıkları ve itaba maruz kaldıkları fiiller, vahyin gelmediği ve ilâhî emrin bilinmediği hususlarda onların kendi içtihatlarına göre hareketlerinden ibarettir. Bu hareketlerde de, her hangi bir günahlık sözkonusu değildir. Sözkonusu olan şey, vahiy olmayan bir konuda peygamberlerin içtihatlarında isabet etmeyip, Allah katında efdal olan şeyi terketmiş olmalarıdır. Zira peygamberler, vahyin dışındaki hususlarda diğer insanlar gibidirler, nadiren de olsa içtihatlarında hatâ edebilirler. Ayrıca bütün peygamberler, gerek peygamberlikten önce, gerekse sonra şirk ve küfürden korunmuşlardır. Bu hususta, ittifak ve icmâ vardır. Bunun yanında peygamberler, gerek peygamberlikten önce, gerekse sonra, büyük-küçük yüz kızartıcı günahlardan, insauları nefret ettirici ayıplardan, tiksindirici hastalıklardan ve kusurlardan da masûmdurlar.

B. İSLÂMİN KUTSAL KİTABINDA PEYGAMBERLER

Cenâb-ı Hak, fazlından olarak, bazı kullarını insanlığın irşâdı için peygamberlik vazifesiyle görevlendirmiştir(998). Bunlar, Allah Taâlâ ile kulları arasında elçilik vazifesi yapmışlar ve vazifelerinin gereği olarak ondan aldıkları ilâhî mesajları insanlara iletmişlerdir(999). Onun için lügat anlamıyla peygamberlere; Allah tarafından seçilip insanlara gönderilen birer elçi olmalarından dolayı "resûl", Allah'dan aldıkları mesajları insanlara ilettileri için de "nebî"(1000) denilmektedir. Her insanın Allah ile direkt veya endirekt temas kurması ve ondan birtakım mesajlar alması mümkün değildir. Allah insanlara mesajlarını, ancak onlar arasından seçtiği peygamberler vasıtasıyla iletir. Allah peygamberlerle direkt ilişki kurup, onlara mesajlarını iletilebileceği -Hz.Mûsâ (a.s.) ile olduğu- (1001) gibi, melek aracılığı ile de onlarla ilişki kurabilir ki, genellikle peygamberleriyle melek aracılığı ile ilişki kurmuş ve onlara melek aracılığı ile mesajlarını iletmiştir(1002). Durum böyle olunca, Allah ile normal insan arasında iki elçinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi; Allah'dan aldığı mesajları peygamberlere ileten melek, diğeri ise; meleğin getirdiği ilâhî mesajları insanlara ileten peygamberdir. Allah-insan ilişkisinde en önemli rol de, peygamberlere düşmektedir. Çünkü peygamberlerin işi, -kendilerine ilâhî emirleri ileten melek gibi- ilâhî mesajları insanlara tebliğ ile bitmiyor. Onların görevleri arasında, bu mesajlara göre yaşamak ve insanları bu mesajlar doğrultusunda ıslâh etmek de vardır (1003). Onun için Allah-insan ilişkisini sağlayan en önemli eleman, peygamberdir. Bu nedenle, Islâmî peygamberlik anlayışının tam odak noktasında peygamberler yer almaktadır.

998- Bkz. ATEŞ, a.g.e., 35

999- Bkz. el-Maide, 5/67,99; el-Ankebût, 29/18; el-Hakka, 69/44-47

1000- Bkz. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, 772,827

1001- Bkz. en-Nisâ, 4/165; el-A'raf, 7/143-144; Tâ-hâ, 20/9-14

1002- Bkz. en-Nisâ, 4/163; el-En'am, 6/124; Hûd, 11/69-70; ez-Zümer, 39/65; el-Bakara, 2/97-98; el-Fâtır, 35/1; eş-Şûrâ, 42/51; en-Necm, 53/3-14; et-Tekvir, 81/19-20; ayrıca bk.

Seyyid Kutup, a.g.e., XIII/144-146, XVI/56

1003- Bkz. MEVDÛDİ, a.g.e., I/253

İslâm, bütün peygamberlere inanmayı ve iman noktasında onların arasında bir ayırım yapmamayı Müslümanlara farz kılmıştır (1004). "Allah'a, bize gönderilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshâk'a, Yakub'a ve torunlarına gönderilene, Mûsâ ve İsa'ya verilene, onları birbirinden ayırt etmeyerek inandık, biz ona teslim olanlarız, deyin."(1005) "Peygamber ve inananlar, ona Rabbinden indirilene inandı. Hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. 'Peygamberleri arasından hiçbirini ayırdetmeyiz, işittik, itâat ettik, Rabbimiz! Affını dileriz, dönüş sandır' dediler."(1006) "Allah'ı ve peygamberlerini inkar eden, Allah'la peygamberleri arasını ayırmak isteyen, 'bir kısmına inanır bir kısmını inkar ederiz' diyerek ikisi arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten kafir olanlardır. Kafirlerle ağır bir azâb hazırlanmıştır."(1007) Bu ayetler, Allah'ın, bütün peygamberlere inanmayı ve iman noktasında onların arasında -bir kısmına inanır, bir kısmına da inanmayız gibi- bir ayırım yapmamayı bütün Müslümanlara emrettiğini açıkça göstermektedir. Bu yüzden bütün Müslümanlar, Allah'ın göndermiş olduğu peygamberlerin hepsine, aralarında bir ayırım yapmaksızın istisnâsız iman ederler

İslâma göre, iman bakımından peygamberleri belirli bir sayı ile sınırlandırmak da doğru değildir. Zira belli bir sayı tayin edince, peygamber olmayanı peygamber yapmak ve peygamber olanı da iman bakımından dışarıda bırakma ihtimali olabilir(1008). Çünkü Kur'an, bütün peygamberlerin isimlerine ve kıssalarına yer vermektedir. "... Gönderilen müjdecî ve uyarıcı peygamberlerden bir kısmını daha önce sana anlatmış, bir kısmını da anlatmamıştık..." (1009) "Ey Muhammed! Senden önce nice peygamberler gönderdik, bunların kimisini sana anlattık, kimisini de anlatmadık..."(1010) Bu iki ayet, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlerin isim ve kıssalarına, Kur'an-ı Kerim'inde yer vermediğini, fakat bir kıs-

1004- Bkz. BILMEN, a.g.e., 163; A. A. Tabbâra, İlmîni Işığında İslâmiyet, 164; KILAVUZ, a.g.e., 135

1005- el-Bakara, 2/136

1006- el-Bakara, 2/285

1007- en-Nisâ, 4/150-151

1008- Bkz. Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi, 45

1009- Bkz. en-Nisâ, 4/164

1010- Bkz. el-Mü'min, 40/78; ayrıca bk. el-Fâtır, 35/24

mının isim ve kıssalarına yer verdiğini açıkça ifade etmektedir. Kur'an-ı Kerim'in değişik ayetlerinde, sadece 25 peygamberin ismi verilmektedir(1011). Bu yüzden, bütün peygamberlerin ismini ve sayısını kesin olarak bilmek mümkün görünmemektedir. Ancak Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde Ebû Ümâme'den nakledilen bir hadiste Islâm Peygamberi; peygamberlerin sayısınının 124 bin olduğunu ve bunun 315'inin de resûl olduğunu belirtmiştir(1012). Ancak kanaatimizce doğru olan, Allah'ın gönderdiği peygamberleri belli bir sayı ile sınırlandırmamak ve kur'an'da ismi yer alsın almasın Allah'ın göndermiş olduğu bütün peygamberlere inanmaktır.

Bundan önceki kısımda, Islâmın kutsal kitabında peygamberlik anlayışı çeşitli yönleriyle ele alındı. Bu kısımda ise, Islâmın kutsal kitabında peygamberler konusu üzerinde durulacaktır. Aslında bu iki konuyu, kesin çizgilerle birbirinden ayırmak pek mümkün görünmemektedir. Ancak ana konunun boyutlarının detaylı olarak ele alınabilmesi ve konunun daha iyi ortaya konabilmesi için bu iki hususun, ayrı ayrı başlıklar altında incelenmesi tercih edilmiştir. Bu kısımda peygamberleri; Hz.Muhammed (s.a.v.)'den önceki dönem ve Hz.Muhammed (s.a.v.) dönemi olarak ele alıp inceleyeceğiz. Böylece peygamberlerin toplum içindeki fonksiyonlarını ve tarihi gelişim süreci içindeki yerlerini daha iyi tespit etmek mümkün olacaktır.

1- Hz.Muhammed (s.a.v.)'den Önceki Dönem:

Kur'an-ı Kerim'de adı ve kıssası geçen veya geçmeyen bütün peygamberler, Hz.Muhammed (s.a.v.)'den önce gelip, geçmiştir. Çünkü Kur'an'a göre Hz.Muhammed (s.a.v.), son peygamberdir(1013). Bu nedenle ondan önce insanlık, birçok peygamberin mücâdelesine şahid olmuştur. Bunlardan kiminin ismi ve kıssası Kur'an'da anlatılmış, kimisinininki de anlatılmamıştır(1014). Şimdi peygamberliğin ve peygamberlerin tarihi süreç içindeki konumunu daha iyi tespit edebilmek için, Hz.Muhammed (s.a.v.)'den önce gönderilen ve Kur'an'da kıssaları anlatılan peygamberleri, kendi aralarında dönemlere ayırarak inceleyelim. Şöyle ki:

1011- Bkz. Ali İmran, 3/33; el-En'am, 6/83-86; el-A'raf, 7/65; Hûd, 11/61,84; el-Ahzâp, 33/40; el-Enbiyâ, 21/85

1012- Bkz. Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V/226

1013- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

1014- Bkz. en-Nisâ, 4/164; el-Mü'min, 40/78; el-Fâtır, 35/24-25

a. Hz.Âdem (a.s.)'den Hz.İbrahim (a.s.)'e Kadar Olan Dönem:

Peygamberler tarihinin ilk dönemi, Cenâb-ı Hakkın Hz.Âdem (a.s.)'i eşi ile birlikte yeryüzüne indirmesi(1015) ve daha sonra da onu peygamber olarak görevlendirmesiyle başlamaktadır. Zira bütün peygamberler tarihi yazarları, peygamberler tarihini onunla başlatmaktadırlar(1016). Gerçi Kur'an'da onun için, gerek "nebi", gerek "resûl" ismi ve gerekse girişte peygamberlerle ilgili olarak verilen isimlerden hiçbiri kullanılmamıştır. Fakat bütün İslâm âlimleri onun, ilk insan ve ilk "nebi" olduğunu ittifakla kabul etmektedir(1017). Bu genel kabulün sebebi, Kur'an ve sünnette onun peygamberliğine işâret eden delillerin yer almasıdır. "Rabbi yine de onu seçip, tevbesini kabul etti, ona doğru yolu gösterdi" (1018) ayeti, onun peygamberliğine işâret etmektedir. Çünkü Allah'ın onu seçip, tevbesini kabul etmesi ve ona doğru yolu göstermesi, ona peygamberlik vermesi anlamındadır(1019). "Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim âilesini, İmran âilesini -birbirinin soyundan alarak- âlemlere tercih etti..."(1020) ayetinde onun, Hz.Nuh (a.s.) ve Hz.İbrahim (a.s.)'le birlikte anılması ve hepsi için "istafâ" kavramının kullanılması, onun peygamber olduğunu gösterir(1021). Ayrıca İslâm Peygamberi de onun, ilk peygamber ve ilk nebi olduğunu ifade etmiştir(1022). Bu delillerden hareketle Müslüman âlimler Hz.Âdem (a.s.)'i, ilk peygamber ve ilk nebi olarak kabul etmişlerdir(1023). Kanaatimizce doğru olan da budur. Hz.Âdem (a.s.) ölmeden önce, Hz.Şit (a.s.)'i yerine halife bırakmıştır. Daha sonra da Allah ona, peygamberlik ve suhuf vermiştir (1024). Ancak Kur'an'da onun hakkında herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Onun hakkındaki bilgi, tarih kitaplarında olduğu

1015- Bkz. el-Bakara, 2/38; Tâ-hâ, 20/123

1016- Bkz. Muînüd-dîn Muhammed Emin Hirevî, Altı Parmak Peygamberler Tarihi, (Osmanlıca'ya Çev. Muhammed b. Muhammed Efendi- Sad. A. Fârûk Meyân), (İst., 1978), 113-142; KÖKSAL, a.g.e., I/29-65; ATEŞ, a.g.e., 83-121

1017- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 64-65; KÖKSAL, a.g.e., I/50-56; ATEŞ, a.g.e., 115; M. Ali Sâbûni, a.g.e., 164-165

1018- Tâ-Hâ, 20/122

1019- Bkz. M. Ali Sâbûni, a.g.e., 165

1020- Bkz. Âli İmrân, 3/33

1021- Bkz. Muhammed Ali es-Sâbûni, Safvetü't-Tefâsir, (Trc. Sadrettin Gümüş-Nedim Yılmaz), (İst., 1990), I/370-371

1022- Bkz. Ahmed b. Hanbel, a.g.e., V/265

1023- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 164-165; BAHÇECİ, a.g.e., 64-66

1024- Bkz. KÖKSAL, a.g.e., I/67-75; ATEŞ, a.g.e., 125-126

kadardır.

Kur'an-ı Kerim'de "nebî" ve "resûl" isimleri, ilk defa bu dönem peygamberleri için kullanılmıştır. Kur'an'ın "nebî" olarak nitelendirdiği ve takdim ettiği ilk peygamber, Hz.İdris (a.s.)'dir(1025). Kur'an'da "resûl" olarak nitelendirilen ve takdim edilen ilk peygamber ise, Hz.Nuh (a.s.)'dur(1026). Hz.Nuh (a.s.), hem lügat ve hem de terim anlamında ilk "resûl" dır. Çünkü İslâm âlimlerine göre o, şeriatla gönderilen ve insanları Allah'ın azâbı ile korkutan ilk peygamberdir(1027). Bunun yanında Kur'an'da, -lügat anlamda birer elçi olmaları hasebiyle- Hz.Hûd (a.s.) ve Hz.Sâlih (a.s.) peygamberlerin de kendilerini "emîn bir resûl" olarak niteleyip, takdim ettikleri görülmektedir(1028).

Hız.Âdem (a.s.)'den sonra insanlar zaman içinde çoğalarak, kavim ve millet bazına ulaşmıştır(1029). Özellikle Hz.İdris (a.s.) peygamberden sonra insanlar arasında ihtilaflar ve sapıklıklar çoğalmıştır(1030). Hz.Nuh (a.s.)'un kavmi arasında ise; fâsık, zâlim, kötü, vicdansız insanların sayısı çokça artmış ve çeşitli putlara tapan insanların sayısı da oldukça çoğalmıştı (1031). Bu dönem peygamberleri, zorlu bir mücâdele içinde olmuşlardır. Onların mücâdelelerinin esasını ise, tevhid inancını yaymak ve yerleştirmek oluşturmaktadır. Onlar devamlı kavimlerini, bir olan Allah'a imana, ibadete çağırışlar ve onları putlara tapmaktan men etmişlerdir. Her şeye rağmen vazifelerini yapmışlar ve vazifeleri karşılığında kavimlerinden bir ücret talep etmemişlerdir(1032). Hz.Nuh (a.s.), sabır ve cesaretle yaptığı mücâdeleden dolayı, "ulü'l-azm" peygamberler arasında yer almıştır(1033).

Helak mucizelerinin ilk örnekleri, bu dönemde görülmekte-

1025- Bkz. Meryem, 19/56

1026- Bkz. el-A'raf, 7/61; eş-Şuarâ, 26/105-107

1027- Bkz. Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Kesîr, Muhtasar-ı Tefsîru İbni Kesîr, (İhtisar ve Tahkik: M. A. es-Sâbûni), (Dimeşk, 1981), I/278; YAZIR, a.g.e., III/1528; ARSLAN, a.g.e., I/448, III/577; M. A. Sâbûni, a.g.e., 176-177; Safvetü't-Tefâsir, I/370

1028- Bkz. eş-Şuarâ, 26/123,125,143

1029- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/33; ATEŞ, a.g.e., 115

1030- Bkz. ATEŞ, a.g.e., 137-138

1031- Bkz. el-A'raf, 7/64; el-Enbiya, 21/77; ez-Zâriyât, 51/46; en-Necm, 53/52; Nuh, 71/23

1032- Bkz. el-A'raf, 7/59-75; Yunus, 10/71; Hûd, 11/25-34,50-63; el-Mü'minûn, 23/24-26; eş-Şuarâ, 26/106-112,123-135,143-145 153-154; el-kamer, 54/9,24-27; Nuh, 71/5-28

1033- Bkz. el-Ahkâf, 46/35; ayrıca bk. M. A. Sâbûni, a.g.e., 178

dir. İlk defa Hz.Nuh (a.s.)'ın helak mucizesi "tufan" ile inananlar hariç bütün insanlık ve diğer mahlûkât helak olmuştur(1034). Hz. Hûd (a.s.) ve Hz.Sâlih (a.s.) peygamberlerin helak mucizeleri de, bu dönemde meydana gelmiştir. Ancak onların helak mucizeleri, sınırlı olup, sadece kendi kavimlerini kapsamaktadır(1035). Bunlardan özellikle Hz.Nuh (a.s.)'ın "tufan" mucizesi, hem ilk helak mucizesi olması, hem de inananlar hariç bütün insanlık ve diğer mahlûkâtın helaki ile sonuçlanması bakımından oldukça önemlidir (1036). "Tufan" dan sonra yeryüzünde hayat, Hz.Nuh (a.s.) ile birlikte gemide bulunanlardan devam etmiştir(1037).

Kısaca denilebilir ki; bu dönemin en belirgin özelliği, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili birçok şeyin ilk defa meydana gelmesidir. İlk peygamber, Kur'an'ın "nebî" ve "resûl" olarak nitelendirdiği ilk peygamberler, şariat verildiği kabul edilen ilk peygamber, peygamberler tarafından yapılan ilk tebliğ vazifesi, ilk tevhid mücâdelesini ve onlar tarafından gösterilen ilk mucizeler bu dönemde görülen ilkler arasında yer almaktadır. Allah'ın ilk gönderdiği peygamber; Hz.Âdem (a.s.), Kur'an'da "nebî" olarak nitelendirilen ilk peygamber; Hz.İdris (a.s.), Kur'an'da "resûl" olarak nitelendirilen, şariat verildiği kabul edilen ve helak mucizesi gösteren ilk peygamber ise; Hz.Nuh (a.s.)'dır.

b. Hz.İbrahim (a.s.)'den Hz.Mûsâ (a.s.)'ya Kadar Olan Dönem:

Bu dönemin en önemli şahsiyeti ve ilk peygamberi Hz.İbrahim (a.s.)'dir. Cenâb-ı Hak, ona ve onun soyundan gelenlere peygamberlik vermiştir(1038). Ondandan sonra peygamberliğin, iki ayrı koldan devam ettiği görülmektedir. Araplardan gelen peygamberler Hz. İsmail (a.s.) kanalıyla, Beni İsrâilden gelen peygamberler ise Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla ona ulaşmaktadır. Her iki koldan gelen peygamberlerin soyu, Hz.İbrahim (a.s.)'de birleşmektedir. Çünkü Hz.İsmail (a.s.) ve Hz.İshâk (a.s.) peygamberlerin ikisi de, onun

1034- Bkz. Hûd, 11/32-47; el-Mü'minûn, 23/28-29; eş-Şuarâ, 26/119; el-Ankebût, 29/14-15; el-Kamer, 54/11-13; Nuh, 71/5-28

1035- Bkz. el-A'raf, 7/70-73; Hûd, 11/53, 64, 66; eş-Şuarâ, 26/123-126; el-Fussilet, 41/15-16; el-Ahkâf, 46/24-25; ez-Zâriyât, 51/41-42; el-Hâkka, 69/6-8

1036- Bkz. KÖKSAL, a.g.e., I/100; ATEŞ, a.g.e., 157

1037- Bkz. Yunus, 10/73-74; Hûd, 11/48; eş-Şuarâ, 26/119; el-Ankebût, 29/14-15; ayrıca bk. ATEŞ, a.g.e., 158

1038- Bkz. Meryem, 19/49-50; el-Enbiya, 21/72; el-Ankebût, 29/27; es-Sâffât, 37/112-113

oğludur. Bu yüzden Hz.İbrahim (a.s.), kendisinden sonra gelen peygamberlerin babası olarak kabul edilmekte ve "ebu'l-enbiya" olarak vasıflandırılmaktadır(1039). Ayrıca Kur'an'da Hz.İbrahim (a.s.); "Allah dostu"(1040), "çok şükreden"(1041) ve "puta tapmayan"(1042) olarak da nitelendirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de bu dönemin peygamberleri hakkında, genellikle "nebî" ve "resûl" kavramlarının kullanıldığı görülmektedir (1043). Ancak bu dönemde yer alan peygamberlerin hepsi birer "nebî" ve lügat anlamda birer elçi (resûl) iken, sadece Hz.İbrahim (a.s.) terim anlamda bir "resûl" dür. Çünkü bu dönem peygamberleri arasında şeriat sahibi tek peygamber, o'dur. Kur'an'da ona verilen din ve şeriatı ifade için, "millet" kavramı kullanılmaktadır(1044). Terim olarak "millet" kavramı; Allah'ın kulları için peygamberlerinin dili ile koyduğu kanunlar anlamına gelmektedir (1045). Ondan sonra gelen peygamberler bu kanunlara, yani onun getirdiği din ve şeriate uymuşlardır(1046). Ayrıca bu dönemin peygamberlerini Kur'an; Allah Taâlâ'nın "hidayete erdirdiği", "seçtiği", "âlemlere üstün kıldığı" ve "rahmete erdirdiği"(1047) kimseler olarak da nitelendirmektedir.

Kur'an'a göre Yahudi ve Hıristiyanlar, Hz.İbrahim (a.s.) hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Yahudiler onun bir yahudi olduğunu, Hıristiyanlar isen onun bir Hıristiyan olduğunu ileri sürmüşlerdir. Kur'an bu tartışmaya bir açıklık getirerek onun, Yahudi veya Hıristiyan değil, fakat bir Müslüman olduğunu belirtmiştir. "Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Akletmiyor musunuz?... İbrahim, Yahudi de, Hıristiyan da değildi, ama doğruya yönelen bir Müslimdi; puta tapanlardan değildi. Doğrusu İbrahim'e

1039- Bkz. el-En'am, 6/84-86; Meryem, 19/49; el-Ankebût, 29/27; ayrıca bk. İbnî Kesîr, a.g.e., I/34-35; A. A. Tabbâra, K. Peygamberler ve Peygamberimiz, 121; M. A. Sâbûni, a.g.e., 193-194

1040- Bkz. en-Nisa, 4/125

1041- Bkz. en-Nahl, 16/121

1042- Bkz. Âli İmrân, 3/95; el-En'am, 6/161; en-Nahl, 16/123

1043- Bkz. en-Nisa, 4/163; el-En'am, 6/84; Meryem, 19/41, 49-50, 54; eş-Şuarâ, 26/160-162, 176, 178; es-Sâfirât, 37/112-113, 133; Sâd, 38/45-46

1044- Bkz. el-Bakara, 2/130, 135; Âli İmrân, 3/95; en-Nisa, 4/125; el-En'am, 6/161; en-Nahl, 16/120, 123

1045- Bkz. YAZIR, a.g.e., I/483-484; Safvetü't-Tefâsir, I/164

1046- Bkz. Manastırlı İsmail Hakkı, Risâle-i Hamidiyye Zeyli, (Sad. Ahmet Gül), (İst., 1980), 526; ARSLAN, a.g.e., I/504;

1047- Bkz. el-Bakara, 2/132-133; Yusuf, 12/38; ayrıca bk. el-En'am, 6/84-86; el-Enbiya, 21/75; Sâd, 38/48

en yakın olanlar, ona uyanlar ve bu Muhammed ve inananlardır." (1048) Böylece Kur'an, öncelikle onun Tevrat ve Incil'den önce olduğunu hatırlatarak onların yanlışlığını ortaya koymuş, daha sonra da onun Yahudi veya Hıristiyan değil, fakat bir Müslüman olduğunu açıklamıştır. İslâm ile Yahudilik ve Hıristiyanlık arasındaki diğer bir ihtilaf konusu, Hz.İbrahim (a.s.) in kurban etmek istediği oğlu hakkındadır. Yahidi ve Hıristiyanlar onun, Hz. İshâk (a.s.)'ı kurban etmek istediğine inanmaktadır(1049). İslâma göre ise kurban edilmek istenilen, Hz.İsmail (a.s.)'dir. Çünkü konu ile ilgili ayetler, bu husu şüphe bırakmıyacak bir şekilde ortaya koymaktadır(1050). Bu hususa karşılaştırma bölümünde tekrar değinilecektir.

Bu dönemde yer alan peygamberlerin mücâdelelerinin esasını da, tevhid mücâdelesini oluşturmaktadır(1051). Hz.İbrahim (a.s.), puta tapan kavminin bir olan Allah'a iman etmelerini sağlamak için çok uğraşmıştır. Puthanedeki putların acizliğini göstermek için onları kırıp, kavminin iman etmesini sağlamak istemiş, ancak kavmi ona inanmadığı gibi, onu ateşte yakarak cezalandırmak istemiştir. Ancak Allah onu, ateşten kurtarmıştır. Bu olaydan sonra Hz.İbrahim (a.s.), Allah'ın emri ile hicret eden ilk peygamber oldu(1052). Sabır ve cesaretle verdiği bu mücâdeleden dolayı o, "ulu'l-azm" peygamberlerden kabul edilmiştir(1053). Ondan sonra gelen peygamberler de, tevhid mücâdelesini vermişlerdir(1054). Ayrıca önceki dönemdeki olduğu gibi bu dönemde de nelak mucizelerine rastlanılmaktadır. Zira ahlâksızlıkta, hayâsızlıkta ve inançsızlıkta aşırı giden Hz.Lût (a.s.)'un kavmi(1055) ile hileli ticâret, putlara ibâdet, peygamberi tekzib ve tehditte ileri giden Hz.Şuayb (a.s.)'in kavmi(1056) helak edilmiştir. Bu dönemde pey-

1048- Bkz. Ali İmrân, 3/65-68; ayrıca bk. İbni Kesîr, a.g.e., I/290

1049- Bkz. Tekvin, 22/1-19

1050- Bkz. es-Sâffât, 37/99-107; ayrıca bk. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/107-108; A. A. Tabbâra, a.g.e., 144-146

1051- Bkz. el-En'am, 6/84; el-Bakara, 2/258; el'Araf, 7/81-87; Hüd, 11/84-90; el-Hicr, 15/68-69; eş-Şuarâ, 26/160-166, 172-184

1052- Bkz. el-Bakara, 2/258; el-En'am, 6/74-83; Meryem, 19/41-47; el-Enbiya, 21/51-71; el-Ankebût, 29/24-26; es-Sâffât, 37/91-98; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 121-139

1053- Bkz. el-Ankebût, 29/14; ayrıca bk. M. A. Sâbûni, a.g.e., 178

1054- Bkz. el-Bakara, 2/132-133; el-A'raf, 7/83-89; Yusuf, 12/35-40, 99-101; eş-Şuarâ, 26/160-191; en-Neml, 27/55

1055- Bkz. el-A'raf, 7/83-84; Hüd, 11/82-83; el-Hicr, 15/66-74; eş-Şuarâ, 26/170-171; en-Neml, 27/56-59; el-Kamer, 54/34-37

1056- Bkz. el-A'raf, 7/85-93; Hüd, 11/84-93; eş-Şuarâ, 26/176-190

gamberler tarafından yapılan en önemli faaliyetlerden birisi de, "kâbe" nin yapılmasıdır. Hz.İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz.İsmail (a.s.), "kâbe" yi birlikte yapmışlardır(1057). Ayrıca bu dönemin peygamberleri, her şeye rağmen peygamberlik vazifelerini yerine getirmişler ve dâima toplumda önplanda yer almışlardır. Bunu, onların hayat ve mücâdeleleri incelendiğinde açıkça görmek mümkündür(1058).

Kısaca denilebilir ki; Kur'an'da adı geçen bu dönem peygamberlerinin hepsi, bir âilenin fertleri arasından seçilmişlerdir. Zira Hz.İbrahim (a.s.), oğulları Hz.İsmail (a.s.) ve Hz.İshâk (a.s.), torunu Hz.Yakub (a.s.) ve onun oğlu Hz.Yusuf (a.s.) ile amcasının oğlu Hz.Lût (a.s.), bu dönemde yer alan peygamberlerden bazılarıdır(1059) ve hepsi de bir âilenin fertleri durumundadır. Bu dönemin en önemli şahsiyeti, Hz.İbrahim (a.s.)'dir. O, kendisinden sonra gelen bütün peygamberlerin babası kabul edilmekte ve "ebu'l-enbiya" olarak nitelendirilmektedir. Çünkü ondan sonra gelen bütün peygamberler, onun zürriyetindedir. Bu dönemde peygamberlerle ilgili bazı ilkler de vardır. Meselâ Hz.İbrahim (a.s.); Allah'a verdiği sözden dolayı oğlunu kurban etmek isteyen, Kur'an'da suhuf(1060) verildiği belirtilen, yaptığı mücâdeleden dolayı kavmi tarafından yakılarak öldürülmek istenen, Allah dostu olarak nitelenen ve Allah'ın emri ile hicret eden ilk peygamberdir. Hz.Şuayb (a.s.)'in iki ayrı kavme peygamber gönderilmesi de, bu dönemdeki ilklerdendir. Zira ilk gönderildiği kavim helak olunca, o, Eykeli'lere peygamber olarak gönderilmiştir (1061). Önceki dönemde olduğu gibi, bu dönemde de helak mucizeleri görülmektedir. Ayrıca Hz.İbrahim (a.s.), bu dönem peygamberleri arasında "ulu'l-azm" olarak nitelenen ve kendisine şariat verilen tek peygamberdir. Ondan sonra gelen peygamberler, onun şeriatine uymuşlardır. Bu dönem peygamberlerinin mücâdelelerinin esası tevhid olup, onlar bu vazifelerini her şeye rağmen yapmış-

1057- Bkz. el-Bakara, 2/125-127; ayrıca bk. Tecrid-i Sarih, IX/126

1058- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/73-153; A. A. Tabbâra, a.g.e., 121-254; ATEŞ, a.g.e., 193-366; KOKSAL, a.g.e., I/141-335

1059- Bkz. en-Nisa, 4/163; el-En'am, 6/84; Hûd, 11/71; Meryem, 19/41, 49-50, 54; eş-Şuarâ, 26/160; es-Sâfiât, 37/112, 133

1060- Bkz. en-Necm, 53/36-37; el-A'lâ, 87/18-19

1061- Bkz. el-Hicr, 15/78; eş-Şuarâ, 26/176-186; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 241; MEVDÜDİ, a.g.e., I/448

lardır.

c. Hz.Mûsâ (a.s.)'dan Hz.Muhammed (s.a.v.)'e Kadar Olan Dönem:

Bu dönem, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın peygamber olmasıyla başlamaktadır. Kur'an'a göre Hz.Musa (a.s.), Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir(1062). Yalnız ona gerek peygamberlik ve gerekse mucize verilmiş tarzının, diğer peygamberlerden farklı oluşu görülmektedir. Zira Allah, her peygambere peygamberliğini melek vasıtasıyla bildirirken, ona bizzat kendisi bildirmiştir(1063). Her peygambere kavmi istediği zaman mucize verilirken, ona peygamberlikle birlikte mucizeler ve gerektiğinde bu mucizeleri gösterme izni verilmiştir(1064). Ayrıca Hz.Harun (a.s.)'ın peygamber oluşu da, diğerlerinden farklıdır. Çünkü onun peygamberliği, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın onun adını anarak Allah'dan peygamber yapılmasını istemesi ve Allah'ın da bu isteği kabul etmesi üzerine gerçekleşmiştir. Allah onu, Hz.Mûsâ (a.s.)'ya yardımcı ve destekçi olması için peygamber yapmıştır(1065). Bunlar, bu dönemde ve peygamberler tarihinde yer alan ilklerden bazılarıdır. Yalnız bu dönemde yer alan ilkler sadece bunlarla sınırlı olmayıp, başkaca ilklere de rastlanılmaktadır.

Allah Taâlâ'nın bir peygambere kitap vermesi, ilk kez bu dönemde görülmektedir. Bu dönemin ilk peygamberi olan Hz.Mûsâ (a.s.)'ya, Tevrat verilmiştir(1066). Kur'an'a göre ona kitap olarak verilen Tevrat; bir hidayet, bir rahmet ve nurdur(1067). Aynı zamanda Tevrat, ona verilen şeriatin esaslarını da kapsamaktadır (1068). Bu yüzden o, kendisine kitap verilen ilk peygamber olduğu gibi, kendisine müstakil şeriat verilen bir peygamberdir de. Ondan sonra gelen Benî İsrail peygamberleri, onun şeriatine uymuşlardır(1069). Bu dönemde vahyolunan ikinci kitap, Hz.Davud(a.s.)'a indirilen Zebur'dur(1070). Ancak Hz.Davud (a.s.), Zebur'a göre

- 1062- Bkz. el-En'am, 6/84; Meryem, 19/51; Tâ-Hâ, 20/13-16
1063- Bkz. en-Nisâ, 4/164; Tâ-Hâ, 20/11-35; ayrıca bk. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/168
1064- Bkz. Tâ-Hâ, 20/11-23; ayrıca bk. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/168
1065- Bkz. Tâ-Hâ, 20/25-35; el-Furkân, 25/35; eş-Şuarâ, 26/12-17
1066- Bkz. el-Bakara, 2/53, 87; el-En'am, 6/154; Hüd, 11/110; el-Mü'minûn, 23/49; el-Mü'min, 40/53-54; el-Ahkâf, 46/12
1067- Bkz. Âli İmran, 3/3-4; el-Maide, 5/44; el-Kasas, 28/43, 46
1068- Bkz. el-Bakara, 2/53; Âli İmran, 3/93; el-Maide, 5/43-45; et-Tevbe, 9/111; el-İsrâ, 17/2-7; el-Ahkâf, 46/12; ayrıca bk. KARA, a.g.e., 210
1069- Bkz. el-Maide, 5/43-45; ayrıca bk. ÇANTAY, a.g.e., I/166; YAZIR, a.g.e., III/1689-1690; Safvetü't-Tefâsir, II/105-106
1070- Bkz. en-Nisâ, 4/163; el-İsrâ, 17/55; el-Ehbiya, 21/105

değil, Tevrat'a göre amel etmiştir. Bunun sebebinin, ona vahyedilen kitabın bir ahkâm kitabı değil, fakat genelde bir hikmet ve öğüt kitabı olduğu kabul edilmektedir(1071). Bu dönem peygamberlerinden Hz.İsa (a.s.)'ya ise, İncil vahyedilmiştir(1072). İncil, Tevrat'ı tasdik edip doğrulamakla beraber, ondaki bazı hükümleri değiştirerek yerine yeni hükümler de getirmiştir(1073). Bu yüzden Hz.İsa (a.s.) şeriat sahibi bir peygamber olup, Tevrat'ta yer alan bazı esaslar ve getirdiği yeni şer'i hükümler çerçevesinde amel etmiştir(1074). Ancak Kur'an'a göre gerek Yahudiler ve gerekse Hıristiyanlar, kendi peygamberlerine vahyedilen kitapları tahrif etmişlerdir(1075).

Peygamberlik ile hükümdarlığın bir şahısta birleştirilmesine de, ilk olarak bu dönemde rastlanılmaktadır. Onun için bu dönemde, "hükümdar peygamberler dönemi" demek de mümkündür. İslâm'da ilk hükümdar peygamber, Hz.Davud (a.s.)'dur(1076). Bir peygamber olarak o; kendine vahyedilene tebliğ etmiş ve Allah'a ibadet etmiş, bir hükümdar olarak ise; kendisine verilen ilim ve hikmet çerçevesinde insanlalar arasında hükmetmiştir(1077). İkinci hükümdar peygamber, Hz.Süleyman (a.s.)'dır. İsteği üzerine Allah ona, hiç kimseye verilmeyen bir hükümdarlık vermiştir. Onun ordusu tarihte bir benzeri bulunmayan ordu olup, insan, cin ve kuşlardan oluşuyordu. Ayrıca Allah ona kuş dilini öğretmiş, rüzgarı onun emrine vermiş, babası Hz.Davud (a.s.)'a olduğu gibi ona da ilim ve hikmet vermiştir(1078). Bu dönemde peygamberlerin kudreti karşısında birçok kimse eğilmiş ve din değiştirmiştir. Bunun en çarpıcı örneğini, "Sebe Melikesi" nin Müslüman olması oluşturmaktadır(1079):

Kur'an-ı Kerim'de bu dönem peygamberlerinin, çeşitli isim ve sıfatlarla takdim edildiği görülmektedir. Peygamberler hakkın-

1071- Bkz. ARSLAN, a.g.e., X/209-212, XI/430-431; Safvetü't-Tefâsir, II/56

1072- Bkz. Âli İmrân, 3/48; el-Maide, 5/46; el-Hadid, 57/27

1073- Bkz. Âli İmrân, 3/50-51; el-Maide, 5/46-47; Tevbe, 9/111

1074- Bkz. Safvetü't-Tefâsir, I/378, II/106; ARSLAN, a.g.e., II/516, IV/206; S. Kutup, a.g.e., IV/262-263

1075- Bkz. el-Bakara, 2/75, 79, 95, 174; Âli İmrân, 3/65, 78, 93; en-Nisâ, 4/46; el-Maide, 5/13, 41-43, 110

1076- Bkz. el-Bakara, 2/251; en-Nisâ, 4/163; Sâd, 38/26; ayrıca bk. ATEŞ, a.g.e., 469; ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/228-229

1077- Bkz. el-Enbiya, 21/78-79; en-Neml, 27/15; Sebe, 34/10; Sâd, 38/18-26; ayrıca bk. ATEŞ, a.g.e., 483

1078- Bkz. el-Enbiya, 21/78-81; en-Neml, 27/15-26; Sebe, 34/12; Sâd, 38/31-37

1079- Bkz. en-Neml, 27/20-44

da, önceki dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de genellikle "nebî" ve "resûl" kavramları kullanılmaktadır(1080). Bu dönem peygamberlerinin hepsi birer "nebî" ve lügat anlamda birer elçi (resûl) iken, sadece Hz.Mûsâ (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.) her iki anlamda da birer "resûl" dür. Zira yukarıda da değinildiği gibi onlar, şeriat sahibi birer peygamberdir. Kur'an'da bu dönem peygamberlerinden bazıları hakkında, özel isim ve sıfatlar yer almaktadır. Hz. Mûsâ (a.s.) için "kelîmullah"(1081), Hz.Yunus için "sâhibu'l-hût" ve "zü'n-nûn"(1082), Hz.Yahya (a.s.) için "seyyid-hasûr"(1083) ve Hz.İsa (a.s.) için "kelimetullah"(1084) sıfatları, adı geçen peygamberlere özel olarak kullanılmaktadır. Dikkat edilirse bu özel sıfatlar, kendisiyle sıfatlanan peygamberin önemli bir özelliğini yansıtmaktadır. Ayrıca bu dönemin peygamberlerini Kur'an, Allah'ın "hidayete erdirdiği", "vahyettiği", "âlemlere üstün kıldığı" ve "iyilerden saydığı"(1085) kimseler olarak da nitelendirmektedir.

Bu dönem peygamberlerinin mücâdelelerinin odak noktasında da, önceki dönemlerde olduğu gibi "tevhid mücâdelesini" yer almaktadır(1086). Kur'an'da kıssası en çok tekrar edilen peygamber, Hz.Mûsâ (a.s.)'dır(1087). Peygamberlikle görevlendirilen Hz.Mûsâ (a.s.) ve kardeşi Hz.Harun (a.s.), önce Firavun'u imana davet etmişler ve İsrailoğullarını kendileriyle beraber göndermesini ondan istemişlerdir. Ancak Firavun inanmadığı gibi, kavimlerinin onlarla birlikte Mısır'dan çıkmasına da izin vermemiştir. Onlar yaptıkları uzun mücâdeleler sonunda kavimleri İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp, onları Mısır'dan çıkarmışlardır. Firavun ve avânesi de onları tâkip ederken, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın bir helak mucizesi olarak suda boğulup ölmüştür(1088). Ancak buna rağmen İsrailoğulları, peygamberlerine karşı dâima itâatkar olma-

-
- 1080- Bkz. Âli İmrân, 3/39; en-Nisâ, 4/157,171; el-Maide, 5/75, 111; Meryem, 19/30-31; Tâ-Hâ, 20/13,47; eş-Şuarâ, 26/16,21,27
1081- Bkz. en-Nisâ, 4/164; el-A'raf, 7/143; Tâ-Hâ, 20/10-25
1082- Bkz. el-Enbiya, 21/87; es-Sâffât, 37/142; el-Kalem, 68/48
1083- Bkz. Âli İmrân, 3/39
1084- Bkz. en-Nisâ, 4/171
1085- Bkz. el-Bakara, 2/103; en-Nisâ, 4/163; el-Maide, 5/85; el-En'am, 6/79,84-86,90; el-Enbiya, 21/85-86; Sâd, 38/40,48
1086- Bkz. el-Bakara, 2/63,83-84; Âli İmrân, 3/50-53; el-Maide, 5/12,21,72; el-A'raf, 7/49-54,121-122; Yunus, 10/84,92; İbrahim, 14/16-18; Meryem, 19/4,11,15; Tâ-Hâ, 20/70,95-98
1087- Bkz. KARA, a.g.e., 125
1088- Bkz. el-A'raf, 7/104-138; Yunus, 10/78-92; Hûd, 11/98; el-İsrâ, 17/101-103; Tâ-Hâ, 20/35-78; eş-Şuarâ, 26/16,20-67.

mişlardır(1089). Meselâ: Hz.Mûsâ (a.s.) kavmini va'dedilen top-
raklara götürürken, yolda samimi olarak puta tapan bir kavme
rastlarlar. Bunun üzerine kavmi ondan, kendilerine onların putla-
rı gibi put yapmasını isterler. Ancak o, onların bu isteğini red-
deder(1090). Bu olay oldukça önemli ve dikkat çekicidir. Zira ilk
kez bir kavim inanıp peşinden gittikleri peygamberden, inandıkları-
nın tersi bir istekte bulunuyorlardı. Böylesi bir olaya İslâm
peygamberleri tarihinde başkaca rastlanılmamaktadır. Hz.Mûsâ
(a.s.) mîkat'a davet edildiğinde, yerine kardeşi Hz.Harun (a.s.)u
vekil bırakmıştı. O gittikten sonra kavmi, -Hz.Harun (a.s.)'nun
uyarılmasına aldırmayarak, hattâ onu ölümle tehdit ederek- Samiri
denilen bir Israillinin zînet eşyalarından yaptığı ve canlı gibi
ses çıkaran altın buzağı heykeline tapmaya başlamışlardı. Hz.Mûsâ
(a.s.) döndüğünde bu manzara karşısında oldukça hiddetlenmiş, ön-
ce kardeşine kızmış, fakat o; "bu millet beni küçümsedi az kalsın
öldürüyordu"(1091) cevabını verince ona kızgınlığı dinmişti. Son-
rada altın buzağıyı ateşte eriterek denize dökmüştür ve Allah'dan
af dilemiştir(1092). Bu olay da benzeri peygamberler tarihinde
olmayan bir olaydır. Zira bu sefer İsrailoğulları put istemeden
bir adım ileri giderek, peygamberleri aralarında olmalarına rağ-
men bizzat put yapıp ona tapmışlardır. Ayrıca İsrailoğulları Fi-
listine yaklaştıkları sırada savaş yapmaları gerekince peygam-
berlerine; "sen ve Allah'ın git ve harbet"(1093) diyerek onları
yalnız bırakmışlardır. Bunun üzerine de Allah onları, kırk yıl
cezalandırmıştır(1094). Görüldüğü gibi Hz.Mûsâ ve kavmi arasında
olan bu olaylar, benzerleri olmayan olaylardır. Bu olaylar, İsrailoğullarının
karakter yapısını ortaya koyması bakımından da ol-
dukça önemlidir. Hz.Mûsâ (a.s.) gerek Firavun'a ve gerekse kavmi-
ne karşı yaptığı bu sabır dolu mücâdelesinden dolayı, "ulu'l-azm"

1089; Fazla bilgi için bk. KARA, a.g.e., 179-464; A. A. Tabbâra, Kur'an Açısından Yahudi, (Trc. Mehmet Aydın), (İst., 1978), 257-272

1090- Bkz. el-A'raf, 7/138-140

1091- Bkz. el-A'raf, 7/150; Tâ-Hâ, 20/90-94

1092- Bkz. el-Bakara, 2/51-56; el-A'raf, 7/142-156; Tâ-Hâ, 20/83-98; ayrıca bk. A. A. Tabbâra, a.g.e., 262-268

1093- Bkz. el-Maide, 5/20-24; ayrıca bk. KARA, a.g.e., 456-458; A. A. Tabbâra, a.g.e., 269-272

1094- Bkz. el-Maide, 5/25-26; ayrıca bk. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., 1/213-219; KARA, a.g.e., 460-464

peygamberler arasında yer almıştır(1095). Ondan sonra gelen peygamberler de mücâdelelerini sürdürmüşlerdir(1096). Yaptıkları mücâdelelerden dolayı peygamberler, ilk kez bu dönemde öldürülmüşlerdir. Zira Hz.Zekeriyya (a.s.) ve Hz.Yahya (a.s.), kavimleri tarafından öldürülmüşlerdir(1097).

Kısaca denilebilir ki; bu dönem de önceki dönemlerde olduğu gibi, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bazı ilklerin olduğu bir dönemdir. Zira kendilerine ilk kitap verilen peygamberlere ve ilk hükümdarlık verilen peygamberlere ilk kez bu dönemde rastlanılmaktadır. Onun için bu döneme, "kitaplı peygamberler dönemi" denilebileceği gibi, "hükümdar peygamberler dönemi" demek de mümkündür. Ayrıca diğer peygamberlere peygamberlikleri melek tarafından bildirilirken, ilk kez Hz.Mûsâ (a.s.)'ya peygamberliği bizzat Allah tarafından bildirilmiştir. Diğer peygamberlere kavminin isteği üzerine mucize verilirken, ona peygamberlikle birlikte mucizeler verilmiştir. Bunun yanın da Allah Hz.Harun (a.s.) peygambere, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın isteği üzerine ona yardımcı olması maksadıyla peygamberlik vermiştir. Bu dönem peygamberleri hakkında Kur'an, "nebî" ve "resûl" kavramlarının yanında bazı özel isim ve sıfatlar da kullanılmaktadır. Ancak bu dönem peygamberlerinden sadece Hz.Mûsâ (a.s.) ve Hz.Isa (a.s.), şeriat sahibi birer "resûl" dür. Bu dönemde yer alan peygamberlerin hepsi, Benî İsrail'den olup, Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla Hz.İbrahim (a.s.)'e ulaşmaktadırlar. Onların mücâdelelerinin odak noktasında, tevhid mücâdelesini yer almaktadır. Ancak Yahudiler, peygamberlerine karşı dâima itâatkar olmamışlardır. Zira Hz.Mûsâ (a.s.) onları Firavun'un zulmünden kurtarmasına rağmen, sık sık ona başkaldırmışlar ve ondan olmadık isteklerde bulunmuşlardır. Kendilerine put yapmasını istemişlerdir. Tabii olarak tevhid mücâdelesini veren bir peygamber olarak o, onların bu isteğini reddetmiştir. Ancak o mîkat'a girdince kavmi, Hz.Harun (a.s.) ölümle tehdit ederek Samiri isminde birinin yaptığı altın buzağı heykeline tapınmışlardır. Bunlar, İslâm peygamberler tarihinde benzeri bulunmayan ilkler ve önemli

- 1095- Bkz: el-Ahzâb, 33/7; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 145-146
1096- Bkz. Yunus, 10/98; Tâ-hâ, 20/78; el-Enbiya, 21/79-88; en-Neml, 27/16,19,31; Sebe, 34/10-13; Sâd, 38/30-33; ayrıca bk ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/225-278; ATEŞ, a.g.e., 463-594; KÖKSAL, a.g.e., II/135-159,180-225,291-351
1097- Bkz. YAZIR, a.g.e.,I/421;II/1096; KÖKSAL, a.g.e.,II/298-299; ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/264,266

olaylardır. Çünkü burada ilk kez insanların inanıp peşinden gittikleri peygamberlerden put istemeleri ve biraz daha ileri giderek, yani peygamberlerini ölümlle tehdit ederek put yapıp tapınmaları sözkonusudur. Ayrıca peygamberlerin kavimleri tarafından öldürülmesine de, ilk olarak bu dönemde rastlanılmaktadır. Kanaatimizce bu dönemde yer alan bütün bu olaylar, Yahudilerin karakter yapısını yansıtmaları açısından ayrı bir değere sahiptir. Ancak her şeye rağmen bu dönemin peygamberleri, kendilerine verilen peygamberlik vazifesini yerine getirmişlerdir. Yalnız bu dönemin son peygamberi Hz.İsa (a.s.) hakkında çeşitli ihtilaflar sözkonusu olduğu için, onun hakkında biraz detaylıca bilgi verilmesinde yarar görülmektedir.

ca. Hz.İsa (a.s.)'nın Şahsiyeti:

Peygamberlerarasında üzerinde ençok tartışılan peygamber, Hz.İsa (a.s.)'dır(1098). Zira Yahudiler onu peygamber olarak kabul etmez iken(1099), Hıristiyanlar onu peygamberlikten ilâh mertebesine çıkararak Tanrılaştırmışlardır(1100). Kur'an-ı Kerim'in "and olsun ki, 'Allah ancak Meryem Oğlu Mesih'tir' diyenler kafir oldular... And olsun ki, 'Allah üçten biridir' diyenler kafir olmuştur..."(1101) şeklindeki ifadeleri, Hıristiyanların bu konudaki inançlarına açıkça işâret etmektedir(1102).

Ancak İslâma göre "Meryem Oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Onun annesi dosdoğrudur. Her ikisi de yemek yerlerdi."(1103) Bu ayet, Müslümanların Hz.İsa (a.s.) hakkındaki inançlarının net bir ifadesidir. Dikkat edilirse bu ayette onun adı, "Meryem Oğlu Mesih" olarak geçmektedir. Kur'an'da onun ismi, toplam 25 yerde geçmekte olup, bunun 16'sında ise o "Meryemin Oğlu"(1104) olarak takdim edilmektedir. Allah'ın onu bu şekilde takdim etmesindeki ısrar onun, "Allah'ın Oğlu" değil, fakat bir insan olan "Meryem'in Oğlu" ol-

1098- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 276

1099- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 152

1100- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/564-565; TUMER-KUÇUK, a.g.e., 150-151; YILDIRIM, a.g.e., 119-121; CİLÂCI, a.g.e., 27; CHALLEY, a.g.e., 259; M. Ebû Zehrâ, a.g.e., 194

1101- Bkz. el-Maide, 5/72-73

1102- Bkz. ARSLAN, a.g.e., IV/314-323; S. Kutup, a.g.e., IV/364

1103- Bkz. el-Maide, 5/75

1104- Bkz. el-Mu'cemü'l-Müfehres, 494-495

duğunu, dolayısıyla de onun Tanrı değil bir insan olduğunu vurgulamak amacına yöneliktir(1105). Ayrıca yaratılışından hareketle Hz.İsa (a.s.)'yı Tanrı kabul etmek de doğru değildir. Çünkü bir çocuğun babasız dünyaya gelişi, diğer birinin annesiz ve babasız dünyaya gelişine göre ikinci derecede önemlidir. Hz.İsa (a.s.) babasız dünyaya gelmiş, fakat Hz.Âdem (a.s.) hem annesiz ve hem de babasız dünyaya gelmiştir. Bu yüzden, yaratılışı Hz.İsa (a.s.) dan daha acâip olan Hz.Âdem (a.s.) Tanrı olmadığına göre, o da Tanrı değildir(1106). Bunun yanında onu, gösterdiği mucizelerden dolayı Tanrı kabul etmek de doğru değildir. Zira Kur'an onun mucizelerini, "bi iznillah" gösterdiğini açıklamaktadır(1107). Bunun sebebi, gösterdiği mucizelerden dolayı insanların onu Tanrı sanmamalarıdır. Çünkü Allah olsa idi, mucizeleri kendi kudreti ile yapardı. Halbuki onun mucize göstermesi, Allah'ın izni ve dilemesine bağlıydı. Bu nedenle denilebilir ki; buradaki "bi iznillah" deyimini ile Allah, onun ilâh olmadığını bir kez daha vurgulamak istemiştir(1108). Ayrıca Kur'an'a göre Hz.İsa (a.s.), hiçbir zaman kendinin ilâh olduğunu ileri sürmemiş, aksine kendinin bir peygamber olduğunu belirterek insanları bir olan Allah'a imana ve kulluğa çağırmıştır. "Ey İsrailoğulları! Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, kim Allah'a ortak koşarsa, muhakkak Allah ona cenneti haram eder..."(1109) "Meryem Oğlu İsa: 'Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim' demişti."(1110) Görüldüğü gibi bu iki ayet, Hz.İsa (a.s.)'nın kendini insanlara bir peygamber olarak takdim ettiğini ve onları bir olan Allah'a kulluğa çağırıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Verilen bu bilgilerden sonra denilebilir ki; İslâm, Hz.İsa (a.s.)'nın Tanrı olduğuna dair Hıristiyan inançlarını reddetmiş, onun önceki peygamberler gibi bir insan olduğunu ortaya koymuş ve onu Tanrı olarak kabul edenleri kafir olarak nitelendirmiştir.

1105- Bkz. YAZIR, a.g.e., II/1102; A. A. Tabbâra, a.g.e., 419

1106- Bkz. Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi, (Çev. Salih Tuğ), (İst., 1980), II/683; YAZIR, a.g.e., II/1120

1107- Bkz. Âli İmrân, 3/49

1108- Bkz. Safvetü't-Tefâsir, I/378

1109- Bkz. el-Maide, 5/72

1110- es-Sâff, 61/6

Çünkü İslâma göre o; bir ilâh değil, fakat kendinden önceki peygamberler gibi insanlararasından seçilmiş bir peygamberdir. Ayrıca Kur'an, onun ölümü hakkındaki mevcut Hıristiyan inancını(1111) da reddetmektedir. "Meryem Oğlu Mesih'i -Allah'ın elçisini- öldürdük dediler. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü. Ayrılığa düştükleri şeyde doğrusu şüphededirler, bu husustaki bilgileri ancak zanna uymaktan ibarettir, kesin olarak onu öldürmediler, bilakis Allah onu kendi katına yükseltti. Allah güçlüdür ve hakîmdir."(1112) Bu ayetler; Hz.İsa (a.s.)'yı Yahudilerin öldürmediğini, ona benzeyen bir başkasını öldürdüklerini, bu yüzden onu öldürdüklerini sandıklarını, bu konudaki bilgilerinin zanna dayandığını, ancak gerçekte Allah'ın onu kendi katına yükselttiğini açıkça ifade etmektedir. Müfessirler, Allah'ın onu diri ve bedeni ile birlikte kendi katına yükselttiği noktasında birleşmektedirler(1113). İslâma göre o, kıyâmetten önce tekrar yeryüzüne indirilecek ve İslâm Peygamberinin şeriatine göre amel edecektir(1114).

2. Hz.Muhammed (s.a.v.) Dönemi:

Hız.Muhammed (s.a.v.); bu dönemin tek, peygamberler tarihinin ise son peygamberidir. Çünkü İslâma göre peygamberlik, onunla son bulmaktadır(1115).

İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.), Kur'an-ı Kerim'de çeşitli isimlerle anılmaktadır. Bir ayette "Ahmed"(1116), diğer bazı ayetlerde ise "Muhammed"(1117) ismi, onun için kullanılmaktadır. Bu isimlerin her ikisi de ona aittir, çünkü o hem Ahmed ve hem de Muhammed'dir(1118). Ayrıca Kur'an onu; "ümîî peygamber"(1119), "beşîr-nezîr"(1120), "hâteme'n-nebî"(1121), "nebî" ve "resûl"(1122) olarak da nitelendirmektedir. İslâm Peygamberi, hem

1111- Bkz. Matta, 27/1-61; Luka, 23/1-56; Markos, 15/1-47

1112- en-Nisâ, 4/157-158

1113- Bkz. ARSLAN, a.g.e., III/562

1114- Bkz. Fıkıh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi, 284-285; ARSLAN, a.g.e., III/542-568; İbn Kesîr, a.g.e., I/455-463; M. A. Sâbûni, a.g.e., 280

1115- Bkz. el-Ahzâp, 33/40; ayrıca bk. İbn Kesîr, a.g.e., III/100

1116- Bkz. es-Sâff, 61/6

1117- Bkz. Âli İmrân, 3/144; el-Ahzâp, 33/40; el-Fetih, 48/29

1118- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 285

1119- Bkz. el-A'raf, 7/157-158

1120- Bkz. el-Bakara, 2/119; el-İsrâ, 17/105; el-Furkân, 25/56

1121- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

1122- Bkz. el-Maide, 5/41,67; el-A'raf, 7/157-158; el-Enfâl, 8/64-65

lügat ve hem de terim anlamında bir "resûl" dür. Çünkü ona şeriat ve kitap verilmiştir(1123). Ona verilen kitabın en meşhur adı, Kur'an'dır(1124). Ancak Kur'an'ın bundan başka isimleri de vardır (1125). Kur'an, İslâm Peygamberine 23 yılda ağır ağır vahyedilmiştir(1126). Kur'an, aslı bozulmadan, indirildiği gibi günümüze kadar gelmiştir. Çünkü onun korunmasını Allah üzerine almıştır (1127). Ayrıca Kur'an, İslâm Peygamberinin en büyük mucizesidir. Onun bir mucize olarak etki ve tesiri, kıyâmete kadar devam edecektir(1128). Bu, ona verilen şeriatin de kıyâmete kadar devam edeceğini gösterir. Zira peygamberlik ve din, onunla kemâle erdirilmiştir(1129). İslâm Peygamberi dahil bütün Müslümanlar, Kur'an'a uymakla mükelleftir(1130).

Hız. Muhammed (s.a.v.), peygamberlik vazifesine kırk yaşında başlamıştır(1131). O, peygamberlik vazifesini yerine getirebilmek için büyük mücâdeleler vermiş, bu uğurda önceki peygamberler gibi birtakım sıkıntılara sokulmuş ve birtakım ithamlara hedef olmuştur. İnanmayanlara onu; "sihirbaz"(1132), "kahin"(1133), "şair"(1134), "deli"(1135) ve "büyülenmiş"(1136) olarak itham etmişlerdir. Yapılan bu ithamların dışında, ona ve ashâbına türlü işkençeler yapmışlar ve onları türlü sıkıntılara uğratmışlardır(1137). Önceki peygamberlerde olduğu gibi onun mücâdelesinin odak noktasını da, tevhid oluşturmaktadır. O dâima insanları; bir olan Al-

- 1123- Bkz. el-Maide, 5/48; el-En'am, 6/151-157; el-Fâtır, 35/30-32
1124- Bkz. el-Bakara, 2/97; eş-Şuarâ, 26/190-195; en-Neml, 27/6; eş-Şurâ, 42/75; el-Hâkka, 69/40; el-İnsan, 76/23
1125- Bkz. CERRAHOĞLU, Tefsir Usûlü, 35-36
1126- Bkz. en-Nahl, 16/101-102; el-İsrâ, 17/106; el-Furkân, 25/32-33; ayrıca bk. MEVDÜDİ, a.g.e., II/264-265
1127- Bkz. el-Hicr, 15/9; el-Fussilet, 41/41-42; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 164; AYDIN, a.g.e., 235-237
1128- Bkz. Tecrid-i Sarih, IX/289; S. Havvâ, a.g.e., 277; CERRAHOĞLU, a.g.e., 159-167; KARAÇAM, a.g.e., 75; el-Hicr, 15/9
1129- Bkz. el-Maide, 5/3; el-Ahzâp, 33/40
1130- Bkz. el-Bakara, 2/4; el-Maide, 5/106; el-En'am, 6/106; el-A'raf, 7/3, 203; Yunus, 10/15; el-İsrâ, 17/82; el-Ankebût, 26/47; el-Ahzâp, 33/2; Sâd, 38/29; el-Hâkka, 69/44-47
1131- Bkz. Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi, İslâm Tarihi, (Sad. M. Rahmi), (İst., 1979), I/148
1132- Bkz. Yunus, 10/2; el-Enbiya, 21/3; Sâd, 38/4-8
1133- Bkz. et-Tûr, 52/29
1134- Bkz. el-Enbiya, 21/5; es-Sâffât, 37/36; et-Tûr, 52/30
1135- Bkz. el-Hicr, 15/6-7; ed-Duhân, 44/14; ez-Zâriyât, 51/52-53
1136- Bkz. el-İsrâ, 17/47; ez-Zâriyât, 51/52
1137- Bu konuda fazla bilgi için bk. Said Ramazan el-Eûtî, Fıkhu's-Sîre, (Mtrc. Ali Nar-Şükrü Aktepe), (İst., 1987), 108-109; S. Havvâ, a.g.e., 107-128; MEVDÜDİ, a.g.e., II/458-468; A. A. Tabbâra, K. Pey. ve Peygamberimiz, 447-460

lah'a imana, ona kulluğa ve ibadete davet etmiştir(1138). İslâm Peygamberinin mücâdelesini, Mekke ve Medine dönemi olarak ikiye ayırmak mümkündür. Mekke dönemi, Hz.Muhammed (s.a.v.) ve ona inananlar için oldukça sıkıntılarla dolu geçmiştir(1139). Hz.Muhammed (s.a.v.) kendine inananları bu sıkıntılardan kurtarmak için, onların Habesistana hicret etmelerine izin vermiştir. Ancak Habeslilerin müsâahasına rağmen bu hicret, beklenen sonucu doğurmamıştır(1140). Daha sonra İslâm Peygamberi, Mekke dışında Müslüman bir kitle kazanmak ve Mekke'deki Müslümanlara bir destek sağlamak için Taif'e gitmiştir. Fakat Taif yolculuğundan da umulan elde edilememiştir(1141). Ancak buna rağmen o, peygamberlik vazifesini yerine getirmek için mücâdelesini sürdürmüştür. Panayır mevsimlerinde, özellikle dışarıdan gelenlerle ilgileniyor ve onları İslâma davet ediyordu. Bu davetlerden birinde, bazı Medine'liler Müslüman olmuşlardır. Bundan sonra ise, meşhur "akebe biatları" gerçekleşmiştir(1142). Akebe biatlarından bir zaman sonra, Allah'ın izni ile Hz.Muhammed (s.a.v.) ve ona inananlar Medine'ye hicret etmişlerdir(1143).

Hz.Muhammed (s.a.v.)'in kendisine inananlarla birlikte ilk hicret ettiği yer, Medine'dir. Onun için Medine dönemi, onun mücâdelesinin ikinci devresini oluşturmaktadır. Hicretten hemen sonra; Muhacir ile Ensar arasında kardeşlik, orada bulunan Yahudileri de içine alan "Medine site devleti" ve anayasası oluşturuldu(1144). Artık İslâm, devlet dini olmuştur. Onun için bu dönem, devlet kanalı ile yapılan mücâdelelerle doludur. İslâm için yapılan savaşlar(1145) ve komşu ülke liderlerine gönderilen davet mektupları(1146) bu hususu açıkça göstermektedir. Ömrünün sonuna doğru İslâm Peygamberini Allah, Mekke'ye muzaffer olarak geri

1138- Bkz. en-Nisâ, 4/47,119; el-Maide, 5/95-96,100-104,164; el-En'am, 6/108; Hüd, 11/3-4; er-Ra'd, 13/16; el-Hicr, 15/94; el-İsrâ, 17/117; el-Kehf, 18/29; en-Neml, 27/91-92

1139- Bkz. S. Havvâ, a.g.e., 107-128; M. Es'ad, a.g.e., 450-463

1140- Bkz. Mahmud Es'ad, a.g.e., 465-475

1141- Bkz. Hüseyin Algül, İslâm Tarihi, (İst., 1986), I/242-243

1142- Bkz. M. Hamidullah, a.g.e., I/159-170

1143- Bkz. el-İsrâ, 17/80; ayrıca bk. Tecrid-i Sarih, X/82; M. Hamidullah, a.g.e., I/171-179; ALGÜL, a.g.e., I/275-310

1144- Bkz. Âbidin Sönmez, Resûlullahın Diplomatik Münasebetleri, (İst., 1984), 81-98; ALGÜL, a.g.e., I/326-335,342-343

1145- Bkz. el-Bakara, 2/190; el-Hacc, 22/39; ayrıca bk. M. Hamidullah, Hazreti Peygamberin Savaşları, (Trc. Salih Tuğ), (İst., 1981), 79-157; ALGÜL, a.g.e., I/349-527

1146- Bkz. M. Hamidullah, İslâm Peygamberi, I/271-282

döndürmüştür(1147). Mekke'nin fethini müteâkip, Müslüman olanların sayısı hızla artmıştır(1148).

Kısaca Hz.Muhammed (s.a.v.), herşeye rağmen peygamberlik vazifesini yerine getirmiştir. Onun önceki İslâm peygamberlerinden farkı; peygamberliğinin umûmî, şeriatinin dâimî, Kur'an mucizesinin tesirinin sürekli, döneminin tek, peygamberler tarihinin son peygamber oluşu ve hicret etmek zorunda kaldığı yere muzafer olarak tekrar geri dönüşüdür. Ancak burada onun peygamberliği ile ilgili diğer bazı hususların ele alınmasında, büyük faydalar vardır.

a. Tevrat ve İncilde Geleceği Haber Verilen Peygamber:

Kur'an-ı Kerim'e göre Hz.Muhammed (s.a.v.), Tevrat ve İncilde geleceği haber verilen peygamberdir(1149). "Allah peygamberlerden ahid almıştı: 'And olsun ki, size kitap ve hikmet verdim; sizde olanı tasdik edecek bir peygamber gelecek, ona mutlaka inanacaksınız ve ona mutlaka yardım edeceksiniz, ikrar edip bu ahdi kabul ettiniz mi?' demişti. 'İkrar ettik' demişlerdi de: 'Şâhid olun, Ben de sizinle beraber şâhidlerdenim' demişti"(1150) ayeti, Cenâb-ı Hakkın bütün peygamberlerden bir ahid aldığını açıkça göstermektedir. Müfessirler tarafından kabul edilen genel kanaate göre bu ayette sözkonusu edilen misâk; Allah'ın bütün peygamberlerden, Hz.Muhammed (s.a.v.) gönderildiğinde sağ olurlarsa ona inanacakları ve yardım edecekleri hususunda söz almışlardır(1151). Daha sonraları Tevrat ve İncilde, onun peygamberliği ile ilgili bazı haberler yer almıştır. "Yanlarındaki Tevrat ve İncilde yazılı buldukları, okuyup yazması olmayan peygamber Muhammed'e uyanlara yazacağız. O peygamber onlara uygun olanı emreder ve fenalıkları meneder, temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılar, onların ağır yüklerini indirir, zor tekliflerini hafifletir..."(1152) ayeti, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamber ola-

1147- Bkz. ALGUL, a.g.e., I/482-497; Said Ramazan el-Bûtî, a.g.e. 373-401

1148- Bkz. en-Nasr, 110/1-3; ayrıca bk. İbn Kesîr, a.g.e., III/686-687

1149- Bkz. el-Bakara, 2/146; Âli İmrân, 3/81; el-En'am, 6/20; el-A'raf, 7/157; es-Sâff, 61/6

1150- Bkz. Âli İmrân, 3/81

1151- Bkz. ÇANTAY, a.g.e., I/96-97; İbn Kesîr, a.g.e., I/35-36; Safvetü't-Tefâsîr, I/402; ARSLAN, a.g.e., II/575-578

1152- Bkz. el-A'raf, 7/157

rak gönderileceğine dair haberlerin ve onun bazı özelliklerinin Tevrat ve İncilde yer aldığını açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca bu ayet onun, orada yer alan bazı özelliklerine de yer vermektedir. Onun bu özellikleri, Hz.Mûsâ (a.s.), Hz.İsa (a.s.) ve diğer peygamberler tarafından kavimlerine tebliğ edilmiş ve geldiğinde ona iman etmeleri istenmiştir(1153). Hatta Kur'an'a göre Hz.İsa (a.s.), onun peygamber olarak gönderileceğini adını da belirterek kavmine haber vermiştir. "Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevratı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim"(1154) ayeti, bu hususu açıkça göstermektedir. Bu ayette geçen Ahmed ismi, İslâm Peygamberinin bir diğer adıdır(1155). Bu yüzden, yani Tevrat ve İncilde yer alan bilgilerden dolayı ehli kitap onu, oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. "Kendilerine kitap verdiklerimiz, Muhammed'i oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Onlardan birtakımı doğrusu bile bile hakkı gizlerler"(1156) ayeti, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. Kısaca bu ayetler ve verilen bilgiler açıkça gösteriyor ki, İslâm'a göre Tevrat ve İncilde geleceği haber verilen peygamber, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir.

Ancak Kur'an'a göre Yahudi ve Hıristiyanlar, kutsal kitaplarında onunla ilgili haberleri ve bilgileri bile bile değiştirmişlerdir(1157). Buna rağmen bugün elde mevcut Tevrat ve İncillerde yer alan gelecek bir peygamberle ilgili haberlerden hareketle, bu kitaplarda geleceği haber verilen peygamberin İslâm Peygamberi olduğunu ispatlayanlar da vardır(1158). Çünkü bugün elde mevcut Tevrat ve İncillerde yer alan gelecek peygamberle ilgili bazı özellikler, İslâm Peygamberinin sahip olduğu özellik-

- 1153- Bkz. YAZIR, a.g.e., IV/2298-2902; İbn Kesir, a.g.e., I/55-56; Safvetü't-Tefâsir, II/366
- 1154- es-Sâff, 61/6
- 1155- Bkz. YAZIR, a.g.e., VII/4929-4935; İbn Kesir, a.g.e., III/493-494; S. Kutup, a.g.e., XIV/452
- 1156- el-Bakara, 2/146; ayrıca bk. el-En'am, 6/20
- 1157- Bkz. el-Bakara, 2/146; Âli İmrân, 3/71,78; el-En'am, 6/20; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., I/531-532; Safvetü't-Tefâsir, I/190; İbn Kesir, a.g.e., I/139-140
- 1158- Bkz. Mehmet Aydın, Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları, (Doçentlik Tezi-Yayınlanmamış), (Ank., 1979), 186-197; Abdulahad Davud, a.g.e., 6-385; MEVDÜDİ, a.g.e., I/567-577; BAHÇECİ, a.g.e., 38-44

ler büyük bir uygunluk içerisindedir(1159). Meselâ: "Onlar için kardeşleri arasından senin gibi bir peygamber çıkaracağım; ve sözlerimi onun ağzına koyacağım, ve ona emredeceğim herşeyi onlara söyleyecek"(1160) şeklinde Eski Ahit'te yer alan bu ifadeler, Hz.Mûsâ (a.s.) gibi şeriat sahibi bir peygamberin Allah tarafından gönderileceğini haber vermektedir. Bu peygamber, Hz.Mûsâ (a.s.)'dan sonra gelen Yahudi peygamberlerinden hiçbirisi değildir. Çünkü ondan sonra İsrailoğullarından gelen bütün peygamberler, onun şeriatinin birer savunucusu durumundadır. Ondandır onun gibi büyük mücâdeleler veren ve müstakil bir şeriat getiren peygamber, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Onun için burada haber verilen peygamberin, İslâm Peygamberi olduğunu söylemek mümkündür (1161). Yuhanna İncilinde yer alan ifadelere göre Hz.İsa (a.s.) da, kendinden sonra "tesellici" olarak nitelendirdiği bir şahsın geleceğini haber vermiştir(1162). Yuhanna İncilindeki ifadelerle göre "tesellici"; dünyanın reisi olacak, kendiliğinden konuşmama-
cak Allah ne verirse onu söyleyecek, onun doğruluğuna şehâdet edecek, insanlara herşeyi öğretecek(1163) özelliklerini taşıyan birisi olacaktır. Kur'an ayetleri, İslâm Peygamberinin bu niteliklerin hepsine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ayetlere göre Hz.Muhammed (s.a.v.); bütün insanlığa gönderilmiş(1164), kendiliğinden değil Allah'ın vahyi ile konuşmuş(1165), kendine vahyolunana uymuş(1166), Hz.İsa (a.s.) dahil kendinden önceki bütün peygamberleri doğrulamış(1167), insanlara ilim ve hikmeti öğretmiş(1168) bir peygamberdir. Ayrıca Yuhanna İncilinde geçen "paraclate" kelimesi, Yunanca "periqltytos" kavramının bozulmuş şekli olup; "en meşhur, şânlı yüce, övülmeye layık kimse" anlamına gelmektedir. Bu da, Arapçadaki "Ahmed" kelimesinin tam karşılığı-

- 1159- Karşılaştırmak için bk. Tesniye, 18/15,18; Yuhanna, 14/16-17,26-27,30; 15/26-27; 16/7-11,13-15; el-Bakara,2/129,151; Âli İmrân, 3/81; el-Maide, 5/48; el-A'raf, 7/157; ayrıca bk. M. A. Sâbûni, a.g.e.,287; MEVDÜDİ, a.g.e.,I/567-574
- 1160- Tesniye, 18/18
- 1161- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/568-569
- 1162- Bkz. Yuhanna, 14/26; 15/26; 16/7
- 1163- Bkz. Yuhanna, 14/16-17,26-31; 15/26-27; 16/6-16
- 1164- Bkz. en-Nisâ, 4/79; el-A'raf, 7/158; es-Sebe, 34/28
- 1165- Bkz. en-Necm, 53/3-4
- 1166- Bkz. el-En'am,6/106; el-A'raf,7/203; Yunus, 10/15; er-Ra'd, 13/30; el-Kehf, 18/27; el-Ankebût, 29/45; el-Ahkâf,46/9
- 1167- Bkz. el-Bakara,2/136,285; Âli İmrân,3/84; en-Nisâ, 4/152
- 1168- Bkz. el-Bakara,2/151; Âli İmrân,3/81; el-A'raf,7/157-158

dır(1169). Bu yüzden Yuhanna İncilinde "tesellici" diye bahsedilen ve geleceği bildirilen kişinin, İslâm peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.) olduğunu söylemek mümkündür. Kanâatimizce de doğru olan, budur.

Sonuç olarak denilebilir ki; Kur'an'a göre Tevrat ve İncilde geleceği haber verilen peygamber, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Ancak Yahudi ve Hıristiyanlar kutsal kitaplarında yer alan bu gerçeği, bile bile gizlemişlerdir. Bugün elde mevcut Tevrat ve İncillerde gelecek peygamberle ilgili olarak verilen haberler ve özellikler, İslâm Peygamberinin taşıdığı özelliklerle büyük bir uygunluk içerisindedir. Buradan hareketle bazı âlimler, Tevrat ve İncillerde geleceği haber verilen peygamberin İslâm peygamberi olduğunu ispatlamışlardır. Kanâatimizce de doğru olan, bugünkü Tevrat ve İncillerde geleceği bildirilen peygamberin, İslâm Peygamberi olduğudur.

b. Bütün İnsanlığa Gönderilen Peygamber:

Hız.Muhammed (s.a.v.), ilk peygamber değildir. Çünkü ondan önce pekçok peygamber gelip geçmiştir(1170). Ancak onlar, sadece kendi kavimlerini irşad için görevlendirilmişlerdir. Bu noktada onlar, birer millî peygamber durumundadırlar(1171).

Yalnız İslâm Peygamberi Hız.Muhammed (s.a.v.), bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir. "Ey Muhammed! Biz seni bütün insanlara müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir; fakat insanların çoğu bilmezler"(1172) ayeti, bunu açıkça göstermektedir. Bu ayette yer alan "kâffeten li'n-nâs" ifadesinden maksat; siyah-beyaz, Türk-Arap, renk ve dilleri farklı bütün insanlardır(1173). "... Ey Muhammed! Seni insanlara peygamber gönderdik, şahid olarak Allah yeter"(1174) ve "Ey Muhammed! De ki: 'Ey İnsanlar! Doğrusu ben, göklerin ve yerin hükümrânı, ondan başka Tanrı bulunmayan, diriltlen ve öldüren, Allah'ın hepiniz için gönderdiği peygamberim"(1175) ayetleri de onun, bütün insanlığa gönderilmiş bir

1169- Bkz. Abdülâhad Davud, a.g.e., 287-288; MEVDÜDİ, a.g.e., I/572-573

1170- Bkz. en-Nisâ, 4/164-165; el-Hicr, 15/10; el-Mü'min, 40/78

1171- Bkz. AKSEKİ, a.g.e., 168-169

1172- es-Sebe, 34/28

1173- Bkz. Ibn Kesîr, a.g.e., III/131

1174- Bkz. en-Nisâ, 4/79

1175- Bkz. el-A'raf, 7/158

peygamber olduğunun açık birer delilidir. O, cinlerin de peygamberidir. Çünkü sağlığında ona, cinlerden bir grup iman etmiştir (1176). "Ey Muhammed! Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik"(1177) ayeti onun, bütün âlemlerin peygamberi olduğuna işâret etmektedir. Zira bu ayette yer alan "âlemfne" den murad; ins-cin yaratılmış bütün mahlûkâttır(1178). Bu yüzden o, cinlerin de peygamberidir. Ayrıca Islâm Peygamberi de, kendinin bütün insanlara peygamber gönderilmek suretiyle diğer peygamberlerden üstün kılındığını belirtmiştir(1179).

Bütün bunlar gösteriyor ki Islâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.), bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamberdir. Onun peygamberliği, bir millete veya bir kavme değil, bütün yaratılmışlardır. Bu yönüyle de o, peygamberliği belirli bir kavme yönelik olan diğer peygamberlerden üstündür.

c. Son Peygamber:

Islâma göre Hz.Muhammed (s.a.v.), son peygamberdir. Peygamberlik kapısı, onunla kapanmıştır. "Muhammed içinizden herhangi bir adamın babası değil, o Allah'ın elçisi ve peygamberlerinin sonuncusudur..."(1180) ayeti, onun son peygamber olduğunu açıkça ifade etmektedir. Zira bu ayette onun son peygamber olduğunu ifade için, "hâteme'n-nebiyyine" deyimini kullanılmıştır. Buradaki "hâtem" kavramı, "ta" nın kesresiyle de, fethasiyle de kıraat imamlarınca okunmaktadır. Kesre ile bu kavram, "hâtim" şeklinde ismi fâil olarak okunup; hatim eden, nihayete erdiren, yahut mühürleyen demek olur. Fetha ile bu kavram, "hâtem" şeklinde ismi âlet olup; mühür anlamındadır. Mühür, birşeyi tevsik ve tasdik için sonunda basıldığından, hem "âhir" mânâsını, hem de "tasdik" mânâsını kapsar. Bu her iki okuyuşa göre Hz.Muhammed (s.a.v.); peygamberlerin sonuncusu, peygamberleri sona erdiren son peygamber, hem de önceki bütün peygamberleri tasdik eden ilâhî bir mühürdür(1181).

1176- Bkz. el-Cinn, 72/1-15; ayrıca bk. ALGÜL, a.g.e., I/243

1177- el-Enbiya, 21/107

1178- Bkz. ARSLAN, a.g.e., XI/433; Ibn Kesir, a.g.e., II/525

1179- Bkz. Tecrid-i Sarih, II/245; Ibn Kesir, a.g.e., II/56-57

1180- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

1181- Bkz. Tecrid-i Sarih, IX/256; YAZIR, a.g.e., VI/3906; ayrıca "hâteme'n-nebiyyine" deyimini hakkında daha detaylı bilgi için bk. MEVDÜDİ, a.g.e., I/149-156

Ayrıca İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.), kendisinin "hâteme'n-nebiyyîn" (peygamberlerin sonuncusu) olduğunu ve kendisinden sonra başka bir peygamberin gelmeyeceğini çeşitli hadislerinde açıklamıştır(1182). "Benimle peygamberler (zümresin)'in benzeri, şu bir kimsenin meseli ve benzeri gibidir ki, o kişi, bir ev yaptırmış ve binâyı tamam edip süslemiş de yalnız bir kerpîç yeri eksik kalmış. Bu vaziyette halk binâyı girip gezmeye başlar. Ve (eksik yeri görüp) hayret ederek: 'Şu bir kerpîcin yeri boş (bırakılmış) olmasaydı' dediler... Ben o (yeri boş bırakılan) kerpîcim, ben 'hâtemü'n-nebiyyîn'im' (peygamberlerin sonuncusuyum)"(1183) hadisi onun, kendisini "hateme'n-nebiyyîn" (peygamberlerin sonuncusu) olarak kabul ettiğini ve kendisini sahâbilerine peygamberlerin sonuncusu olarak takdim ettiğini açıkça göstermektedir. "İsrâîloğullarını peygamberler idare eder, bir peygamber gidince peşinden öbürü gelirdi. Fakat şunu iyi bilin ki, benden sonra peygamber gelmeyecektir"(1184) hadisi de, onun peygamberlerin sonuncusu olduğunu ve ondan sonra başka bir peygamber gelmeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca İslâm Peygamberi, bir isminin de "âkib" olduğunu belirtmiştir(1185). "âkib"; "hâtemü'l-enbiya" anlamında olup, "benden sonra hiçbir peygamber yoktur" demektir(1186). Bütün bunlar onun, kendisinin "hâteme'n-nebiyyîn" (peygamberlerin sonuncusu) olduğunu bildiren ayeti tasdik ve daha iyi anlaşılabilir kavrabilmesi için tefsir ettiğinin açık bir ifadesidir. Bu yüzden Hz.Muhammed (s.a.v.), İslâmın ikinci temel kaynağını oluşturan hadislere göre de peygamberlerin sonuncusudur.

Bir peygamberden sonra başka bir peygamberin gelmesi için, bazı sebeplerin oluşması gereklidir. Şöyle ki:

1- İlk peygamberin talimât ve mesajı kaybolup gitmiş ise, yeni bir talimât ve mesaja ihtiyaç duyulur.

2- Önceki peygamberin talimât ve mesajı mükemmel değilse,

1182- Konu ile ilgili hadisleri birarada inceleyebilmek için bk.

MEVDÜDİ, a.g.e., I/152-156

1183- Bkz. BUHÂRİ, a.g.e., IV/163

1184- Bkz. a.e., IV/144

1185- Bkz. a.e., IV/162

1186- Bkz. Tecrid-i Sarih, IX/250

onda bazı değişiklik ve ilâveler yapmak gerekir.

3- Evvelki peygamberin mesajı sadece bir millete mahsus ise, başka milletlere yeni peygamberler gönderilebilir(1187). Bu sebeplerin, İslâm Peygamberinden sonraki dönemlerde oluştuğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü Hz.Muhammed (s.a.v.)'in hayatı bütün boyutlarıyla bilinmekte, onun tebliğ ettiği din ve şeriat hâlâ yaşamaktadır. Ona vahyedilen din ve şeriatın esasını oluşturan Kur'an, ilk vahyedildiği gibi değiştirilmeden günümüze kadar gelmiştir. Zira onun korunmasını, Allah üzerine almıştır. Kur'an'ın bir mucize olarak etki ve tesiri, kıyâmete kadar devam edecektir. İslâma göre bu açıdan, kıyâmete kadar başka bir peygambere ihtiyaç yoktur(1188). Ayrıca Kur'an'a göre Allah dini İslâm ile kemâle erdirmiş ve insanlar için din olarak da İslâmı seçmiştir. "... Bugün, size dininizi bütünledim, üzerinize olan nimetimi tamamladım, din olarak sizin için İslâmiyeti beğendim..." (1189) ayeti, dinin Hz.Muhammed (s.a.v.)'e indirilen vahiyle kemâle erdirildiğini ve Allah'ın din olarak İslâmı seçip beğendiğini açıkça göstermektedir(1190). "Kim İslâmiyetten başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O, âhirette de kaybedenlerdendir."(1191) Bu ayet, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in tebliğ ettiği din olan İslâmdan sonra, kim İslâmiyetten başka bir dine yönelirse ondan bu dinin kabul edilmiyeceğini ve böyle birinin âhirette de kaybedenlerden olacağını açıkça göstermektedir. Çünkü İslâm, son ve Allah katında makbul olan dindir(1192). İslâm son ve Allah'ın kemâle erdirdiği din olunca, bu dini tebliğ eden peygamberin de son peygamber olacağı muhakkaktır. Bunun yanında Hz.Muhammed (s.a.v.), bütün insanlığa peygamber olarak gönderilmiştir (1193). Onun için de herhangi bir millete başka bir peygamber gönderilmesine gerek yoktur(1194). Görüldüğü gibi Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği ve onun tebliğ ettiği şeriat, bir pey-

1187- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/130

1188- Bkz. el-Hicr, 15/9; ayrıca bk. Tecrid-i Sarih, IX/289; KILAVUZ, a.g.e., 164-165; ERRAHOĞLU, a.g.e., 159-167; MEVDÜDİ, a.g.e., I/129; AYDIN, a.g.e., 235-240

1189- Bkz. el-Maide, 5/3

1190- Bkz. YAZIR, a.g.e., VI/3906; ARSLAN, a.g.e., IV/29-32

1191- Âli İmrân, 3/85

1192- Bkz. Âli İmrân, 3/19; ayrıca bk. Safvetü't-Tefâsir, I/403

1193- Bkz. en-Nisa, 4/79; el-A'raf, 7/158; es-Sebe, 34/28; ayrıca bk. İbn Kesir, a.g.e., III/131

1194- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/130

gamberden sonra başka bir peygamberin gelmesi için oluşması gereken sebeplerin hepsini ortadan kaldırmıştır. Bu yüzden, ondan sonra başka bir peygambere ihtiyaç yoktur. Bu sebeplerden dolayıdır ki Hz.Muhammed (s.a.v.), peygamberlerin sonuncusu ve peygamberliği sona erdiren (hâtimü'n-nebiyyîn) dir(1195).

Eski ve Yeni Ahit'te gelecek bir peygamberle ilgili haberler yer almaktadır(1196). Ancak Kur'an-ı Kerim'de böyle bir habere rastlanılmamaktadır. Aksine Kur'an, peygamberliğin Hz.Muhammed (s.a.v.)'le son bulduğunu, ondan sonra başka bir peygamber gelmeyeceğini açıkça belirtmektedir(1197). Bunun yanında Kur'an, kendine vahyedilmediği halde "bana vahyedildi" diyerek peygamberlik iddia edenî zâlim olarak nitelendirmektedir. "Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine birşey vahyedilmemişken 'bana vahyolundu', 'Allah'ın indirdiği gibi ben de indireceğim' diyenden daha zâlim kim olabilir?..."(1198) ayeti, bunu açıkça göstermektedir(1199). Ancak buna rağmen, birtakım insanlar ortaya çıkarak peygamberlik iddiasında bulunmuşlardır. Esved el-Ansi ve Müseyleme, İslâm Peygamberi hayatta iken peygamberlik iddia etmişlerdir. Esved el-Ansi, Hz.Muhammed (s.a.v.) hayatta iken öldürülmüştür(1200). Yemâne'de peygamberliğini ilân eden Müseyleme, İslâm Peygamberine iki elçi göndermiştir. Elçiler, Müseyleme'nin peygamberliğine inandıklarına belirtince, İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.); "eğer elçiler öldürülmüş olsaydılar, kesinlikle sizin boynunuzu vurdururdum"(1201) cevabını vererek, tepkisini sert birşekilde dile getirmiştir. Hz.Muhammed (s.a.v.)'in ölümünden sonra, Tüleyha, Secah ve Mâlik el-Ezdî gibi bazı kimseler de peygamberlik iddiasında bulunmuşlardır. Hz.Ebû Bekir (r.a.) halifeliği döneminde, bu yalancı peygamberlere karşı savaş açmış ve onları öldürtmüştür. Bu kararında onu, diğer bütün sahâbiler de desteklemiştir(1202). Ayrıca bu yalancı peygamberlerden Tüleyha, davasından vazgeçerek yeniden Müslüman olmuştur(1203). Bu onun

1195- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/131

1196- Bkz. Tesniye, 18/15,18; Yuhanna, 14/16-17,26-27; 16/6-16

1197- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

1198- Bkz. el-En'am, 6/93

1199- Bkz. İbn Kesir, a.g.e., I/599; Safvetü't-Tefâsir, II/222

1200- Bkz. ARSLAN, a.g.e., V/140-141

1201- Bkz. a.e., V/139-140

1202- Bkz. ALGÜL, a.g.e., II/217; MEVDÜDİ, a.g.e., I/136-137; Ahmed Cevdet Paşa, Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ, (İst., 1981), I/304-312; ARSLAN, a.g.e., V/139-140

1203- Bkz. Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., I/310

peygamberlik iddiasında yalancı olduğunun açık bir delilidir. Görüldüğü gibi gerek Hz.Muhammed (s.a.v.)'in ve gerekse sahâbîlerin yalancı peygamberlere karşı tavrı oldukça açıktır. Şayet sahâbîler arasında Hz.Muhammed (s.a.v.)'in son peygamber olmadığına ve ondan sonra başka peygamberlerin geleceğine dair herhangi bir haber olsaydı, peygamberlik iddiasında bulunanlara karşı böylesine ortak bir tavır almadan önce, onların iddialarında doğru olup olmadıklarının araştırmaları gerekirdi ki, böyle bir araştırma yoluna gidilmemiştir. Aksine bu konuda tereddütsüz ve birlik içerisinde hareket ederek, onlarla savaşmışlar ve onları öldürmüşlerdir. Bu durum sahâbîlerin, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in son peygamber olduğu ve ondan sonra başka bir peygamber gelmeyeceği hususunda icmâ ettiklerini açıkça göstermektedir(1204).

Bunlara ilâveten İslâm Âlimleri de Hz.Muhammed (s.a.v.)'in, peygamberlerin sonuncusu olduğu ve ondan sonra başka bir peygamber gelmeyeceği noktasında birleştikleri gibi, bu gerçeği inkar edenleri tekfir noktasında da birleşmektedirler(1205).

Kısaca görüldüğü üzere İslâmda Hz.Muhammed (s.a.v.); Kur'an'a, sünnete, sahâbîlerin icmâına ve Âlimlerin ittifakına göre peygamberlerin sonuncusudur, ondan sonra başka peygamber gelmeyecektir.

Ancak bütün bunlara rağmen Kadıyânî(1206) ve Bahâfler (1207); peygamberlik kapısının kapanmadığını, Hz.Muhammed (s.a.v.)'den sonra da peygamberler gelebileceğini iddia etmişlerdir. Kadıyânîliğin kurucusu Mirza Gulam Ahmed, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in son peygamber olduğunu bildiren Kur'an ayetindeki "hâteme'n-nebiyyîne" deyimini şöyle yorumlamaktadır: "Peygamber (s.a.v.)'in son peygamber olduğunu inkar etmiyoruz. Fakat son demekten maksat, bugün birçok kimsenin anladığı mânâda değildir.

1204- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/156-157

1205- Bkz. a.e., I/157-165; MEVDÜDİ, Kadıyânîlik Nedir?, (Çev. Ahsen Batur), (İst., 1975), 186-194; Muhsin Abdulhamid, İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, (Çev. M. Saim Yeprem-Hasan Güleç), (Ank., 1984), 123-133

1206- Kadıyânîlik, Hindistanda, Pencap-Kadıyân'da, 19. yüzyılın sonlarına doğru Mirzâ Gulam Ahmed Kadıyânî (1835 veya 1839-1908) tarafından kurulmuştur. Fazla bilgi için bk. E. Râhi Fıglalı, Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri, (İst., 1986), 201-209

1207- Bahâflik, İmâmiyye Şiası içinde teşekkül eden Şeyhîlik adlı bir tarikatın mahsûlü olup, 19. yüzyılda Mirza Ali Muhammed Rıza tarafından kurulmuştur... Fazla bilgi için bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 222-228

"Hâteme'n-nebiyyine" den murad şudur: Peygamber (s.a.v.), peygamberlerin sonuncusudur yani onları tâbisidir. Şu anda ancak Muhammed (s.a.v.)'in tasdik ettiği peygamber olabilir... Bu mânâya göre Muhammed (s.a.v.)'in peygamberlerin sonuncusu olduğuna inanıyoruz." İşte bu teville peygamberlik kapısının açık olduğunu ileri süren Mirza Gulam Ahmed, daha sonra peygamberliğini ilân etmiştir. Bugün Kadiyânîler, onun peygamberliğini kabul etmeyenleri kafir saymaktadırlar(1208). Görüldüğü gibi kadiyânîlerin bu tevilleri, yukarıda izah edilen ayete, sünnete, sahâbîlerin icmâına ve âlimlerin bu konudaki ortak görüşüne tamâmen ters düşmektedir. Kur'an-ı en iyi anlayıp tevil edenin, kendisine vahyedilen peygamber olacağı muhakkaktır. Bu yüzden bu konudaki en doğru yorumun da, onun tarafından yapılabileceği bir gerçektir. Hz.Muhammed (s.a.v.) ise, değişik ifadelerle defalarca kendisinin son peygamber olduğunu ve kendisinden sonra peygamber gelmeyeceğini açıklamıştır(1209). Yukarıda değinildiği gibi sahâbîler de Hz.Muhammed (s.a.v.)'den sonra peygamber gelmeyeceği noktasında icmâ etmişler ve ondan sonra peygamberlik iddiasında bulunanlarla tereddütsüz savaşmışlardır. İslâm âlimleri de onun son peygamber olduğu noktasında ittifak edip, bu gerçeği kabul etmeyenleri takfir etmişlerdir. Bütün bunlara rağmen Mirza Gulam Ahmed, ilgili ayetin yanlış yorumlandığını ve peygamberlik kapısının kapanmadığını iddia edebilmektedir. Kanâatimizce bu konuda yanlış ve batıl tevil yapan, Mirza Gulam Ahmed'dir. Bu yüzden ki Kadiyânîlik, İslâm dışı ilân edilmiştir(1210). Bahâîliğin kurucusu Mirza Ali Muhammed de; "Allah daha önce Muhammed'i gönderdiği gibi şimdi de beni gönderdi" diyerek peygamberliğini ilân etmiştir. Ayrıca o kendini Hz.Muhammed (s.a.v.)'den, kitabı "el-Beyan" da Kur'an'dan faziletli saymaktadır. Onlara göre, ne İslâm son din ve ne de Hz. Muhammed (s.a.v.) son peygamberdir. Hz.Muhammed (s.a.v.), nebîlerin sonuncusudur, mürsellerin sonuncusu değildir. Çünkü Allah'ın mürsellik (peygamber göndericilik) sıfatı son bulmaz(1211). Gö-

1208- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., 74-104; FIGLALI, a.g.e., 206-207

1209- Bkz. MEVDÜDİ, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz.Peygamber, I/149-156,165

1210- Bkz. MEVDÜDİ, Kadiyânîlik Nedir?, 84-87,105-107,124

1211- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 222-223; M. Abdulhamid, a.g.e., 74-77; FIGLALI, a.g.e., 217

rüldüğü üzere Bahâîlerin bu konudaki görüşleri de Kadiyânîlerin görüşleri gibi, Kur'an'a, sünnete, sahâbîlerin icmâına ve âlimlerin bu konudaki ortak görüşüne tamâmen ters düşmektedir. Bunun yanında Bahâîlerin "Allah'ın mürsellik (peygamber göndericilik) sıfatı son bulmaz"(1212) görüşü, tutarsız ve yanlıştır. Zira daha önce de değinildiği gibi, her resûl nebîdir, fakat her nebî resûl değildir. Bu yüzden, resûllüğün içerisinde nebîlik zarûrî olarak mevcuttur. Nebîlik vasfı bulunmayan bir resûlün düşünülmesi mümkün değildir. Kesin nass ile Hz.Muhammed (s.a.v.)'den sonra nebî gelmiyeceği sabit olduğuna göre, bir resûlün de gelmesi imkânsızdır. Çünkü resûllük, nebîliğe bağlıdır. Nebîlik kapısı kapatılınca, resûllük kapısının kapatılması zarûrî bir neticedir. Nitekim mantık da bunu gerektirmektedir(1213). Bu durum, Bahâîlerin çelişkisini ve tevillerinin yanlışığını açıkça göstermektedir. Ayrıca eğer Kadiyânîlerin ve Bahâîlerin iddia ettiği gibi İslâm Peygamberi son peygamber olmamış olsaydı, İslâmda önemli bir yer tutan peygamberlik inancı ile ilgili böyle bir konuyu muallakta bırakması doğru olmazdı. Eğer Allah'ın bu konuda herhangi bir vah vahyi olsaydı, onun vazifesi gereği vahyi mutlaka tebliğ etmesi ve sahâbîlerini bu konuda bilgilendirmesi gerekirdi. Halbuki böyle birşeye rastlanılmamaktadır(1214). Kısaca bu sebeplerden dolayı ve yukarıda verilen bilgiler çerçevesinde, gerek Kadiyânîlerin ve gerekse Bahâîlerin bu konudaki inançları; İslâmın bu konudaki anlayışına tamâmen ters olup, tamâmen yanlış ve bâtıl bir tevil-den ibarettir, denilebilir.

Sonuç olarak denilebilir ki; İslâma göre Hz.Muhammed (s.a.v.) peygamberlerin sonuncusudur. Ondan sonra başka bir peygamber gelmiyecektir. Çünkü Allah peygamberliği, onunla sona erdirmiştir. Ondan sonra peygamberlik ilân eden ve böyle birinin peygamberliğini kabul edenler kafir kabul edilir. Onun son peygamber olduğunun delilleri; bu konuda Kur'an ve sünnette yer alan açık ifadeler ile sahâbî ve âlimlerin icmâıdır. Kadiyânî ve Bahâîlerin bu konudaki inançları ise; İslâma ters olup, tamâmen yanlış ve bâtıl birer tevilden ibarettir.

1212- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 217

1213- Bkz. Muhsin Abdulhamid, a.g.e., 123

1214- Bkz. MEVDÜDİ, Tarih Boyunca Tevhid Mücâdelesi ve Hz.Peygamber, I/165-166

3. İslâmda Mesih ve Mehdi İnancı:

Mesih ve Mehdi inancı, İslâm kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Daha önce de değinildiği gibi "beklenen bir kurtarıcı" inancı, Yahudilik ve Hıristiyanlıkta da önemli bir yer tutmaktadır. Yahudilik ve Hıristiyanlık İslâmiyetten önce olduğu için, Mesih ve Mehdi inancının bu dinlerden İslâma geçtiğini söylemek, pek isâbetli bir görüş değildir. Çünkü "beklenen bir kurtarıcı" inancı; yalnız Yahudilik ve Hıristiyanlığın değil, hemen bütün dinler ve kültürlerin sahip olduğu bir ümid ve mutlak kurtuluş idealidir(1215).

Mesih kavramı, İbranice "ha-Mašiah" ve Arapça "Meşih" kelimesinin Arapça şeklidir. Kelime; yağ sürülmüş, mesh edilmiş ve temizlenmiş anlamlarına gelmektedir(1216). Arapçada; ölçmek, mesh etmek, günahlardan temizlenmiş, sıddık, yürüyen ve seyahat eden anlamlarına gelmektedir(1217).

Kur'an-ı Kerim'de Mesih kavramı, toplam onbir değişik yerde geçmektedir(1218). Bazı ayetlerde sadece tek başına "Mesih" şeklinde(1219), bazılarında "Mesih İsa b. Meryem" şeklinde(1220) ve bazılarında da "Mesih b. Meryem" şeklinde(1221) geçmektedir. Kur'an'da bu kavram, Hz.İsa (a.s.)'nin bir sıfatı olarak kullanılmaktadır. Çünkü ilgili ayetler, bu durumu tereddütsüz ortaya koymaktadır. Ancak dikkat edilirse ilgili ayetlerin hiçbirinde bu kelime, Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi "beklenen bir kurtarıcı" yı ifade etmek için kullanılmamıştır. Yukarıda da değinildiği gibi bu kavram, Hz.İsa (a.s.)'nin bir sıfatı olarak Kur'an'da kullanılmaktadır.

Ayrıca İslâma göre kıyâmetten önce yeryüzüne indirilecek Mesih de, Hz.İsa (a.s.)'dir. İslâm Peygamberi hadislerinde bu durumu, tereddüde ve yoruma mahal bırakmayacak bir tarzda açıklamıştır(1222). Hadislerde verilen haberlere göre İsa Mesih; Allah

1215- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 246,267

1216- Bkz. Shailer Mathews, "Messiah", DRE, 278-279; BRANDON, DCR, 438; SARIKÇIOĞLU, a.g.e., 203

1217- Bkz. ARSLAN, a.g.e., II/471; FIGLALI, a.g.e., 246; Safvetü't-Tefâsir, I/336

1218- Bkz. el-Mu'cemü'l-Müfehres, 666

1219- Bkz. en-Nisâ, 4/172; el-Maide, 5/72; et-Tevbe, 9/30

1220- Bkz. Âli İmrân, 3/45; en-Nisâ, 4/157,171

1221- Bkz. el-Maide, 5/17,72,75; et-Tevbe, 9/31

1222- Bkz. Muhsin Abdulhamid, a.g.e., 175

tarafından kıyâmetten önce indirilecek, Deccâl'i öldürecek, Mehdi'nin arkasında namaz kılacak, Domuz'u öldürecek, haçı kıracak, cizyeyi kaldıracak, Hz.Muhammed (s.a.v.) dini ve şeriatini üzere amel edecek, bütün Yahudi ve Hıristiyanlar ona iman edecek, yeryüzünde kırk yıl kalacak ve sonra ölecektir(1223).

Kısaca İslâma göre kıyâmetten önce gelmesi beklenen Mesih, Hz.İsa (a.s.)'dır. Allah onu, Kur'an'da da Mesih olarak nitelendirmiştir. Ancak Kur'an'da geçen bu Mesih kavramı, "beklenen bir kurtarıcı" anlamını ifade etmemektedir. Çünkü Kur'an'da bu kavram, sadece Hz.İsa (a.s.)'nın bir sıfatı durumundadır. Bu kavrama beklenen bir kurtarıcı anlamı, hadislerde yer alan haberler çerçevesinde yüklenmiştir. Çünkü hadislerde İsa Mesih, inananları Deccâl'in zulmünden kurtaracak, Yahudi ve Hıristiyanları yenip yeryüzüne İslâmı hâkim kılacak biri olarak takdim edilmektedir.

İslâmda yalnız Mesih değil, onunla birlikte "dünyayı adaletle dolduracak" bir Mehdi de beklenmektedir(1224). Mehdi kelime olarak, kendisine rehberlik edilen demektir. Ayrıca bütün yollar ve istikâmetler Allah'dan geldiği için, Mehdi; Allah tarafından yol gösterilen mânâsına da gelir. İslâm literatüründe bu kavram, kıyâmetten önce gelmesi beklenen ve dünyayı adaletle dolduracak bir kimseyi ifade için kullanılmaktadır(1225).

Kur'an-ı Kerim'de Mehdi ile ilgili açık bir ayete, Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde açık bir şekilde Mehdi'den bahseden bir hadise ve İslâmın ilk asırlarında telif edilmiş muteber sünni akâid ve kelâm kitaplarında bu konunun müspet veya menfi bir şekilde ele alındığına rastlanılmamaktadır(1226). Ancak buna rağmen Mehdi inancı, Müslümanlar arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bunun en önemli nedeni, diğer bazı hadis kitaplarında yer alan Mehdi ile ilgili haberlerin İslâm toplulukları arasında büyük yaygınlık kazanmasıdır. Bu yüzden olsa gerek Şevkânî; bu konudaki

1223- Bu konudaki hadisleri toplu halde incelemek için bk. MEVDU-DI, Kadiyânîlik Nedir?, 201-216; Ibn Kesir, a.g.e., I/458-463; ARSLAN, a.g.e., III/546-559.

1224- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 266

1225- Bkz. Ibn Manzûr, XV/354; D. B. Macdonald, "Mehdi", İslâm Ansk., 7/474; İbrahim Süleymanoğlu, Mehdi'lik ve İmamiye, (İzmir, 1987), 10; FIGLALI, a.g.e., 268

1226- Bkz. Ahmet Faruk, Kâ'be Başkanı ve Mehdi'lik, (İst., 1985), 267; Muhsin Abdulhamid, a.g.e., 50

hadislerin manevî bir tevâtür derecesine ulaştığını belirtmektedir(1227). Bu hadislerle göre Mehdi; mutlaka gelecek, ehli beytten olacak, İsmi Hz.Muhammed (s.a.v.)'in ismine, babasının ismi de onun babasının ismine benzeyecek, dünyadan zulmü kaldıracak ve dünyayı adâletle dolduracak, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in sünneti ile amel edecek, döneminde bolluk ve refah olacak ve insanlar arasında yedi veya dokuz yıl kaldıktan vefât edecek olan ve kıyâmetten önce gelmesi beklenen bir kimsedir(1228).

Mehdi inancı özellikle Şi'a mezhebinde merkezi bir öneme sahiptir. Ancak bu inancın tezâhürleri, Şi'a fırkaları arasında farklılıklar göstermektedir. Mehdi inancının tam manâsıyla bir inanç esası olarak yerleştiği ve akâidinin buna göre şekillendiği tek Şi'a fırkası, İmamiyye'dir. İmamiyye ve diğer Şi'a fırkaları, "beklenen Mehdi" nin ölmediği ve sağ olduğu inancındadırlar. İmamiyye'ye göre onikinci imam Muhammed el-Mehdi b. Hasan el-Askerî, babasının ölümünden sonra gizlenmiştir, hâlâ sağdır, kıyâmetten önce zuhur edecek ve zulümle dolan dünyayı adâletle aydınlatacaktır(1229). Ehli Sünnet olanlar arasında da bu inanç, oldukça yaygın durumdadır. Bunun sebebi, İslâm Peygamberinden konuyla ilgili olarak nakledilen hadisler ve sünni âlimlerin bu hadisler çerçevesinde belirttikleri görüşlerdir. Ehli Sünnet inancına göre Mehdi, Allah'ın kendisine verdiği delillerle kıyâmetten önce gelecektir. Ancak Ehli Sünnet, gelecek Mehdi'nin ismini Şi'a gibi şudur diye vermez, yalnız hadislerde yer aldığı üzere Mehdi'nin ehli beytten olduğunu belirtir(1230). Ayrıca bazı âlimler de konu ile ilgili hadislerin zayıf olduğunu ileri sürerek, İslâmda Mehdi'liğin olmadığını ve Müslümanlar arasında bu inancın haksızlığa ve zulme uğradıkları dönemlerde ortaya çıktığını belirtmektedirler (1231).

Kısaca "zulmü kaldıracak ve dünyayı adâletle dolduracak" bir Mehdi inancı, Müslümanlar arasında oldukça yaygın bir kabul görmüştür. Bu yüzden bu konudaki haberler ahâd olmasına rağmen, manevî bir tevâtür derecesine ulaşmıştır. Özellikle Şiî'ler arasında bu konu, merkezi bir önem taşımaktadır. Bunun en önemli se-

1227- Bkz. FARUK, a.g.e., 20-21

1228- Bkz. FARUK, a.g.e., 75-94; SÜLEYMANOĞLU, a.g.e., 119-155; MEVDÜDİ, a.g.e., 225-230

1229- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 275-281; M. Abdulhamid, a.g.e., 47-49

1230- Bkz. SÜLEYMANOĞLU, a.g.e., 24-28; FARUK, a.g.e., 16-23, 73-75

1231- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 267, 270, 273-275; M. Abdulhamid, a.g.e., 50-53; FARUK, a.g.e., 15; SÜLEYMANOĞLU, a.g.e., 16, 29

bebinin, Şif'lerin uzun süre maruz kaldıkları zulüm ve haksızlıklar olduğu kabul edilmektedir(1232). Ehli Sünnet Âlimlerinin büyük bir kısmının inancı da, Âhir zamanda Mehdi'nin geleceği yolundadır(1233). Bu yüzden bugün Müslümanlararasındaki yaygın inansa göre, ehli beytten olacak olan Mehdi kıyametten önce gelecek ve zulmü kaldırıp yeryüzünü adâletle dolduracaktır. Ancak burada şunu belirtmekte yarar vardır: Mehdi konusu, ihtilafli bir konudur. Ancak yukarıda verilen bilgilerde, mümkün olduğu kadarıyla ihtilaflardan uzak durulmaya çalışılarak, konu, Müslümanlararasında yaygın olduğu şekliyle ele alınmıştır. Çünkü konunun bütün boyutlarıyla ele alınması, ancak müstakil bir araştırma ile mümkün olabilir.

1232- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 275; M. Abdulhamid, a.g.e., 49
1233- Bkz. SÜLEYMANOĞLU, a.g.e., 48; FARUK, a.g.e., 16-23;
Ibn Kesir, a.g.e., I/497

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALAR

A. K A R Ş I L A Ş T I R M A L A R

Bu bölümde, daha önceki üç bölümde ve giriş kısmında ele alınıp, çeşitli boyutlarıyla incelenen konuları karşılaştırma yoluna gidilecektir. Böylelikle araştırma konusu olan "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik" anlayışları arasındaki mevcut ortak ve farklı yönler daha iyi tespit edilmiş olacaktır. Şöyle ki:

İlâhî dinler; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyettir. Bugün yeryüzünde yaşayan insanların yarıya yakını, bu dinlere mensuptur(1234). Onun için bu dinlerin, uluslararası ve daha birçok alanda insanların tercihlerinde etkili olacağı muhakkaktır.

İlâhî dinlerin inanç esaslarını ve temel fikirlerini kapsayan Kutsal Kitapları vardır. Yalnız her dinin Kutsal Kitabı, farklı farklıdır. Yahudilerin Kutsal Kitabı "Tanah"; Tora (Tevrat), Neviim ve Ketüvim olmak üzere üç bölümden ve toplam 39 kitaptan oluşmaktadır. Ayrıca Yahudi Kutsal Kitaplarına, "Eski Ahit" ismi de verilmektedir(1235). Hıristiyanların Kutsal Kitaplarına, "Kitab-ı Mukaddes" denilmektedir. Hıristiyanlar "Eski Ahit" i de kutsal kabul ettikleri için, "Yeni Ahit" le ikisine birden "Kitab-ı Mukaddes" ismi verilmektedir. "Kitab-ı Mukaddes" in sadece Hıristiyanlıkla ilgili kısmı olan "Yeni Ahit"; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna adı verilen dört İncil, Resullerin İşleri, mektuplar ve Yuhanna'nın Vahyi olmak üzere 27 kitaptır(1236). İslâmın Kutsal Kitabı ise, Kur'an-ı Kerim'dir(1237). Yalnız Yahudiler; Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'i, Hıristiyanlar; -Eski Ahit'i kutsal olarak kabul edip inandıkları halde- Kur'an-ı Kerim'i kutsal olarak kabul etmezler(1238). İslâmiyette ise; Tevrat ve İncil'in başlangıçta Allah'ın Hz.Mûsâ (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.)'ya vahyettiği birer kitap olduğuna(1239), fakat sonradan onların

- 1234- Bkz. TÜMER-KUÇUK, Dinler Tarihi, 235; Abdullah Masdûsi, Yaşayan Dünya Dinleri, 21-22
1235- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 120-121; Ö. F. Harman, Yahudi Kutsal Kitapları, 1-2,196; G. Parrinder, The Worlds Living Religions, 153-158
1236- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e., 152-154; HARMAN, a.g.e., 196-197; Felicien Challaye, Dinler Tarihi, 237-244
1237- Bkz. el-En'am, 6/19; Yusuf, 12/3; eş-Şuarâ, 26/52; ayrıca bk. CERRAHOĞLU, Tefsir Usûlü, 33-34
1238- Bkz. KAHRAMAN, Dinler Tarihi, 152,189; HARMAN, a.g.e.,198
1239- Bkz. Ali İmrân,3/3-4; el-Maide, 5/46-48; el-En'am,6/154; Hüd, 11/110; ayrıca bk. HARMAN, a.g.e., 198-199

bu kitapların aslını bozup değiştirdiklerine inanılmaktadır. O-nun için Müslümanlar, bugün elde mevcut Tevrat ve İncil'lerin tahriif edildiğini, bu yüzden de ilâhî mesajları yansıtmadığını kabul ederler(1240). Müslümanlara göre Kur'an-ı Kerim ise, ilk vahyedildiği şekliyle değişmeden günümüze kadar gelmiştir. Bu husus, tevâtüren sabittir(1241).

İlâhî olsun olmasın hemen her dinde, gizli ve görünmez olanlarla irtibatlı olduğuna inanılan şahısların varlığı sözkonusudur. Ancak bu şahısların birer peygamber olarak kabul edilip, nitelendirilmesi mümkün görünmemektedir. Çünkü onlar ve yaptıkları, peygamberlik ve peygamberler hakkında genel kabul görmüş ölçülere uymamaktadır(1242).

Peygamberlik inancı, sadece ilâhî dinlerden görülen bir inanç değildir. Çünkü ilâhî birer din olarak kabul edilmeyen Zerdüştilik ve Maniheizm gibi bazı dinlerde, peygamberlik inancının varlığı sözkonusudur(1243). Ancak köklü, esasları ve ölçüleri tespit edilmiş bir peygamberlik anlayışına, sadece ilâhî dinlerde rastlanılmaktadır.

İlâhî dinlerin Kutsal Kitaplarında peygamberleri ifade için, birtakım deyim ve terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Yahudi Kutsal Kitabında peygamberleri ifade için; "nebi"(1244), "hozeh"- "roeh"(1245), "Allah adamı"(1246), "Âdemoğlu"(1247), "kullarım peygamberler"(1248) ve "ulak"(1249) deyim ve terimleri kullanılmaktadır. Hıristiyan Kutsal Kitabı Yeni Ahit'te ise;

- 1240- Bkz. el-Bakara, 2/95,174; Âli İmrân, 3/65,78; en-Nisa,4/46; el-Maide,5/110; ayrıca bk. HARMAN, a.g.e., 199-200
- 1241- Bkz. KILAVUZ, İslâm Akâidi ve Kelâm'a Giriş, 164
- 1242- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 45; SARIKÇIOĞLU, a.g.e.,21-24,32,40,56,62,70,92,94; HARMAN, Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler, 1-3; İslâm Ansiklopedisi, "Kahin", VI/71-73; "Sihir", X/599-610; Meydan Larousse, "Büyü", II/685
- 1243- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,66,77; SARIKÇIOĞLU, a.g.e.,107-110,128; KAHRAMAN, a.g.e.,86,88-89
- 1244- Bkz. Concordance, 926-928
- 1245- Bkz. I. Samuel,9/18-19; II. Samuel,24/11; I. Tarihler,21/9; ayrıca bk. W. S. W., "Prophet and Prophecy", EJ,XIII/1154
- 1246- Bkz. Tesniye, 33/1; Yeşu, 14/6; Hâkimler, 13/6,8; ayrıca bk. W. S. W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1154
- 1247- Bkz. Hezekiel, 20/46, 21/2,9, 26/2, 32/7,12, 36/1
- 1248- Bkz. Çıkış, 14/31, 32/3; Tesniye, 34/35; Yeşu, 1/1-2,7; II. Krallar, 17/23, 24/2; Yeremya, 25/4, 26/5
- 1249- Bkz. II. Tarihler, 36/15-16; ayrıca bk. HARMAN, a.g.m.,10; BRANDON, DCR, 512

"nebi"(1250), "nur"(1251), "Allah'ın kuzusu"(1252), "Allah'ın oğlu"(1253), "Mesih"(1254), "muallim"(1255), "Davud'un oğlu"(1256), "insanoğlu"(1257), "üstat-efendi"(1258), "tesellici"(1259) gibi deyim ve terimler, peygamberleri ifade için kullanılmaktadır. İslâmın Kutsal Kitabı Kur'an-ı Kerim'de ise peygamberleri ifade için, "nebi"(1260), "resûl"(1261), "beşîr"(1262), "nezîr"(1263) ve "mübelliğ"(1264) gibi deyim ve terimler kullanılmaktadır. Dikkat edilirse, her üç dinin Kutsal Kitaplarında peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimlerden ortak olanlar olduğu gibi farklı olanlar da vardır. "nebi" ve "resûl" terimleri, her üç dinde de peygamberleri ifade için kullanılmaktadır. Ayrıca Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Kitaplarında kadın peygamberleri ifade için, "nebiye" (prophetess)(1265) terimi kullanılırken, Kur'an'da böyle bir terime rastlanılmamaktadır. Çünkü İslâm'da peygamber olmak için, erkek olmak esastır(1266). Bunun yanında gerek Eski Ahit ve gerekse Yeni Ahit'te, gerçek ve yalancı peygamberler için aynı terim kullanılmış, yalancı peygamberler için ayrı bir terim kullanılmamış, sadece peygamber kavramının önüne "yalancı" sıfatı getirmekle yetinilmiştir(1267). Kur'an'da ise, yalancı peygamberleri ifade için herhangi bir kavramın kullanıldığı görülmemektedir. Eski Ahit'te peygamberleri ifade için

- 1250- Bkz. Concordance, 928-929
1251- Bkz. Yuhanna, 8/12; 9/5; 12/46
1252- Bkz. Yuhanna, 1/29, 36; Yuhanna'nın Vahyi, 5/6-8, 7/9-11; 12/11
1253- Bkz. Matta, 3/17; 13/16; Markos, 1/11; Yuhanna, 10/30, 36; ayrıca bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 150
1254- Bkz. Matta, 16/15-20; ayrıca bk. Concordance, 167-168, 583-589
1255- Bkz. Matta, 8/19; 9/11; Markos, 4/38; 9/17; Luka, 3/12; 18/18
1256- Bkz. Matta, 12/23; 20/30-31;
1257- Bkz. Matta, 9/6; 12/8, 32; Markos, 9/9; Luka, 6/5; 11/30
1258- Bkz. Matta, 15/27; Luka, 5/5; 8/24; 9/33; 17/13-14
1259- Bkz. Yuhanna, 14/26; 15/27; 16/7-11, 13-16
1260- Bkz. el-Bakara, 2/213; Âli İmrân, 3/81; en-Nisâ, 4/163; Meryem, 19/49, 53, 56; el-Mu'cemü'l-Müfehres, 686-687
1261- Bkz. el-A'raf, 7/61; Hûd, 11/69; eş-Şuarâ, 26/107, 125, 143; ayrıca bk. el-Mu'cemü'l-Müfehres, 314-320
1262- Bkz. el-Bakar, 2/25, 100; en-Nisâ, 4/138; el-Maide, 5/19
1263- Bkz. el-Maide, 5/19; en-Neml, 27/92; el-Fâtır, 35/24; ayrıca bk. A. J. Wensinck, "Nezîr", İA, IX/242
1264- Bkz. Âli İmrân, 3/20; el-Maide, 5/67, 91, 99; en-Nahl, 16/35, 82; en-Nûr, 24/54; el-Ankebût, 29/18; et-Tegabün, 64/12
1265- Bkz. Çıkış, 15/20; Hâkimler, 4/4; Luka, 2/36-38
1266- Bkz. Yusuf, 12/109; en-Nahl, 16/43; ATEŞ, a.g.e., 44
1267- Bkz. I. Krallar, 18/19-40; Yeremya, 23/13-21; Matta, 24/11-12, 24; Markos, 13/22; Luka, 6/45; R. İşleri, 20/29-30; ayrıca bk. E. König, "Prophecy", ERE, X/386

kullanılan deyim ve terimlerin en önemli özelliği, bunların tek bir peygambere özel olmaması ve her peygamber için kullanılabilir olmasıdır. Yeni Ahit'te peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimlerin en önemli özelliği ise, bunların çoğunun Hz. İsa (a.s.)'nin şahsiyetiyle ilgili ve ona özel olmasıdır. Yalnız "nebi" deyimini, bütün peygamberler için kullanılan genel bir ifadedir. "Tesellici" deyimini ise, sadece gelecek bir peygamberi ifade için kullanılmıştır(1268). Kur'an-ı Kerim'de peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimler ise, genel anlamda bütün peygamberler için kullanılmakta ve onların vazifelerinin çeşitli yönlerini yansıtmaktadır. Yalnız peygamberleri ifade için kullanılan "resûl" terimi lügat anlamda bütün peygamberler için kullanıldığı halde, İslâm âlimleri tarafından bu terime yüklenen özel anlamdan dolayı şeriat sahibi peygamberleri ifade için teknik anlamda kullanılır olmuştur(1269). Görüldüğü gibi Kutsal Kitaplarda peygamberleri ifade için kullanılan deyim ve terimler, hem genel de birbirinden farklı ve hem de ilgili dinlerin peygamberlik anlayışlarının kısa bir özeti durumundadır. Çünkü bu deyim ve terimlerden herbiri, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bazı özellikleri yansıtmaktadır.

İlâhî dinlerin Kutsal Kitaplarındaki peygamberlik anlayışı; peygamber, vahiy, mucîze ve tebliğ gibi ortak unsurlar üzerine kurulmuştur. Ancak dinlere göre bu ortak unsurların detayında farklılıkların varlığı sözkonusudur. Şimdi, bu ortak ve farklı yönleri karşılaştırmak suretiyle tespit edelim.

Her üç ilâhî dinin peygamberlik anlayışının odak noktasında, peygamberler yer almaktadır. Çünkü bu dinlere göre peygamberler, Tanrı-kul ilişkisini sağlayan birer elçidir. Peygamberler, sadece Tanrının iradesini yerine getirirler(1270). Yine her üç din, peygamberliğin Allah'ın bir lütfu olduğu ve Allah'ın dilediği kimseyi bu makama seçtiği noktasında da aynı görüşü paylaşmaktadır

1268- Bkz. Yuhanna, 14/26; 15/27; 16/7-11,13-16

1269- Bkz. M. A. Sâbûni, a.g.e., 16; BAHÇECİ, a.g.e., 73; A. A. Tabbâra, Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz, 12

1270- Bkz. el-Maide, 5/67,91,99; el-Ankebût,29/18; Luka,13/23; 24/19; Yuhanna, 5/30; 6/38; I. Samuel, 10/5-13; Nehemya, 9/30; Yeremya, 35/12-13; ayrıca bk. DEVELLIOĞLU, a.g.e., 1035; KÖKSAL, a.g.e., 177; HARMAN, a.g.m., 11

(1271). Onun için bu dinlere göre Allah peygamberliği, insanlar-
arasından dilediği kimseyi seçip ona verebilir.

- Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'e göre peygamberle-
rin bilgilerinin kaynağı, vahiydir(1272). Bu noktada ilâhî din-
lerarasında ittifak vardır. Farklılık, vahiy şekilleri ile ilgili
anlayışlardadır. Eski Ahit'e göre peygamberler vahyi; "ilâhî ruh"
(1273), "ilâhî kelâm"(1274), "Rabbin izzetinin tecellisi"(1275),
"rüya"(1276), "melek aracılığı"(1277) ve "Rab Yahveyi görme"
(1278) şekillerinden birisiyle almaktadır. Yeni Ahit'e göre ise
peygamberler vahyi; "doğrudan vahiy"(1279), "melek aracılığı"
(1280) ve "kutsal ruh"(1281) şekillerinden biriyle alırlar.
Kur'an'a göre ise peygamberler; "melek aracılığı"(1282), "Allah
ile konuşma"(1283), "ilhâm"(1284) ve "sadık rüyalar"(1285) şekil-
lerinden biriyle Allah'dan vahiy alırlar. Görüldüğü gibi ilâhî
dinlere göre vahiy şekillerinin hem ortak ve hem de birbirinden
farklı yönleri sözkonusudur. "Doğrudan vahiy"; ya Tanrı ile yüz-
yüze konuşup vahiy alma, ya da arada bir elçi olmadan ve Tanrıyı
görmeden onunla konuşarak vahiy almak şeklinde olur. Bu noktada
ihtilaf, bu şekilde vahyi kimlerin aldığı hususundadır. Yahudi-
lere göre sadece Hz.Mûsâ (a.s.)(1286), Hıristiyanlara göre sadece
- 1271- Bkz. el-En'am,6/124; Cum'a, 62/4; Mezmurlar,105/26; Nehem-
ya,9/7; Yeremya,26/12; Yuhanna,3/27; 5/30; 7/29; 8/42
1272- Bkz. en-Nisa,4/163; ez-Zümer,39/65; eş-Şûrâ,42/51; Yuhanna,
7/16; 8/28; 12/49; ayrıca bk. HARMAN, a.g.m., 13
1273- Bkz. Sayılar,11/25-30; I. Samuel,10/10-12; Hezekiel,3/22-24
1274- Bkz. Çıkış,3/4-6; 6/10-16; 33/9-11; Yeremya, 1/9
1275- Bkz. Çıkış,24/11-17; Hezekiel, 13/22-24; ayrıca bk. HARMAN,
a.g.m., 14
1276- Bkz. Tekvin,15/1; Sayılar,12/7; Hezekiel,43/3;Habakkuk,2/2
1277- Bkz. Tekvin, 22/11-19; Hâkimler, 6/4-18
1278- Bkz. Tekvin,12/7; 32/20; Sayılar,12/8; Tesniye, 34/12
1279- Bkz. Markos,13/11; Yuhanna, 1/18; 6/46; 12/50
1280- Bkz. Markos, 1/10-13; Luka, 1/11-19; Yuhanna, 12/28-29;
Resullerin İşleri, 7/30-35
1281- Bkz. Matta, 3/10-17; Markos, 1/9-13; Luka,1/40-45,67-80
1282- Bkz. en-Necm, 53/13-14; eş-Şûrâ, 42/51; ayrıca bk. CERRAH-
OĞLU, a.g.e., 49; MEVDÜDİ, a.g.e., I/62
1283- Bkz. en-Nisâ,4/164-165; el-A'raf,7/143-144; Tâ-Hâ,20/9-14;
ayrıca bk. Tecrid-i Sarih,1/6; KILAVUZ, a.g.e., 157
1284- Bkz. BİLMEN, Muvazzah İlmî Kelâm, 179; YAZIR, a.g.e., VI/
4259
1285- Bkz. el-Fetih,48/27; MÜSLİM, a.g.e., I/225; CERRAHOĞLU,
a.g.e., 48
1286- Bkz. Sayılar, 12/8; Tesniye, 34/12; ayrıca bk. HARMAN,
a.g.e., 13

Hız.İsa (a.s.)(1287) ve Müslümanlara göre de sadece Hz.Muhammed (s.a.v.)(1288) Tanrı ile yüzyüze konuşup, Ondan vahiy almışlardır. Bunun yanında Yahudi ve İslâm dininde peygamberlerin, aracı olmaksızın Tanrının sesini duyup onunla konuşarak, fakat Tanrıyı görmeden Ondan vahiy aldıklarına da inanılmaktadır(1289). Fakat bu hususta, Yeni Ahit'te tam bir belirginlik sözkonusu değildir. "Rüya yolu ile vahiy", Eski Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır(1290). Ancak Eski Ahit'te Allah'ın bir peygambere rüyada bildirmesi, onun gerçek bir peygamber olduğunun ölçüsüdür(1291). İslâm'da en önemli vahiy aracı olarak "melek" kabul edilmektedir (1292). Fakat ferek Eski Ahit ve gerekse Yeni Ahit melek aracılığı ile yapılan vahye fazla bir yer vermemekte ve bu husus islâm'daki kadar onlar için önem taşımamaktadır. Zira aksi olsaydı, Kutsal Kitaplarında bu hususta tam bir belirginliğin olması gerekirdi. Ayrıca İslâm'da "ilhâm yolu ile vahiy"(1293) sözkonusu iken, Yahudilik ve Hıristiyanlıkta "kutsal ruh" aracılığı ile vahiy daha ağırlıklıdır. Yahudilikte "ilâhî ruh", Tanrıdan gelen ve insana manevî kuvvet kazandıran birşeydir. Kimin başına konarsa, o peygamberlik etmektedir(1294). Hıristiyanlıkta ise "kutsal ruh" Baba'dan gelen bir parça olup, sembolü beyaz güvercindir. O, Hz. İsa (a.s.)'nın içine girmiştir. Aslında Hz.İsa (a.s.) Yeni Ahit'e göre, genelde bu ruh vasıtasıyla hareket edip, söz söylemiştir. Zira onun daha başka yollarla Tanrıdan bilgi alması hususuna Yeni Ahit, fazla bir açıklık getirmemektedir. Hıristiyanlıkta bütün peygamberler, genelde içlerine "kutsal ruh" un dolmasıyla hareket etmişlerdir. Çünkü "kutsal ruh", onlara birtakım manevî mevhibelere kazandırmaktadır. Fakat daha sonra 381 İznik Konsilinde "kutsal ruh", Baba ve Oğul gibi teslisin bir unsuru kabul edilmiştir (1295). Kur'an'da ise "kutsal ruh", "ruhü'l-kuds" şeklinde ifade

1287- Bkz. Yuhanna, 1/18; 6/46; 12/50

1288- Bkz. Tecrid-i Sarih, 1/6; KILAVUZ, a.g.e., 157

1289- Bkz. el-A'raf, 7/143-144; Tâ-Hâ, 20/9-14; Çıkış, 3/4-22; ayrıca bk. CERRAHOĞLU, a.g.e., 49; HARMAN, a.g.m., 14

1290- Bkz. el-Fetih, 48/27; Tekvin, 15/1; Sayılar, 12/6-7; ayrıca bk. CERRAHOĞLU, a.g.e., 48; HARMAN, a.g.m., 13

1291- Bkz. Sayılar, 12/6

1292- Bkz. eş-Şûrâ, 42/51; en-Necm, 53/13-14; ayrıca bk. MEVDÜDİ, a.g.e., 1/62

1293- Bkz. BILMEN, a.g.e., 179; YAZIR, a.g.e., VI/4259

1294- Bkz. Sayılar, 11/25-30; I. Samuel, 10/6-13; ayrıca bk. HARMAN, a.g.m., 15

1295- Bkz. Matta, 3/16-17; Luka, 1/40-45, 67-80; ayrıca bk. G. Barker, Hıristiyanlık ve Laiklik Tarihi, 19-21; TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151-152

edilmekte olup, vahiy meleği Cebrâil'in isimlerinden ve onun için kullanılan sıfatlardan birisidir(1296).

Peygamberliği ispatın yolu, mucize göstermektir. Onun için peygamberler, davalarında doğru olduklarını ispatlamak için birtakım mucizeler göstermişlerdir. Ancak peygamberlere mucize gösterme ve mucizeli işler yapma kudretini Tanrı verir. Bu hususlarda, her üç ilâhî din ittifak halindedir(1297). İhtilaf, peygamberler tarafından gösterilen mucizelerin farklılığındadır(1298). Yalnız gerek İncil'de ve gerekse Kur'an'da Hz.İsa (a.s.) tarafından gösterilen mucizelerin, tıp ağırlıklı olduğu görülmektedir (1299). Ayrıca Hz.Mûsâ (a.s.)'ya mucizelerin peygamberlikle birlikte verildiği noktasında, Tevrat ve Kur'an'ın ifadeleri arasında uygunluk sözkonusudur(1300). Yalnız bu noktada Tevrat ve Kur'an arasında şu fark dikkati çekmektedir: Tevrat'ta "asâ" mucizesinin, genellikle Hz.Harun (a.s.)'un "asâ" yı kullanmasıyla meydana geldiği görülmektedir(1301). Kur'an'a göre ise "asâ" yı bizzat ve devamlı Hz.Mûsâ (a.s.) kullanmıştır. Çünkü İslâmda mucize kime verilmişse, onun tarafından gösterilir(1302). Bunun yanında gerek Tevrat'ta, gerek İncil'de yergâlan peygamber mucizeleri ve Kur'an'da Hz.Muhammed (s.a.v.)'den önceki peygamberlere ait mucizeler, birer maddî mucize olup, etki ve tesirleride sınırlıdır. Bu noktada yalnız Hz.Muhammed (s.a.v.)'e vahyedilen Kur'an, manevî bir mucize olup, onun mucizevî vasfı ile etki ve tesiri sınırlı değildir, dâimî ve sürekli(1303).

Peygamberlerin vazifesi, Tanrıdan aldıkları mesajları olduğu gibi insanlara tebliğ etmektir. Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de yer alan konuyla ilgili ifadeler, bu hususu açıkça ortaya koymaktadır(1304). Yalnız bugün elde mevcut Kutsal Kitap-

- 1296- Bkz. el-Bakara, 2/87; el-Maide, 5/110; en-Nahl, 16/102; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 158
- 1297- Bkz. er-Ra'd, 13/38; el-Ankebût, 29/50; Çıkış, 4/1-8; Yuhanna, 5/36; 6/30; 11/42; ayrıca bk. BUHÂRÎ, a.g.e., VI/97; TAFTA-ZÂNÎ, a.g.e., 295; ATEŞ, a.g.e., 64
- 1298- Bkz. Tâ-Hâ, 20/13-21; el-Kasas, 28/31-32; Çıkış, 3/1-22; 4/1-8; Sayılar, 20/2-11; el-Maide, 5/110-115; Matta, 8/2-3
- 1299- Bkz. el-Maide, 5/110-115; Markos, 1/23-29; Luka, 18/37-43
- 1300- Bkz. Çıkış, 4/1-8; Tâ-Hâ, 20/13-21; el-Kasas, 28/31-32
- 1301- Bkz. Çıkış, 7/9-12, 19; 8/5, 16
- 1302- Bkz. el-A'raf, 7/113-128; ayrıca bk. SOLMAZ-ÇAKAN, a.g.e., I/172; Tâ-Hâ, 20/13-73
- 1303- Bkz. KARAÇAM, a.g.e., 75; KILAVUZ, a.g.e., 164-165
- 1304- Bkz. el-maide, 5/67, 99; en-Nahl, 16/35; el-Ankebût, 29/18; Çıkış, 3/9-12; 4/15; 5/1-9; Yuhanna, 3/24-35; 5/30; 6/38; 7/29; 8/29; 16/20-30; Luka, 3/23; Tesniye, 18/18

lar baz alındığında, peygamberlerin tebliğ ettikleri şeylerde birtakım farklılıkların olduğu görülmektedir.

Eski ve Yeni Ahit'te peygamberlik, gerçek ve yalancı peygamberlik olmak üzere ikiye ayrılmakta ve her iki gruba ait peygamberlerin özelliklerine ayrı ayrı yer verilmektedir. Eski Ahit'e göre yalancı peygamberler; söylediklerinin gerçekleşmemesi, yalancılık, kötü ahlâk sahibi olma, nefse uyma, hilekarlık, kötü şeyler hakkında değilde daima iyi şeyler hakkında peygamberlik yapma, dinsizliğin yayılmasına neden olma ve Hz.Mûsâ (a.s.)¹³⁰⁵ ya verilen şeriate uymama gibi özelliklere sahiptirler. Yeni Ahit'e göre ise onlar; sapık şeyler söyleme, kendi iradelerine uyma, fesadlık yapma ve fesad çıkarma, ikiyüzlülük yapma ve İsa Mesih'i ikrar etmeme⁽¹³⁰⁶⁾ gibi özellikleri taşırlar. Bu özellikler sayesinde, yalancı peygamberi gerçek peygamberden ayırmak mümkündür. Çünkü gerçek peygamberlerde bu özellikler bulunmaz. Zira onlar, bu özelliklerin aksine sahiptirler ⁽¹³⁰⁷⁾. Kur'an-ı Kerim'de ise, yalancı peygamberlerin özelliklerine ilişkin herhangi bir habere rastlanılmamaktadır. Çünkü Kur'an'a göre Hz.Muhammed (s.a.v.), son peygamberdir. Zira Allah, dini onun tebliği ile kemâle erdirmiş, peygamberliği de onunla sona erdirmiştir⁽¹³⁰⁸⁾. Bu yüzden olsa gerek Kur'an, bu konuda bir bilgi vermemektedir. Çünkü Hz.Muhammed (s.a.v.) son peygamber olduğu için, ondan sonra peygamberlik iddia eden herkes dâvasında yalancıdır. Onun için, onların tanınmasını sağlamak maksadıyla konulacak başka ölçülere gerek yoktur.

İlâhî dinlerin Kutsal Kitaplarında, peygamberlik ve peygamberlere ait bazı genel özellikler yer almaktadır. Bu özellikler, ilâhî dinlerin peygamberlik anlayışlarının temeli ve özü mesâbesindedir. Bunların bazılarında her üç dinin birleştiği, bazılarında da ihtilaf ettikleri görülmektedir. Detaylarda bazı farklılıklar olmasına rağmen ilâhî dinler; Tanrının peygamberliği dilediğine vermesi, peygamberlerin Tanrıdan vahiy alması, doğrulukla-

1305- Bkz. Tesniye,13/1-5; 18/20-22; I. Krallar,18/19-40; İşaya, 9/15-16; Yeremya,6/14; 23/13-21,26-31; Hezekiel,13/1-10

1306- Bkz. Matta,7/15-23; 24/11-12,24; Markos,13/21-23; Luka,6/45; Resullerin İşleri,20/29-30; Yuhanna'nın I. Mektubu, 4/1-6; Petrus'un II. Mektubu, 1/20-21; 2/1-3

1307- Bkz. Çıkış,4/1-9; Tesniye,18/22; 13/1-5; I. Krallar,18/19-40; Yeremya,1/8; 28/8-17; Hezekiel,22/24-31; Daniel,9/10

Hâkimler,6/36-40; Yuhanna,3/34; 5/30-32; 12/49-50

1308- Bkz. el-Maide, 5/3; el-Ahzâp, 33/40

rını ispatlamak için mucizeler göstermeleri, vazifeleri gereği aldıkları vahyi insanlara tebliğ itmeleri gibi peygamberlik ve peygamberlere ait temel özellikler hususunda birleşmektedir. Bu hususlara daha önce değinildi. Şimdi peygamberlik ve peygamberlerle alâkalı diğer özellikler üzerinde duralım.

Eski ve Yeni Ahit'e göre peygamberlik için, cinsiyet farkı sözkonusu değildir, kadınlar da peygamber olabilirler. Nitekim Eski ve Yeni Ahit'te bazı kadın peygamberler hakkında haberler yer almaktadır(1309). Bu konuda İslâm, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan ayrılmaktadır. Çünkü İslâma göre peygamberlik için, erkek olmak gerekir. Zira Kur'an'da, Allah'ın peygamberleri daima erkeklerden seçip gönderdiği belirtilmektedir(1310). Ayrıca Kur'an'da, herhangi bir kadının peygamber gönderildiğine dair ne bir ayet ve ne de bir işaret sözkonusudur.

Genel anlamda her üç din, peygamberlerin birbirinden farklı derecelerde olduklarını kabul etmektedir. Peygamberlerin bazıları, mertebeye diğer bazılarından üstün olabilirler. Bu noktadaki fark da, detaydadır. Zira Yahudiliğe göre peygamberlerin en üstünü, Hz.Mûsâ (a.s.)'dir. Onun gibi ikinci bir peygamber daha gelmemiştir(1311). Hıristiyanlığa göre peygamberlerin en üstünü, Hz.İsa (a.s.) dir. Ondan sonra sırasıyla havârilere ve havârilere dışarıda kalan diğer peygamberler gelir(1312). İslâma göre peygamberlerin en üstünü ise, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Ayrıca İslâm'da Hz. Mûsâ (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.) "ulü'l-azm" peygamberlerden sayılmakta ve diğer peygamberlerden üstün kabul edilmektedir. Bunun yanında terim anlamda "resûl" olan peygamberler de, "nebî" olan peygamberlerden üstün kabul edilmektedir(1313).

Bütün peygamberler birer insandır. Zira Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen bütün peygamberler birer insandır. Fakat buna rağmen ne Eski Ahit'te ve ne de Yeni Ahit'te,

1309- Bkz. Çıkış,15/19-21; Hâkimler,4/4; II. Krallar,20/1-20; Nehemya,6/14; İşaya,8/3; Luka,2/36-38; R. İşleri, 21/9

1310- Bkz. Yusuf,12/109; en-Nahl,16/43; ATEŞ, a.g.e., 44

1311- Bkz. Günay Tümer, Dinler Tarihi, (Ders notları), 24; Çıkış, 33/11; Sayılar,12/4-8; Tesniye,34/10-12,32-34

1312- Bkz. Matta,10/24-25; 11/11; 12/38-42; Markos,10/45; Luka, 7/16-17; Yuhanna,1/17; 5/36; 6/36; 8/12; R. İşleri,4/3-18; PRM,5/8; 12-21; ayrıca bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,151; Meydan Larousse, V/820; G. Barker, a.g.e., 19

1313- Bkz. el-Bakar,2/253; el-İsra,17/55; el-Enbiya,21/107; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e.,144; BAHÇECİ, a.g.e.,162; YAZIR, a.g.e., VI/4363-4364; M. A. Sâbûni, a.g.e.,21-24; BILMEN, a.g.e., 238-241

peygamberlerin de diğer insanlar gibi birer insan olduğu ayriyeten vurgulanmış değildir. Zira Eski ve Yeni Ahit'te bu hususa işaret eden herhangi bir ifadeye rastlanılmamaktadır. Yalnız bu hususta Kur'an-ı Kerim, Eski ve Yeni Ahit'ten ayrılmaktadır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde, peygamberlerin de birer insan olduğu özel olarak vurgulanmaktadır(1314). Bunun birtakım sebeplerinin olduğu muhakkaktır. Ancak kanâatimizce bunun en önemli sebeplerinden birisi, Hıristiyanların Hz.İsa (a.s.)'nın ulûhiyyetine ilişkin inançlarıdır. Zira esasında Yeni Ahit'te yer alan ifadelere göre de kudretli bir peygamber olan Hz.İsa (a.s.)'yı(1315) Hıristiyanlar, ölümünden sonra ulûhiyyet mertebesine yükselterek Tanrılaştırmışlardır. Bugün hâlâ Hıristiyanlar onun, peygamberliğinden ziyade ulûhiyyetine inanmaktadırlar(1316). Hıristiyanların bu anlayışı, Kur'an-ı Kerim tarafından reddedilmektedir. Çünkü Kur'an'a göre Hz.İsa (a.s.); Allah'ın Meryem'e ulaştırdığı kelimesi, annesi, kendinden önceki peygamberler ve diğer insanlar gibi yiyip-içen ve sokaklarda gezen bir insandır. Ayrıca o; insanları bir olan Allah'a imana davet eden, Tevrat'ı tasdik eden ve kendinden sonra gelecek bir peygamberi adıyla birlikte müjdeleyen, Allah'ın göndermiş olduğu bir peygamberdir(1317).

Kur'an'a göre peygamberlerin dili, kendi kavimlerinin dilidir(1318). Buradaki maksadın, peygamberlerin vazifelerin daha iyi yapmalarını sağlamak olduğu muhakkaktır. Ancak Kur'an'da olduğu gibi, Eski ve Yeni Ahit'te bu konuda tam bir açıklık sözkonusu değildir. Yalnız Yeni Ahit'te "kutsal ruh" un, peygamberlere çeşitli dillerde söz söyleme kudretini kazandırdığı belirtilmektedir(1319). Bununla beraber, Yahudilik ve Hıristiyanlık çerçevesinde de peygamberlerin kendi kavimlerinin diliyle konuştuklarına söylemek mümkündür. Çünkü Hz.İsa (a.s.) dahil bütün Yahudi peygamberleri, kendi kavimlerinin içerisinde peygamberlik etmişlerdir(1320).

1314- Bkz. el-En'am,6/50; el-İsrâ,17/93-95; el-Furkân,25/20

1315- Bkz. Matta,13/57; Markos,8/28; Luka,24/13-19,33; Yuhanna,4/3-19; 6/14; 7/40

1316- Bkz. PFM,2/6-11; PKM,3/11; ayrıca bk. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151; MEVDÜDİ, a.g.e.,I/564-565; CİLÂCI, a.g.e., 27

1317- Bkz. Âli İmrân,3/50-51; en-Nisa,4/171-172; el-Maide, 5/72, 75; eş-Sâff, 61/6

1318- Bkz. İbrahim, 14/4; el-Fussilet, 41/44

1319- Bkz. P. K. I. M., 12/4-11,27-30; 14/1-5; ayrıca bk. BARKER, a.g.e., 19-21

1320- Bkz. Luka,4/1-44; 5/1-39; ayrıca bk. KAHRAMAN, a.g.e.,152

Peygamberlik konusunda ilâhî dinlerarasındaki en büyük ihtilaf, peygamberlerin günahlardan korunmuş olup-olmadıkları hususundadır. Şöyle ki:

Eski Ahit'te peygamberlerin günahlardan korunmuş olduğunu gösteren herhangi bir ifadeye rastlanılmamaktadır. Aksine Eski Ahit'te, bazı peygamberlerin günah işlediklerini belirten ifadelerin varlığı sözkonusudur. Hz.Mûsâ (a.s.)'nın kavminden, Mısırlıları soymalarını ve onların kıymetli eşyalarını almalarını istediğini gösteren ifadeler(1321) Tevrat'ta yer almaktadır. Bir peygamber olarak Hz.Mûsâ (a.s.)'nın kavmine hırsızlığı emretmesi oldukça dikkat çekici olduğu gibi, Tevrat'ın temel öğretisiyle de çelişmektedir. Çünkü on emirden biri de, çalmamaktır(1322). Hoşea peygamberin, dostunun sevgilisi ve zina eden bir kadını sevmesi (1323) de Eski Ahit'te ifade edilmektedir. Ayrıca Hz.Lût (a.s.)'un kızlarıyla zina ettiğini(1324), Hz.Davud (a.s.)'un Hitti Üriya'nın karısıyla zina ettiğini ve daha sonra hile ile onunla evlendiğini(1325) ve Hz.Süleyman (a.s.) peygamberliğinin sonlarına doğru kadınlara tâbi olup, putlara taptığını(1326) gösteren ifadeler Eski Ahit'te yer almaktadır. Her ne kadar Yahudiler, Hz.Lût (a.s.), Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.) peygamber kabul etmeyerek(1327) bu hadiseleri açıklamaya çalışsalar da, Eski Ahit'te yer alan peygamberlik ve peygamberlerle ilgili ölçüler çerçevesinde bunların peygamberliğini inkar pek mümkün görünmemektedir. Çünkü bunların hepsi, Eski Ahit'in kabul ettiği dört peygamberlik şeklinden birine dahil olmaktadır(1328). Kanaatimizce Eski Ahit'e göre bunlar da, birer peygamberdir. Bu hususa ileride ayrıca değinilecektir. Bunlar, Yahudiliğe göre günah karşısında peygamberlerin tavrının normal insanlardan farklı olmadığını ve onların da normal insanlar gibi büyük-küçük günah işlemelerinin mümkün olduğunu açıkça göstermektedir. Bu yüzden denilebilir ki; Yahudiliğe göre peygamberler, günahlardan korunmuş degillerdir. Onların günah işlemeleri, her zaman için mümkündür. Eski Ahit'te

1321- Bkz. Çıkış, 3/22; 12/35-36

1322- Bkz. Çıkış, 20/14-15; Tesniye, 5/19

1323- Bkz. Hoşea, 1/2-4; 3/1-2

1324- Bkz. Tekvin, 19/31-36

1325- Bkz. II. Samuel, 11/2-27

1326- Bkz. I. Krallar, 11/1-11

1327- Bkz. HARMAN, Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamber Evlilikleri, 18; SINANOGLU, a.g.e., 91

1328- Bkz. SINANOGLU, a.g.e., 91, 93

yer alan ve peygamberlerin günah işlediklerini gösteren bu ifadeleri, Hıristiyanlar da kabul etmektedir. Çünkü Eski Ahit'i Hıristiyanlar, kendi Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul etmektedirler(1329). Ancak Yahudi ve Hıristiyanlar tarafından kabul edilen bu haberlerin, Müslümanlar tarafından kabul edilmesi mümkün değildir. Zira İslâmda peygamberlerin "ismet" sıfatını taşımaları, yani günahlardan korunmuş olmaları onlar hakkında vacip olan bir özelliktir(1330). Bu yüzden İslâma göre birer peygamber olan Hz.Lût (a.s.), Hz.Mûsâ (a.s.), Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.)'nın(1331), Eski Ahit'te belirtilen günahlardan korunmuş oldukları muhakkaktır. Ayrıca bu peygamberlerle ilgili olarak Eski Ahit'te yer alan haberlerin hiçbirisine Kur'an-ı Kerim'de rastlanılmadığı gibi, bu haberlere ilişkin herhangi bir işâretin varlığı da sözkonusu değildir. Aksine Kur'an-ı Kerim, onları güzel sıfatlarla anmakta ve onları doğru birer peygamber olarak takdim etmektedir(1332). Onun için Kur'an'a göre bu peygamberler, Eski Ahit'te kendilerine nispet edilen günahlardan uzaktırlar. Kanaatimizce bu noktada doğru olan, İslâmın görüşüdür. Çünkü güzel ahlâkı öğütleyen bir peygamberin ahlâksızlık yapmasını ve tevhid mücâdelesini veren bir peygamberin puta tapmasını herhangi bir şekilde izah mümkün değildir.

Hıristiyanlıkta ise peygamberler ve günah hususunda, iki yönlü bir anlayış sözkonusudur. Birinci yön; peygamberlerin günahlardan masûm olmadıkları ve bu nedenle de normal insanlar gibi günah işleyebileceklerinin, Eski Ahit'te yer alan ifadeler çerçevesinde kabul edilmesidir. Zira yukarıda da değinildiği gibi Eski Ahit'i Hıristiyanlar, kendi Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul etmektedirler(1333). İkinci yön; Hz.Âdem (a.s.) ile Havvâ'nın cennette yasak meyveden yemek suretiyle işlediklerine ve nesilden nesile intikal ettiğine inanılan "aslî günah" inancının Hıristiyanlıkta yer almasıdır. Hz.İsa (a.s.)'ya kadar gelen bütün insanlar, "aslî günah" la doğup ölmüşlerdir. Yalnız "aslî

1329- Bkz. HARMAN, Yahudi Kutsal Kitapları, 196

1330- Bkz. A. Z. Gümüşhânevi, a.g.e., 39; KILAVUZ, a.g.e., 138-139

1331- Bkz. Âli İmrân, 3/33; el-En'am, 6/83-86; el-A'raf, 7/65; Hûd, 11/61, 84; el-Enbiya, 21/85; el-Ahzâp, 33/40; ayrıca bk. KILAVUZ, a.g.e., 142-144

1332- Bkz. el-A'raf, 7/82; Tâ-Hâ, 20/11-23; el-Enbiya, 21/74-80; en-Neml, 27/7-37; eş-Şuarâ, 26/160-173; Sebe, 34/10-11; Sâd, 38/17-40; ayrıca bk. SOLMAZ-ÇAKAN, a.g.e., I/92-102, 154-244

1333- Bkz. HARMAN, a.g.e., 196

günah" dan korunmuş olarak dünyaya gelen Hz.İsa (a.s.), haça getirilmeyi kabul etmek suretiyle insanları bu gınahtan kurtarmıştır. Ondan sonra vaftiz olan herkes, bu gınahtan arınmış olmaktadır. Hıristiyanlar sadece Hz.İsa (a.s.)'nın, hem "aslî günah" dan ve hem de diğer günahları işlemekten korunmuş olduğuna inanmaktadır (1334). Hz.İsa (a.s.)'ya kadar "aslî günah" ın varlığı sözkonusu olduğu için, ondan önce gelen bütün peygamberlerin bu günahla doğup öldüklerini söylemek mümkündür. Kanâatimizce bu durum, Hıristiyanlıkta yer alan "aslî günah" inancının tabii bir sonucudur. İslâmda ise böyle bir inancın varlığı sözkonusu değildir. Çünkü Kur'an'a göre doğuştan gelen bir günah yoktur, kimse kimsenin günahını yüklenip, suçunu çekmez, herkes kendi yaptığı ve işlediği gınahtan sorumludur(1335). Ayrıca Kur'an'da Hz.Âdem (a.s.)'in yasak ağaçtan ahdi unutarak, hatâen ve şeytanın yemini-ne kanarak yediği belirtilirken(1336), aynı olay Tevrat'ta; önce yılanın Havvâ'ya, sonrada onun Hz.Âdem (a.s.)'e yasak ağaçtan yedirdiği(1337) şeklinde belirtilmektedir. Dikkatle incelenirse- bazı farklılıklara rağmen- bu hususta, Kur'an-ı Kerim ile Eski Ahit arasında bir benzerlik olduğunu görmek mümkündür.

İslâma göre ise peygamberlerin "ismet" (günahlardan korunmuş) sahibi olmaları, onlarda bulunması vacip olan bir özelliktir (1338). Şöyle ki: Peygamberler, nübüvvetten önce ve sonra küfür ve şirkten korunmuşlardır. Peygamberlikten sonra vahyi gizlemek ve kasten büyük günah işlemekten de masûmdurlar. Peygamberlerin küçük günahları sehven işlemeleri mümkün görülmüştür ki, buna "zelle" denilmektedir. Peygamberlerin büyük günahları sehven, küçük günahları ise kasten işlemeleri hususu, bazı ihtilaflara rağmen âlimlerin çoğunluğu tarafından mümkün görülmüştür. Bütün bunlar, peygamberlikten sonrası içindir. vahiyden önce peygamberlerin büyük günah işlemelerinin imkânsız olduğunu gösteren bir delil mevcut değildir. Nübüvvetten önce peygamberlerin küçük gü-

1334- Bkz. Matta,26/26-29; Yuhanna,1/29; PRM,5/6-21; PFM,2/6-11; ayrıca bk. G. Tümer, "Aslî Günah", TDV İslâm Ansiklopedisi, (İst., 1991), III/496-497; TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151; KAZI-CI, a.g.e., 64

1335- Bkz. el-Bakara,2/81,286; el-Maide,5/105; el-En'am,6/31,164

1336- Bkz. el-Bakara,2/35-38; el-A'raf,7/19-22; Tâ-Hâ,20/117-125

1337- Bkz. Tekvin,3/1-21

1338- Bkz. A. Z. Gümüşhânevî, a.g.e., 39; KILAVUZ, a.g.e., 138-139; Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârî Şerhi, 157-158; TAFTAZÂNÎ, a.g.e., 302-304

nahları hem kasten ve hem de sehven işlemleri ise mümkün görülmüştür. Ancak İslâm Âlimleri peygamberlerin, insanların nefret ve tiksinsmesine neden olacak küçük günahlardan, ayıp ve kusurlardan korunmuş olduklarını ittifakla kabul etmişlerdir(1339). Görüldüğü gibi İslâmda peygamberlerin "ismet" ine ilişkin olarak yer alan bu anlayış, onları diğer insanlardan ayıran bir özellik taşımaktadır. Çünkü normal insanlar için, aynı şeyler sözkonusu değildir. Yalnız bu anlayış, İslâmda peygamberlerin insanüstü birer varlık kabul edildiği sonucunu doğurmaz. Çünkü onların peygamberlikten önce ve sonra küçük günahları (insanların nefretini uyandıranlar hariç) hem sehven ve hem de kasten işlemleri caiz görülmüştür. Ayrıca yukarıda da değinildiği gibi, peygamberlikten sonra onların sehven büyük günah işlemleri de Âlimlerin çoğunluğu tarafından caiz görülmüştür. Bunlar, peygamberlerin insanüstü birer varlık olarak kabul edilmediklerini göstermek için yeterlidir. Böyle bir anlayışa Yahudilik ve Hıristiyanlıkta rastlanılmamaktadır. Bunun yanında İslâmda peygamberlerin masûmiyetini ifade için "ismet" terimi kullanılırken, benzer bir terime ne Yahudilikte ve ne de Hıristiyanlıkta rastlanılmamaktadır(1340). Ayrıca yukarıda da değinildiği üzere Kitab-ı Mukaddes, peygamberler tarafında işlenen günahlara yer vermektedir. Kur'an-ı Kerim için ise aynı durum sözkonusu değildir. Gerçi Kur'an'da da (ilk bakışta) peygamberlerin günah işledikleri zannını veren bazı ayetler yer almaktadır(1341). Fakat dikkatle incelenirse bu ayetlerde belirtilen fiillerin, günah olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığını rahatlıkla anlamak mümkündür. Çünkü bu ayetlerde sözkonusu edilen fiiller, vahiy olmayan bir konuda peygamberlerin kendi içtihatlarına göre hareket etmelerinden ibârettir. Fakat onlar bu içtihatlarında efdal olana isabet etmeyerek, Allah katında efdal olan şeyi terketmiş olmaktadırlar, yoksa Allah katında günah olan bir fiili işlemiş değillerdir. Zira onlar insan olmaları nedeniyle, dünya ile ilgili bazı işlerde ve hakkında vahiy bulunmayan bazı konularda, kendi iradeleriyle karar verirler ve nadiren de bu kararlarında isabet etmeyebilirler(1342).

1339- Bkz. Fıkh-ı Ekber Aliyyü'l-Kârif Şerhi, 157-159; TAFTAZANİ, a.g.e., 302-304; KILAVUZ, a.g.e., 138-139

1340- Bkz. SİNANOĞLU, a.g.e., 90

1341- Bkz. el-Enfâl, 8/67-69; et-Tevbe, 9/43; Yunus, 10/94; el-İsrâ, 17/73-75; el-Enbiya, 21/77-78; el-Ahzâp, 33/1-3; Sâd, 38/31-38; Abese, 80/1-12

1342- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 119; SİNANOĞLU, a.g.e., 23

İlâhî dinlerin peygamberlik anlayışlarının odak noktasında, peygamberler yer almaktadır. Onun için peygamberlere iman esası, her üç ilâhî dinde de önemli bir yer tutmaktadır. İlâhî dinler arasında bu konudaki ihtilaf; peygamberliğin başlangıcı ve kimlerin peygamber olarak kabul edilip, kimlerin kabul edilmeyeceği hususundadır. Şöyle ki:

Peygamberler tarihini Yahudiler, Hz.İbrahim (a.s.) ile başlatmaktadırlar. Zira onlara göre Hz.İbrahim (a.s.) ilk peygamberdir. Çünkü Eski Ahit'te "nebî" olarak nitelendirilen ilk peygamber, o'dur(1343). Eski Ahit'i Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul eden Hıristiyanlar da, Hz.İbrahim (a.s.) i ilk peygamber olarak kabul etmektedir(1344). Ancak bu hususta İslâm, Yahudi ve Hıristiyanlıktan ayrılmaktadır. Çünkü İslâma göre peygamberler tarihi ve peygamberlik, Hz.Âdem (a.s.) ile başlamaktadır. Zira İslâma göre ilk peygamber, Hz.Âdem (a.s.)'dir(1345). Fakat Kur'an-ı Kerim'de "nebî" olarak nitelendirilen ilk peygamber ise Hz.Âdem (a.s.) değil, Hz.İdris (a.s.) dir (1346).

Yahudi ve Hıristiyanlar peygamberliği ve peygamberler tarihini Hz.İbrahim (a.s.) ile başlattıkları için, ondan önce herhangi bir peygamberin varlığını kabul etmedikleri açıkça ortadadır. Zira onlar; Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.) ve Hz.Nuh (a.s.) dahil, Hz.İbrahim (a.s.)'den önce gelen herhangi bir peygamberin varlığına inanmazlar(1347). Ancak her ne kadar Yahudi ve Hıristiyanlar Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.) ve Hz.Nuh (a.s.) gibi -Hz.İbrahim (a.s.) den önce gelen) şahsiyetleri birer peygamber olarak kabul etmeseler de, kanâatimizce Eski Ahit'te yer alan peygamberlik ve peygamberlerle ilgili ölçüler çerçevesinde, onların da birer peygamber olarak kabul edilmesi gerektiği görülmektedir. Çünkü Eski Ahit'te anlatıldığı kadarıyla onların sahip olduğu özellikler, peygamberliği kabul edilenlerin sahip olduğu özelliklerle büyük ölçüde uygunluk içerisindedir. Ayrıca "Rabbin gözündeki inayet ve lütuf bulmak", "Rabbin mübareki", "Rab-

1343- Bkz. Tekvin,20/7; ayrıca bk. S. L. Caiger, Lives of The Prophets, 3; HARMAN, Yahudi Kutsal Kitabında Peygamberlik, 31; Othmar Schilling, "Abraham", EBT, 3-6

1344- Bkz. HARMAN, Peygamber Evlilikleri, 17

1345- Bkz. BAHÇECİ, a.g.e., 64-66; M. A. Sâbûni, a.g.e.,164-165; KÖKSAL, a.g.e., I/29-65; ATEŞ, a.g.e., 115

1346- Bkz. Meryem, 19/56

1347- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18

bin mübarek kıldığı", "Allah ile yürüyen" ve "Allah'ı anıp çağıran" gibi peygamberliği kabul edilen kimseler hakkında kullanılan ifadeler, onlar hakkında da kullanılmaktadır(1348). Bunun yanında Eski Ahit'te "tufan" hadisesi anlatılmakta ve bu olaydan sadece Hz.Nuh (a.s.) ve onun etrafındakilerin kurtuldukları, onların dışındaki bütün canlıların ise helak oldukları belirtilmektedir (1349). Şayet Hz.Nuh (a.s.) diğer insanlar gibi normal bir insan olsaydı, bütün canlıların helâk olduğu "tufan" olayından onun ve etrafındakilerin kurtulması mümkün olmazdı. Ama o ve etrafındakiler bundan kurtulmuşlardır. Kanâatimizce bu, bir mucizedir. Mucize ise, hem peygamberlere has bir özellik ve hem de peygamberliğin en önemli delilidir. Bundan dolayı, Hz.Nuh (a.s.)'un Eski Ahit çerçevesinde peygamber kabul edilmesinin daha uygun olacağı muhakkaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, Eski Ahit'te dört şekil peygamberlik tespit edilmiştir(1350). Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.) ve Hz.Nuh (a.s.) Eski Ahit'te yer alan bu dört peygamberlik şeklinden birine dahil olmaktadır(1351). Kanâatimizce bütün bu sebeplerden dolayı Eski Ahit çerçevesinde, peygamberliğin Hz.İbrahim (a.s.)'den önce başladığını ve Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.) ile Hz.Nuh (a.s.)'un da birer peygamber olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Kur'an-ı Kerim'e göre ise, Hz.İbrahim (a.s.)'den önce gelen Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.), Hz.Nuh (a.s.), Hz.Hûd (a.s.) ve Hz.Sâlih (a.s.)'in birer peygamber olduğu belirtilmektedir. Bu demektir ki İslâma göre, Hz.İbrahim (a.s.) den önce birçok peygamber gelip geçmiştir. Zira Kur'an'a göre Allah her kavme bir kavme peygamber göndermiştir. Bunlardan kiminin isim ve kıssası Kur'an'da anlatılmış, kimininki de anlatılmamıştır. Bu yüzden İslâma göre bu dönemde başka peygamberlerin gelmiş olması da mümkündür. Onun için Müslümanlar, Kur'an'da anlatılsın anlatılmasın Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere inanırlar ve iman noktasında onlar arasında bir ayırım yapmazlar (1352).

- 1348- Bkz. Tekvin,1/28; 2/15-17; 3/8-12; 4/26; 5/18-24; 6/8-9; 7/1; 8/15; 9/1-7,11; Meydan Larousse, VI/214
1349- Bkz. Tekvin,6/5-22; 7/1-24; 8/1-19
1350- Bkz. Mûsâ b. Meymûn, a.g.e., 401
1351- Bkz. SİNANOĞLU, a.g.e., 91
1352- Bkz. el-Bakara,2/136,285; Âli İmran,3/33; en-Nisâ,4/164; 150-151; el-En'am,6/83-86; el-A'raf,7/6; Yunus,10/47; Hûd, 11/61,84; İbrahim,14/4; en-Nahl,16/36; el-Mü'min,40/78; el-Fâtır,35/24-25; BİLMEN, a.g.e., 163

Hz.İbrahim (a.s.)'den sonraki dönemde Yahudiler, sadece onun oğlu Hz.İshâk (a.s.)'ın zürriyetinden gelenlerin peygamberliğine inanırlar. Bunun en önemli sebebi, Yahudilikteki peygamberlik inancının millî bir karakter taşımasıdır. Zira onlar, sadece Yahudi asıllı olanların peygamberliğini kabul etmektedir. Yahudilerin kökeni ise Hz.İbrahim (a.s.)'e dayanmakta ve ondan sonra da oğlu Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla devam etmektedir. Onun için Yahudiler Hz.İbrahim (a.s.)'den sonraki dönemde, Hz.İshâk (a.s.), onun oğlu Hz.Yakub (a.s.) ve torunu Hz.Yusuf (a.s.)'un peygamberliğine inanmaktadırlar(1353). Bu noktada onlar, Hz.İsmail (a.s.) e ve onun zürriyetinden gelen peygamberlere iman etmedikleri gibi, Hz.Lût (a.s.)'un peygamberliğine de iman etmezler(1354). Ancak her ne kadar onlar Hz.Lût (a.s.) ve Hz.İsmail (a.s.)'i birer peygamber olarak kabul etmeseler de, Eski Ahit'te peygamberlik ve peygamberlerle ilgili olarak yer alan özellikler çerçevesinde onların peygamber olduğu görülmektedir. Zira daha önce belirtildiği üzere, Eski Ahit'te dört türlü peygamberlik sözkonusudur(1355). Gerek Hz.Lût (a.s.) ve gerekse Hz.İsmail (a.s.) bu dört şekil peygamberlikten birine dahil olmaktadır. Ayrıca peygamberliği kabul edilen kimseler hakkında Eski Ahit'te yer alan ifadelerden bazıları onlar için de kullanılmaktadır. Hz.Lût (a.s.) hakkında "Allah'ın gözünde inayet ve lütuf bulmak", Hz.İsmail (a.s.) hakkında ise "onu mübarek kıldım"(1356) şeklinde Eski Ahit'te yer alan ifadeler diğer peygamberler hakkında da kullanılmaktadır. Bunun yanında Hz.Lût (a.s.)'un kavmi, küfür ve ateş yağdırılarak helâk edilmiştir. Bu olaydan ise, sadece Hz.Lût ve yakınları kurtulmuştur(1357). Eğer o normal bir insan olsaydı, onun da diğer insanlar gibi helâk olması gerekirdi. Kanâatimizce o normal bir insan değil, Allah'ın bir peygamberidir. Bu olay da, onun peygamberliğini ispat eden bir mucizedir. Bu sebeplerden dolayı, Eski Ahit'te yer alan peygamberlikle ilgili ölçü ve özellikler çerçevesinde onların da birer peygamber olduğunu söylemek mümkündür. İslâma göre Hz.İbrahim (a.s.)'den sonra

1353- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18; KAHRAMAN, a.g.e., 152; ayrıca bk. Tekvin, 21/22; 25/5

1354- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18; Ibn Kesîr, a.g.e., I/34-35

1355- Bkz. Mûsâ b. Meymûn, a.g.e., 401

1356- Bkz. Tekvin, 17/20; 19/19

1357- Bkz. Tekvin, 19/1-29

peygamberlik, hem Hz.İsmail (a.s.) ve hem de Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla devam etmektedir. Onun için Müslümanlar, her iki kanaldan gelen peygamberlere de iman ederler. Hz.İbrahim (a.s.) ise peygamber kabul ettikleri gibi, onu "ebu'l-enbiya" olarak da kabul ederler. Çünkü ondan sonra gelen bütün peygamberler, onun zürriyetindedir. Ayrıca İslâma göre Hz.Lût (a.s.) da peygamber olarak kabul edilir(1358).

Tevrat'ta yer alan bilgiler çerçevesinde Hz.Mûsâ (a.s.)dan önceki peygamberlerin mücâdelesini, genellikle aile problemleriyle sınırlı kalmış görünmektedir. Onlar, aile ve kabile sınırlarını aşmış degillerdir. Tekvin kitabında yer alan ifadeler, bu hususu açıkça göstermektedir. Bu dönem peygamberlerinin yaptığı en önemli ibâdet ve ayinin, bir mezbah yaparak orada Rab Yahve'yi çağırarak ve ona bazı takdimeleri mezbah üzerinde arz etmek şeklinde olduğu görülmektedir(1359). İslâma göre ise peygamberlerin mücâdelesini, daha Hz.Nuh (a.s.) döneminde kavim ve millet bazına ulaştırmıştır(1360). Bu dönem peygamberleri, insanları bir olan Allah'a imana ve ona ibadete çağırılmışlardır(1361). Ayrıca kavimleri tarafından kendilerine yapılan her türlü ithama ve kötülüğe karşı sabretmişlerdir. Hatta Hz.İbrahim (a.s.)'i kavmi, verdiği mücâdeleden vazgeçmediği için ateşte yakarak cezalandırmak istemiş, fakat Allah onu kurtarmıştır(1362). Hz.İbrahim (a.s.)'in kavmi tarafından ateşe atılması olayı Kur'an'da yer alırken, Eski Ahit'te bu konuda herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Kur'an'a göre inançsızlıkta ve azgınlıkta aşırı giden Hz.Hûd (a.s.), Hz.Sâlih (a.s.) ve Hz.Lût (a.s.)'un kavimleri helak edilmiştir(1363). Bunlardan Hz.Lût (a.s.)'un helâk mucizesi bazı farklılıklara rağmen Eski Ahit'te yer alırken(1364), Hz.Hûd (a.s.) ve Hz.Sâlih (a.s.)'in helâk mucizelerine ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Hz.Nuh (a.s.)'un "tufan" mucizesi ise, aralarında bazı farklılıklar olmasına rağmen hem Kur'an'da ve hem de Tevrat'ta yer almaktadır(1365).

1358- Bkz. en-Nisâ, 4/163; el-En'am, 6/84-86; ayrıca bk. Ibn Kesîr, a.g.e., I/34-35; M. A. Sâbûni, a.g.e., 193-194

1359- Bkz. Tekvin, 8/20; 12/7-9; 13/8; 21/33; 35/1-7

1360- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/33; ATEŞ, a.g.e., 115

1361- Bkz. el-Bakara, 2/132-133, 258; el-A'raf, 7/59-89; Yunus, 10/71; Hûd, 11/25-34, 50-63, 84-90; Yusuf, 12/35-40, 99-101; el-Hicr, 15/68-69; Nuh, 71/5-28; eş-Şuarâ, 26/106-112, 160-191

1362- Bkz. el-Enbiya, 21/51-70

1363- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/58-61; 68-72, 94-102

1364- Bkz. el-Hicr, 15/51-77; Tekvin, 19/1-29

1365- Bkz. Hûd, 11/36-48; Tekvin, 6/5-22; 7/1-24; 8/1-19

Eski Ahit ve Kur'an-ı Kerim, Hz.İbrahim (a.s.)'in kurban etmek istediği oğlu hakkında farklı bilgiler vermektedir. Eski Ahit'e göre onun kurban etmek istediği Hz.İshâk (a.s.) (1366), Kur'an-ı Kerim'e göre ise Hz.İsmail (a.s.)'dir(1367). Yalnız bu konuda Tevrat'ta yer alan ifadeler arasında, bazı tutarsızlıkların olduğu dikkati çekmektedir. Zira Tevrat'ın konuya direkt temas eden ifadesinde Hz.İbrahim (a.s.)'e, "biricik oğlunu" kurban etmesi emredilmektedir(1368). Halbuki Tevrat'a göre Hz.İshâk (a.s.) Hz.İbrahim (a.s.)'in ilk oğlu değil, ikinci oğludur. Kur'an'da olduğu gibi, Tevrat'a göre de onun ilk oğlu Hz.İsmail (a.s.)'dir (1369). Bunun yanında Tevrat'ta yer alan ifadeler, daha Hz.İshâk (a.s.) doğmadan önce Allah'ın, onunla ve onun zürriyetiyle ahidini ebedî bir ahit olarak sabit kılacağını Hz.İbrahim (a.s.)'e bildirdiğini göstermektedir(1370). Şayet Hz.İshâk (a.s.) kurbanlık olsaydı, daha o doğmadan önce onun zürriyetinden gelenlerle ebedî kılınacak bir ahitten söz etmek doğru olmazdı. Ama böyle bir ahit Tevrat'ta yer almaktadır. Görüldüğü üzere Hz.İshak (a.s.)'in zürriyetiyle sabit kılınacak "ebedî ahit" ve kurban edilmesi istenen "biricik oğul" şeklindeki Tevrat ifadeleri ile Hz.İshâk (a.s.)'in kurban edilmek istendiğini belirten Tevrat ifadeleri arasında bir tutarsızlığın olduğu açıkça görülmektedir. Bu durum, Tevrat çerçevesinde kurbanlığın Hz.İshâk (a.s.) olup-olmadığı noktasında şüphe uyandırmakta ve kurbanlığın Hz.İsmail olabileceği düşüncesini vermektedir. Ancak buna rağmen Yahudiler, Kurbanlığın Hz.İshak olduğuna kesin olarak inanmaktadırlar. Kanâatimizce bunun temel nedeni, Yahudilerin kurban hadisesinin verdiği şerefe sahip olmak arzularını olsa gerektir. Çünkü Yahudilerin soyu, Hz.İbrahim (a.s.)'den sonra Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla devam etmektedir (1371). Kur'an'ın bu konuyla ilgili ifadeleri arasında, herhangi bir çelişki sözkonusu değildir. Çünkü Kur'an, herhangi bir şüphe-

---

1366- Bkz. Tekvin, 22/1-17

1367- Bkz. es-Sâffât, 37/100-107

1368- Bkz. Tekvin, 22/2

1369- Bkz. İbrahim, 14/37-39; es-Sâffât, 37/100-107; Tekvin, 16/1-16; 17/22-26

1370- Bkz. Tekvin, 17/15-16,19-21

1371- Bkz. Tekvin, 21/12; 17/15,19,21; 25/5,11

ye yer bırakmayacak kesinlik içerisinde kurbanlığın Hz.İsmail (a.s.) olduğunu açıklamaktadır(1372).

Yahudilikte Hz.Mûsâ (a.s.), peygamberliğin bütün özelliklerini üzerinde toplamış ve kendinden sonra gelen peygamberlerin prototipi olan bir peygamberdir(1373). O, Eski Ahit'te Hz.İbrahim (a.s.)'den sonra "nebi" olarak nitelendirilen ikinci peygamberdir (1374). Eski Ahit'e göre şer'î peygamberlik, onunla başlamıştır. Zira Rab Yahve, ilk kez ona bir şeriat(1375) vahyetmiştir. Ondan sonra gelen bütün Yahudi peygamberleri, onun bu şeriatine uymakla yükümlüdür. Çünkü Eski Ahit'e göre onun şeriatine uymak, gerçek peygamberliğin ve gerçek peygamberlerin özelliğidir(1376). Yahudilere göre Hz.Mûsâ (a.s.), peygamberlerin en büyüğüdür. Onun gibi ikinci bir peygamber daha İsrailde çıkmamıştır. Çünkü o, Rab Yahve'yi yüz yüze görmüş ve O'nunla remz ile değil, ağız ağıza konuşmuştur(1377). Hıristiyanlara göre de Hz.Mûsâ (a.s.), şeriat sahibidir. Yalnız ona verilen şeriat, Hz.İsa (a.s.) ile inayet ve hakikat bulmuştur. Ancak onlara göre peygamberlerin en büyüğü, Hz.Mûsâ (a.s.) değil, Hz.İsa (a.s.)'dir(1378). İslâma göre de Hz.Mûsâ (a.s.)'ya kitap ve şeriat verilmiş, ondan sonra gelen İsrail peygamberleri de onun şeriatine uymuşlardır(1379). Fakat İslâma göre ona verilen şeriat, ilk şeriat değildir. Zira ondan önce Hz.Nuh (a.s.) ve Hz.İbrahim (a.s.)'e de şeriat verilmiştir (1380). Kur'an-ı Kerim'de Hz.Mûsâ (a.s.)'nın Tanrı ile konuştuğu belirtilmektedir. Ancak bu konuşma, Tevrat'ta yer aldığı üzere yüz yüze bir konuşma değildir. Çünkü Kur'an'da sözedilen konuşmada Hz.Mûsâ (a.s.), Allah'ın sesini işitmiş, fakat onu görmemiştir(1381). Bunun yanında Müslümanlara göre peygamberlerin en üs-

1372- Bkz. İbrahim, 14/37-39

1373- Bkz. HARMAN, Yahudi Kutsal Kitabında Peygamberlik, 32

1374- Bkz. Tesniye, 34/12

1375- Bu "şeriat" terimi, Eski Ahit'in Türkçe çevirisinde aynen yer almaktadır... bk. Yeremya, 2/8; Daniel, 9/10-13

1376- Bkz. HARMAN, a.g.m., 25,31; Çıkış, 20/1-26; Tesniye, 5/1-27; 13/1-5; 31/9-13; 32/46-47; 34/10-12; Yeşu, 1/5-8; II.Krallar 17/13; Yeremya, 2/8; Daniel, 9/10-13; Malaki, 4/4

1377- Bkz. Çıkış, 33/11; Sayılar, 12/4-8; Tesniye, 34/10-12

1378- Bkz. Matta, 5/17; Luka, 7/16-17; Yuhanna, 1/17; Resullerin İşleri, 4/3-18; ayrıca bk. BAKER, a.g.e., 19

1379- Bkz. el-Bakara, 2/53; el-Maide, 5/43-45; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., III/1689-1690; ÇANTAY, a.g.e., I/166

1380- Bkz. en-Nisa, 4/125; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., I/483-484; III/1528; M. İsmail Hakkı, a.g.e., 526; M. A. Sâbûni, a.g. e., 176-177; İbn Kesîr, a.g.e., I/278; ARSLAN, a.g.e., I/448

1381- Bkz. en-Nisa, 4/163; el-A'raf, 7/143; Tâ-Hâ, 20/11-25

tünü, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Bununla beraber Müslümanlar, gerek Hz.Mûsâ (a.s.)'yı ve gerekse Hz.İsa (a.s.)'yı "ulü'l-azm" (azim sahibi) peygamberlerden saymakta ve onları da büyük birer peygamber olarak kabul etmektedirler(1382).

Hz.Mûsâ (a.s.)'ya peygamberlik ve mucizenin verilmiş şekli, Tevrat'ta ve Kur'an'da -bazı farklılıklara rağmen- birbirine benzer şekilde geçmektedir. Çünkü gerek Tevrat'a ve gerekse Kur'an'a göre mucize ona, peygamberlikle birlikte verilmiştir(1383).

Hz.Mûsâ (a.s.) peygamberlik mücâdelesini, kardeşi Hz.Harun (a.s.) ile birlikte sürdürmüştür. Bu noktada, Eski Ahit ve Kur'an-ı Kerim arasında ittifak sözkonusudur. Buradaki ihtilaf, onun peygamber olup-olmadığı hususundadır. Yahudiler onu, bir peygamber olarak kabul etmezler(1384). Hz.Mûsâ (a.s.) kendisine peygamberlik verildiğinde, güzel konuşmadığını belirterek Rab Yahve'den yardımcı istemiştir. Rab Yahve de ona, kardeşi Hz.Harun (a.s. (a.s.))'u yardımcı kılmıştır. Hz.Mûsâ (a.s.) Rab Yahve'nin kendisine vahyettiği şeyleri ona öğretmiş, o da bunları tebliğ etmiştir. Ayrıca Hz.Mûsâ (a.s.) Rab Yahve'nin kendisine verdiği âmetleri de ona öğretmiştir. Nitekim "asa" ile gerçekleştirilen mucizeler, daha ziyade "asa" yı Hz.Harun (a.s.)'un kullanması suretiyle olmuştur. Eski Ahit'e göre Hz.Harun (a.s.) Allah'ın "nebî" si değil, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın "nebî" sidir(1385). Kısaca Eski Ahit'e göre Hz.Harun (a.s.), Allah'ın bir "nebî" si olmaktan ziyade Hz.Mûsâ (a.s.)'nın "nebî" si ve onun sözcüsü durumundadır. Ayrıca "kâhin" lik müessesesi de, bu dönemde kurulmuştur. Allah'ın emri ile "kâhin" liği Hz.Mûsâ (a.s.), ebedî olarak Hz. Harun (a.s.) ve oğullarına vermiştir. Bu yüzdendir ki Tevrat'ta o, "kâhin Harun" olarak nitelendirilmekte ve takdim edilmektedir (1386). Onun için Eski Ahit'e göre Hz.Harun (a.s.)'un, peygamberden ziyade bir kâhin olduğunu söylemek mümkündür. İslâm, bu hususta Yahudilikten ayrılmaktadır. Çünkü Kur'an'a göre Hz.Harun

- 1382- Bkz. YAZIR, a.g.e., VI/4363-4364; BAHÇECİ, a.g.e., 162; KILAVUZ, a.g.e., 144-146; M. A. SÜBÜNİ, a.g.e., 21
1383- Bkz. TÂ-HÂ, 20/11-25; el-Kasas, 28/29-32; Çıkış, 3/1-22; 4/1-9
1384- Bkz. HARMAN, Peygamber Evlilikleri, 18
1385- Bkz. Çıkış, 4/10-31; 5/1-23; 6/1-30; 7/1-25; 8/1-32; 9/1-35; 10/1-29; 11/1-10; 12/1-51; 13/1-22; 14/1-31
1386- Bkz. Çıkış, 28/1-43; 29/1-46; Sayılar, 3/9-10, 32; 4/16; 5/5-31; 7/8; 16/20; 18/1; 25/11; 26/1; Levililer, 1/1-17; 2/1-17; 6/6-30; 7/1-38; 8/1-36

(a.s.), bir peygamberdir. Onun peygamberliği, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın onun adını anarak Allah'dan peygamber yapmasını istemesi ve Allah'ın da bu isteği kabulü üzerine gerçekleşmiştir. Kur'an'a göre o, Hz.Mûsâ (a.s.)'nin yardımcısı ve destekçisi durumunda olan bir peygamberdir. Bir nevi Allah onu, Hz.Mûsâ (a.s.)'ya vezir kılmıştır(1387). Yalnız Kur'an'da onun mucize gösterdiğine ve "kâhin" olduğuna ilişkin herhangi bir habere rastlanılmamaktadır.

Hız.Mûsâ (a.s.) ile Yahudilikteki peygamberlik, kavim ve millet bazına ulaşmıştır. Zira Rab Yahve onu, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp, Mısır'dan çıkarmak için görevlendirmiştir(1388). Daha öncede belirtildiği üzere İslâma göre peygamberlik, daha Hz.Nuh (a.s.) döneminde kabile sınırlarını aşp millet ve kavim bazına ulaşmıştır(1389). Hz.Mûsâ (a.s.) ve kardeşi, uzun mücâdelelerden sonra kavimlerini Firavun'un zulmünden kurtarmışlar ve onları Mısır'dan çıkarmışlardır. Ancak İsrailoğulları, kendilerini Firavun'un zulmünden kurtaran peygamberlerine karşı dâimâ itâatkar olmamışlardır. Ufak bir sıkıntıya uğradıklarında, peygamberlerine karşı söylenmekten çekinmemişlerdir (1390). Kur'an'a göre de Hz.Mûsâ (a.s.) ve Hz.Harun (a.s.), verdikleri uzun mücâdelelerden sonra kavimlerini Firavun'un zulmünden kurtarmışlardır. Ancak Eski Ahit'te olduğu gibi Kur'an'a göre de kavimleri, başlarına bir sıkıntı gelince peygamberlerine karşı söylenmişler ve onları yalnız bırakmışlardır(1391). Görüldüğü gibi İsrailoğullarının peygamberlerine karşı olan olumsuz tutumları hususunda, Eski Ahit ve Kur'an-ı Kerim birleşmektedir. Ayrıca Yahudilerin inandıkları peygamberlere karşı bu tutumları, onların karakter yapısını göstermesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Hız.Mûsâ (a.s.), tevhid mücâdelesi vermiş, kavmini bir olan Allah'a imana davet etmiştir(1392). Kur'an'a göre de o, tevhid

- 1387- Bkz. en-Nisa, 4/163; el-En'am, 6/84-86; Meryem, 19/53; Tâ-Hâ, 20/25-36; eş-Şuarâ, 26/12-14; el-Kasas, 28/34-35
- 1388- Bkz. Çıkış, 3/6-12
- 1389- Bkz. ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/33
- 1390- Bkz. Çıkış, 3/10; 5/1-23; 7/1-25; 8/1-32; 9/1-35; 10/1-29; 12/1-51; 13/1-22; 14/1-31; 16/1-3; 17/1-5; Sayılar, 20/2-5; ayrıca bk. A. Çelebi, a.g.e., 39-52
- 1391- Bkz. el-A'raf, 7/104-138; Yunus, 10/78-92; Tâ-Hâ, 20/35-78; eş-Şuarâ, 26/20-67; ayrıca bk. KARA, a.g.e., 179-464
- 1392- Bkz. Çıkış, 20/1-26; 34/14; Levililer, 18/1-5; 19/1-4; 24/15-16; Tesniye, 5/1-27; 6/1-8; 13/1-5

mücâdelesi vermiş ve kavmini bir olan Allah'a imana davet etmiştir(1393). Görüldüğü gibi Tevrat ve Kur'an, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın tevhid mücâdelesi verdiği noktasında birleşmektedir. Ayrıca yine Tevrat ve Kur'an Yahudilerin, inandıkları peygamber henüz aralarında olduğu halde, put yapıp ona taptıkları noktasında da birleşmektedir. Yalnız buradaki ihtilaf şu noktadadır: Tevrat'a göre Hz.Harun (a.s.), kardeşi Hz.Mûsâ (a.s.)'nın "sina" dağından dönmesi gecikince, kavminin isteği üzerine bir altın buzağı yaparak, onu, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkararak ilâh ilân etmiştir(1394). Kur'an-ı Kerim'e göre ise "altın buzağı putu" nu yapan Hz.Harun (a.s.) değil, "Samiri" isiminde bir kişidir. Kur'an'a göre Hz.Mûsâ (a.s.) mikata davet edildiğinde kardeşi Hz.Harun (a.s.)'u yerine vekil bırakmıştı. O gittikten sonra kavmi -Hz.Harun (a.s.)'un uyarılarına aldırmayarak, hatta onu ölümle tehdit ederek- Samiri denilen bir İsrailinin zînet eşyalarından yaptığı ve canlı gibi ses çıkaran altın buzağı heykeline tapınmışlardır(1395). Dikkat edilirse Tevrat'a göre Hz.Harun (a.s.), kavminin isteği üzerine, herhangi bir tepki göstermeden put yapıp onu ilâh ilân etmektedir. Kur'an'a göre ise Hz.Harun (a.s.) bizzat kendisi kavminin put yapma isteğine karşı durmuş, onları uyarmış, fakat kavmi onu dinlemediği gibi ölümle tehdit ederek, Samiri adında birinin put yapmasını sağlamış ve onun yaptığı puta ilâh olarak tapınmışlardır. Burada Hz.Harun (a.s.)'un herhangi bir dahli sözkonusu değildir. Kanâtimce burada mantığa ve hakikate uygun olan, Kur'an'ın görüşüdür. Çünkü Kur'an'a göre o, bir peygamberdir, tevhid mücâdelesi vermektedir, böyle birinin inkar yoluna sapması mümkün değildir. Ve hem de Kur'an'ın ruhuna ve peygamberlikle ilgili anlayışına da uygun düşmemektedir. Bunun yanında Tevrat çerçevesinde de onun put yapmasını izah pek güçtür. Zira o, kardeşi Hz.Mûsâ (a.s.) ile tevhid mücâdelesi vermiş, her ne kadar Yahudilerce peygamber kabul edilmese de Rab Yahve tarafından seçilmiş birisidir. Böyle birinin put yaptığına ve kavmini imandan döndürdüğüne ilişkin haberlerin Tevrat'ta yer alması, oldukça mânidar olduğu gibi, Tevrat'ın genel çerçevesi içerisinde de bir çelişkidir. O-

1393- Bkz. el-A'raf, 7/104-128; Yunus, 10/87-90; Tâ-Hâ, 20/49-73; eş-Şuarâ, 26/23-70; el-Kasas, 28/38; el-Mü'min, 40/25-40

1394- Bkz. Çıkış, 32/1-35

1395- Bkz. el-Bakara, 2/51; el-A'raf, 7/148-153; Tâ-Hâ, 20/83-98

nun için Tevrat çerçevesinde onun put yapmasının, mantıklı ve tutarlı bir izahını yapmak da mümkün görünmemektedir.

Hız.Mûsâ (a.s.)'dan sonraki dönemde, peygamber topluluklarına rastlanılmaktadır. Zira Eski Ahit'te yer alan ifadelerle göre bu dönemde, gruplar halinde peygamberlik eden insanlar vardır. Bunlar, üzerlerine ilâhî ruh konunca peygamberlik ederler, kavimlerine bazı şeylerden haber verirlerdi(1396). Kur'an-ı Kerim'de ise Hız.Mûsâ (a.s.)'dan sonraki dönemde, gruplar halinde bulunup peygamberlik eden, peygamberler zümresinin bulunduğu ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

Eski Ahit'te yalancı peygamberlere karşı açık bir tavrın olduğu görülmektedir(1397). Fakat buna rağmen Eski Ahit, yalancı peygamberlerin hikayesine yer vermektedir. Hem de onların yalancı peygamber olduğunu ifade için ayrı bir terim kullanmadan. Çünkü Eski Ahit'te gerek gerçek ve gerekse yalancı peygamberler için aynı kavram, nebî terimi kullanılmaktadır(1398). Tabii olarak bu durum, gerçek ve yalancı peygamberleri birbirinden ayırma güçlüğünü de beraberinde getirmektedir. Gerçi daha önce belirtildiği gibi, yalancı peygamberlerin tanınabilmesi için bazı ölçü ve özellikler Eski Ahit'te yer almaktadır. Fakat buna rağmen, normal bir okuyucunun gerçek ve yalancı peygamberleri birbirine karıştırmaması mümkündür. Yeni Ahit'te, yalancı peygamberler hususunda oldukça hassastır(1399). Ancak buna rağmen Yeni Ahit, Baryeşu ismindeki yalancı peygamberden bahsetmektedir(1400). Kur'an-ı Kerim'de ise yalancı peygamberlerle ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Bu konuda Kur'an'da sadece, kendine vahiy gelmediği halde vahiy geliyor diyenin zalim olduğunu belirtir bir ayet yer almaktadır(1401). Kur'an'da bu konuya ilişkin geniş bilgi verilmeyişinin sebebi, Hız.Muhammed (s.a.v.)'in son peygamber oluşudur(1402). Bu yüzden ondan sonra peygamberlik iddia eden her

1396- Bkz. I. Samuel, 10/5-13; 19/20-24; I. Krallar, 18/3-5, 19; II. Krallar, 2/1-7; 3/13; Ezra, 5/1-2; Yeremya, 26/7, 11, 16

1397- Bkz. Tesniye, 13/1-5; 18/20-22

1398- Bkz. I. Krallar, 13/11-34; 18/16-40; II. Krallar, 10/18-31; 23/1-27; II. Tarihler, 33/1-25; İşaya, 9/14-17; Yeremya, 28/10-17; W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, XIII/1168

1399- Bkz. Matta, 7/15-23; Markos, 13/21-23; R. İşleri, 20/29-30

1400- Bkz. Resullerin İşleri, 13/6

1401- Bkz. el-En'am, 6/93

1402- Bkz. el-Ahzâp, 33/40

kişi davasında yalancıdır. Çünkü İslâma göre o, son peygamberdir ve ondan sonra başka bir peygamber gelmeyecektir.

Yahudiler, bu dönemde yer alan Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.)'ı birer peygamber olarak kabul etmezler(1403). Eski Ahit'te de bunlar, bir peygamberden ziyade kral olarak takdim edilmektedir(1404). Fakat hen ne kadar Yahudiler bunları peygamber olarak kabul etmeseler de, Eski Ahit'te yer alan peygamberlik ve peygamberlerle ilgili ölçü ve özellikler çerçevesinde, onların da birer peygamber olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Zira Eski Ahit'te göre Tanrı, onlara hitap etmiştir(1405). Peygamber olmayan birine Tanrının hitap etmesini ve ona bazı hususları bildirmesini izah mümkün değildir. Ayrıca Hz.Süleyman (a.s.), Rab Yahve ile rüyada söyleşmiş, Rab Yahve de ona ilim ve hikmet vermiştir (1406). Halbuki Eski Ahit'e göre genellikle Tanrı, peygamber olarak seçtiği kimseye rüyasında kendisini gösterir ve onunla söyleşir(1407). Eğer Hz.Süleyman (a.s.) peygamber olarak kabul edilmezse, hem rüyada Tanrının onunla söyleşmesini ve hem de ona ilim ve hikmet vermesini izah oldukça güçtür. Onun için Hz.Süleyman (a.s.)'ın peygamber olarak kabul edilmesi, Eski Ahit'in peygamberlerle ilgili bu ölçüsüne de uygun düşmektedir. Bunun yanında gerek Hz.Davud (a.s.) ve gerekse Hz.Süleyman (a.s.), Eski Ahit'te yer alan dört peygamberlik şeklinden birisine dahil olmaktadır(1408). Bu yüzden Eski Ahit çerçevesinde bunların peygamber olarak kabul edilmesi, Eski Ahit'in peygamberlerle ilgili ölçülerine de uygun düşmektedir. Kur'an-ı Kerim'e göre ise, gerek Hz.Davud (a.s.) ve gerekse Hz.Süleyman (a.s.) birer peygamberdir. Allah onlara ilim, hikmet ve hükümdarlık vermiştir. Onun için İslâma göre onlar, ilk hükümdar peygamberdir. Zira Allah, peygamberlik ve hükümdarlığı ilk olarak onların şahıslarında birleştirmiştir(1409). Ayrıca Eski Ahit'te, Hz.Davud (a.s.)'un

1403- Bkz. HARMAN, a.g.m., 18

1404- Bkz. II.Samuel, 3/17-20; 5/3-4,17; I.Krallar,2/10-11; 3/13

1405- Bkz. I.Samuel,23/10-12; II.Samuel,2/1; 5/19-25; 7/18-23; I.Krallar,3/4-15,28; 4/29,34; 6/11-13; 9/2-9; 10/4; 11/23

1406- Bkz. I. Krallar, 3/4-15,28

1407- Bkz. Sayılar, 12/6; ayrıca bk. KAUFMANN, a.g.e., 93

1408- Bkz. Mûsâ b. Meymûn, a.g.e., 404

1409- Bkz. el-Bakara, 2/251; en-Nisa, 4/163; el-En'am, 6/84-86; el-Enbiya, 21/78-81; en-Neml, 27/15-16; Sebe, 34/10-12; Sâd, 38/18-26,31-43; ayrıca bk. ATEŞ, a.g.e., 469,483; ÇAKAN-SOLMAZ, a.g.e., I/228-229

zina ettiğinden(1410) ve Hz.Süleyman (a.s.)'ın da ömrünün sonuna doğru hanımlarının isteğine uyarak puta taptığından(1411) sözedilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de ise Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.)'ın böyle bir günah işlediğini gösteren herhangi bir ifadeye rastlanılmadığı gibi, bu konuya ilişkin herhangi bir işârete de rastlanılmamaktadır. Çünkü daha öncede değinildiği gibi, Islâmî peygamberlik anlayışına göre peygamberlerin böylesi günahlardan ve şirkten korunmuş olmaları esastır.

Eski Ahit'te İlyâ peygamberin mucâdelesinden sözedilmektedir(1412). Bu peygamberin, Kur'an'da bahsedilen Hz.İlyas (a.s.) peygamber olması muhtemeldir. Çünkü Kur'an'da Hz.İlyas (a.s.)'ın kavmini Ba'le tapınmaktan nehyetmesi(1413) ile Eski Ahit'te İlyâ peygamberin Baal'e ibadetle mucâdelesi(1414) hususu, her ikisinin de mucâdelesinin odak noktasını oluşturmaktadır(1415).

Eski Ahit'te peygamber kitapları, Malaki ile son bulmaktadır. Bu yüzden Yahudilerin peygamberliğini kabul ettikleri son kimse, Malaki'dir(1416). Onun için Yahudiler, Malaki'den sonra gelen Hz.Zekeriya (a.s.), Hz.Yahya (a.s.), Hz.İsa (a.s.) ve Islâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.)'e peygamber olarak kabul etmezler(1417). Bu noktada Hıristiyanlar, Yahudilerin iman ettikleri bütün peygamberlere iman ettikleri gibi(1418), Hz.Zekeriya (a.s.) Hz.Yahya (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.)'nın peygamber olduklarına da iman ederler(1419). Yalnız Hıristiyanlar da, Islâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğine iman etmezler(1420). Müslümanlar ise, Hz.Zekeriya (a.s.), Hz.Yahya (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.)'nın birer peygamber olduğuna inanırlar(1421).

Hıristiyanlıkta en önemli şahıs, Hz.İsa (a.s.)'dır. Ancak Hıristiyanlar onu, zamanla ilâh mertebesine çıkararak Tanrılaştırmışlardır(1422). Fakat Hıristiyanların bu inancı, İncil'lerde

- 1410- Bkz. II. Samuel, 11/2-27
1411- Bkz. I. Krallar, 11/1-13
1412- Bkz. I. Krallar, 17/1-24; 18/1-46; 19/1-21
1413- Bkz. es-Sâifât, 37/125
1414- Bkz. I. Krallar, 18/1-46
1415- Bkz. HARMAN, a.g.m., 17
1416- Bkz. a.m., 6
1417- Bkz. a.m., 6-7, 18-19
1418- Bkz. KAHRAMAN, a.g.e., 200
1419- Bkz. HARMAN, a.g.m., 6-7, 18-19; Matta, 11/13; Luka, 1/5-23, 67-80; 3/1-22; ayrıca bk. BRANDON, DCR, 377
1420- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 237
1421- Bkz. Âli İmran, 3/39; el-En'am, 6/83-86; el-Bakara, 2/285
1422- Bkz. CHALLAYE, a.g.e., 259; TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 151; YILDIRIM, a.g.e., 120-122; CİLÂCI, a.g.e., 27

yer alan ifadelerden tam bir destek bulmaz. Çünkü hiçbir İncil'de onun, kendini bir ilâh olarak takdim ettiğini gösteren ifadelere rastlanılmamaktadır. Aksine onun kendini, Yahudilerin beklediği Mesih olarak takdim ettiğini ve havâriyelerinin de onun beklenen Mesih olduğuna inandıklarını gösteren pekçok ifadeler İncil'lerde yer almaktadır(1423). Ayrıca yine İncil'lerde onun, kendini peygamber olarak nitelendirdiğini ve halkın da onu kudretli bir peygamber olarak kabul ettiğini gösteren ifadeler de rastlamak mümkündür(1424). İncil'lerde yer alan bu ifadeler, onun ilâh olmadığını, fakat beklenen Mesih ve peygamber olduğunu açıkça göstermektedir. Bunun yanında İncil'lerde yer alan diğer bazı ifadeler, herhangi bir tefsire ihtiyaç duyulmaksızın onun bir ilâh olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Şöyle ki: Halktan birisi kendisine "iyi sâlih" deyince Hz.İsa (a.s.); "niçin bana iyi diyorsun? Bir'den başka kimse iyi değildir; o da Allah'dır"(1425) cevabını vermiştir. Yine İncil'lerde yer alan ifadeler göre o kavmine; Allah'ın bir olduğunu, herşeye gücü yetenin O olduğunu, iki efendiye değil sadece Allah'a kulluk edilmesi gerektiğini, Baba'dan başka kimsenin Allah diye çağrılmaması gerektiğini, kendisini gönderenin ve söylediklerini öğretenin Allah olduğunu, kendi iradesini değil Allah'ın iradesini yerine getirdiğini ve gösterdiği mucizeleri Allah'ın yardımıyla gösterdiğini(1426) haber vermiştir. Bunlar açıkça gösteriyor ki İncil'lere göre Hz.İsa (a.s.); kudret sahibi ve bağımsız biri değil, aksine Allah (Baba)'ın yardımına muhtaç ve onun iradesine göre hareket eden birisidir. Yine bu ifadeler açıkça gösteriyor ki İncil'ler çerçevesinde Hz.İsa (a.s.); bir ilâh değil, fakat diğer peygamberler gibi Allah (Baba)'ın iradesine göre hareket eden bir peygamberdir. İncil'lerde yer alan bütün bu bilgilere rağmen havâri olduğu kabul edilen Pavlos, onun ulûhiyyetine ilişkin fikirleri ilk defa ortaya atıp savunabilmiştir(1427). Ondandır bu konu, Hıristiyanlar arasında-

1423- Bkz. Matta, 2/33; 4/12-16; 16/15-20; Markos, 11/17; 14/15-27; Luka, 2/11; 20/17, 41-42; Yuhanna, 4/25-26; 12/14-15

1424- Bkz. Matta, 13/57; 21/10-11; Luka, 13/33; 24/13-19; Yuhanna, 4/43-44; 6/14; 3/1-2

1425- Bkz. Markos, 10/17-18

1426- Bkz. Matta, 6/24; 23/9; Markos, 10/17-18; 15/34; Yuhanna, 5/19-20, 30-32, 36-47; 6/38-40, 57; 7/28; 8/16, 29, 42; 12/49-50; 14/31; 15/10

1427- Bkz. R. İşleri, 9/1-22; PRM, 14/10; PFM, 2/6-11; PEM, 1/21-22; PKM, 3/11; KAHRAMAN, a.g.e., 185-186; MEVDÜDİ, Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz.Peygamber, I/564

da büyük tartışmalara yolaçmıştır. Neticede 325'te toplanan İznik Konsülü, Hz.İsa (a.s.)'nın ulûhiyyetini, Hıristiyanlığın resmî akîdelerinden biri haline getirmiştir(1428). O günden bugüne Hıristiyanlar, Hz.İsa (a.s.)'nın peygamberliğinden ziyade ulûhiyyetine inanırlar(1429). Kısaca görüldüğü üzere, esasında İncil'lere göre beklenen Mesih ve kudretli bir peygamber olan Hz.İsa (a.s.)'yı Hıristiyanlar, ölümünden sonra ulûhiyyet mertebesine çıkararak Tanrılaştırmışlardır.

Kur'an-ı Kerim, Hz.İsa (a.s.)'nın Tanrı olduğuna dair Hıristiyan inançlarını reddetmekte ve onu Tanrı kabul edenleri kâfir olarak nitelendirmektedir(1430). Zira Kur'an' göre "Meryem Oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Onun annesi dosdurudur, her ikisi de yemek yerlerdi."(1431) Bu ayet, Müslümanların Hz.İsa (a.s.) hakkındaki inançlarının net bir ifadesidir. Buna göre o bir ilâh değil, fakat diğer peygamberler ve annesi gibi bir insandır. Yine Kur'an'a göre o, Yeni Ahit'te belirtildiği gibi "Allah'ın Oğlu"(1432) değil, fakat bir insan olan "Meryem'in Oğlu"(1433) dur. Kısaca Kur'an'a göre Hz.İsa (a.s.), insanları bir olan Allah'a imana ve kulluğa davet eden, kendinden önceki Tevrat'ı doğrulayan, kendinden sonra gelecek ve adı Ahmed olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın gönderdiği bir peygamberdir(1434).

Hıristiyanlıktaki peygamberlik anlayışına göre Kutsal Ruh, her an din büyüklerinden birine gelebilir ve onları harekete geçirebilir. Nitekim Kutsal Ruh, havârilere hepsine gelmiş ve onlara mesajlar getirmiştir. Onun için mevcut Hıristiyan geleneğine göre oniki havâri ve Pavlos birer peygamber olarak kabul edilmektedir(1435). Yeni Ahit'e göre Kutsal Ruh, kişiye peygamberlik dahil birçok ruhânî mevhibeler kazandırır. Kutsal Ruh, Tanrı ver-

1428- Bkz. MEVDÜDİ, a.g.e., I/564-565; YILDIRIM, a.g.e., 119-121

1429- Bkz. CİLÂCI, a.g.e., 27; TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e., 150-151

1430- Bkz. el-Maide, 5/72-73

1431- Bkz. el-Maide, 5/75

1432- Bkz. Matta, 10/32-33; 11/25-27; 26/39, 42, 53; Markos, 3/11, 16; 5/17; Luka, 22/67-71; Yuhanna, 5/19-28; 6/46; 13/1-3; 20/31

1433- Bkz. el-Maide, 5/72, 75; es-Sâff, 61/6; bu hususla ilgili ayetler için bk. el-Mu'cemu'l-Müfehres, 494-495

1434- Bkz. el-Maide, 5/72-75; es-Sâff, 61/6

1435- Bkz. CİLÂCI, a.g.e., 27; YÜCETÜRK, a.g.e., 77; KAHRAMAN, a.g.e., 200; M. Ebû Zehra, a.g.e., 133-136

gisidir. Bu dönemde peygamberlik, Ruhülkudüs tarafından peygamber seçilen kimseye bildirilmektedir. Yeni Ahit'e göre bir kimseye Ruhülkudüs tarafından birşey verilmezse, o kimsenin peygamberlik iddiasında bulunması doğru değildir(1436). Bu dönem peygamberleri, Ruhülkudüs vasıtasıyla hareket etmişler, onun vasıtasıyla söylemişler ve mucizeli işler yapmışlardır(1437). Yalnız havâri-ler mucizeleri, Baba (Allah) adına değil, Oğul (İsa) adına yapmışlardır(1438). Fakat Hıristiyanlar, zamanla Kutsal Ruh'u da Tanrılaştırarak, onu da teslisin bir parçası olarak kabul etmişlerdir(1439). Ayrıca Yeni Ahit, bu dönemde faaliyette bulunan havâri-lerin dışında, "peygamber" adı verilen bazı kimseleri de ayrı bir grup olarak takdim etmektedir(1440). Bunlar, önem bakımından havâri-lerden sonra yer alırlar ve onlar gibi Kutsal Ruh vasıtasıyla hareket etmişlerdir(1441). Islâm, bu noktada Hıristiyanlıktan ayrılmaktadır. Şöyle ki: Islâma göre havâri-ler, peygamber değildir. Onlar, Allah'ın birliğine ve Hz.İsa (a.s.)'nın peygamberliğine inanmış birer Müslümandır. Allah'ın dinini yayma hususunda, Hz.İsa (a.s.)'ya yardımcı olmuşlardır(1442). Islâmda Kutsal Ruh'a ulûhiyyet atfedilmez. Çünkü Islâma göre Kutsal Ruh, vahiy meleği olan Cebrâil'in Kur'an'da yer alan isimlerinden birisidir(1443). Ayrıca Müslümanlar, Hz.İsa (a.s.) ile Hz.Muhammed (s.a.v.) arasında herhangi bir peygamberin varlığına inanmazlar. Çünkü bizzat Islâm Peygamberi, Hz.İsa (a.s.) ile kendisi arasında herhangi bir peygamberin bulunmadığını belirtmiştir(1444).

Kadın peygamberler konusunda, Eski ve Yeni Ahit ile Kur'an-ı Kerim birbirinden farklı inanışlar ortaya koymaktadır. Eski Ahit'te yer alan ifadeler, bazı kadınların peygamber olarak nitelendirilip takdim edildiğini açıkça göstermektedir. Nitekim Eski Ahit'te, Miryam, Debora, Hulda ve Noadya adındaki kadınların pey-

1436- Bkz. Matta,10/19-20; P. K. I. M.,12/1-31; Petrus'un II. Mektubu, 1/21

1437- Bkz. Matta,10/19-20; R. İşleri,1/1,5,8; 4/5-12,31; 5/12-16; 8/14-24; 19/6-7; PRM,1/11-12; 12/6-8; P. K. I. M.,2/10-16; 13/9-10; 12/1-31; P. K. II. M., 2/17; 5/20-21

1438- Bkz. Markos,16/17-18; R. İşleri,3/1-10; 4/5-13,31; 5/12-16

1439- Bkz. TÜMER-KÜÇÜK, a.g.e.,151; KAHRAMAN, a.g.e.,196-197

1440- Bkz. P. K. I. M.,12/28; R. İşleri,8/5-7;11/27-30;21/9-11

1441- Bkz. BARKER, a.g.e.,19; R. İşleri,11/27-30;13/25; 21/9-11

1442- Bkz. Âli İmran,3/52-53; el-Maide,5/111-115; es-Sâff,61/14

1443- Bkz. el-Bakara,2/87; el-Maide,5/110; en-Nahl,16/102

1444- Bkz. Tecrid-i Sarih, 9/179

gamber olduğu belirtilmektedir(1445). Bunun yanında Yeni Ahit'te de, Anna ve İzebel adındaki iki kadın ile Filipus'un dört kızı peygamber olarak takdim edilmektedir(1446). Eski ve Yeni Ahit'te yer alan bu bilgilerden dolayı Yahudi ve Hıristiyanlar, peygamberlik için cinsiyet farkının sözkonusu olmadığına ve bazı kadınların peygamberliğine inanmaktadırlar(1447). İslâm, bu konuda Yahudilik ve Hıristiyanlıktan ayrılmaktadır. Çünkü İslâma göre peygamberlik için, erkek olmak esastır. Zira Kur'an-ı Kerim, Allah'ın bütün peygamberleri sadece erkekler arasından seçip gönderdiğini açıkça belirtmektedir. Ayrıca Kur'an, herhangi bir kadını peygamber olarak nitelendirip takdim etmemiştir. Onun için İslâma göre bütün peygamberler erkek olup, herhangi bir kadın peygamber olarak gönderilmemiştir(1448).

Mesih inancına, her üç ilâhî dinde de rastlanılmaktadır. Yahudiler, Mesih'e inanmayı ve gelmesi gecikse de onu sabırla beklemeyi bir iman esası olarak kabul etmektedir(1449). Onlara göre Mesih, gelmesi beklenen büyük bir kurtarıcıdır. O, kral Davud'un evinden gelecek, ideal İsrail imparatorluğunu kuracak, Tanrı krallığını kuracak, Yahudilerin dünya hakimiyeti ülküsünü gerçekleştirecek, İsraili yeniden inşa edecek ve mutlu geleceği hazırlayacaktır(1450). Aynı inanç, Hıristiyanlıkta da vardır. Yalnız Hıristiyanlıkta Mesih, gelmesi beklenen bir kurtarıcı değil, dinin odak noktasında yer alan Hz.İsa (a.s.)'dir(1451). İncil'lere göre Hz.İsa (a.s.), kendini Mesih olarak takdim etmiş ve beklenen Mesih olduğunu Yahudilere kabul ettirmek için Eski Ahit'te Mesih'le alâkalı olarak yer alan pekçok ifadeyi de delil getirmiştir(1452). Ancak Yahudiler; Mesih muzaffer olacak, halbuki Hz.İsa (a.s.) çarmıhta öldü, acı çekti ve küçük düştü diyerek o-

- 1445- Bkz. Çıkış,15/19-21; Hâkimler,4/4-24; II. Krallar,22/1-20; II. Tarihler,34/14-28; Nehemya, 6/14; İşaya, 8/3
1446- Bkz. Luka,2/36-38; R. İşleri,21/9; P. K. I. M.,11/5; Yuhanna'nın Vahyi, 2/20-23
1447- Bkz. B. D. Napier, "Prophetess", 1DB, IV/920
1448- Bkz. Yusuf,12/109; en-Nahl,16/43; el-Enbiya,21/7; ayrıca bk. Tecrid-i Sarih,IX/150; YAZIR, a.g.e.,IV/2950; KOKSAL, a.g.e.,I/8; BAHÇECİ, a.g.e.,87-88; ATEŞ, a.g.e., 44
1449- Bkz. J. N. D. Anderson, a.g.e., 33
1450- Bkz. TÜMER-KUÇUK, a.g.e.,131-132; RİNGREN-STRÖM, a.g.e., 128-129; ayrıca bk. Daniel,7/13-14,27; İşaya,7/13-15;9/6-7; 11/1-10; Yeremya,23/1-6; Zekarya,6/12-15; Mika,4/1-4
1451- Bkz. TÜMER, Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri, 37
1452- Bkz. Matta,2/1-2,16,23; 4/6-7,12-24; 16/15-20; Markos,11/17; 12/10-11,35-37; 14/25-27; Luka,4/16-24; 19/46; 20/17, 41-42; 22/37; 24/25-27; Yuhanna,4/25-26; 6/45; 12/14-15

nun Mesih olduğunu kabul etmemişler, kendi gelenekleri içinde Mesih beklemeye devam etmişlerdir(1453). Bazı bilim adamlarının görüşüne göre bunun üzerine Hıristiyanlar, "ikinci geliş" tezini ileri sürmüşlerdir. Buna göre Hz.İsa Mesih, dünyanın sonuna doğru tekrar gelecek, Tanrının bütün düşmanları yokedilinceye kadar hüküm sürecek ve muzaffer olacaktır. Yalnız bu ikinci gelişin zamanını, sadece Baba (Allah) bilir(1454). Görüldüğü gibi Yahudilerin beklediği Mesih ile Hıristiyanların beklediği Mesih arasında fark vardır. O da şudur: Yahudiler Mesih olarak yeni bir şahsın gelmesini beklerken, Hıristiyanlar İsa b. Meryem'in ikinci ric'atine inanmaktadır(1455). Müslümanlar arasında da Mesih inancına dastlanmaktadır. İslâma göre kıyâmetten önce gelmesi beklenen Mesih, Hz.İsa (a.s.)'dır. O geldiğinde; inananları Deccâl'in zulmünden kurtaracak, Yahudi ve Hıristiyanları yenerek yeryüzüne İslâmı hâkim kılacak ve İslâm Peygamberinin şeriatı üzere amel edecektir (1456). Yalnız Kur'an-ı Kerim'de, "beklenen bir kurtarıcı" ya ilişkin açık bir ifadeye rastlanılmamaktadır. Gerçi Kur'an'da Mesih kelimesi geçmektedir. Ancak Kur'an'da bu kelime, Müslümanlar arasında yaygın olduğu şekliyle "beklenen bir kurtarıcı" yı ifade etmez. Çünkü bu kelime Kur'an'da, Hz.İsa (a.s.)'ya ait bir sıfat olarak kullanılmaktadır(1457). Ayrıca Müslümanlar arasında "zulmü kaldıracak ve dünyayı adâletle dolduracak" bir Mehdî inancı, oldukça yaygın bir kabul görmüştür(1458). Gerçi Kur'an'da Mehdî ile ilgili açık bir ayete, Buhârî ve Müslim'in sahihlerinde Mehdî'den bahseden açık bir hadise ve İslâmın ilk asırlarında yazılmış sünnî akâid ve kelâm kitaplarında müspet ve menfî olarak bu konunun ele alındığına rastlanılmamaktadır(1459). Buna rağmen bu inanç, Müslümanlar arasında büyük yaygınlık kazanmıştır. Onun için bu konuda diğer hadis kitaplarında yer alan ahâd haberler, Müslü-

1453- Bkz. TÜMER, a.g.e., 38-39, 160; A. Çelebi, a.g.e., 218

1454- Bkz. TÜMER, a.g.e., 38-39; A. Çelebi, a.g.e., 218

1455- Bkz. FİĞLALİ, a.g.e., 250

1456- Bkz. M. Abdulhamid, a.g.e., 175; MEVDÛDÎ, Kadiyânflık Nedir?, 201-216; Ibn Kesîr, a.g.e., 1/458-463

1457- Bkz. Âli İmran, 3/45; en-Nisa, 4/157, 171-172; el-Maide, 5/17, 72, 75; et-Tevbe, 9/30-31

1458- Bkz. FİĞLALİ, a.g.e., 266

1459- Bkz. M. Abdulhamid, a.g.e., 50; A. Faruk, a.g.e., 267; FİĞLALİ, a.g.e., 273

manlararasıda manevî bir tevâtür derecesine ulaşmıştır(1460). Bu hadislerle göre Müslümanların beklediği Mehdî; kıyâmetten önce gelecek, ehli beytten olacak, dünyadan zulmü kaldıracak ve dünyayı adâletle dolduracak, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in sünnetine göre amel edecek ve Müslümanları bolluğa kavuşturacak birisidir(1461). Görüldüğü gibi Yahudi ve Hıristiyanlarda olduğu üzere, Müslümanlar arasında da "beklenen bir kurtarıcı" inancının varlığı sözkonusudur. Bu yüzden bu inancın, Yahudi ve Hıristiyanlıktan İslâma geçtiğini ileri sürmek, pek isabetli bir fikir değildir. Çünkü "beklenen bir kurtarıcı" inancı, sadece Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta görülen bir inanç değildir. Çünkü bu inanç, hemen bütün dinler ve kültürlerin sahip olduğu ve yaşattığı bir ümid ve kurtuluş idealidir. Tarihin her devrinde zâlim idarecilerin hükmü altında ezilen kütüpheler, daima kendilerini zulümden kurtaracak bir kurtarıcıyı beklemişlerdir. Onun için bu inancın, Yahudilik ve Hıristiyanlıktan İslâma geçtiğini söylemek doğru değildir(1462). Ayrıca yukarıda verilen bilgilerden anlaşıldığı üzere, her üç dinin mensuplarının "beklenen kurtarıcı" dan beklentileri birbirinden farklıdır. hepsi de kendilerini sıkıntıdan kurtaracağını ve kendi dinlerini diğer dinlere üstün kılacağını kabul etmektedir. Kanâatimce bu konu, halk arasında yaygın şeklinin dışında ilmi ölçüler çerçevesinde incelenmeli, konunun İslâmî boyutu ile diğer dinlerdeki boyutu ayrı ayrı ortaya konup, İslâmın bu konudaki tavrı ilmi ölçüler çerçevesinde belirlenmelidir.

Eski Ahit ve Yeni Ahit'te gelecek bir peygamberle ilgili haberler yer almaktadır. Eski Ahit'te Rab Yahve'nin, Hz.Mûsâ (a.s.)'dan sonra onun gibi bir peygamber göndereceği belirtilmektedir(1463). Yeni Ahit'te ise "tesellici" olarak nitelenen birisinin geleceğinden söz edilmekte ve onun bazı özellikleri belirtilmektedir. Bu özelliklere göre "tesellici"; Hz.Isa (a.s.)'dan sonra gelecek, hakikat ruhuna sahip olacak, insanlara her ha-

1460- Bkz. A. Faruk, a.g.e., 20-21

1461- Bu hadisleri toplu halde inceleyebilmek için bk. MEVDÜDİ, a.g.e., 225-230; A. Faruk, a.g.e., 75-94

1462- Bkz. FIGLALI, a.g.e., 266-267

1463- Bkz. Tesniye, 18/15,18

kikatli yolu gösterecek, Hz.İsa (a.s.)'yı ve onun söylediği herşeyi doğrulayacak, kendiliğinden konuşmayacak Allah'dan ne verilirse onu konuşacak, insanlara herşeyi öğretecek ve dünyanın reisi olacak(1464) birisidir. Bu niteliklere sahip birinin, geleceği haber verilen bir peygamber olduğunu anlamak zor değildir. Kur'an-ı Kerim, Tevrat ve İncil'de geleceği haber verilen peygamberin İslâm Peygamberi olduğunu, fakat Yahudi ve Hıristiyanların Kutsal Kitaplarında onunla ilgili olarak yer alan açık ifadeleri değiştirdiklerini belirtmektedir(1465). Kanâatimce de Eski ve Yeni Ahit'te geleceği haber verilen peygamber, İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Çünkü Eski ve Yeni Ahit'te geleceği haber verilen peygamberle ilgili olarak yer alan özellikler, onun sahip olduğu özelliklerle büyük bir uygunluk içerisindedir. Şöyle ki: Tevrat'ta geleceği haber verilen peygamberin, Hz.Mûsâ (a.s.) gibi şeriat olacağı belirtilmektedir. Hz.Mûsâ (a.s.)'dan sonra onun gibi şeriat sahibi ikinci bir peygamber gelmemiştir. Bütün Yahudi peygamberleri, onun şeriatine uymuşlardır. Ondan sonra müstakil şeriat sahibi olan tek peygamber, İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir(1466). Ayrıca Yeni Ahit'te "tesellici" ile alâkalı olarak yer alan özellikler, onda da vardır. Zira Kur'an'a göre o; bütün insanlığa gönderilmiş(1467), kendiliğinden değil Allah'ın vahyi ile konuşmuş ve vahye uymuş(1468), Hz.İsa (a.s.) dahil kendinden önceki peygamberleri doğrulamış(1469), insanlara ilim ve hikmet öğretmiş(1470) bir peygamberdir. Kısaca Hz.Muhammed (s.a.v.)'in sahip olduğu bu özellikler onun, Eski ve Yeni Ahit'te geleceği haber verilen peygamber olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yalnız Kur'an-ı Kerim'de, Eski ve Yeni Ahit'te olduğu gibi gelecek bir peygamber haberine rastlanılmamaktadır. Çünkü Kur'an'a göre din, Hz.Muhammed (s.a.v.)'in tebliği ile kemâle(1471), peygamberlik de onunla sona erdirilmiştir. Bu yüzden İslâma göre o, son peygamberdir ve ondan sonra peygamber gelmeyecektir(1472).

1464- Bkz. Yuhanna, 14/16-17, 26-31; 15/26-27; 16/6-16

1465- Bkz. el-Bakara, 2/146; el-En'am, 6/20; el-A'raf, 7/157; es-Sâf, 61/6; ayrıca bk. YAZIR, a.g.e., I/531-532

1466- Bkz. MEVDÜDİ, Tarih Boyunca Tevhid Mücâdelesi, I/568-569

1467- Bkz. en-Nisâ, 4/79; el-A'raf, 7/158; es-Sebe, 34/28

1468- Bkz. el-En'am, 6/106; Yunus, 10/15; en-Necm, 53/3-4

1469- Bkz. el-Bakara, 2/136, 285; Âli İmran, 3/84; en-Nisâ, 4/152

1470- Bkz. el-Bakara, 2/151; Âli İmran, 3/81; el-A'raf, 7/157-158

1471- Bkz. Âli İmran, 3/19, 85; el-Maide, 5/3

1472- Bkz. el-Ahzâp, 33/40; ayrıca bk. BUHÂRİ, a.g.e., IV/144, 162-163; YAZIR, a.g.e., VI/3906

SONUÇ

Bu araştırmada "İlâhî Dinlerin Kutsal Kitaplarında Peygamberlik Anlayışı" konusu, önce çeşitli boyutlarıyla müstakil olarak incelenmiş, daha sonra da karşılaştırma yoluna gidilerek gerekli değerlendirmeler yapılmıştır. Elde edilen sonuçları özetlemek gerekirse, şunları söyleyebiliriz:

1- Yahudi Kutsal Kitabı Eski Ahit'te yer alan peygamberlik anlayışı, peygamber, vahiy, mucize ve tebliğ temelleri üzerine kuruludur. Aslında bu dört temel, her üç ilâhî dinin peygamberlik anlayışları için geçerli ortak birer özelliktir. Eski Ahit'e göre peygamberleri seçip gönderen, Rab Yahve'dir. Hiç kimse kendiliğinden peygamberlik iddia edemez. Eski Ahit'te peygamberleri ifade için, bazı deyim ve terimler kullanılmaktadır. Bunlar; nebî, hozeh-roeh, Allah adamı, Âdemoğlu, kullarım peygamberler ve ulak deyim ve terimleridir. Kadın peygamberleri ifade için ise "nebiah" (nebiye) terimi kullanılmaktadır. Bu isimlerin en önemli özelliği, peygamberlerle ilgili bazı özellikleri yansıtmasıdır. Peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Onlar kendi iradelerine göre değil, gelen vahye göre hareket ederler. Peygamberler, peygamberlik davalarında doğru olduklarını ispatlamak için mucize gösterirler. Onlara mucize gösterme kudretini ve mucizeyi veren, Allah'dır. Peygamberlerin vazifesi, Allah'dan vahiy yoluyla aldıkları mesajları insanlara iletmektir.

Eski Ahit'te peygamberlik, gerçek ve yalancı peygamberlik olarak ikiye ayrılmaktadır. Gerçek peygamberlerin ve yalancı peygamberlerin özellikleri de, Eski Ahit'te ayrı ayrı belirtilmiştir. Buna göre gerçek peygamberler; Hz.Mûsâ (a.s.)'nın şeriatine uyarlar, kendiliklerinden peygamberlik iddia etmezler onları Allah seçer, doğru söylerler, dedikleri şeyler çıkar, nefislerine ve kalplerinin hilelerine değil vahye uyarlar, hep iyi şeyler hakkında değil kötü şeyler hakkında da peygamberlik ederler. Yalancı peygamberler ise; kendi iradelerine uyarlar, nefislerinin ve kalplerinin hilelerine uyarlar, söyledikleri şeyler gerçekleşmez, yalan söylerler, zina ederler, ahlaksızlık ederler, dinsizliğin yayılmasına neden olurlar ve Hz.Mûsâ (a.s.)'nın şeriatine uymazlar. Bu niteliklerinden hareketle, gerçek ve yalancı peygamberleri birbirinden ayırmak mümkündür. Eski Ahit'e göre yalancı

peygamber olduğu tespit edilen kimse, derhal öldürülür. Burada dikkati çeken husus, Eski Ahit'in bu sert tavrına rağmen, yalancı peygamberlerin hikayesinin yine Eski Ahit'te yer almasıdır. Hem de onlar için ayrı bir isim kullanılmadan. Çünkü Eski Ahit, gerçek peygamberler için de, yalancı peygamberler için de "nebî" ifadesini kullanmaktadır. Bu, Eski Ahit'te yer alan peygamberlik anlayışının, kendi içinde bir çelişki taşıdığına ifadesidir.

Eski Ahit'e göre peygamberler mertebeye birbirine denk değildir. Onların bazısı, diğer bazısından daha üstün (sahip olduğu niteliklerden dolayı) olabilir. Yahudilere göre peygamberlerin en üstünü, Hz.Mûsâ (a.s.)'dir. Onun gibi ikinci bir peygamber daha İsrailde çıkmamıştır.

Yahudilikteki peygamberlik anlayışına göre, peygamberlerin mâsûmiyeti sözkonusu değildir. Çünkü Eski Ahit, peygamberlerin mâsûmiyetine ilişkin herhangi bir haber vermezken, bazı peygamberlerin günah işlediklerini gösteren açık ifadelere yer vermektedir. Bu, günah karşısında peygamberlerin diğer insanlardan pek farklı olmadığını göstermektedir. Burada diğer bir çelişkiye daha temas edelim. Eski Ahit'te, gayr-i ahlâkî davranışların yalancı peygamberlerin özelliklerinden olduğu belirtirken, peygamberliği Eski Ahit tarafından kabul edilen Hoşea peygamberin dostunun sevgilisiyle zina etmesine ilişkin haberin yer alması açık bir çelişkidir. Sonra "hırsızlık yapmamak" on emirden biri olduğu ve Hz.Mûsâ (a.s.)'nin şeriatine uymak gerçek peygamberliğin özelliği olduğu halde, bizzat Hz.Mûsâ'nın kavmine komşularını soymayı emrettiğine dair ifadelerin Eski Ahit'te yer alması da diğer bir çelişkidir. Bunlar açıkça gösteriyor ki, Eski Ahit çerçevesinde Yahudilikteki peygamberlik anlayışı, kendi içinde çelişmektedir.

Yahudilikteki peygamberlik anlayışı, millî bir karakter taşımaktadır. Onlar, Yahudi asıllı olmayanların peygamberliğini kabul etmezler. Onlara göre peygamberlik, Hz.İbrahim (a.s.) ile başlamakta ve ondan sonra da oğlu Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla devam etmektedir. Zira Eski Ahit, Yahudilerin soyunun Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla Hz.İbrahim (a.s.)'e dayandığını belirtmektedir. Bu yüzden Yahudiler, Hz.İbrahim (a.s.)'den sonra oğlu Hz.İshâk (a.s.) kanalıyla gelenlerin peygamberliğine inanırlar. Diğerlerinin peygamberliğini kabul etmezler.

Bu meyanda Yahudiler, Hz.Âdem (a.s.), Hz.İdris (a.s.), Hz. Nuh (a.s.) dahil Hz.İbrahim (a.s.)'den önce hiçbir peygambere iman etmezler. Hz.İbrahim (a.s.)'den sonra ise, Hz.Lût (a.s.), Hz.İsmail (a.s.), Hz.Zekeriya (a.s.), Hz.Yahya (a.s.), Hz.İsa (a.s.) ve Hz.Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğine imân etmezler. Ayrıca Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.)'ı birer kral, Hz. Harun (a.s.)'u da bir kâhin kabul ederler ve bunların da peygamberliğine inanmazlar. Kanaatimizce her ne kadar Yahudiler bunları birer peygamber olarak kabul etmeseler de, Eski Ahit'te yer alan peygamberlik ve peygamberlerle ilgili ölçüler çerçevesinde bunlar da birer peygamberdir. Çünkü bunlar, peygamberliğin özelliklerine sahip oldukları gibi, peygamberliği kabul edilenlerin taşıdıkları özelliklere de sahiptirler. Ayrıca bunların hepsi, Eski Ahit'te tespit edilen dört peygamberlik şeklinden birine dahildir. Bu yüzden, Eski Ahit çerçevesinde bunların da birer peygamber olduğu ortadadır.

Eski Ahit'e göre "nebî" olarak nitelendirilen ikinci, fakat şeriat sahibi ilk ve son peygamber Hz.Mûsâ (a.s.)'dir. O, Yahudiliğin temel inançlarını tebliğ etmiştir. Ondan sonra gelen bütün peygamberler, onun bu şeriatine uymuşlardır. Çünkü ondan sonraki peygamberlerin davalarında doğruluklarının bir özelliği de, onun şeriatine uygunluktur.

Hz.Mûsâ (a.s.)'dan önce peygamberlik, daha ziyade aile problemleriyle sınırlı olup kavim bazına ulaşmış değildir. Peygamberlik, Hz.Mûsâ (a.s.) ile kavim ve millet bazına ulaşmıştır. Peygamberlerin toplumda en ileride olduğu dönem, Hz.Mûsâ (a.s.) dönemi ve ondan sonraki ilk dönemlerdir. Daha sonraki yıllarda peygamberler, toplumda ikinci plana düşmüşler ve âdeta kralın bir danışmanı gibi vazife yapmışlardır. Yalancı peygamberlerin çok olduğu ve gruplar halinde bulunduğu dönemde, bu dönemlerdir. Onun için bu dönemin diğer bir özelliği, gerçek ve yalancı peygamberlerin mücâdelesine sahne olmasıdır.

Yahudilikte peygamberlik için, cinsiyet farkı sözkonusu değildir. Kadınlar da peygamber olabilir. Nitekim Eski Ahit, kadınlardan peygamber olduğunu belirtmekte ve bazı kadın peygamberlerin isimlerini ve hikayelerini vermektedir.

İsrailioğulları peygamberlerine karşı pek itâatkar ve olumlu bir tavır içinde olmamışlardır. Başlarına gelen ufak bir sıkıntı halinde, peygamberlerine karşı söylenmişlerdir. Hakikî

peygamberleri istedikleri gibi peygamberlik etmeye zorlamışlar, onları alaya almışlar, onlara işkence etmişler ve hatta bazılarına da öldürmüşlerdir. Bunlardan daha önemlisi, inandıkları ve enbüyük peygamber kabul ettikleri Hz.Mûsâ (a.s.) henüz aralarında iken, tevhid akidesinden dönmüşler ve put yapıp püta tapmışlardır. Bunlar, Yahudilerin karakter yapılarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Yahudilikte Mesih (beklenen bir kurtarıcı) inancı, önemli bir yer tutmaktadır. Yahudiler Mesih'e inanmayı ve gelmesi gecikse de onu sabırla beklemeyi bir iman esası olarak kabul eder. Bu yüzden bugün hâlâ Yahudiler, kral Davud'un evinden gelecek, ideal İsrail imparatorluğunu kuracak, İsraili yeniden inşa edecek, mutlu yarınları hazırlayacak, dünyaya barışı getirecek ve Yahudilerin dünya hâkimiyeti ülküsünü gerçekleştirecek bir Mesih beklemektedir.

Yahudilikte peygamberlik, son bulmuş değildir. Onlara göre Malaki, kendine kitap isnad edilen ve peygamberliği kabul edilen son peygamberdir. Bu, ondan sonra peygamber gelmeyeceği anlamına gelmez. Çünkü Eski Ahit, İsrailoğulları arasında Hz.Mûsâ (a.s.) gibi büyük ve şeriat sahibi bir peygamber çıkaracağını haber vermektedir. Malaki dahil Hz.Mûsâ (a.s.)'dan sonra gelen bütün peygamberler, onun şeriatine uymuşlardır. Onun için Yahudiler, Hz.Mûsâ (a.s.) gibi müstakil şeriat sahibi büyük bir peygamberin geleceği beklentisi içerisindeyler.

2. Hıristiyanlar Eski Ahit'i de Kitab-ı Mukaddes'lerinin bir bölümü olarak kabul ettikleri için, Eski Ahit'te yer alan peygamberler ve peygamberlikle ilgili anlayışları da kabul ettikleri bir gerçektir. Ancak bu araştırmada Hıristiyanlıktaki peygamberlik anlayışı, Kitab-ı Mukaddes'in sadece Hıristiyanlara özel kısmı Yeni Ahit esas alınarak incelenmiştir.

Hıristiyan Kutsal Kitabı Yeni Ahit'te yer alan peygamberlik anlayışı da Yahudilikte olduğu gibi, peygamber, vahiy, mucize ve tebliğ temelleri üzerine kuruludur. Peygamberleri, Tanrı seçer. Bir kimseye peygamberlik, Kutsal Ruh tarafından bildirilir. Kendisine Kutsal Ruh tarafından peygamberliği bildirilmeyen veya herhangi birşey verilmeyen kimsenin peygamberlik iddiasında bulunması doğru değildir. Hıristiyanlıkta peygamberleri harekete geçiren esas güç, Kutsal Ruh'tur. Bu durum, Hz.İsa (a.s.) sonra-

sı dönemde kendini daha fazla hissettirmektedir. Zira bu dönemde peygamber oldukları kabul edilen havâîiler, yaptıkları şeyleri ve hareketleri Kutsal Ruh vasıtasıyla yaptıklarını izah etmişlerdir. Yeni Ahit'te de peygamberleri ifade için, çeşitli deyim ve terimler kullanılmaktadır. Bunlar; nebî, nur, Allah'ın kuzusu, Allah'ı oğlu, muallim, Mesih ve tesellici deyim ve terimleridir. Bunlardan sadece "nebî", bütün peygamberler için kullanılan genel bir kavramdır. "Tesellici" terimi ise, gelecek bir peygamberi ifade için kullanılmaktadır. Diğer deyim ve terimlerin hepsi Hz. İsa (a.s.) hakkında kullanılmakta ve onun şahsiyetiyle ilgili bir özelliğini yansıtmaktadır. Peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Onlar bu yolla Tanrı'dan aldıkları bilgileri, insanlara iletmişlerdir. Ancak bu noktada Tanrı'nın mesajlarını peygamberlerine iletişim şekli farklıdır. Yeni Ahit, peygamberlerin doğrudan vahiy ve melek aracılığıyla aldığı vahye fazla yer vermez. Doğrudan vahye, sadece Hz.İsa (a.s.) mazhar olmuştur. Meleğin vahiy aracı olduğu anlaşılmakta, fakat Yeni Ahit'te Hz.İsa (a.s.)'ya ve diğer peygamberlere bu yolla gelen vahiyden fazlaca sözedilmektedir. Vahyin en yaygın şekli, Kutsal Ruh aracılığı ile olmaktadır. Hz.İsa (a.s.) dahil bütün peygamberler, içlerinde olan Kutsal Ruh aracılığıyla söylemişlerdir. Bu noktada Hz.İsa (a.s.), sanki hep kendinden konuşuyor gibidir. O, Tanrı'nın iradesini yerine getirdiğini zaman zaman söylemiştir. Ama çoğu zaman sözlerini, Tanrı'ya atfetmeden kendisi sözüymüş gibi söyler. Hz.İsa (a.s.) sonrası dönem peygamberlerine Kutsal Ruh'u gönderen, Hz. İsa (a.s.)'dır. Bu dönem peygamberleri, hep onun adına ve ondan aldıkları Kutsal Ruh aracılığı ile söylerler. Bu dönem peygamberlerini de, Hz.İsa (a.s.) seçip, ona Kutsal Ruh'u verir. Ancak daha sonra Hıristiyanlar, Kutsal Ruh'u teslisin bir unsuru haline getirerek Tanrılaştırmışlardır. Bu anlayışa göre Kutsal Ruh ile hareket eden peygamberler, içlerinde olan Tanrısal bir güce istinaden hareket ediyor gibidir. Peygamberler, davalarında doğruluklarını ispatlamak için mucizeli işler yaparlar. Peygamberlere mucizeli işler yapma kudretini veren, Allah'dır. Hz.İsa (a.s.) hep Allah adına mucize göstermiştir. Ancak ondan sonra gelen peygamberlere mucize gösterme gücü veren, Kutsal Ruh'tur. Bu dönem peygamberleri mucizeleri, Kutsal Ruh aracılığı ile Allah adına değil Hz.İsa (a.s.) adına göstermişlerdir. Peygamberlerin vazifelerinin esası ise, alınan vahiy olduğu gibi tebliğ etmektir.

Yeni Ahit, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bazı özellikler vermiştir. Bu özellikleri taşıyan herkes, peygamberdir. Bunlardan peygamberi Allah'ın seçmesi, vahi, mucize ve tebliğ hakkında detaylı bilgi verildi. Diğerleri de aşağıda özetlenecektir. Yeni Ahit'te yalancı peygamberler konusunda oldukça hassastır. Yeni Ahit'te onlara uyulmaması istenmekte ve onların tanınmasına yarayacak bazı özellik ve ölçüler de verilmektedir. Buna göre yalancı peygamberler; Hz.İsa Mesih'i ikrar etmezler, günahlarının ardınca giderler, kendi iradelerine göre peygamberlik ederler, insanların peşlerinden gelmesi için sapık şeyler söylerler, insanları aldatmak için bazı harika âlâmetler de gösterebilirler ve toplumda fesad çıkarırlar. Onlar, bu özellikleri ile tanınırlar. Ancak Yeni Ahit, bu hassasiyetine rağmen yalancı peygamberleri ifade için ayrı bir terim kullanmamış, Eski Ahit'te olduğu gibi gerçek ve yalancı peygamberleri aynı kavramla anmıştır.

Hıristiyanlıkta peygamberlerin hepsi, derece bakımından birbirine denk değildir. Onların bazısının mertebesi, diğer bazısının mertebesinden üstündür. Onlara göre tarihin en büyük olayı, Hz.İsa (a.s.)'nın varlığıdır. O, Baba (Allah)'yı görmüş, şeriat ise onunla inayet ve hakikat bulmuştur. Bu yüzden o, peygamberlerin enbüyüğüdür. Ondan sonra havârililer gelir. Çünkü havârilileri bizzat Hz.İsa (a.s.) hayatta iken kendi seçmiştir. Havâriyelerden sonra ise, Yeni Ahit'te "peygamber" olarak takdim edilen ayrı bir grup peygamber derece bakımında yerini alır.

Hıristiyanlıkta peygamberlerin mâsûmiyeti hususunda, iki yönlü bir anlayış sözkonusudur. Birinci yön; Hz.İsa (a.s.)'dan önceki peygamberlerin "aslı günah" ile doğmaları ve bu günahı kaldıran Hz.İsa (a.s.) henüz gelmediği için de bu günahla ölmüş olmalarıdır. İkinci yön; peygamberlerin günahlardan mâsûm olmaları, bu nedenle de normal insanlar gibi günah işleyebileceklerinin Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgiler çerçevesinde kabul edilmesidir. Yalnız Hıristiyanlara göre Hz.İsa (a.s.), "aslı günah"tan korunmuş olarak doğmuş ve haça gerilmeyi kabul ederek de insanları bu günahattan kurtarmıştır.

Hıristiyanlar, Yahüdilerin kabul ettikleri bütün peygamberleri kabul ederler. Çünkü Eski Ahit, onların Kitab-ı Mukaddeslerinin bir bölümüdür. Yalnız Hıristiyanlar, Yahüdilerin peygam-

ber olarak kabul etmedikleri Hz.Zekeriya (a.s.), Hz.Yahya (a.s.) ve Hz.İsa (a.s.)'yı da peygamber olarak kabul ederler. Hz.İsa (a.s.)'dan önce Yeni Ahit, Hz.Zekeriya (a.s.), Hz.Yahya (a.s.) ve Anna adında bir kadın peygamberden söz etmektedir. Bunlar, içleri Kutsal Ruh'la dolunca harekete geçerek peygamberlik etmişler ve gelecekte haber vermişlerdir.

Hıristiyanlığın odak noktasında, hiç şüphesiz ki Hz.İsa (a.s.)'nın şahsiyeti yer almaktadır. Hıristiyanlıkta herşey, ona yakınlık ve uzaklığı oranının da değeri kazanmaktadır. Fakat Hıristiyanlar onu, zamanla ulûhiyyet mertebesine çıkararak Tanrılaştırılmışlardır. Onun için bugün Hıristiyanlar, onun peygamberliğinden ziyade ulûhiyyetine inanmaktadır. Kanâatimizce Hz.İsa (a.s.)'nın ulûhiyyeti inancı, Hıristiyanlığa sonradan sokulmuştur. Çünkü bugün elde mevcut İncil'lerde onun ulûhiyyetine açıkça işaret eden ifadeler rastlanılmamaktadır. Aksine onun kendini Yahudilerin beklediği Mesih olarak takdim ettiği ve bunu Yahudilere kabul ettirmek için Eski Ahit'ten de birçok ifadeye delil olarak kullandığı, İncil'lerde yer alan ifadelerden açıkça anlaşılmaktadır. Bunun yanında o kendini, peygamber olarak da nitelendirmiş ve gösterdiği mucizeleri Baba (Allah)'ın kendine başarmak için verdiği işler olarak nitelendirmiştir. Halk da onu bir peygamber olarak kabul etmiş ve onun peygamberliğine olan inançlarını da onun yüzüne karşı söylemişlerdir. Bu husus da herhangi bir tevil gerek olmaksızın İncil'lerde yer almaktadır. Halbuki Hz. İsa (a.s.) kendini, ne bir Tanrı ve ne de Tanrı'ya denk olarak hiçbir zaman ifade etmemiştir. Aksine o, Tanrı'nın bir olduğunu ve kendisinin de onun iradesine tabi olduğunu belirtmiştir. Onun ulûhiyyetine ilişkin İncil'lerden getirilen deliller ise, tevil yoluyla kullanılmakta ve hakikatte onun ulûhiyyetine de işaret etmemektedir. Zira eğer İncil'lerde bu konuda kesin ifadeler yer alsaydı, Konsüller aracılığı ile bu meselenin halli yoluna gidilmez. Herkes kayıtsız buna inanırdı. Bu yüzden, açıkça görülüyor ki Hz.İsa (a.s.)'nın ulûhiyyeti fikri, Hıristiyanlığa sonradan sokulmuştur. Zira İncil'lere göre de o, bir ilâh değil, fakat bir olan Allah'ın emirlerini yerine getiren kudretli bir peygamberdir.

Hz.İsa (a.s.)'nın ölümünden sonra, üç önemli grup dikkati çekmektedir. Bunlar; havârilere, peygamberler ve muallimler'dir.

Mevcut Hıristiyan geleneğine göre oniki havâri ve Pavlos, birer peygamberdir. Havâriilerin bilgilerinin kaynağı ve onları harekete geçiren güç, Kutsal Ruh'tur. Kutsal Ruh onlara, peygamberlik dahil birçok manevî mevhibeler kazandırır. İnsanlardan dilediğine Kutsal Ruh'u gönderen Oğul (İsa)'dur. O nedenle havâriiler vazifelerini Hz.İsa Mesih adına yapmışlar ve mucizeleri de onun adına göstermişlerdir. Hz.İsa (a.s.) Tanrı olarak kabul edilince, onun seçtiği havâriilerin de peygamber kabul edilmesi ve onun insanlara Kutsal Ruh'u gönderip peygamberlik vereceğine inanılması tabii bir durum olarak görünmektedir. Birinci yüzyılın sonunda, gerek onkiler ve gerekse Pavlos gibi hiçbir havâri kalmamıştır. Hıristiyan geleneğine göre, öldükleri zaman onların yerini hiçkimse dolduramaz. Ayrıca Yeni Ahit, bu dönemde faaliyette bulunan havâriilerin dışında, "peygamber" adı verilen bazı kimseleri de ayrı bir grup olarak takdim etmektedir. Bunlar, geçmiş, gelecek ve şimdiki hal ile haberler verirlerdi. Bunlar da Kutsal Ruh vasıtası ile harekete geçerek peygamberlik ederler. Ancak bu tip peygamberlere de ikinci yüzyılın sonundan itibaren hemen hemen hiç rastlanılmamaktadır. Fakat Hıristiyanlar, nübüvvet ruhunun zaman zaman tekrar ortaya çıkacağına inanmaktadır.

Hıristiyanlar, kadınların da peygamber olabileceğine inanır. Çünkü Hıristiyanlıkta peygamberlik için, cinsiyet şartı sözkonusu değildir. Ayrıca Yeni Ahit, bazı kadın peygamberlerden ve onların yaptıklarından bahsetmektedir.

Mesih inancı, Hıristiyanlıkta da önemli yer tutmaktadır. Yalnız bu dinde Mesih, geleceği beklenen bir kurtarıcı değil dinin odak noktasında yer alan Hz.İsa (a.s.)'dır. İncil'lere göre o kendini, bir Mesih olarak takdim etmiş ve Yahudilerin beklediği Mesih olduğunu ispat için de Eski Ahit'te yer alan birçok ifadeyi delil olarak kullanmıştır. Ancak Yahudiler, Hz.İsa(a.s.) çarmıhta öldü, halbuki Mesih muzaffer olacaktı diyerek ona inanmamışlardır. Bunun üzerine Hıristiyanların, "ikinci geliş" tezini ileri sürdükleri kabul edilmektedir. Buna göre Hz.İsa (a.s.), kıyametin sonuna doğru tekrar gelecek, Tanrı'nın bütün düşmanları yokedilinceye kadar hüküm sürecek ve muzaffer olacaktır. Onun geliş zamanını, Baba (Allah)'dan başka kimse bilmez. Hıristiyanlıktaki Mesih inancının, Yahudilikteki Mesih inancı doğrultusunda sonradan şekillendiği ortadadır.

Hıristiyanlıktaki peygamberlik anlayışına göre nübüvvet ruhu, zaman zaman tekrar ortaya çıkabilir ve bazı kimseleri harekete geçirebilir. Onun için peygamberlik kapısı, kapalı değildir. Heran Kutsal Ruh, din büyüklerinden birinin başına konarak onu harekete geçirebilir. Bunun yanında Yeni Ahit, gelecekte büyük bir şahsiyetin haberini vermekte ve onu "tesellici" olarak adlandırmaktadır. Yeni Ahit'e göre "tesellici"; Hz. İsa (a.s.)'dan sonra gelecek, onu doğrulayacak, insanlara doğruyu ve her hakikatli yolu gösterecek, Allah'dan ne alırsa onu konuşacak, insanlara ilim ve hikmeti öğretecek, dünyaya hükmedecek ve dünyanın reisi olacak birisidir. Bu özelliklerin, ancak bir peygamberde bulunacağı ve normal insanların bu özellikleri taşıyamıyacağı bir gerçektir. Onun için Yeni Ahit'te geleceği haber verilen "tesellici", dünyanın reisi olacak kudretli bir peygamberdir.

3- İslâm'da da peygamberlik anlayışı, önemli yer tutmaktadır. Kur'an-ı Kerim'e göre İslâmî peygamberlik anlayışı, peygamber, vahiy, mucize ve tebliğ esasları üzerine bina edilmiştir. İslâma göre Allah'ın insanlara peygamber göndermesi, onun hakkında caiz olan şeylerdendir. Peygamber, Tanrı ile insanlar arasında bir aracıdır. Allah emir ve yasaklarını, peygamberler vasıtasıyla insanlara bildirir. Kur'an'a göre insanların yaptıklarında sorumlu tutulabilmesi ve bu konuda insanların mazeret ileri sürmesini önlemek için Allah, her kavme bir peygamber göndermiştir. Kur'an'a göre peygamberlik, Allah'ın dilediğine verdiği bir lütuftur. Mal, çalışma, servet, güç ve kuvvetle alınacak birşey değildir. Allah, kulları arasından ona layık olanı seçer. Kur'an-ı Kerim'de peygamberleri ifade için, çeşitli deyim ve terimler kullanılmıştır. Bunlar; nebî, resûl, beşîr, nezîr, mübelliğ ve nâsîh deyim ve terimleridir. Bunlar, genel anlamda bütün peygamberler için kullanılmaktadır. Yalnız "nebî" ve "resûl" kelimelerine yüklenen terim anlamları, bunların kullanılmasını farklılaştırmıştır. Buna göre "resûl"; kendine yeni bir şeriat verilen ve bu şeriatı tebliğ ile görevlendirilen, "nebî"; kendine yeni bir şeriat verilmeyip, vahiy almasına rağmen önceki peygamberin şeriatine göre amel eden peygamberdir. Buna göre her "resûl", aynı zamanda bir "nebî" dir. Fakat her "nebî", lügat anlamda bir "resûl" olmasına rağmen terim anlamda bir "resûl" değildir. Ayrıca Kur'an'da, bazı pey-

gamberler için kullanılan ve onlara Allah tarafından verilen manevî imtiyazları yansıtan deyim ve terimler de vardır. Hz.İbrahim (a.s.) için "halilullah", Hz.Mûsâ (a.s.) için "kelîmullah", Hz. Yunus için "sâhibu'l-hût" ve "zü'n-nûn", Hz.Yahya (a.s.) için "seyyid-hasûr", Hz.İsa (a.s.) için "kelîmetullah" ve "Mesih", İslâm Peygamberi Hz.Muhammed (s.a.v.) için de "hâteme'n-nebiyyîne" ve "habîbullah" nitelendirmelerinin yapılması bunlardan bazılarıdır. Kısaca Kur'an'da peygamberleri ifade maksadıyla kullanılan deyim ve terimler, peygamberlik ve peygamberlerle ilgili bazı özellikleri yansıtmaktadır. Kur'an'a göre peygamberlerin bilgilerinin kaynağı, vahiydir. Allah Taâlâ insanlara bildirmek istediği şeyleri, vahiy aracılığı ile peygamberlerine bildirmiş, onlar da insanlara bildirmiştir. Bu mânâda Allah, bütün peygamberlerine vahyetmiştir. Allah peygamberlere genellikle vahyini, Kur'an'a göre bir adıda Ruhülkudûs olan Cebrail aracılığı ile bildirmiştir. Peygamberler, davalarında doğruluklarını ispatlamak için mucize gösterme kudretine sahiptir. Çünkü mucize, peygamberin davasında doğru olduğunun enbüyük delilidir. İslâma göre mucize, Allah'ın fiilidir. Peygamberin onunla ilişkisi, o mucizenin kendi vasıtasıyla gerçekleşmesi nispetiyledir. Kur'an'da yer alan mucizeler, helak mucizeleri ve hidayet mucizeleri diye ikiye ayrılır. Kur'an'da peygamber tarafından gösterilen ilk mucize, Hz.Nuh (a.s.)'un helâk mucizesi "tufan" dır. Bütün peygamberlere daha ziyade maddî birer mucize verilirken, Hz.Muhammed (s.a.v.)'e manevî (aklî) bir mucize olarak Kur'an mucizesi verilmiştir. Ayrıca önceki peygamber mucizelerinin etki ve tesiri sınırlı iken, kur'an'ın bir mucize olarak etki ve tesiri sınırlı değildir. Onun etkisi, kıyâmete kadar sürecektir. Peygamberlerin Kur'an'a göre vazifesi, inen vahyi olduğu gibi tebliğdir. İnsanların tebliği kabul etmemesi onları ilgilendirmez. Çünkü onların görevi dini zorla kabul ettirmek değil, sadece tebliğ etmektir. Bu yönüyle bütün peygamberler, aldıkları ilâhî mesajları insanlara iletmislerdir.

İslâmî Peygamberlik anlayışına göre, peygamberliğin ve peygamberlerin birtakım özellikleri vardır. Bunlar, İslâmî Peygamberlik anlayışının özünü ve temelini oluşturmaktadır. Peygamberliğin vehbîliği, vahiy, mucize ve tebliğ peygamberlerde bulunması gereken önemli özellikler ve İslâmî Peygamberlik anlayışının

üzerine bina edildiği temel esaslardır. Peygamberlerin güvenilir olması (emânet). insanların enüstün akıllısı olması (fetânet), insanların endoğrusu (sıdk) olması, aldıkları vazifeyi yerine getirip ilâhî mesajları eksiksiz bildirmesi (tebliğ), günahlardan korunmuş olması (ismet) ve insanların ayıplamalarına neden olacak kusurlardan korunmuş olması onlar hakkında vacip olan öz-zilliklerdendir. Bunların aksinin bir peygamberde bulunması, İslâmî çerçevede imkânsız kabul edilmektedir. Peygamberlerin birer insan olmaları, yemeleri, içmeleri ve çoluk çocuk sahibi olmaları ise onlar hakkında caiz olan özelliklerdendir. Peygamberler, hür ve erkeklerden seçilirler, gaybı bilmezler, ancak vahyedilirse gayba dair bazı şeyleri bilirler, vazifeleri karşılığında herhangisi bir ücret almazlar ve kendi kavimlerinin diliyle gönderilirler

Kur'an'a göre peygamberlerin hepsi, birer insandır. Allah, bütün peygamberleri, insanlardan seçip insanlara göndermiştir. Çünkü muhatap, insandır. Bu yüzden, onunla eniyi ilişkiyi kuracak ve dini yaşayarak ona tebliğ edecek peygamberin insan olmasının da zarûret vardır. Zira bin meleğin, aynı şeyleri yapması (Allah'ın dilemesi müstesnâ), tabiatı icâbı mümkün değildir. Kur'an'da peygamberlerin insanlardan olduğu, sık sık vurgulanmaktadır. Bunun sebini Kur'an, insanların bir insanın peygamberliğini birtürlü içlerine sindirememiş olmalarının olduğunu belirtmektedir. Bunun yanında, Hıristiyanların Hz.İsa (a.s.)'yı Tanrılaştırmaları diğer bir sebeptir. Kur'an, bütün peygamberlerin insan olduğunu vurgulayarak, bir peygamber olan Hz.İsa (a.s.)'yı Hıristiyanların Tanrılaştırmalarının yanlışlığını da ortaya koymaktadır. Ote yandan Kur'an, Hz.İsa (a.s.)'nın diğer peygamberler ve insanlar gibi bir insan olduğunu da vurgulamıştır. Böylece Hıristiyanların onun hakkındaki inançlarını da reddetmiştir. Kur'an'da bu hususun sık sık vurgulanmasının bir nedini de, Müslümanların da Hıristiyanların yaptığı hatâyı tekrarlamalarına engellemek olsa gerektir.

Kur'an, kavimlerine ilâhî mesajları daha iyi anlatabilsin diye her peygamberin kavminin diliyle gönderildiğini belirtmektedir. Bu yüzden İslâma göre peygamberlerin dili, gönderildikleri kavimlerin dilidir.

Müslümanlar, peygamberlerarası üstünlüğe inanır. Bunun nedeni, Kur'an'da bazı peygamberlerin diğer bazılarına üstün kılındığını belirtir ifadelerin yer almasıdır. Peygamberlerarası üs-

tünlük, Allah'ın onlara verdiği manevî imtiyazlara dayanmaktadır. İslâma göre peygamberlerin enüstünü, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Ondan sonra sırasıyla; Hz.İbrahim (a.s.), Hz.Mûsâ (a.s.), Hz.İsa (a.s.) ve Hz.Nuh (a.s.) gibi "ulü'l-azm" (azim sahibi) peygamberler yer almaktadır. Bunları ise derece bakımından, nebî olan diğer peygamberler takip etmektedir.

İslâma göre peygamberlerin "ismet" sıfatını taşımaları, onlar hakkında vacip olan bir özelliktir. Bu sıfatı taşımayan birinin peygamber olması veya bu sıfatın zıddının bir peygamberde bulunması imkansızdır. Peygamberler, peygamberlikten önce ve sonra küfür ve şirkten, puta tapmaktan korunmuşlardır. Onların peygamberlikten önce ve sonra küçük günahları hem sehven ve hem de kasten işlemeleri caiz görülmüştür ki, buna "zelle" denilmektedir. Peygamberlikten sonra onlar, kasten büyük günah işlemekten korunmuş oldukları noktasında da ittifak vardır. Ancak onların peygamberlikten sonra sehven büyük günah işlemeleri, birçok kimse- nin muhâlefetine rağmen, çoğunluk tarafından caiz görülmüştür. Yine onların peygamberlikten önce, büyük günahı sehven ve kasten işlemeleri de çoğunluk tarafından caiz görülmüştür. Kaynaklarda peygamberlerden kasten büyük günahın meydana geldiğini gösteren, herhangi bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Ancak peygamberlikten önce bazı peygamberlerin (Hz.Mûsâ (a.s.) gibi) sehven büyük günah işlediğini gösteren haberlerin varlığı sözkonusudur. Gerçi bazı bilimadamları, bunun, büyük bir günah olmadığını da ileri sürmektedirler. Vahyi tebliğ konusunda peygamberlerin, günah işlemesi ve vahyi değiştirip, gizlemesi ise ittifakla mümkün görülmemiştir. Bunun dışında dünya ilgili işler hususunda peygamberler, diğer insanlar gibidir. Onların hata etmeleri de, yanılmaları da mümkündür. Kur'an'da, peygamberler tarafından işlenmiş kastî bir günahın varlığına ilişkin herhangi bir haber yoktur. Ancak bazı peygamberlerin (Hz.Âdem (a.s.) ve Hz.Mûsâ (a.s.) gibi), peygamberliklerinden önce sehven ve hatâen günah işlediklerini gösteren ayetler Kur'an'da yer almaktadır. Peygamberlikten sonra, peygamberlerin günah işlediğini açıkça gösteren herhangi bir ayete de rastlanılmamaktadır. Yalnız Kur'an'da, bazı peygamberlerin günah işledikleri zannını uyandıran bazı ayetler vardır. Ancak bu ayetlerde sözkonusu edilen fiillerde, herhangi bir günahlık durum sözkonusu değildir. Çünkü bu ayetlerde sözkonusu edilen peygamber

fiilleri, vahiy olmayan bir konuda peygamberlerin kendi içtihatlarıyla hareket ederek, Allah katında efdal olan bir fiili terk etmelerinden ibarettir. Peygamberlerin vahiy olmayan hususlarda diğer insanlar gibi oldukları için, onların, Allah katında efdal olanı terketmeleri gayet normaldir. Bunun yanında peygamberler, gerek peygamberlikten önce ve gerekse sonra, büyük-küçük yüz kı-zartıcı günahlardan, insanları nefret ettirici ayıplardan, tik-sindirici hastalıklardan ve kusurlardan da mâsûmdurlar.

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere inanmayı ve iman noktasında onlar arasında herhangi bir ayram yapmamayı Müslümanlara emretmektedir. Bu yüzden Müslümanlar, Allah'ın gönderdiği bütün peygamberlere inanırlar. Peygamberlerin bir kısmına inanıp, diğer bazısına inanmamazlık etmezler. Çünkü peygamberlerin bazısına inanıp bazısına inanmamak, küfürdür. İman noktasında onları, herhangi bir sayı ile de sınırlandırmazlar. Çünkü peygamberlerin sayısı, kesin olarak bilinmemektedir.

İslâma göre peygamberlik, ilk insan olan Hz.Âdem (a.s.) ile başlamaktadır. O, Allah'ın gönderdiği ilk nebîdir. Kur'an'da nebî olarak nitelendirilen ilk peygamber, Hz.İdris (a.s.)'dir. İslâmda kendine şeriat verilen ilk peygamber, Hz.Nuh (a.s.)'dur. Ayrıca Kur'an'da "resûl" olarak nitelendirilen ilk peygamber de, Hz.Nuh (a.s.)'dur. İslâma göre peygamberlik, ilk kez bu dönemde kabile sınırlarını aşarak kavim ve millet bazına ulaşmıştır. Yine ilk tevhid mücâdelesini, Hz.İbrahim (a.s.)'den önceki bu dönem peygamberleri tarafından yapılmıştır. İnançsızlıkta ileri giden ve ah-lâksızlıktan aşırı giden bazı peygamber kavimleri, bu dönemde bir helâk mucizesi olarak helâk edilmişlerdir. Hz.Nuh (a.s.), Hz.Hûd (a.s.) ve Hz.Sâlih (a.s.)'in kavimleri bunlardandır. Hz. Nuh (a.s.)'un tufan mucizesi, hem ilk helak mucizesi olması ve hem de ona inananlar ve gemide olanlar hariç bütün canlıların helâkiyle sonuçlanması bakımından oldukça önemlidir. Ondan sonra insanlık, tufan'dan kurtulanlar vasıtasıyla devam etmiştir.

Hız.İbrahim (a.s.)'e yeni bir şeriat verilmesiyle, yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemdeki peygamberler arasında en önemli mevki, Hz.İbrahim (a.s.)'e aittir. O, kavmi tarafından yakılarak öldürülmek istenen ve hicret eden ilk peygamberdir. Ondan sonra peygamberlik, oğulları Hz.İsmail (a.s.) ve Hz.İshâk (a.s.) kana-liyle devam etmiştir. Bu yüzden o, "ebu'l-enbiya" olarak nite-

lendirilmektedir. Bu dönem peygamberleri, bir ailenin yakın fertleri durumundadır. Zira Hz.İbrahim (a.s.), oğulları Hz.İsmail (a.s.) ve Hz.İshâk (a.s.), torunları Hz.Yakub (a.s.) ve Hz.Yusuf (a.s.) ile amcası oğlu Hz.Lût (a.s.) birer peygamberdir. Bu dönemdeki peygamberler, Hz.İbrahim (a.s.)'in şeriatine uymuşlardır. Ayrıca bu dönem peygamberlerinden Hz.Lût (a.s.) ve Hz.Şuayb (a.s.)'in kavimleri, inançsızlıkta ve ahlâksızlıkta ileri gitmelerinden dolayı helâk edilmişlerdir.

Bu dönem, Hz.Mûsâ (a.s.)'nın peygamberliği ile son bulmaktadır. Hz.Mûsâ (a.s.)'ya peygamberliği, bizzat Allah tarafından bildirilmiş ve ona mucize, peygamberliği ile beraber verilmiştir. Bu dönemde gelen peygamberler, Hz.Mûsâ (a.s.)'ya verilen şeriate uymuşlardır. Peygamberlere ilâhî kitapların verilmesi, ilk olarak bu dönemde görülmektedir. Hz.Mûsâ (a.s.)'ya Tevrat, Hz.İsa (a.s.)'ya İncil ve Hz.Davud (a.s.)'a Zebur verilmiştir. Onun için bu döneme, "kitaplı peygamberler dönemi" demek de mümkündür. Peygamberlik ve hükümdarlığın bir şahısta birleşmesine de, ilk olarak bu dönemde rastlanılmaktadır. Bu mânâda Hz.Davud (a.s.) ve Hz.Süleyman (a.s.), hem peygamber ve hem de birer hükümdardır. Bu yüzden, bu döneme "hükümdar peygamberler dönemi" demek de mümkündür. Bu dönemin son peygamberi, Hz.İsa (a.s.)'dır. Allah ona, kitap ve şeriat vermiştir. Ayrıca Kur'an, onun diğer insanlar gibi bir insan olduğunu ve Allah'ın oğlu değil fakat bir insan olan Meryem'in oğlu olduğunu vurgulayarak, onun ulûhiyyetine ilişkin Hıristiyan inançlarını reddetmiştir. Zira Kur'an'a göre Hz.İsa (a.s.), kendinden önceki Tevrat'ı doğrulayan ve kendinden sonra gelecek adı Ahmed olan bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın insanlardan seçip insanlara gönderdiği bir peygamberdir.

İslâma göre Hz.İsa (a.s.)'dan sonra gelen ilk ve son peygamber, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Çünkü İslâma göre Hz.İsa (a.s.) ile Hz.Muhammed (s.a.v.) arasında başka bir peygamber gelmiş değildir. Hz.Muhammed (s.a.v.) ile peygamberlik tarihinde son sayfa açılmış ve kapanmıştır. Çünkü Allah dini onun tebliği ile peygamberliği de onun risâleti ile sona erdirmiştir. Artık onun tebliği ettiği din olan İslâmdan başka bir din, insanlardan kabul edilmeyecektir. Çünkü Allah'ın insanlar için seçtiği ve Allah katında makbul olan din İslâmdır. Allah İslâm peygamberine sonsuz bir mucize ve ebedî bir kanun olarak Kur'an-ı vahyetmiş ve onun korun-

masını da üzerine almıştır. Kur'an'a göre Tevrat ve Incil'de geleceği haber verilen peygamber, Hz.Muhammed (s.a.v.)'dir. Fakat Yahudi ve Hıristiyanlar, onunla alâkalı haberleri değiştirmişlerdir. Kur'an'da ise gelecek bir peygamber haberi, yer almamaktadır. Çünkü Kur'an'a göre Islâm son din, Hz.Muhammed (s.a.v.) de son peygamberdir. Onun peygamberliği ve tebliğ ettiği din kıyâmete kadar devam edecektir. Çünkü peygamberlik, onunla sona erdirilmiştir. Bu yüzden ondan sonra, başka bir peygamber gelmiyecektir.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

- ABDULBAKİ, Muhammed Fuad, el-Mu'cemü'l-Müfehres Li Elfâzi'l-Kur'-ani'l-Kerim, (Kahire, 1364)
- el-Lü'lü'ü ve'l-Mercân Fime't-Tefaka Aleyhi's-Şeyhân, (neşr. Muhammed Özdemir), (İst., ?)
- ADIVAR, A. Adnan, Bilim ve Din, (İst., 1980)
- Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, I-VI, (Kahire, 1313)
- Ahmed Cevdet Paşa, Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ, I-II, (İst., 1981)
- Ahmed Çelebi, Mukayeseli Dinler Tarihi Açısından Yahidilik, (Çev. Ahmed M. Büyükçınar-Ömer F. Harman), (İst., 1978)
- AKSEKİ, Ahmed Hamdi, Peygamberimiz ve Müslümanlık, (İst., ?)
- İslâm Fıtrî, Tabiî, Umûmî Bir Dindir, (neşr. Hasan Tahsin Feyizli), (Ank., 1981)
- ALEXANDER, H. B., "Lamb", DRE, (New York, 1951)
- ALGÜL, Hüseyin, İslâm Tarihi, I-IV, (İst., 1986)
- ANDERSON, J. N. D., The World's Religions, (London, 1965)
- ARSLAN, Ali, Büyük Kur'an Tefsiri, I-XVI, (İst., ?)
- ATAURRAHİM, Muhammed, Bir İslâm Peygamberi Hz.İsa (A.S.), (Trc. Kürşat Demirci), (İst., 1985)
- ATEŞ, Bünyamin, Peygamberler Tarihi, (İst., 1987)
- AYDIN, Mehmet, Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları, (Ank., 1979), (Doçentlik Tezi-Basılmamış)
- AYDIN, Ali Arslan, İslâm'da İman ve Esasları, (İst., 1979)
- İslâm-Hıristiyan Diyalogu ve İslâmın Zaferi, (Ank., 1977)
- AYMAZ, Abdullah, Peygamberlik, (İzmir, 1983)
- BAHÇECİ, Muhittin, Ayet ve Hadislerde Peygamberlik ve Peygamberler, (İst., 1977)
- BARKER, G., Hıristiyanlık ve Laiklik Tarihi, (İst., 1985)
- BAUER, Johannes B., "Lamb of God", EBT, (London, 1976)
- BİLGİSEVEN, Âmiran Kurtkan, Din Sosyolojisi, (İst., 1985)
- BILMEN, Ömer Nasuhi, Muvazzah İlm-i Kelâm, (İst., 1972)
- Mülehas İlm-i Tevhid, (İst., 1973)
- Büyük İslâm İlmihâli, (İst., 1986)
- BUCAİLLE, Maurice, Tevrat-İncil'ler ve Kur'an, (Trc. Mehmet Ali Sönmez), (Ank., 1984)
- el-BUHÂRÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, el-Câmiu's-Sahih, I-VIII, (İst., 1315)
- el-BÜTÎ, Said Ramazan, Fıkhu's-Sîre, (Mtrc. Ali Nar-Orhan Aktepe), (İst., 1987)
- CAIGER, Stephen L., Lives of The Prophets, (London, 1936)
- CERRAHOĞLU, İsmail, Tefsir Usûlü, (Ank., 1983)
-Tefsir Tarihi, I-II, (Ank., 1988)
- CHALLAYE, Felicien, Dinler Tarihi, (Çev. Semih Tiryakioğlu), (İst., 1972)
- CİLÂCI, Osman, Kur'an İşığında Üç Peygamber Üç Kitap, (Konya, 1976)
- ÇANTAY, Hasan Basri, Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim, (neşr. Mürşid Çantay), I-III, (İst., 1985)
- DAVUD, Abdülâhad, Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (A.S.), (Trc. Nusret Çam), (İzmir, 1988)
- DEHLEVÎ, Şah Velîyullah, Hucetullah'ül-Baliga, (Trkç. Ali Gençeli-Ramazan Mutlu), I-II, (İst., 1971)
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, (Ank., 1970)
- A Dictionary of Comparative Religion, (neşr. S. G. F. Brandon), (London, 1970)

- Dictionary of Religion and Ethics, (neşr. Shailer Mathews-Gerald Birney Smith), (New York, 1951)
- DOĞAN, D. Mehmet, Büyük Türkçe Sözlük, (Ank., 1982)
- Encyclopaedia Judaica, (Kudüs, 1972)
- Encyclopaedia of Religion and Ethics, (neşr. James Hastings), (Edinburg, 1980)
- Encyclopaedia of Biblical Theology, (neşr. Johannes B. Bauer), (London, 1976)
- FARUK, Ahmed, Ka'be Baskını ve Mehdilik, (İst., 1985)
- FIGLALI, Ethem Ruhi, Çağımızda İtikâdî İslâm Mezhepleri, (İst., 1986)
- el-GAZÂLÎ, Ebû Hamid Muhammed b. Muhammed, İhyau'l-Ulûmiddin, (Trc. Ahmed Serdaroğlu), I-IV, (İst., 1974)
- GORDON, Alex R., "Prophecy and Prophet", DRE, (New York, 1951)
- GÖKTAŞ, Mehmet, Nasıl Bir Resûle İnanıyoruz?, (Konya, 1989)
- GÖVSA, İbrahim Alâattin, Sabatay Sevi, (Basıldığı yer ve tarih: ?)
- GÜMÜŞHANEVÎ, Ahmed Ziyaüddin, Ehl-i Sünnet İtikâdî, (Çev. Abdülkadir Kabakçı-Fuad Günel), (İst., 1980)
- HAMİDULLAH, Muhammed, İslâm Peygamberi, (Çev. Sâlih Tuğ), I-II, (İst., 1980)
- Hz. Peygamberin Savaşları, (Çev. Sâlih Tuğ), (İst., 1981)
- HARMAN, Ömer Faruk, Metin Muhteva ve Kaynak Açısından Yahudi Kutsal Kitapları, (İst., 1988), (Basılmamış)
- Yahidilikte Peygamberlik ve Peygamberler, (İst., ?), (Basılmamış)
- Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamber Evlilikleri, (İst., ?), (Basılmamış)
- Baal Kültü, (İst., ?), (Basılmamış)
- HİREVÎ, Muinü'd-Din Muhammed Emin, Altıparmak Peygamberler Tarihi, (Osmanlıca'ya Çev. Muhammed b. Muhammed Efendi-Sad. A. Faruk Meyan), (İst., 1978)
- Holy Bible, (New International Version), (Kanada, 1984)
- HUNTER, C. F., The New Testament, (London, 1937)
- The Interpreter's Dictionary of The Bible, (neşr. George Arthur Buttrick), (New York, 1962)
- İANNİTTO, P. Luigi, Hıristiyan Dininin Esasları, (İst., 1982)
- İKBÂL, Muhammed, İslâmda Dinî Tefekkürün Yeniden Teşekkülü, (Çev. Sofi Huri), (İst., 1964)
- İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmail, Muhtasarı Tefsiri İbn KesİR, (İhtisar ve Tahkik: M. F. Abdulbaki), I-III, (Dimeşk, 1981)
- İBN MANZÜR, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Celâlidin, Lisânu'l-Arab, (Beyrut, 1958)
- İslâm Ansiklopedisi, (Çev. Heyet), (İst., 1963-1974)
- KAHRAMAN, Ahmet, Dinler Tarihi, (İst., 1968)
- KARA, Necati, Kur'an'a Göre Hz. Mûsâ Firavun ve Yahudiler, (İst., 1989)
- KARAÇAM, İsmail, Kur'an-ı Kerim'in Fazileti ve Okuma Kaideleri, (İst., 1984)
- el-KÂRÎ, Ali b. Muhammed Ali, Şerhu Fıkh-ı Ekber, (Trc. Yunus Vehbi Yavuz), (İst., 1979)
- KAUFMANN, Yehezkel, The Religion of Israel, (İngilizce'ye Çev. Moshe Greenberg), (London, 1961)
- KAZANCI, Ahmet Lütfi, Peygamberimize Neden İnanmadılar?, (İst., 1983)
- KAZICI, Ziya, Kur'an-ı Kerim ve Garp Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık, (İst., 1971)
- KILAVUZ, Ahmed Saim, Ana Hatlarıyla İslâm Akâidi ve Kelâma Giriş, (İst., 1987)

- Kitab-ı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit, (İbrâni, Kildâni ve Yunâni Dillerinden Son Tashih Edilmiş Çeviri), (İst., 1988)
- KNUDSEN, Ralph E., Christian Beliefs, (Philadelphia, 1955)
- KOÇYİĞİT, Talat, Hadis Usûlü, (Ank., 1987)
- KÖKSAL, Mustafa Âsım, Peygamberler Tarihi, I-II, (Ank., 1990)
- KÖNİĞ, E, "Prophecy", ERE, (Edinburg, 1980), X
- Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı, (Türkçe'ye Çev. Hüseyin Atay-Yaşar Kutluay), (Ank., 1985)
- MACDONALD, D. B., "Din", IA, (İst., 1963), II
- Mahmud Es'ad, Tarih-i Dini İslâm, (Trc. Ahmet Lütfi Kazancı-Osman Kazancı), (İst., 1983)
- Manastırlı İsmail Hakkı, Telhisü'l-Kelâm Fi Berâhin-i Akâid'il-İslâm, (neşr. Arif Kübraoğlu), (İst., 1322)
- Risâle-i Hâmidîye Zeyli, (Sad. Ahmed Gül), (İst., 1980)
- MARDİN, Şerif, Din ve İdeoloji, (Ank., 1986)
- MASDÜSİ, Ahmed Abdullah, Yaşayan Dünya Dinleri, (Çev. Mesud Sadak), (İst., 1981)
- MATHEWS, Shailer, "Messiah", "Son of God", DRE, (New York, 1951)
- Mehmet Ali Hâşimî, Kur'an'da Resûlüllah, (Çev. Nurettin Yıldız), (İst., 1987)
- MEVDÜDİ, Seyyid Ebu'l-A'la, Tarih Boyunca Tevhid Mücâdelesini ve Hz. Peygamber, (Der. Naim Sıddıki-Abdulvekil Alvi; Trkç. N. Ahmed Asrar), I-II, (Ank., 1983)
- Meydan Larousse, (İst., 1985)
- MİCHL, Johan, "Angel", EBT, (London, 1976)
- MİLLER, Lane-Madeleine S. J., The New Black's Bible Dictionary, (New York, 1973)
- el-Mu'cemü'l-Vasît, (Mısır, 1972)
- Muhammed Ebû Zehrâ, Hıristiyanlık Üzerine Konferanslar, (Mtrc. Akif Nuri), (İst., 1978)
- Muhsin Abdulhamid, İslâma Yönelen Yıkıcı Hareketler, (Çev. M. Sam Yeprem-Hasan Güleç), (Ank., 1984)
- Mûsâ b. Meymûn el-Kurtubî, Delâletü'l-Hâirîn, (neşr. Hüseyin Atay), (Ank., 1974)
- el-MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac, Sahihu Müslim, (neşr. M. F. Abdulbaki), (Kahire, 1375)
- NAPİER, B. D., "Prophetess", IDB, (New York, 1962), IV
- NEDVİ, Seyyid Süleyman, Hz. Muhammed (A.S.) Hakkında Konferanslar, (Trc. Osman Keskiöğlu), (Ank., ?)
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, (Hazırlayanlar: Abdullah Yeğin-Hekimoğlu İsmail-İlhan Çalım-Abdulkadir Badıllı), (İst., 1987)
- ÖRS, Hayrullah, Mûsâ ve Yahüdlük, (İst., 1966)
- PARRINDER, G., The World's Living Religion, (London, 1977)
- PAX, Elpidius, "Holy", EBT, (London, 1976)
- PAZARLI, Osman, Din Psikolojisi, (İst., 1982)
- el-PEZDEVİ, Ebû Yûsuf Muhammed, Ehl-i Sünnet Akâidi, (Trc. Şerafeddin Gölçük), (İst., 1980)
- er-RÂZÎ, Fahreddin, Peygamberlerin Mâsûmiyeti, (Çev. Hasan Fehmi Ulus), (İst., 1986)
- RİNGGREN, Helmer-Ake V. Ström, Religions of Mankind, (Philadelphia, 1967)
- ROBINSON, David, Concordance to The Good News Bible, (İngiltere, 1984)
- SÂBÜNİ, Muhammed Ali, Kur'an'ın Işığında Peygamberlik ve Peygamberler, (Çev. Suat Cebeci-Bilal Delice), (İst., ?)
- es-SÂBÜNİ, Nureddin, Maturidiye Akâidi, (Trc. Bekir Topaloğlu), (Ank., 1982)

- SÂBŪNİ, Muhammed Ali, Safvetü't-Tefâsîr, (Trc. Sadrettin Gümüş-Nedim Yılmaz), (İst., 1990)
- SCHARBERT, Josef, "People of God", EBT, (London, 1976)
- SCHILDENBERG, Johannes, "Prophet", EBT, (London, 1976)
- SCHILLING, Othmar, "Abraham", EBT, (London, 1976)
- SCHOEPS, Hans-Joachim, An Intelligent Person's Guide to The Religions of Mankind, (Almanca'dan İngilizce'ye Çev. Richard and Clara Winston), (London, 1967)
- SHARPE, Eric J., 50 Key Words Comparative Religion, (Virgınlı, 1971)
- SİNANOĞLU, Mustafa, Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Peygamberlerin İsmeti, (Bursa, 1989), (Yüksek Lisans Tezi-Basılmamış)
- SOLMAZ, N. Mehmed-İ. Lütfi Çakan, Kur'an-ı Kerim'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi, I-III, (İst., 1984)
- SÖNMEZ, Âbidin, Resûlüllahın Diplomatik Münasebetleri, (İst., 1984)
- SÜLEYMANOĞLU, İbrahim, Mehdîlik ve İmamiye, (İzmir, 1989)
- Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi, İslâm Tarihi, (Sad. M. Rahmi), I-II, (İst., 1979)
- ŞEYBE, Abdulkadir, Çağdaş Dünya Dinleri, (Trc. Osman Cilâcı), (İst., 1984)
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, (İst., 1983)
- TABBÂRA, Afif Abdulfettah, İlmin Işığında İslâmiyet, (Çev. Mustafa Oz), (İst., 1981)
- Kur'an'da Peygamberler ve Peygamberimiz, (Mtrc. Ali Rıza Temel-Yahya Alkın), (İst., 1982)
- Kur'an Açısından Yahudi (Menşe-i Karakteri), (Çev. Mehmet Aydın), (İst., 1978)
- TAFTAZÂNİ, Sâdü'd-Din Mesud b. Ömer, Şerhü'l-Akâid, (Trc. ve neşr. Süleyman Uludağ), (İst., 1982)
- et-TİRMİZİ, Muhammed b. İsa, Şemâil-i Şerif, (Çev. Hoca Raif Efendi-Sad. Mahmud Özakkaş), (İst., 1984)
- Sünenü't-Tirmizî, (Dihli, 1315)
- TÜMER, Günay-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, (Ank., 1988)
- TÜMER, Günay, "Aslı Günah", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (İst., 1991), III
- Yeni Dökümanlar Işığında Yehova Şahitleri, (Ank., 1987)
- Dinler Tarihi, (Bursa, 1987), (Ders Notları-Basılmamış)
- Çeşitli Yönleriyle Din, A.Ü.I.F.D., (Ank., 1986), XXVIII
- ULUDAĞ, Süleyman, İslâmda İrşad, (İst., 1984)
- YAMANLI, Hasan, Kutsal Kavramı, (Ank., 1985), (Lisans Tezi-Basılmamış)
- YAZGAN, Mustafa, Semâvî Dinlerde Ahlâk, (Ank., ?)
- YAZIR, Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, I-X, (?; 1979)
- YILDIRIM, Suat, Mevcut Kaynaklara Göre Hıristiyanlık, (Ank., 1988)
- YÜCETÜRK, Orhan Seyfi, Hıristiyanlığın Esaslarının İslâmiyet ile Mukayesesi ve Hıristiyanlığa Karşı Yazılan Türkçe Reddiyeler, (İzmir, 1969), (Basılmamış-Tez)
- Yeni Türk Ansiklopedisi, (Heyet), (İst., 1985)
- W.S.W., "Prophet and Prophecy", EJ, (Kudüs, 1972), XIII
- WENSINCK, A.J., "Nebî", "Nezîr", IA, (İst., 1963), IX
- ez-ZEBİDÎ, Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif, Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrid-i Sarih, (Trc. ve Şerh. Kâmil Miras-Ahmed Nâim), (Ank., 1984)
- Seyyid Kutup, Fizilâli'l-Kur'an, (Mtrc. M. Emin Saraç-I. H. Şengüler-Bekir Karlığa), I-XVI, (İst., ?)
- Said Havvâ, er-Rasûl, (Trc. Harun Ünal), (İst., 1987)